317

EDITURA UNIVERS

B.Traven

PODUL DIN JUNGLĂ

Într-o expediţie în jungla mexicană, un alb ajunge într-un mic sat. Febra căutării petrolului şi îndoielnicele binefaceri ale civilizaţiei pe care le aduce cu ea distrug viaţa şi tradiţiile populaţiei autohtone, astfel că moartea unui copil indian devine pentru B. Traven, prieten declarat al acestor năpăstuiţi, simbolul nemiloasei nimiciri a unei vechi culturi.

Colecţia GLOBUS

Lei 5,50

2

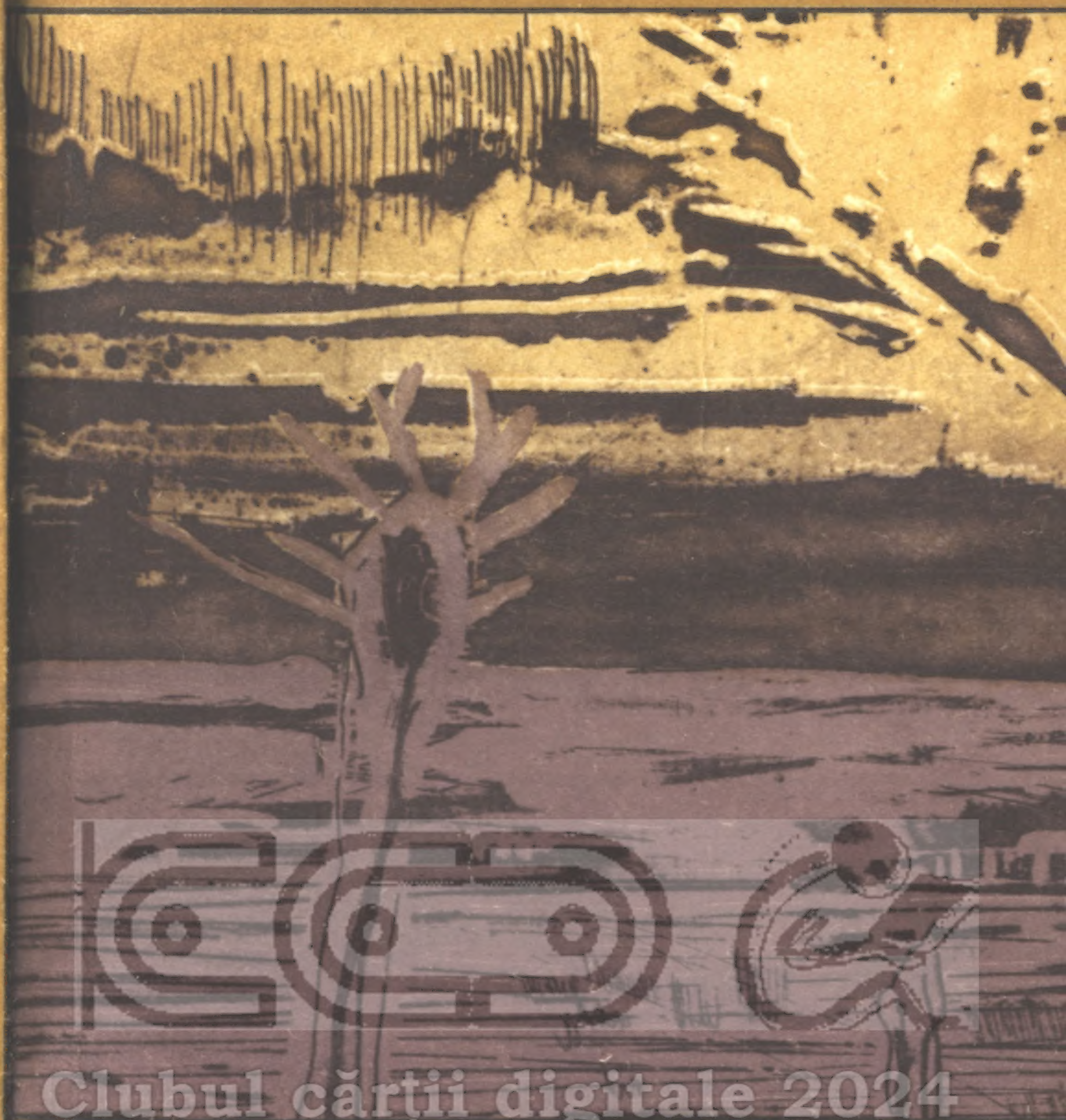

B.TRAVEN podul din junglă

1979

B.TRAVEN

podul din junglă

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica : Viorel Popescu. Ilustrația : George Leolea.

B. Traven
DIE BRÜCKE IM DSCHUNGEL

GLOBUS

B. TRAVEN

podul din junglă

Traducere de
Corneliu Golopenția

EDITURA UNIVERS
București
1979

MAMELOR

fiecărei țări, fiecărui popor,
fiecărei rase, fiecărei culori,
fiecărei credințe, fiecărui animal,
fiecărei creaturi care trăiește.

1

— MÎINILE SUS, bătrîne !

— ?

— N-auzi tontule, mîinile sus şi cît mai repede, te rog !

Am simţit prin cămaşa muiată de sudoare că ceea ce mă îmboldea între coaste nu era nici deget şi nici creion. Era chiar o armă. Puteam să-i apreciez şi calibrul, trebuia să fi avut în jur de 9,7 mm, sau cam aşa ceva, şi, în afară de asta, destul de grea.

Nu m-am conformat de îndată primei somaţii deoarece credeam că am halucinaţii. În cele două zile de cînd străbăteam partea deasă a junglei cu cei doi măgari de povară, nu întîlnisem nici ţipenie de om ; nici alb, nici metis şi nici indian. Mai ştiam că cea mai apropiată fermă era departe ; speram să ajung acolo abia a doua zi pe la prînz. Cine m-ar fi putut opri deci, aici ?

Că nu era indigen, mi-am dat seama din felul lui de a vorbi. Acum îşi făcea de lucru la cingătoarea mea. Trebuia să munceşti, nu glumă, să scoţi pistolul din teaca lui. Pielea era uscată şi ţeapănă ca lemnul. Dar în cele din urmă a izbutit. Apoi l-am auzit dîndu-se puţin înapoi. Îşi

tîrşia picioarele şi m-am gîndit că trebuie să fie un lungan, care ori are o vîrstă frumuşică, ori e foarte obosit.

— Aşa, dacă vrea, excelenţa-voastră se poate întoarce !

Cam la douăzeci de metri în dreapta potecii pe care venisem în junglă, se afla o băltoacă plină cu apă aproape bună de băut, adică nu prea murdară. O văzusem lucind printre frunze şi pentru că spre ea duceau urme de măgari şi de cai, îmi dădusem seama că trebuie să fie un popas, un loc de odihnă şi de înnoptat pentru caravane. Îmi mînasem măgarii osteniţi într-acolo, ca să-i adăp. Dealtfel voiam să mă şi odihnesc un pic şi îmi era şi sete.

Nu văzusem pe nimeni şi nici n-auzisem nimic. Şi atunci, sigur că am rămas uluit cînd am simţit ţeava îmboldindu-mă între coaste, ca ţinută de mîna unui duh al junglei.

Mă uitai la el. Era aşa cum îl bănuisem, ceva mai înalt decît mine şi chiar ceva mai puternic. Avea vreo cincizeci, sau cincizeci şi cinci de ani, vulpoi bătrîn ; îmbrăcămintea pe care o purta nu se deosebea de a mea : pantaloni lungi de bumbac, cizme înalte cu şireturi, cămaşa murdară şi plină de dîre de sudoare şi o pălărie dintr-acelea ieftine, cu boruri largi, cum se fabricau prin Mexic.

Necunoscutul a rînjit la mine. Fără să vreau, l-am imitat. Nu ne-am dat mîna şi nu ne-am spus numele. Dealtminteri e o nebunie să te prezinţi unor străini, fără să fii întrebat cum te cheamă.

Spunea că e administratorul unei plantaţii de vanilie, aflate la vreo patruzeci de kilometri depărtare ; adăugă, însă, imediat că ar fi preferat să lucreze pe o plantaţie de cacao, dacă ar fi găsit acolo o slujbă corespunzătoare. Cît despre mine, i-am spus că fac prospectări pe cont propriu, că sînt preşedinte, administrator şi secretar la o expediţie de unul singur, care este în căutare de plante rare, ce pot fi valorificate comercial pentru industrie şi farmacie, dar că accept orice fel de muncă care mi s-ar oferi în timpul drumului şi că sper să descopăr odată şi zăcăminte de aur sau cîmpuri diamantifere.

— Sigur că aş fi ştiut ceva despre ele, dacă ar fi existat prin regiune, frăţioare. Sînt de mult timp pe-aici şi cunosc nu numai fiecare colţişor, dar chiar şi fiecare arbust de cauciuc şi copac de abanos. Şi totuşi, jungla asta, afurisit de frumoasă, e atît de întinsă şi de bogată şi se găsesc în ea atîtea cu care se pot cîştiga bani, că trebuie să ai idee numai ce se poate face cu ele şi cum pot fi valorificate. Aşa că, cine ştie, poate tot ai să găseşti într-o zi aur, sau chiar şi diamante. Fii numai perseverent !

Am prins ironia, care nu reieşea din cuvinte. Ea stăruia în colţurile ochilor aproape închişi ai străinului.

După ce şi-a adăpat calul, şi-a umplut burdihanul cu apă şi a mai dat pe gît o ultimă înghiţitură scoasă cu un pahar de aluminiu turtit, a strîns chinga şeii, pe care o slăbise înainte, ca să lase animalul să bea atît cît îi trebuia, a încălecat şi mi-a strigat :

— La două sute de metri de aici poţi să-ţi iei pistolul ! Nu-s bandit. Dar vă cunosc eu ! Cine ştie din ce bandă de tîlhari faci parte. Sau eşti nou prin părţile astea ? În locuri ca ăsta, în care am avut plăcerea să ne cunoaştem, cel care nu-i un novice nu se lasă în voia întîmplării. Cred că înţelegi ce vreau să spun ! De aceea ţi-am confiscat pentru cîtva timp pistolul. Puteai să mă iei drept un pungaş, care şi-a pus ochii pe bagajul sau pe animalele dumitale, şi atunci m-ai fi curăţat de frică. Îi cunosc eu pe ageamii. Îşi pierd uşor cumpătul, mai ales atunci cînd rătăcesc singuri prin junglă şi nu apucă să vadă mutra unui om, sau a unui uliu măcar, cîte o săptămînă întreagă. În cazuri dintr-astea văd şi aud adesea tot felul de drăcii, ba chiar vorbesc singuri sau cu fantome. Sigur că ştii ce vreau să spun. Cel care, în cazuri dintr-astea, scoate primul pistolul, acela are superioritatea. Iar eu sînt foare mulţumit cînd, în întîlniri ca asta cu dumneata, apuc să fiu cel mai iute ; mă tem de ageamii mai rău decît de un jaguar hămesit. Că dacă mă împiedic de o pisică de-asta, ştiu precis ce vrea şi poate izbutesc s-o ocolesc ; dar dacă dau peste un ageamiu, care umblă singur prin junglă, nu pot şti niciodată de ce e în stare, cînd se trezeşte cu cineva în faţa lui. Aşa, ş-acum, *hasta la vista*[1], frăţioare. Mult noroc ! Poate, pînă la urmă, tot găseşti o specie nouă de arbore de cauciuc.

Am mers în urma lui şi m-am uitat atent să văd unde îmi lasă pistolul. Îndată după asta, şi-a

[1] La revedere (span.).

strunit calul şi două secunde mai tîrziu, îl înghiţea desişul junglei.

Cînd am rămas iar singur cu măgarii mei, cele petrecute mi s-au părut întrucîtva ciudate, de parcă ar fi fost doar un vis. Am încercat să-mi împrospătez în minte faptele şi mi-am dat seama că fiecare cuvînt, fie că fusese rostit sau numai gîndit de închipuirea mea, corespundea întru totul realităţii. Poţi să devii într-adevăr foarte uşor victima halucinaţiilor, atunci cînd rătăceşti singur prin junglă. Şi am luat hotărîrea să mă feresc de boala junglei, despre care îmi vorbise celălalt. Şi am mai hotărît ca data viitoare să fiu eu cel mai iute, atunci cînd voi întîlni pe cineva în junglă şi să aplic exact metoda pe care o întrebuinţase străinul cu mine.

Trei luni mai tîrziu, traversam, într-o cu totul altă regiune, piaţa desfundată a unui sat indian. Aici am văzut, în porticul unei case indigene acoperite cu frunze de palmier un alb.

— Hei, dumneata ! Bună ziua ! îmi strigă el.

— Bună ziua ! Ce mai faci ?

Era omul care, cu cîteva săptămîni în urmă, mă oprise în junglă. Îl chema Sleigh ; mă duse imediat în casă şi mă prezentă familiei sale. Nevastă-sa era indiană, o femeie tare arătoasă, cu pielea moale şi gălbuie ca o cremă, ochi căprui şi dinţi puternici şi frumoşi. Sleigh avea trei copii, toţi băieţi. Soţia lui era cu cel puţin douăzeci şi cinci de ani mai tînără decît el. Copilul cel mare putea să aibă vreo opt ani, cel mic, trei.

Soţia lui Sleigh sparse şase ouă într-o tigaie, pe care apoi le-am mîncat cu *tortillas* [1] şi cu fasole prăjită. Mi-a dat şi cafea preparată după felul indian şi îndulcită cu melasă.

Soţia lui Sleigh mă salutase scurt cu :

— *Buenas tardes, señor !* [2] şi adăugase la aceasta o plecăciune aproape imperceptibilă cu capul.

Purta pe creştet o cunună făcută din părul împletit în două cozi groase. După salutul acela mai mult plin de suspiciune decît prietenos, n-am mai văzut-o. Nici copiii n-au mai apărut. Îi auzeam doar afară, ţipînd şi jucîndu-se.

Casa arăta sărăcăcios. Mai sărăcăcios nici că se putea. Mobile aproape că nu existau. Un pat de campanie, o masă primitivă, trei scaune la fel de primitive şi un hamac, asta era tot. Se mai aflau acolo şi două scrinuri de modă veche, lipite cu lut. Casa avea două uşi. Una da înspre faţă şi alta ducea în spate, într-o curte noroioasă şi părăginită. Ferestre nu existau, iar podeaua era din lut uscat.

Sleigh, al cărui prenume nu l-am aflat niciodată, nu m-a invitat să rămîn peste noapte în casa lui ; nu pentru că i-ar fi fost ruşine că nu-mi poate oferi un pat, ci potrivit obiceiului că un bărbat care venea călare pe un cal sau pe un măgar trebuia să ştie el însuşi mai bine cînd şi unde se opreşte pentru popasul de noapte. Nu e strîns cu uşa nimeni, tocmai pentru a nu-i strica planurile. Sigur că lucrurile se petreceau

[1] Plăcinte (span.).
[2] Bună seara, domnule ! (Span.)

altfel atunci cînd străinul însuşi cerea adăpost. Atunci putea să se aştepte la cea mai largă ospitalitate.

Nu l-am întrebat pe Sleigh cu ce se ocupa şi nici din ce trăia ; adevărat că nici el nu s-a interesat de motivul care mă făcea să trec prin îndepărtatul sat de indieni.

2

UN AN MAI TÎRZIU, am întreprins o expediţie călare, destul de anevoioasă, în regiunea de junglă a rîului Huayalexco. Intenţionam să vînez aligatori. Treaba era însă cu mult mai dificilă decît îmi imaginasem.

În unele locuri, jungla era atît de deasă pe mal, că ar fi trebuit defrişată în prealabil, zile întregi, cu o mulţime de indigeni. În altele, mlaştina te împiedica să ajungi pînă la rîu. În cele din urmă, m-am decis să merg mai departe călare în aval, sperînd că voi mai găsi totuşi un loc bun. Nişte indieni îmi povestiseră, că voi da, în drum, peste un şir de afluenţi care, în acea perioadă a anului, ar geme de aligatori.

În această expediţie călare, am ajuns, într-o zi, la o staţie de pompare ce aparţinea căilor ferate. Pompa apă din rîu spre o a doua staţie, aşezată undeva, la cîteva mile, şi de acolo apa era dirijată spre următoarea staţie de cale ferată. De-a lungul liniei nu se afla apă pe o porţiune de aproape o sută şaizeci de kilometri. În

consecinţă, trebuia pompată o cantitate la staţia de cale ferată. În parte o consumau locomotivele ; dar cantitatea cea mai mare era transportată cu cisterne speciale spre celelalte gări, pentru aprovizionarea acestora şi a coloniştilor din jur. Altfel, oamenii ar fi părăsit şi staţiile, şi micile sate din prejma lor, dacă n-ar fi primit apă în anotimpul secetos.

Mecanicul, sau *el maestro maquinista,* cum îi plăcea să se intituleze, era indian. Iar în munca lui era ajutat de un tînăr tot indian, un *ayudante.* Cazanul era încălzit cu lemne, pe care pădurari indieni le aduceau din junglă pe spinările măgarilor ; restul combustibilului provenea de la gară şi era format din traverse putrezite şi lemn de construcţie vechi, inutilizabil.

Cazanul arăta de parcă ar fi fost gata să sară în aer în fiecare clipă ; iar pompa părea a fi în funcţiune de peste o sută de ani ; larma ei se auzea la mulţi kilometri depărtare. Gemea, urla, gîfîia, bufnea şi trosnea din toate încheieturile. Fiecare şurub, fiecare bolţ, fiecare articulaţie făcea zgomot. În primele zile am căutat să mă ţin cît mai departe de ea, pentru că mă temeam că rîşniţa asta hîrbuită, obosită, putea să sară în ţăndări.

Căile ferate ştiau, fireşte, foarte bine de ce o mai lasă să funcţioneze, pînă cînd, într-o bună zi, avea într-adevăr să se desfacă în bucăţi. Dacă ar fi vrut s-o demonteze, s-o ducă la gară şi s-o expedieze la cel mai apropiat centru de fiare vechi, toate astea ar fi costat cît o pompă nouă. De aceea era mai convenabil să lase maşinăria

acolo unde se afla, pînă cînd avea să se desființeze de una singură. Față de dificultățile pe care le-ar fi reprezentat transportul și montarea unei pompe noi, în împrejurările de atunci, operația ar fi fost și deosebit de neeconomicoasă pentru căile ferate, mai ales că se spera ca societatea americană, care fora prin regiune, să găsească, mai devreme sau mai tîrziu, petrol și atunci sigur că ar fi luat asupra ei aprovizionarea cu apă de-a lungul liniei ferate și a regiunii învecinate.

La aproximativ patruzeci de metri în amonte de pompă, un pod din bîrne negeluite traversa rîul. Era atît de lat, că puteau circula pe el și cele mai grele camioane, dar nu avea balustradă. Se considerase, atunci cînd fusese construit, că așa ceva ar fi costat mult prea mult. Dacă podul ar fi avut balustradă, povestea aceasta n-ar mai fi fost scrisă.

— Aligatori sînt destui în rîu, *montones de lagartos, señor*, pe acest lucru puteți să contați. Se-nțelege, nu chiar aici, lîngă pompă, îmi spuse mecanicul.

Fără îndoială că înțelegeam. Ce aligator cumsecade și care se respectă cît de cît ar fi putut să trăiască în preajma pompei, cu zgomotul ei infernal, și să fie totuși apt s-o scoată la capăt cu perfidiile vieții ?

— Și apoi, vedeți dumneavoastră, domnule, nici eu n-am să tolerez aceste dihănii în jurul meu cît oi trăi. Mi-ar căra porcii și găinile, că dacă mă credeți sau nu, sînt în stare să apuce și copiii mici, cînd sînt lăsați singuri. Nu, nu !

Pe-aici, prin jur, sînt foarte puțini, sau chiar deloc, iar dacă sînt, apoi îs atît de mici, că-i păcat să strici glonțul pe ei. Mai departe în susul și în josul apei, la cinci, șase kilometri de aici, găsiți cu sutele, cîrduri întregi, și printre ei cîte un bărbățoi, iubite domn, care cred că are pînă la trei sute de ani, atît de mari sînt bestiile.

Cu o mișcare a capului am arătat spre partea cealaltă a rîului.

— Cine locuiește acolo ? Vreau să spun, pe partea cealaltă, de unde încep colibele.

— Acolo, vreți să spuneți ? Acolo e preerie, *mucha pastura,* mult nutreț. Și e o fermă de vite. N-are gard. Totul e deschis. Îi aparține unui american. Dincolo de preerie, e iar junglă. Iar dacă mai mergeți vreo zece pînă la treisprezece kilometri, e un teren petrolifer. Acolo se forează. Se fac foraje experimentale. Oamenii caută, poate găsesc țiței. Pînă acum n-au găsit nimic și dacă m-ar întreba pe mine, le-aș spune că nici n-au să găsească. Ei sînt cei care au construit podul. Pentru ca să poată fora, a trebuit să-și aducă toate instalațiile de la gară, iar fără pod nu puteau să treacă dincolo. Au încercat în anotimpul uscat să treacă de cîteva ori prin vadul rîului, dar camioanele grele s-au împotmolit și a fost nevoie de săptămîni întregi ca să le poată scoate. Podul a costat o grămadă de bani, pentru că lemnul a fost adus de la două mii patru sute de kilometri, și așa ceva nu costă o bagatelă, *señor,* puteți să mă credeți.

— Și cine trăiește la ferma de dincolo ?

— Un *gringo*[1], ca dumneavoastră.

— Mi-ai spus asta. Întreb cine are grijă de animale ?

— Tocmai v-am spus, un *gringo*.

— Şi unde locuieşte ?

— Chiar în spatele hăţişurilor de colo.

Am călărit peste pod, tîrînd catîrul cu bagaje după mine.

În dosul unui perete des, format din tufăriş şi arbori tropicali, am dat peste vreo zece *chozas* sau *jacales*, obişnuitele colibe indiene acoperite cu frunze de palmier.

Oriunde mă uitam, vedeam femei cu ţigări groase în gură, şezînd de-a dreptul pe pămînt, şi copii bruni, ca turnaţi din bronz, în bună parte goi. Numai cîţiva dintre ei aveau cămăşi sau pantaloni rupţi. Dintre fetiţe nu era nici una care să nu aibă ceva pe ea, dar şi ele purtau rochiţe vechi, zdrenţuite.

De aici se vedea şi păşunea pe care mecanicul o numise preerie. Trebuie să fi avut o suprafaţă lungă de aproximativ o mie cinci sute de metri şi lată, de o mie două sute de metri, înconjurată din toate părţile de junglă. Urmele camioanelor care trecuseră peste ea erau încă foarte vizibile.

Nu era de mirare că aici se afla un cătun de indieni. Păşunea era bună şi apă se găsea în tot timpul anului, or, unui indian nu-i trebuie mai mult. Păşunea, e drept, nu-i aparţinea, dar asta nu-l stingherea cîtuşi de puţin. Fiecare familie

[1] Denumire dată de indieni străinilor de origine anglo-americană.

avea două, poate trei capre, tot atîţia porci slabi, un măgar sau doi şi cîte o duzină de găini. Din rîu avea peştele şi racii.

Pînă de curînd, bărbaţii lucraseră pămîntul din jurul colibelor lor, pe care cultivau porumb, fasole şi ardei iute. Dar de cînd societatea petroliferă începuse forările, mulţi îşi găsiseră de lucru la schele. Cei care nu erau capabili să presteze muncile de acolo sau nu găsiseră de lucru, ardeau mangal în junglă. Îşi îndesau apoi marfa în saci vechi şi o cărau cu măgarii la gară, unde o vindeau colectorilor care treceau săptămînal.

Nici femeile şi nici copiii pe care i-am întîlnit nu m-au băgat în seamă. În ultimii doi ani se obişnuiseră să vadă tot felul de străini, pentru că toţi cei care veneau cu camioanele, cu automobilele sau cu calul, la locurile de forare, se opreau în sat ori la staţia de pompare ; uneori numai pentru un ceas sau două, dar de cele mai multe ori, cînd ajungeau la pod după-amiază, rămîneau peste noapte. Fiindcă şi cei mai căliţi dintre şoferi evitau, dacă era posibil, să străbată jungla, noaptea.

Una dintre colibe, chiar dacă era construită după felul celor indiene, arăta a fi totuşi mai înaltă şi mai încăpătoare decît celelalte. Aşezată la capătul coloniei, avea şi o curte pentru animale, ce-i drept, destul de primitivă.

Am călărit pînă în preajma ei şi am oprit calul la distanţa pe care o impune obiceiul pămîntului. Apoi am aşteptat ca unul dintre locatari să ia act de prezenţa mea.

Coliba, asemenea tuturor celorlalte *jacales,* nu avea ușă, ci doar o intrare deschisă, care era astupată seara cu un grilaj făcut din bețe sau crengi, fixat între cei doi stîlpi. Pereții erau din țăruși legați între ei cu rafie și fire de liane. Dacă cineva, care venea din afară, nu s-ar fi oprit la oarecare distanță de colibă și n-ar fi așteptat să fie chemat, ci ar fi intrat de-a dreptul, s-ar fi putut întîmpla să surprindă gazdele în situații foarte penibile.

Nu așteptam nici de un minut, că a și apărut o femeie indiană. Ea m-a măsurat de sus pînă jos.

— *Buenas tardes, señor* și apoi : *Passe, señor !* [1] Modesta noastră casă vă aparține.

Am descălecat și după ce am legat animalele de un pom, am intrat în colibă. Abia acum am observat că mă găseam la vechiul meu prieten Sleigh. Cînd și femeia m-a recunoscut, m-a salutat din nou, de data asta chiar cu mai multă cordialitate. Iar apoi a trebuit să mă așez pe un scaun vechi de răchită, care scîrțîia și care, vădit, era mîndria casei. Soțul avea să sosească dintr-o clipă într-alta. Era afară, pe preerie și se străduia să prindă un tăuraș pe care îl atacase un buhai și-l rănise.

Nu dură prea mult și se auzi vocea lui Sleigh. Îl striga pe unul dintre copiii din curte să-i deschidă poarta, ca să poată mîna tăurașul înăuntru. Apoi intră în casă. Fără a manifesta cea

[1] Intrați, domnule ! (Span.).

mai mică surprindere, îmi întinse mîna și se așeză greoi pe un scaun scund și primitiv.

— N-ai un ziar ? De opt luni n-am mai văzut un ziar și, te rog să mă crezi, omule, tare aș vrea să știu și eu ce se mai întîmplă pe pămînt.

— Am „Expresul" din San Antonio. E mototolit, îmbibat de sudoare, dar în schimb e vechi de cinci săptămîni.

— Cinci săptămîni ? *Hombre,* la noi asta se cheamă „cu cerneala de tipar încă udă". Dă-l încoace !

Îi ceru nevesti-si să-i aducă ochelarii, pe care aceasta îi scoase dintre frunzele de palmier ce alcătuiau tavanul, și și-i așeză aproape cu pietate pe nas, trecîndu-și cu grijă brațele pe după urechi.

— Aurelia ! strigă el. Dă-i cavalerului ceva de mîncare, îi e foame.

Sleigh citi cîte două rînduri pe fiecare pagină. Apoi dădu din cap afirmativ, de parcă ar fi aprobat cele citite, împături pe gînduri foile, ca și cum ar fi reflectat asupra celor aflate, își scoase ochelarii și-i împinse la locul lor, printre frunzele tavanului ; ziarul îl înghesui între nuielele peretelui, fără a rosti nici un singur cuvînt de mulțumire. Cînd se întoarse la scaunul lui zise :

— Blestemată treabă, e curată sărbătoare să citești iar odată un ziar și să afli ce se petrece în lume.

Nevoia lui de a citi un ziar se pare că fusese satisfăcută pe deplin prin simpla privire a fi-

lelor. Acum ştia cel puţin că acasă se mai tipăresc gazete. Dacă ar fi citit că jumătate din Statele Unite şi toată Canada au dispărut de pe faţa pămîntului, fără îndoială că ar fi exclamat : „Ei Doamne, ce poţi să mai spui ? ! Noi, aici, nici n-am băgat de seamă. Asta-i, ce să-i faci ! Se mai întîmplă şi de-astea. Este ?“ şi sînt sigur că nici măcar nu s-ar fi mirat. Aşa era el.

— Am venit aici să prind aligatori.

— Ai spus aligatori ? Minunat. Avem cu miile. Îţi urez să-i prinzi pe toţi. Nu ştiu cum să-i alung de la vitele tinere. Îmi fac al dracului de multe necazuri. Şi cel mai rău în toată treaba e că bătrînul dă vina pe mine. Povesteşte tuturor că-i vînd turma şi bag banii în buzunar. Şi pot să-ţi spun că omul ăsta, căruia îi aparţine cireada, e un individ josnic. Cum pot să vînd, o vacă, sau alt animal, chiar cît de mic, fără să ştie tot ţinutul ? Vrei să-mi explici dumneata ? Dar bătrînul ăsta e atît de mîrşav, are un suflet atît de negru, cum nimeni nu-şi poate imagina. Dacă nu m-aş îngriji eu de averea lui, îţi jur că astăzi n-ar mai avea nici măcar o vacă. Lui îi e frică să trăiască aici, în sălbăticia asta, pentru că e un laş.

— Sigur că are mulţi bani ?

— Bani ? Cine vorbeşte de bani ? Bani sigur că nu are prea mulţi. Are pămînt şi are vite. Tîmpenia e că aici nimic nu mai e sigur, nici pămîntul, şi cu atît mai puţin vitele. Asta din cauza pungaşilor de agrarieni, înţelegi dumneata ? Dar asta-i tot un drac. Să ştii, în orice

caz, că după părerea mea, în regiunea asta pot fi vînaţi, fără probleme, sute de aligatori. Poţi să vînezi turme întregi. Trebuie numai să te pricepi un pic. Sînt printre ei masculi bătrîni mai puternici decît cel mai tare taur şi ăia sînt periculoşi. Dacă te apucă unu', apoi scumpu' meu, nu mai rămîne nimic din dumneata şi nu apuci să povesteşti despre vînătoarea de aligatori. Mă gîndesc însă la altceva : de ce n-am încerca să vînăm, pentru început, antilope ?

— Dar ce ? Sînt atîtea antilope pe-aici ?

— Multe, nu e termenul cel mai potrivit. Poţi să-l întrebi pe fiecare om priceput de prin locurile astea. Intri doar în junglă, mergi o sută de metri, ca să pătrunzi mai adînc, şi tragi cu puşca undeva, la întîmplare. Apoi mai mergi treizeci de metri sau aşa ceva, în direcţia în care ai tras, şi găseşti pe pămînt, la picioarele dumitale, antilopa moartă. De cele mai multe ori, însă, sînt chiar două. Trebuie doar să te apleci şi să le iei. Aşa-i prin părţile astea. Dar îţi spun eu cum o să facem. Rămîi cîteva zile aici. Aligatorii nu fug. Mai aşteaptă cu plăcere vreo cîteva zile, pînă cînd ai să te duci să-i iei. Ce-i astăzi ? Joi. Perfect ! Nici nu puteai să-ţi alegi o zi mai bună ca să vii. Nevastă-mea pleacă mîine, cu copiii, la ai ei. O duc la gară. Poimîine vin înapoi. Şi de-aici încolo, sîntem cu desăvîrşire liberi şi putem să facem ce vrem. Toată casa şi toată regiunea o să fie ale noastre. Pentru treburile gospodăreşti şi pentru gătit, vine o fată din vecini.

3

SLEIGH SE ÎNAPOIE sîmbătă dimineaţa. Între timp, mă dusesem la pescuit, dar nu prinsesem prea mult peşte.

— În seara asta avem dans, zise Sleigh. Tămbălăul are loc pe celălalt mal al rîului, în piaţa din faţa pompei. Muzicanţii au fost chemaţi de mecanic.

— Îi plăteşte el, din buzunarul lui ?

— Păi da. Vezi dumneata, treaba e, de fapt, cam aşa : a adus două lăzi cu sticle de bere şi patru lăzi cu limonadă de la magazinul din gară. În felul ăsta îşi scoate banii pe care îi dă pe muzică.

— Şi cît de mare-i orchestra ?

— Un ghitarist şi unu' cu vioara.

— Atunci nici nu-l costă prea mult.

— Sigur că nu. Da' nici din bere şi limonadă nu se îmbogăţeşte, chiar dacă îi rămîne cîte ceva. Că, în fond, e dreptul lui, tot are nişte riscuri dacă aduce muzica.

Fata indiană despre care vorbise Sleigh se înfiinţă şi începu numaidecît să trebăluiască prin colibă. Cu toate că abia ieşise din anii copilăriei, avea ea însăşi un prunc.

— Pezevenghiul care i l-a turnat a fugit, zise Sleigh.

Fata nu era frumoasă. Era chiar foarte urîtă.

— Cred că tipul n-a văzut-o decît noaptea, sau a fost beat, spusei. Iar după ce a zărit-o la lumina zilei, sau s-a trezit din beţie, s-a speriat atît de tare, că a fugit cît l-au ţinut picioarele.

De fapt, fata ar trebui să-i fie pe veci recunoscătoare nopţii în care i s-a întîmplat buclucul. Fără întunericul ei, poate că n-ar fi ajuns niciodată să aibă un copil. Acum, că e mamă, are toate şansele să mai găsească pe vreunul care să se ocupe de ea, numai pentru că o poate crede posesoarea cine ştie căror calităţi deosebite.

Sleigh mă privi cîtva timp întrebător, de parcă ar fi trebuit să rumege cuvintele pe care le spusesem. Dar de îndată ce le pricepu sensul, sau măcar crezu că l-a priceput, clătină a încuviinţare din cap şi-şi dădu şi el părerea.

— E cîte ceva adevărat în ce zici dumneata. Cu siguranţă că şi ea şi-a avut plăcerea ei în treaba asta. Şi dacă mă întrebi, apoi îţi spun că nu e cîtuşi de puţin amărîtă că golanul a şters-o. Sigur că nu ! O întristează numai că nu se poate distra în fiecare noapte la fel ca atunci.

Ne-am aşezat şi am mîncat *tortillas* şi *frijole*[1], în timp ce fata prepară peştii pe care îi pescuisem dimineaţa. Îi punea pur şi simplu pe foc şi veghea doar să nu se ardă.

Vatra era o înjghebare foarte simplă : o ladă de lemn, o sută de centimetri pe şaizeci, plină cu pămînt, aşezată pe patru ţăruşi. După ce-am mîncat, am plecat călare, împreună cu Sleigh, peste preerie, să vedem de vite. Am fost totodată atenţi să găsim şi urme proaspete de antilopă, dar după cum m-am aşteptat, nu era nici una.

[1] Fasole (span.).

— Trebuie să se fi strămutat. Fac cîteodată figuri d-astea, și atunci sigur că nu mai sînt urme, conchise Sleigh.

Pe cînd ne mîncam cina, l-am întrebat pe Sleigh dacă la dans vor veni numai cei din sat. El îmi răspunse că vor fi cel puțin optzeci sau o sută de persoane, care vin din toate părțile : din așezările, cătunele și colibele aflate în adîncul junglei, din micile gospodării așezate pe malul rîului, al lacurilor și bălților din hățiș. Unii dintre ei parcurg opt, chiar zece kilometri, venind călare pe cai sau pe catîri.

— Cum îi înștiințează mecanicul ?

— Simplu de tot. Îi spune fiecărui indigen, care trece pe la stația de pompare, că în cutare și cutare sîmbătă va fi dans, pentru că a comandat muzică. Și așa, fiecare drumeț dă de veste mai departe, pe acolo pe unde trece sau ajunge ; cei care află le comunică vecinilor, rudelor și tuturor celor care vin pe la ei. Și să știi dumneata că-i surprinzător cît de repede se răspîndește o știre pe o arie adesea de treizeci de kilometri.

4

ÎNTRE TIMP s-a înnoptat și am pornit spre stația de pompare. Cînd am trecut pe lîngă vecinii lui Sleigh, am observat, agățat pe stîlpul porticului, un felinar care lumina pămîntul bătătorit din fața colibei. Ajunși aproape de tot, am zărit și un indian, care cînta la vioară șezînd

pe banca din curtea colibei. Trebuie să fi avut vreo patruzeci și cinci de ani. Cîteva fire mătăsoase de păr negru, atît de puține că puteau fi ușor numărate, îi încadrau bărbia arămie. Eram convins că din pricina asta prietenii îi spuneau „bărbosul". Cînta înfiorător de prost ; se străduia să țină măsura însă și asta îi reușea întrucîtva.

— Dar asta ce mai e ? l-am întrebat pe Sleigh. Spuneai că dansul va avea loc la stația de pompare ; am înțeles eu greșit ?

— Ba nu. Nici eu nu știu ce-nseamnă. În nici un caz nu cred că se va dansa aici.

— Atunci de ce au făcut ăștia atîta curățenie în fața casei ? Și felinarul ? Că din cîte văd, nu par a fi atît de avuți încît să-și permită iluminația asta de plăcere.

— Las-că aflăm noi acuși, ce-i cu toată treaba asta ! Mecanicul trebuie să știe. Dar, la urma urmei, n-au dreptul să-și organizeze o seară de dans pentru ei, dacă au chef ? Aici sînt întotdeauna petreceri în două, trei case în același timp. Poate că s-au certat cu mecanicul și vor să danseze în astă seară aici.

Între timp ajunserăm pe celălalt mal. Și pe stîlpul din fața casei mecanicului atîrna un felinar. Nu lumina atît de bine ca cel pe care tocmai îl văzusem la viorist. Cel de aici fumega și sticla nu era prea curată. Locul din fața colibei era însă tot atît de măturat.

Șase fete indiene, care chicoteau necontenit fără să aibă vreun motiv, se străduiau să șadă pe o bancă grosolan meșterită, care nu era

destul de lungă nici pentru trei. Se gătiseră pentru dans, părul des și negru era frumos pieptănat. Li se revărsa peste umeri, ajungîndu-le aproape pînă la brîu. Pe cap aveau cununițe împletite din flori de cîmp roșii ca focul, iar rochiile din muselină înflorată, în culori țipătoare, erau curate și călcate cu grijă. Emanau un miros pătrunzător de săpun prost și puternic parfumat. Cînd ne-au văzut venind, și-au strîns capetele la un loc, ascunzîndu-și fețele după șaluri. Chicoteau și sporovăiau mai vioi decît înainte, ca și cum fiecare dintre ele ar fi știut să povestească despre Sleigh și despre mine măcar cîte o istorioară nostimă.

Mecanicul sta rezemat de stîlpul unde atîrna lampa.

— Ei, ce se aude ? Dansăm sau nu ? întrebă Sleigh. Dacă nu, spune-ne ! Că atunci mă duc să mă bag în pat.

Mecanicul se scărpină în cap, tuși și scuipă de cîteva ori pe jos, apoi răspunse :

— Ei, dac-aș ști ! Dar ca să spun adevărul : orchestra încă n-a venit și, sincer să fiu, nici nu cred că mai vine. S-a făcut prea întuneric. Le e frică să călărească noaptea prin junglă. Și nici măcar nu le-o iau în nume de rău. *Por Jesu Cristo* [1] că și mie mi-e frică să trec noaptea prin jungla asta blestemată, cu toate că îi cunosc fiecare colțișor, fiecare drum sau potecă, pe o rază de treizeci de kilometri. Pușlamalele mi-au jurat pe toți sfinții din cer că vor fi aici la cinci după-amiază. Sigur că i-au prins la gară alții, care

---

[1] Pe cinstea mea (span.).

le-au promis mai mulți bani. Și-atunci, puturoșii și-au spus : „Ce să mai călărim ceasuri întregi, prin arșița afurisitei de jungle, dacă putem să scoatem mai mulți bani, și încă aici, în preajma gării ?“ Și dumneata, *señor*, ai fi făcut la fel, sau nu ?

— Dacă mă întrebi, Don Augustin, trebuie să-ți spun că nu-mi pot da părerea. Nu știu nici măcar să cînt „dixie“ la piepten, darămite la muzicuță. Doamne cît sînt de obosit, m-aș sui în pat cu cea mai mare plăcere.

Și căscînd, Sleigh deschise o gură cît o șură.

— O țigară ?

Și mecanicul îi întinse lui Sleigh săculețul lui cu tutun. Acesta își scoase o frunză de porumb, o îndoi și o fixă între arătător și degetul mare, turnă pe ea din tutunul negru, umezi foaia și apoi o răsuci.

— Dumitale sigur că n-o să-ți placă țigările noastre, spuse mecanicul în timp ce își luă și lui din tutun. Ia din astea. O să-ți priască mai bine. Un *gringo* nu știe ce-i tutunul adevărat. Și scoase dintr-un alt buzunar al cămășii, un pachet cu țigări produse de o cunoscută firmă americană. Eu nu bag în gură asemenea țigări. Le port la mine numai din cauza petroliștilor care trec pe-aici ; vreau să se simtă ca acasă și să cumpere cîteva sticle cu bere.

— Dar dincolo, la Garcia, ce-i ? întrebă Sleigh. Vrea să-ți facă oare concurență la seara de dans, sau își organizează o petrecere proprie ?

— Tot ce se poate. Nu ştiu. În tot cazul îl are ca oaspete pe băiatul cel mai mare, care a venit să-şi petreacă sfîrşitul de săptămînă aici. Lucrează în Texas, undeva între San Antonio şi Corpus Cristi, la petrol ; cel puţin aşa mi-a spus. Se cîştigă bine acolo. Arată ca un conte, băiatul. Poate că bătrînul îi sărbătoreşte venirea. Aşteaptă întotdeauna un prilej ca să poată arăta că ştie să cînte la vioară.

După asta, ne-am întors la coliba lui Sleigh ; ştiam că dansul n-o să înceapă prea repede. Sleigh îmi spuse pe drumul de înapoiere că era îngrijorat din cauza unei vaci care nu venise de la păşune.

Garcia şedea tot în porticul colibei şi depunea aceeaşi stăruinţă în smulgerea unor sunete piţigăiate din strunele viorii.

Acum îl văzurăm şi pe tînărul care lucra în Texas, şezînd alături de tatăl său. Avea probabil douăzeci de ani, era înalt pentru un indian, curat îmbrăcat şi corect pieptănat. Cămaşa de pe el trebuie să fi fost nouă, se observa după urmele îndoiturii pe care pînza le păstrase încă. Şedea acolo ca un unchi bogat, care a venit la rudele sărace. Faţa îl trăda că-i face plăcere să fie alintat de întreaga familie. Pe genunchiul stîng ţinea o cană emailată. În ea era cafea, după cum am constatat cu o clipă mai tîrziu, cînd a vărsat o parte din conţinut. În mîna dreaptă, care era sprijinită cu cotul pe genunchiul drept, ţinea o *enchilada*, o *tortilla* umplută cu un amestec făcut din brînză, ceapă, carne de pui şi ardei. După mult exerciţiu, se obişnuise să mănînce fără să mişte braţele mai mult decît era absolut necesar. Dacă n-ar fi rîs din cînd în cînd şi n-ar fi avut o faţă agreabilă, ai fi crezut că îşi consumă cina un robot, nu un om. Nu voia să irosească nici un pic de energie în mod inutil, pentru că avea înaintea lui zece ore de dans. Cu siguranţă că îi era indiferent dacă muzicanţii veneau sau nu. Atîta timp cît exista o vioară, cineva care să scîrţîie la ea şi cîteva fete arătoase, seara nu putea fi decît plăcută.

Tocmai cînd treceam prin faţa casei lui Garcia, răsună vocea iritată a unui copil.

— *Ay, alloh,* Manuelito, ce-i cu tine ? Încă nu eşti gata ?

Şi ca scăpat din praştie, năvăli din spatele colibei un băieţel. Cu elasticitatea unui leopard sări direct de gîtul fratelui său, aşa că ceea ce mai rămăsese din *enchilada* şi din cafea, se împrăştie în nisip.

Şi după ce îl apucă de gît, se repezi în părul pe care Manuelito şi-l pieptănase şi şi-l pomădase ca pentru dans, răvăşindu-l. Iar cînd acesta arăta ca un sălbatic, copilul, în loc să-l cruţe, se repezi cu pumnii în capul şi umerii fratelui mai mare, pînă cînd victima, demnă de compătimit, a acestei turbate agresiuni, se văzu nevoită să se scoale. Rîzînd zgomotos şi binevoitor, Manuel se strădui să se descotorosească de agresor. Carlosito, pentru că aşa îl chema pe cel mic, nemaiputîndu-se ţine, îi alunecă uşor pe spate în jos şi cînd simţi pămîntul sub picioare, luă poziţie, provocîndu-şi fratele la box. Manu-

elito acceptă provocarea şi promise, rîzînd, că îi va arăta cum boxează adevăraţii campioni.

Carlosito nu era în formă. Obişnuit din cea mai fragedă copilărie să umble desculţ, era astăzi foarte nesigur pe picioarele lui. Cînd voia să le ridice, avea senzaţia că sînt lipite de pămînt sau că ar fi încălţat în cleme de fier, care îi paralizau libertatea de mişcare. Toată îndemînarea şi agerimea picioarelor, care erau asemeni celor ale unei antilope, dispăruseră dintr-o dată şi nu putea să-şi dea seama ce se petrece cu el ; acum cînd voia să boxeze, îşi pierdea mereu echilibrul, clătinîndu-se, şi abia se putea ţine drept.

Asta din pricină că Manuel îi adusese în dar micuţului său frate o pereche de ghete americane. Tălpile acestora erau tari şi netede, lustruite ca sticla. Carlosito le încălţase imediat, ca să-i arate celui care i le dăruise cît de mare îi era bucuria. Cum însă pînă atunci nu umblase niciodată încălţat, nu era de mirare că se simţea nesigur pe el şi că picioruşele lui se descurcau foarte greu în ghete.

Garcia scîrţîia neobosit la vioară şi nici nu băga în seamă hărmălaia din jurul său.

Cel mic îl iubeşte pe fratele mai mare ca pe un Dumnezeu, spuse Sleigh, în timp ce ne continuam drumul spre „palatul" lui. Sînt tot felul de ciudăţenii pe pămînt. Fiindcă cei doi sînt doar pe jumătate fraţi. Manuel şi încă un băiat de vreo cincisprezece ani sînt din prima căsătorie a lui Garcia. Al doilea, adică cel de cincisprezece ani, nu e întreg la minte. Cel puţin aşa spune toată lumea, şi cred şi eu. Îi dau prin gînd cele mai neobişnuite bazaconii şi face numai trăsnăi. Ăsta mic e de la cea de a doua nevastă a lui Garcia, adică cea de acum. E foarte tînără, cu mai bine de douăzeci de ani mai tînără decît el. Par să se înţeleagă foarte bine. Nu-i aud certîndu-se niciodată. Manuel, cel mare, a venit numai ca să-l vadă pe-ăsta mic, pe care-l iubeşte tot atît de mult cum îl iubeşte şi puştiul pe el. Şi-a cheltuit aproape toate economiile numai ca să vină aici şi să-i aducă băieţelului o havaiană şi o pereche de ghete noi. Dar călătoria în sine durează mai mult decît poate să stea în sat. Al doilea, cel sărac cu duhul, nu se sinchiseşte deloc de nici unul dintre fraţii săi. Nu e ataşat nici de taică-său, nici de maică-sa vitregă. Adesea mă gîndesc că-i gelos pe ăsta mic — de ce, nu ştiu — şi că aşteaptă doar prilejul să-i pricinuiască un rău. Din cînd în cînd îi face cîte o farsă, îl arde la tălpi cînd doarme, sau îi smulge şuviţe întregi de păr, aruncă cu şerpi după el sau îi pune căpuşe în cămaşă. Şi ăsta e unul dintre motivele pentru care oamenii îl socotesc ţicnit.

Între timp ajunsesem la coliba lui Sleigh. Într-unul din colţurile singurei încăperi, fata îşi instalase culcuşul pe pardoseala de lut. De fapt nu era decît o simplă rogojină din rafie — o *petate*. Pe aceasta îşi pusese o pătură veche, găurită, de lînă, iar peste acest culcuş primitiv întinsese o plasă contra ţînţarilor.

Dar abia intrarăm, că Sleigh dădu din nou fuga afară să vadă dacă nu s-a întors vaca despre care spunea că lipsește.

Fata se așeză pe pămînt și, fără să țină seamă de prezența mea, își desfăcu rochia pînă la brîu și își alăptă copilul. După ce acesta se sătură, își trase iar rochia la loc și, ținînd copilul cu un singur braț, se tîrî sub plasa apărătoare de țînțari. Din mișcările pe care le făcea plasa, mi-am dat seama că se dezbrăca. Apoi am auzit-o cum se întinde și cum oftează prelung. Voia să spună probabil : „Așa, oameni buni, cred că-mi merit odihna. Și acum, puțin îmi pasă de totul." Adevărul e că orice copil ar fi putut duce la bun sfîrșit munca pe care o făcuse ea în timpul zilei. Îi era indiferent însă dacă afară se pregătea o seară cu dans și muzică sau se desfășura o tragedie. Își avea copilul, hrana și un locșor uscat, unde să-și așeze culcușul. Nu dorea mai mult de la viață.

5

ÎN COLIBĂ era destul de întuneric. Lampa mică, făcută dintr-o cutie de tablă umplută cu petrol, în care ardea un fitil de bumbac, fumega și dădea o lumină ștearsă. Ea crea în spațiul întunecos, primitiv, o atmosferă neliniștitoare. Privind încăperea astfel luminată, nici nu-ți venea să crezi că undeva, pe pămînt, există civilizație. În fiece clipă așteptam să-mi apară înaintea ochilor spiritele indienilor morți sau alte făpturi fabuloase. Cînd flacăra fumegîndă pîlpîia din cauza curentului ce se isca prin crăpăturile pereților, prin colțuri dănțuiau tot felul de umbre. Mi se năzărea că pe bîrna ce susținea acoperișul de frunze văd tîrîndu-se tot soiul de păianjeni grași, tarantule și scorpioni negri, uriași.

Din cînd în cînd, flacăra devenea atît de anemică, încît prin crăpăturile pereților se zărea lucind lumina din colibele vecine. Dar neliniștea mea nu era micșorată nici de faptul că știam că de jur împrejur, în imediata apropiere, se află alte colibe, în care locuiesc oameni. Căci nu-i cunoșteam. Erau toți indieni și superstițioși și dacă le-ar da în gînd că le aduc nenoroc lor și copiilor lor, s-ar furișa în colibă și m-ar ucide, iar cadavrul mi l-ar arunca în rîu. Aș fi putut să dispar încă înainte ca Sleigh să se fi întors în colibă și să afle ce s-a întîmplat cu mine.

Pe ușa deschisă intrau tot soiul de insecte, gîndaci, molii, țînțari și fluturi de noapte mai mari ca palma mea. Se roteau în jurul lămpii mici ; dar și ele, în loc să însuflețească încăperea, îi sporeau atmosfera stranie.

Din timp în timp se mai auzea și dinspre rîu cîte un gîlgîit sau pleoscăit, căci malul era doar la douăzeci de metri depărtare. Dar nu numai aerul din jurul meu, ci și pămîntul, după cum mi se părea, era plin de oftaturi, fluierături, gemete, șuierături, zgomote și plînsete, care nu mai conteneau. Departe, în preerie, răsună stri-

gătul jalnic al unui măgar. Îi răspunseră alţii, încercînd parcă să-l îmbărbăteze în faţa primejdiilor nopţii. Apoi mugi o vacă. Un catîr veni pînă în pragul uşii deschise, gonit de un duşman real, sau, poate, doar imaginar. Privind înăuntru şi văzînd un om care şedea liniştit, se reculese din spaimă sau ce-o fi fost, adulmecă pămîntul şi porni cu pas domol îndărăt la păşunat. Din cînd în cînd, îmi ajungeau pînă la urechi şi frînturi de discuţii. Un rîs strident rupse liniştea nopţii şi se stinse în aceeaşi clipă.

De altundeva se auzi ţipătul unei femei. Rămase suspendat o clipă în aer, apoi se prăvăli şi fu înghiţit de rumoarea junglei. După ce pieri strigătul, noaptea păru mai adîncă, întunericul mai des şi tăcerea mai grea. Adierea vîntului îmi aduse şi sunete de vioară. Se auzeau de parcă ar fi dansat în atmosferă ; dar înainte de a fi încercat să le prind, dispărură.

Şi dintr-o dată, ca o umbră, Sleigh se iveşte la intrarea colibei. Tot ce pot să deosebesc din umbră, e fata. Apariţia lui neaşteptată, fără să facă nici un zgomot, îmi taie respiraţia. Sînt fericit că nu-mi vede obrazul în acel moment.

— Drăcia dracului ! puturoasa asta de fată cred că tot mi-a mai lăsat şi mie o gură de cafea. Mi-e afurisit de sete.

Fata, puturoasa, nu înţelege o boabă englezeşte, dar cuvîntul „cafea“ l-a priceput şi din tonul întrebător şi-a dat seama ce vrea Sleigh. De aceea, fără să iasă de sub plasa contra ţînţarilor, îi răspunde :

— Pe vatră mai e puţină.

Fireşte că îi răspunde în spaniolă.

Cît timp a lipsit Sleigh, dormise. Îmi dădusem seama de acest lucru din respiraţia ei adîncă. Cu toate acestea, simţurile deosebit de ascuţite ale fetei indiene percepuseră imediat apropierea lui Sleigh, în timp ce eu, deşi eram cu desăvîrşire treaz şi şedeam cu faţa spre intrare, nu observasem că a venit.

— *De veras ?* [1] întrebă Sleigh. Asta-i aproape tot atît de bine de parcă ai găsi un diamant în preerie.

Cu mişcări obosite se duse spre fundul colibei, unde pe vatra în care focul ardea mocnit se afla un vas emailat.

— Dumneata, Gales, nu vrei puţină cafea?

— Mulţumesc, nu !

Fata sforăia iar.

Intra tot atît de repede în lumea viselor, pe cît ieşea din ea.

Sleigh şedea în faţa mea. După ce moţăi cîtva timp, spuse :

— Dracu' să ia toată treaba asta ! Nu pot să găsesc afurisita aia de vacă. N-aş putea s-o aduc acasă nici pentru o mie de dolari. Bestia naibii îşi are viţelul în ogradă. Altă dată venea în fiecare seară îndărăt. Şi la prînz, cînd se făcea prea cald şi tăunii începeau să chinuiască vitele, venea cu celelalte animale şi se adăpostea sub arborii din jur. Sînt convins că prin apropiere e un leu, poate chiar o pereche. Perez, unul dintre vecini, a avut o capră care dădea un lapte

---

[1] Adevărat ? (Span.)

deosebit de bun şi lipseşte şi aia de cîteva zile. Perez crede şi el că e un leu pe-aici. Capra sigur că nu mai vine. A dispărut pentru totdeauna. Vaca era punctuală ca un ceasornic. În toată blestemăţia asta de treabă, ceva nu e în ordine, ţi-o spun eu. Dar o să mai vedem mîine ce e. Acum, în noaptea asta neagră, nu pot să fac nimic, absolut nimic.

Doar după o secundă a şi adormit, dar cu toate că doarme, dă din cap şi mormăie la tot ce-i spun, ca şi cum ar fi treaz. Ba mai şi zîmbeşte uneori sau îşi încreţeşte fruntea.

— Hei, ascultă ! îi strig eu. Dacă vrei să dormi, atunci dormi, din partea mea, dar nu mă face să ţin discursuri pereţilor.

Dorm ? Cine doarme ? se răsteşte el de parcă l-aş fi jicnit. Nu dorm. Şi nu dorm niciodată. Asta-i grozăvia aici. N-am timp pentru dormit. Am auzit fiecare cuvînt pe care l-ai spus. Ai povestit despre banditul ăla de Barreiro. Pe ăla îl cunosc de mulţi ani. Crezi, poate, că n-am avut de-a face cu el, cînd am fost pe plantaţia de cacao de la Coacoyular ? E un bandit, ba chiar un criminal, dacă vrei să ştii ce cred eu despre el.

— Dar cu dansul ce-o mai fi ? îl întreb eu. Toată ziua nu s-a vorbit decît despre dansul de astă seară. O să fie dans, sau nu ? Dacă nu e, nu-i nimic, mă duc şi mă culc. M-am săturat de toată vorbăria pe care am auzit-o în legătură cu el.

— Bine ! Nu-ţi mai face nervi pentru povestea asta. Toate trebuiesc privite cu calm. N-are

rost să te superi. Mai trecem o dată pe la pompă şi o să aflăm ce mai e. Sînt convins că mecanicul a rezolvat între timp lucrurile, că doar nu vrea să rămînă cu berea şi cu limonada pe cap.

Sleigh îşi scoase fără grabă pantalonii de piele şi-şi trase alţii galbeni, de bumbac ; căută în jur, pînă găsi un pieptene ştirb, cu care se pieptănă ca măcelarii şi cîrciumarii acum douăzeci şi cinci de ani, apoi îmi spuse :

— Aşaa !. Acum, din partea mea, poate să înceapă şi dansul. Hai s-o luăm din loc. Dacă aş bănui măcar unde poate să fie afurisita aia de vacă !

Cînd trecurăm din nou prin faţa casei lui Garcia, felinarul continua să atîrne pe stîlpul porticului. Bătrînul, însă, nu mai şedea pe bancă. Nici cei doi copii ai lui nu se mai vedeau. Prin crăpăturile pereţilor, o zării doar, fugitiv, pe nevastă-sa. Se gătea la lumina tulbure a unei lămpi foarte asemănătoare cu cea a lui Sleigh.

— În sfîrşit ! i-am spus amicului meu. Cred că tot se va dansa. *Señora* se face frumoasă pentru marele eveniment.

6

NOAPTEA E ATÎT de neagră, că îţi vîri degetele în ochi. Nu se vede nici măcar o steluţă, cu toate că, după cum se spune, stelele sînt mai strălucitoare la tropice decît oriunde. Ajunşi la rîu, trebuie să găsim podul pe pipăite. Felinarul mecanicului, care se află pe celălalt mal, ne

indică oarecum direcţia. Cîtva timp căutăm, mai mult cu mîinile decît cu picioarele şi, în cele din urmă, iată-ne pe bîrnele groase. Înainte, merge.

— Grijania ! blestem eu. N-a lipsit mult şi făceam o baie în rîu. Trebuie să fii atent ca la o exhibiţie pe sîrmă. Numai cu o şchioapă mai spre stînga şi m-aş fi prăbuşit de pe rahatul ăsta de pod.

Sleigh rămîne calm. Mormăie doar indiferent :

— Ştie Dumnezeu, chiar că trebuie să fii atent dacă vrei să treci cu bine podul, noaptea ! Unul beat n-are nici o şansă.

— Cît de adîncă e apa aici, prin preajma podului ?

— Păi, să tot aibă între doi metri jumate şi patru jumate. Pe lîngă maluri, are fundul drept. În medie poate să aibă doi metri şi jumătate. Exact în mijlocul rîului — în măsura în care unui curs de apă leneş i se poate spune rîu — acolo e adîncă de, aproximativ, patru metri şi jumate.

— Adică destul de adîncă pentru a dispărea în ea fără „la revedere". Chiar un înotător bun are toate şansele să se învîrtească în loc, fără să ştie, într-o noapte neagră ca asta şi, poate, să nu mai apuce niciodată să ajungă la mal.

Tot vorbind aşa cu Sleigh, uitasem cu desăvîrşire că trebuia să fiu foarte atent pe unde călcam şi mergeam în neştire înainte. Privind însă întîmplător în jos, am văzut exact la vîrful cizmelor, puţin oblic sub mine, o a doua luminiţă. M-am speriat atît de tare, că am rămas pironit locului pentru a privi marea minune : o lumină în apă ! Dar nu m-am mirat prea mult, căci foarte curînd mi-am dat seama că lumina din apă nu era decît reflectarea felinarului din faţa casei mecanicului. Cu piciorul drept eram la şipca marginală a podului, lată de aproximativ cincisprezece centimetri şi tot atît de înaltă, adică tocmai cît să împiedice alunecarea camioanelor grele în apă, în timpul anotimpului ploios, cînd bîrnele erau pline de mîzgă. Dacă aş fi mers puţin mai repede, mi-aş fi pierdut echilibrul lovindu-mă de şipcă şi aş fi căzut în apă.

La capătul podului am văzut cîţiva flăcăi, toţi indieni, şezînd pe bordură. Cîntau cîntece mexicane şi chiar şi americane, ale căror cuvinte erau traduse în spaniolă. Picioarele le atîrnau peste marginea podului, bălăbănindu-se în ritmul cîntecelor. Melodia se menţinea de obicei pe întinsul a şapte tonuri. Cîteodată, însă, vocile săreau chiar şi peste două octave. Şi pentru că flăcăii nu puteau scoate tonuri atît de înalte, urlau pur şi simplu cît îi ţineau gura. Oriunde pe pămînt, acest cîntec ar fi avut o rezonanţă idioată. Aici, însă, în calda noapte tropicală, în cadrul junglei negre şi veşnic ameninţătoare, din care răzbăteau mii şi mii de voci, tot felul de şopoteli şi de zumzete, unde cuvintele textelor se contopeau cu plescăiturile molcome ale rîului, efectul era din cale-afară de natural, în armonie cu întregul cosmos.

În stînga podului, se afla staţia de pompare. În dreapta, se întindea o suprafaţă largă, nisi-

poasă, acoperită cu iarbă aspră, pe alocuri bătătorită. Cu zece minute înainte, sosise o caravană de catîri care-şi aşezase tabăra pe acest loc. Era alcătuită, din cîte am aflat de la unul dintre conducătorii ei, din şaisprezece animale de povară, trei catîri de călărie şi un cal. Caravana transporta mărfuri de la gară, în satele junglei şi în Sierra, dincolo de junglă. Conducătorii, trei la număr, erau indieni. Cînd am sosit noi, tocmai scoteau samarele de pe animale. Împreună cu ei era şi un băieţaş de doisprezece ani, care aprindea focurile.

La mecanic, atmosfera era ceva mai animată decît fusese cu un ceas în urmă. Omul curăţă încă un felinar şi cînd socoti că e destul de arătos, îl agăţă de cel de al doilea stîlp din faţa casei.

Muzica tot nu venise şi acum nici măcar nu mai era vreo speranţă că va veni. Sigur că mulţi dintre bărbaţi, ca şi femeile şi fetele, se şi consolaseră cu gîndul acesta.

Femeile erau toate frumos gătite. Purtau rochii de muselină înflorată, acesta fiind materialul cel mai ieftin. Toate aveau ciorapi şi pantofi cu tocuri înalte. Erau fără pălărie, dar cele mai multe purtau şaluri, *rebozos*, sau văluri subţiri, negre, pe care aveau să le înfăşoare în jurul capului în zori, pentru a se apăra de răcoarea umedă a dimineţii.

Bărbaţii erau îmbrăcaţi ca de obicei. Mulţi veniră chiar desculţi, totuşi erau şi dintr-aceia care aveau ghete ; unii aveau chiar şi moletiere. Dar cei mai mulţi erau încălţaţi în *huaraches*,

obişnuitele sandale indiene, pe care şi le confecţionau ei înşişi. Cei care aveau copii, îi aduseseră pe toţi cu ei.

Oamenii veniseră să danseze sau cel puţin să petreacă o seară plăcută şi pentru asta trebuia făcut ceva.

Garcia îşi avea, în sfîrşit, publicul. Şedea pe una dintre băncile improvizate, aflate în imediata apropiere a unui stîlp cu felinar, şi chinuia neîncetat vioara. Trecea de la o melodie la alta, fără pauză. Nu dansa nimeni după muzica lui, dar acest fapt nu-l deranja. Părea pe deplin mulţumit, dacă nu chiar fericit, că în jurul lui se găseau oameni care-l auzeau cîntînd, care trebuiau să-l asculte, indiferent dacă voiau sau nu. Şi nu răcnea nimeni la el, pentru a-i cere să pună capăt scîrţîitului insuportabil pe care-l smulgea strunelor.

Fiecare aştepta ceva, dar nimeni n-ar fi putut să spună ce anume. Părea că toţi îşi puneau nădejdea în sosirea unui mare muzicant, care singur ar fi putut da un sens acestei reuniuni alcătuite din atîţia oameni ; pentru că altminteri, aşa cum se prezentau lucrurile pînă acum, numărul acesta mare de oaspeţi părea a nu avea nici un rost şi nici un scop.

Trebuie să ne gîndim că femeile făcuseră eforturi considerabile pentru a se găti în vederea acestei seri, se spălaseră cu săpun parfumat, îşi pieptănaseră şi îşi periaseră părul ceasuri întregi. Fiecare cîrpă pe care o purtau era curată ; îşi îmbrăcaseră cele mai frumoase rochii pe care le aveau. Chiar dacă rochiile acestea de muse-

lină erau cele mai ieftine pe care le vindeau negustorii ambulanţi, care treceau prin satele lor, costau totuşi atît de mult, încît trebuiau să facă luni de zile economii la toate, ca să le poată cumpăra. Rochiile şi părul şi le împodobiseră cu cele mai frumoase şi cele mai rare flori pe care le găsiseră şi, în sfîrşit, pe lîngă toate acestea, parcurseseră cei opt, zece sau doisprezece kilometri, prin aburii junglei, străbătînd călare pe cai sau pe măgari mlaştini şi trecînd peste cursuri de ape. Toate astea să fi fost oare zadarnice ?

Nu, aşa ceva nu era posibil. Fiecare voia să ducă în dimineaţa următoare cu el trăiri care să-i ofere subiecte de discuţie pentru două luni. Că altfel, tot nu se întîmplă nimic în micile colonii şi sate din adîncul junglei.

Nimeni nu-l condamna pe mecanic. N-avea nici o vină. Făcuse tot ceea ce era omeneşte posibil ca să obţină muzica. Şi în afară de asta, nu-i slujea nimănui, dacă cineva sau ceva era făcut răspunzător pentru nereuşita petrecerii. Aşa a trebuit să fie ; asta era soarta.

7

FEMEILE MĂRITATE şedeau pe bănci, pe scînduri, pe traverse vechi de cale ferată şi pe butoaie de benzină, rîzînd şi sporovăind. Fetele tinere chicoteau ; îi urmăreau pe flăcăii care treceau, aruncau observaţii critice sau glume la

adresa lor, îşi povesteau istorioare despre ei şi făceau schimb de noutăţi din cronica mondenă de scandal a coloniei. Din cînd în cînd, se ridicau două sau trei dintre ele, pentru a se legăna în urma cîtorva flăcăi asupra cărora îşi puseseră ochii, sau se prefăceau că nu le pasă de ei trecînd pe partea cealaltă, dar fiind sigure că aceştia vor da curs alegerii lor. Apoi veneau iar îndărăt şi-şi reluau vechile locuri. De îndată ce se aşezau unele, se ridicau altele, pentru a juca acelaşi joc, cel mai vechi de pe pămînt şi cu toate acestea încă cel mai iubit, care poate fi tot atît de bine jucat cu automobile, universităţi, radio şi cluburi de noapte, precum şi fără.

Copiii se zbenguiau, alergau încoace şi încolo, se tăvăleau pe pămînt, se jucau de-a prinselea, ţipau şi chiuiau şi se uitau la conducătorii catîrilor, care trebăluiau în tabăra lor. Un băiat, care aruncase cu pietre după alţii şi îi lovise, fu chemat de mama sa. În faţa tuturor îşi primi porţia bună de bătaie. Urla însă atît de înfiorător în acest timp, încît cei din jur ar fi trebuit să creadă că-l omoară. Dar abia se văzu scăpat, că o şterse şi-i cotonogi pe băieţii care-l pîrîseră ; numai că de data asta fugi atît de departe, încît maică-sa nu-l mai putu prinde.

Băieţandrii mai mari, cei între doisprezece şi cincisprezece ani, şedeau în grupuri şi se lăudau cu puterea lor şi cu alte isprăvi. Îşi povesteau întîmplări neverosimile despre şerpi uriaşi, tigri şi lei, pe care i-ar fi întîlnit în junglă pe cînd urmăreau capre sau măgari rătăciţi. Apoi se produceau cu tot felul de minunăţii, arătau ce

pot face cu degetele, cu brațele sau chiar cu tot trupul, cum își puteau suci și întoarce mîinile și picioarele. Unii atrăgeau atenția generală pentru că erau în stare să-și rotească în asemenea măsură globul ocular, încît nu se mai vedea decît albul ochiului. Alții le înșirau celor mai mici decît ei povești de groază, spre exemplu, cum au fost apucați de picior de cîte un aligator uriaș, în timp ce se scăldau. Și ca să demonstreze faptele, se aruncau la pămînt și se zbăteau în toate felurile, arătînd cum s-au luptat, pînă să poată ajunge iar pe mal, în siguranță.

Toată lumea fuma, bărbații, femeile și copiii. Numai fetișcanele nu fumau ; și nu fumau pentru că flăcăii susțineau, că nimic nu dăunează mai mult iubirii decît un sărut dat de o fată dulce ale cărei buze sînt amare de tutun. Ceilalți fumau țigări pe care și le făceau din foi de porumb și din tutun negru. Mame care își țineau sugarii în brațe le suflau fum de țigară în obraz, pentru a-i apăra de țînțari.

Bărbații umblau de colo-colo, în grupuri mici, sporovăind, rîzînd, lăudîndu-se și, din timp în timp, mai cumpărau cîte o sticlă de bere pentru ei și una cu limonadă pentru neveste. Nu-și pierdeau, însă, niciodată, soțiile și fiicele din ochi.

Stam cu Sleigh, cu mecanicul și cu un indian care lucra la societatea petroliferă, cam la jumătatea drumului dintre pompă și pod, dar mai aproape de rîu decît de coliba mecanicului. Eu eram cu fața spre rîu, dar în întunecimea nopții nu puteam să văd nici podul și nici rîul. Dacă

îmi întorceam privirea spre stînga, puteam să zăresc focul din tabăra caravanei. Băiețandrul tocmai punea cafea în ceaunul de tablă ce atîrna deasupra focului, în timp ce bărbații prăjeau *tortillas* și tăiau ceapă și brînză.

Printre ramurile tufărișului de pe celălalt mal, sclipeau luminițe palide. Cînd vîntul ușor mișca ramurile, punctișoarele luminoase apăreau și dispăreau. Lumina venea îndeosebi din colibele în care femeile se pregăteau încă pentru dans. În parte, se datorau însă și licuricilor mari, care roiau în jurul nostru.

Flăcăii care ședeau pe marginea podului, cu fața spre noi, cîntau încă. Repertoriul lor era inepuizabil, cu toate că versurile păreau a fi întotdeauna aceleași. Totuși existau deosebiri, și indienii chiar puteau să le perceapă.

În orice parte mă uitam, viața clocotea din plin, peste tot se rîdea și peste tot copiii se jucau făcînd larmă.

8

— IAR O SĂ TOARNE ciment, v-o spun eu, și chiar săptămîna viitoare, își dădu cu părerea Ignacio, făcînd pe importantul.

Ignacio era omul care lucra la petrol și sta acum de vorbă cu noi : cu Sleigh, cu mecanicul și cu mine.

— Pînă la ce adîncime ați ajuns ? întrebă Sleigh.

— Cred că la vreo patru sute de metri.

— Nu e de înțeles de ce cimentează gaura, dacă n-au ajuns la o adîncime mai mare.

Mecanicul, care, de fapt, n-avea nici o idee despre foraje, voia să ne dea gata cu cunoștințele lui. Prinsese cîte ceva din discuțiile muncitorilor petroliști, care trecuseră pe aici. Acum trăncănea bătînd cîmpii :

— De ce să cimenteze la patru sute de metri ? Sînt forări cu care se merge pînă la șapte sute de metri.

— Nu-mi spune dumneata povești ! îl întrerupse Ignacio. O făcea pe specialistul. Lucra abia de vreo trei luni în petrol și activitatea lui de bază era să care pe umeri țevi de fier. Indiferent dacă mă crezi sau nu, luni sau marți au să toarne ciment. Pariez în privința asta cu oricare dintre voi.

Garcia continua să scîrțîie la scripca lui, dar nimeni nu făcea uz de provocarea lui la dans.

Cîntecul flăcăilor de pe pod deveni mai încet, ca și cum cîteva voci ar fi ieșit din cor, sau ca și cum ar fi obosit totuși, cu timpul.

În clipa aceasta se întîmplă ceva straniu. Aveam senzația că în aer se desfășoară o forță tainică, de parcă un monstru înaripat își desfăcea aripile. Un fel de letargie puse stăpînire pe oameni. Unii începură să caște și, ca la un ordin, toți încetară dintr-o dată să mai rîdă și să vorbească. Ceva ca o oboseală, ca o senzație de apăsare puse stăpînire pe tot.

— N-ai să mă poți convinge niciodată că are sens să cimenteze la patru sute de metri.

Mecanicul reluă vechea discuție. Avea impresia că, de fapt, îi era cu desăvîrșire indiferent care erau intențiile petroliștilor de aici, sau de oriunde pe pămînt, și că vorbise doar pentru a sparge marea liniște, care se răspîndise în jurul nostru : nici unul dintre noi trei n-a intervenit la remarca mecanicului. Aerul era greu, de plumb, ca înaintea unei furtuni.

Și tocmai cînd toți voiau să deschidă gura pentru a pune capăt acelei tăceri tainice și grele, în clipa aceea răsună dinspre rîu un plescăit tare, după ce, cîtva timp, nu se auzise nici măcar cel mai domol șopot al apei.

Zgomotul fusese scurt, dar prin felul lui neobișnuit, nu putea în nici un caz trece neobservat. Totuși, nimeni nu se sinchisi de el. Era un plescăit, cum se aud sigur de zece ori pe zi.

Eu, însă, am avut senzația că rîul strigă : „Nu mă uitați, oameni ! Sînt tot aici și am să vă supraviețuiesc !"

M-am uitat în ochii lui Sleigh. S-a uitat și el la mine. Mi-am dat seama că se gîndea la un anume lucru și tare aș fi fost curios să știu dacă nu era același la care mă gîndeam și eu. Auzise plescăitul, dar se prefăcuse a-i fi acordat tot atît de puțină importanță ca și ceilalți.

Ce zgomot fusese acesta ? Să fi sărit în apă unul dintre flăcăii care ședeau pe pod, ca să se distreze ? Nu, nu fusese asta. Căci în cazul acesta ar fi trebuit să aud clipocitul pe care-l face apa cînd cineva înoată sau dă din picioare. Dar după plescăitul acela zgomotos se făcuse iar liniște. Și apoi, sigur că ceilalți flăcăi ar fi însoțit sal-

tul cu rîsetele și chicotele lor, care ar fi trebuit să se audă.

La urma urmei poate că cineva aruncase o piatră mare sau o bucată de lemn în rîu.

Garcia scîrțîia iar. De cînd tot cînta, ar fi trebuit să-i amorțească degetele, dar el nu se dădea bătut.

Poate că a fost un pește, unul mare, care se repezise să sară din apă, ca să prindă niscaiva țînțari. Dar nu, nu putea fi un pește. Ar fi sunat cu totul altfel. Dacă aș fi putut măcar să-mi amintesc cu ce putea fi comparat zgomotul acela, dar cu toată strădiunța nu eram capabil să-mi amintesc.

— Sigur că fiecare se întreabă de ce vor să cimenteze, reîncepu Ignacio. Am să vă spun eu. Și în interiorul junglei au cimentat două găuri. Și dintr-asta se vede cum procedează acești *gringos*. Nu vor decît să jefuiască țara noastră, s-o facă mai săracă, și pe ei, de o mie de ori mai bogați decît sînt. Forează pînă dau de petrol. Cum dau de el, cimentează imediat ca să rămînă înăuntru. Odată ce sînt siguri de el și l-au astupat bine, vin și spun că n-au găsit nici un strop, nici măcar un pic de gaz metan. Așa fac, blestemații de străini, acești *americanos*.

Mecanicul scutură din cap.

— Da' de unde, nu fac *gringos* așa ceva ! Îi cunosc eu prea bine. Cînd dau de petrol, îl scot pînă la cel din urmă strop. Ba mai adună și nămolul din jurul sondei și filtrează din el bruma de țiței care a mai rămas. Ce crezi dumneata, Don Nacho, cîte parale costă să facă o asemenea

gaură și s-o mai și ducă pînă la șapte sute de metri, sau mai adînc ? Cel puțin treizeci de mii de dolari buni, americani, sau cam atît. Sînt foraje care costă chiar cincizeci de mii. Crezi dumneata că își cheltuiesc banii lor buni pe nimic ? Dacă ar fi pesos, treacă meargă. Dar crede-mă pe mine, banii lor sînt bani buni, numai dolari. E o prostie să spui că forează și că atunci cînd dau de petrol cimentează.

S-ar putea să fi fost un cîine. Nu, nici cîine n-ar fi putut să fie. Un cîine ar fi făcut mare tărăboi în apă. Copiii l-ar fi strigat din toate părțile, ca să-l sîcîie, să-l zăpăcească, să nu mai poată găsi malul. După bufnitură, însă, nu s-a mai auzit nici cel mai ușor zgomot. Chiar și o pisică tot ar fi făcut larmă. Dar nu s-a auzit decît o plescăitură scurtă și tare, și apoi nimic.

Ignacio rîse. Era inițiat în toate tainele societăților petrolifere americane.

— Numai dumneata poți să spui așa ceva, Don Augustin ; dar dumneata ai scuza că ești un *maestro maquinista* și n-ai avut de-a face niciodată cu tipi din branșa petrolului. Nu poți să înțelegi, *hombre*, de ce cimentează la patru sute și nu continuă să foreze pînă la o mie sau o mie trei sute ? Pentru unu' care știe, ca mine, ce înseamnă toate astea, lucrul e ușor de priceput. Pur și simplu pentru că au găsit petrol la patru sute de metri. De ce să foreze mai departe ? Și de aceea o astupă.

Manuel, fratele cel mare care venise din Texas, sta cu o fată. Îi vorbea aproape fără să răsufle, în timp ce ea doar chicotea. Era altfel

decît toţi flăcăii pe care îi cunoştea. De asta putea să-şi dea seama. Şi-apoi lucrează în Texas. Vede lumea largă şi ştie numaidecît ce-nseamnă o fată drăguţă, cînd întîlneşte una. Tot acolo a învăţat să deosebească fetele frumoase şi dezgheţate, de cele proaste. Ea l-a lăsat să înţeleagă limpede, că e gata de orice, dacă îi va cere. Atunci cînd va veni iar într-o vizită, sigur că îi va aduce şi ei una dintre rochiile acelea pe care femeile *gringo* le poartă toată ziua, acolo, în Texas. Devenise în Texas un adevărat *pocho* [1]. Ştia să vorbească şi în americană, şi de aceea era foarte mîndră că o alesese tocmai pe ea pentru dansul din seara asta.

— Don Nacho, ascultă-mă, nu-mi veni mie cu asemenea poveşti despre *gringos,* nu, zise mecanicul. Din partea mea să-i ia dracu' pe toţi : n-am să vărs o lacrimă pentru ei. Dar că sînt proşti, asta nu poţi să mă faci să cred. Poţi să-i consideri, din partea mea, păgîni lipsiţi de Dumnezeu, care nu cred în Sfînta Fecioară ; dar tîmpiţi nu sînt.

— Nici n-am spus că-s tîmpiţi, Don Augustin. Nu trebuie să-mi răstălmăceşti cuvintele. Susţin exact contrariul, nu pricepi ? Vreau să spun că-s trecuţi prin ciur şi dîrmon. Dacă n-ar fi găsit petrol la patru sute de metri, de ce să cimenteze ? Ar fi încercat pînă la opt sute, ca să fie siguri, fiindcă altfel, banii pe care i-au băgat în foraje, tot i-a luat dracu'. Dar îţi spun acum de ce cimentează. E secret, cu toate astea

[1] Alb la faţă (span.).

nu mai puţin adevărat. Vezi bine că la patru sute de metri au găsit petrol, şi chiar destul de mult. Acum astupă gaura, păstrînd drepturile asupra terenului. Spun însă că n-au găsit nimic, nici cea mai slabă urmă de miros de gaz. De ce spun aşa ? Pentru că n-au închiriat încă toate terenurile din jur. Dacă acum îi vor face pe proprietarii din jur să creadă că pe terenurile lor nu se găseşte nimic, pot încheia toate contractele de arendă pe care le doresc, şi asta pentru cîteva sute de dolari. Altfel ar apărea şi alte societăţi cu oferte mai mari şi preţurile ar creşte atît de mult, încît societatea care a forat ar trebui sau să renunţe la terenuri sau să ofere pentru ele de o sută de ori mai mult decît o costă aşa. Avînd în mînă toate terenurile, or să vină îndărăt, or să scoată cimentul şi atunci să vezi dumneata ce se întîmplă aici. Petrolul are să spumege, cum spumegă rîul în anotimpul ploios.

Mecanicul recunoscu că a subapreciat isteţimea prietenului şi vecinului său Ignacio. Deschise ochii mai mari. Îl privi pe celălalt cu multă admiraţie şi-i spuse :

— Sigur, Don Nacho, trebuie să mă dau bătut. Ai dreptate ; ceea ce ai spus acum, la urmă, poate fi foarte adevărat. Este exact ceea ce am aşteptat întotdeauna de la aceşti *gringos.* Ei nu ne fură numai petrolul, ci şi ţara, asta-i josnicia. Iar dacă ne cumpără terenurile plătind o sută de dolari, în loc de preţul cuvenit, să zicem, zece mii, atunci această faptă este pentru mine cea mai ordinară escrocherie. Despre asemenea

fapte, despre asemenea maşinaţiuni murdare, ar trebui să fie înştiinţat şi guvernul. Dar proşti nu sînt, am spus-o de sute de ori. Pe zi ce trece, acest lucru îmi devine tot mai limpede. Chiar cînd admit deschis că sînt o clică murdară de şarlatani, adevăraţi *cabrones* [1].

— Ei, acum vezi şi singur, Don Augustin ! strigă Ignacio triumfător. Ce ţi-am tot spus ? Trebuie numai să deschizi ochii şi să ciuleşti urechile, cînd ai de-a face cu ei. Atunci îţi dai seama, fără efort, cum cîştigă bani grei. Pe mine nu mă mai pot duce ; pe mine, nu. Nici unul dintre ei. Mi-am dat seama cu cine am de-a face.

Dacă oamenii aceştia, care sînt nemaipomenit de politicoşi de felul lor, îşi permiteau să vorbească pe un asemenea ton despre americani, în prezenţa lui Sleigh şi a mea, era o dovadă că nu ne considerau nici *gringos* şi nici pungaşi, şi asta, numai pentru că nu eram petrolişti.

Între timp, lîngă Garcia se aşezase un bărbat. El îi luă vioara şi şi-o aşeză la piept, aşa cum făceau indienii. Fetele şi băieţii îl priviră cu ochi plini de speranţă, pentru că felul în care apucase arcuşul voia parcă să spună că o să-i arate el acum lui Garcia, cum se cîntă bine la vioară.

Şi primele douăzeci de acorduri ieşiră într-adevăr atît de bine, că fetele şi începură să-şi netezească rochiile şi să-şi potrivească părul, în timp ce flăcăii aruncară degrabă o privire spre băncile şi traversele de cale ferată pe care şedeau acestea. Dar tocmai cînd dădură buzna să

[1] Proxenţi (span.).

le invite la dans pe partenerele pe care şi le aleseseră, sunetele se învălmăşiră şi, pe cît de promiţător fusese începutul, pe atît de jalnic era sfîrşitul. Silindu-se să-şi îndrepte greşeala, vioristul mai încercă o melodie ; dar era uşor de văzut că măiestria lui era de zece ori mai mică decît cea a lui Garcia, care cînta măcar în ritm.

Acesta îşi luă, rînjind, vioara înapoi. Iar în timp ce o acorda, aplecîndu-şi urechea peste strune, privi în jur, de parcă ar fi vrut să spună : „Ei bine, acum puteţi vedea, cine ştie să cînte, cu adevărat, la vioară !"

Garcia începu să cînte iar. Sub impresia melodiilor săltăreţe pe care tocmai le auzise, zdrăngănea acum într-un ritm mai alert. Două fete se ridicară şi începură chiar să danseze. Garcia era în al şaptelea cer, cînd îşi dădu seama că există cineva care îi ia cîntatul în serios. Dar, după douăzeci de paşi de dans, cînd începu iar să amestece melodiile, fetele văzură că după acest mişmaş nu se putea dansa. Dacă măcar ar fi fost şi o chitară care să-l acompanieze, atunci poate că tot ar mai fi ieşit ceva, ca o muzică de dans, cu tot scîrţîitul viorii.

Totuşi nimeni nu se gîndea să plece ; nu exista nici unul care să-şi manifeste cea mai uşoară dezamăgire. Nimeni nu considera petrecerea nereuşită. Ar fi fost minunat să existe o muzică de dans ca lumea, ar fi adus cu ea un plus de viaţă. Dar pentru că nu exista, fiecare căuta să se distreze după propriile lui puteri.

Majoritatea celor prezenţi străbătuseră un drum lung. Într-o noapte atît de neagră, nu era

posibil să se întoarcă acasă, prin junglă. Şi de vreme ce erau aici, sperau că, într-un fel, tot se va întîmpla ceva, pur şi simplu pentru că trebuia să se întîmple ceva, pentru a da un sens ostenelii la care se supuseră ca să vină cu toţii în acest loc. Acolo unde sînt atîţia oameni laolaltă, se întîmplă întotdeauna ceva. Nimic nu poate să împiedice acest lucru. E o lege a firii.

Noi doi, Sleigh şi cu mine, nu ne-am amestecat în discuţia care se purta în grupul nostru. Spuneam doar cînd şi cînd : „Da ?", „Într-adevăr ?", „Se poate", sau „Sigur". Ignacio, omul care ştia atît de bine cum şi-au cîştigat magnaţii petrolului milioanele, s-a sculat şi a plecat de lîngă noi. Şi-a căutat alţi ascultători pe care să-i dea gata cu bogatele lui cunoştinţe. Că a reuşit să-şi atragă admiraţia acelui atît de multstimat *maestro maquinista,* la acest lucru se va gîndi desigur ani de zile. Iar mecanicul îi va putea cere de aci înainte orice — şi va obţine. Pentru cineva care-l admiră, omul face totul.

9

O FEMEIE TÎNĂRĂ şi deosebit de frumoasă veni spre noi. Era într-o rochie ieftină de muselină, verde ca marea. Prin rochie se putea vedea combinezonul alb, bogat împodobit cu dantele. Părul negru şi foarte des era corect, aproape pedant, pieptănat şi împodobit cu două flori mari, roşii. La piept şi la cordon avea prins cîte un bucheţel cu flori de cîmp. Se vedea de departe că femeia avea foarte mult gust ; florile se potriveau bine cu rochia, rezultînd o subtilă armonie naturală. Buzele şi le fardase cu un roşu mai deschis şi în timp ce femeile celelalte întrebuinţau pudră albă, făcîndu-şi un obraz de cretă, ea întrebuinţa ocrul. Ca toate celelalte femei, degaja totuşi mirosul acela greu de săpun tare parfumat, pe care-l vindeau negustorii ambulanţi.

— Nu l-aţi văzut pe Carlosito ? întrebă doar aşa, într-o doară, fără nici un fel de nelinişte, de parcă ar fi făcut-o numai ca să spună ceva. Ştiţi, nu şi-a mîncat încă cina. E atît de bucuros acum, că Manuel îşi petrece sfîrşitul săptămînii acasă, încît uită să mănînce, să bea şi orice altceva. Ea rîse tare, gîndind la toate năzbîtiile pe care le făcea copilul şi încercă să-l imite. Gesticulă cu ambele braţe prin aer şi începu să meargă cu paşi mici şi să ţopăie, povestind cum vine şi cum îi spune cîte ceva : *„Buenas noches, mamasita !"* *„Adiosito, mamasita !"*, *„Comó estás, mamasita, linda, cielito ?"* [1] şi „Trebuie să fug la *hermano* [2] Manuelito..." Aşa aleargă toată ziua încoace şi încolo. Nu stă o clipă locului. E ca vîntul. Nu pot să-l apuc, nu pot să-l ţin. Da, da. Dar, aşa-s copiii, ce să-i faci ! Şi totuşi ar trebui să-şi mănînce cina ; cu toate că n-o să moară de foame, dacă într-o seară n-o s-o mănînce, nu-i aşa ?

Rîse nu numai cu faţa ci din tot trupul.

---

[1] „Noapte bună, mămico !" ; „La revedere, mămico !" ; „Ce faci, mămico, drăguţo, frumoaso". (Span.).
[2] Fratele (span.).

„Dacă nici asta nu-i o mamă fericită..." mi-am spus în sinea mea.

Mecanicul începu să caşte. Nu încercă să ascundă cu nimic faptul că poveştile femeii îl plictiseau. În cele din urmă îi spuse :

— Aici n-a fost. L-am văzut doar pe la prînz, cînd a venit să cumpere de un centavo ardei iute de la soţia mea.

— E adevărat. Eu l-am trimis. Dar e mult de atunci. A mai fost cel puţin de douăzeci de ori în casă. Dar lăsaţi, îl găsesc eu.

Sleigh se uită la ea tot atît de lipsit de interes ca şi mecanicul şi zise :

— Cred că s-a jucat de-a prinselea cu ceilalţi copii pe-aici. Sau poate nu. Dar de văzut, nu l-am văzut. Pe aici aleargă doar atîţia ţînci încoace şi încolo...

— E bine, *caballeros*, lăsaţi ! Nici nu e atît de important. Cînd are să i se facă foame, o să vină singur acasă. Ştie unde e fasolea. Sînt pregătite şi nu trebuie decît să-şi ia. M-am gîndit că-i bine să mai întreb de el. Vedeţi-vă de treabă, *caballeros*.

Şi femeia porni mai departe, cu un surîs strălucitor.

Cu pas domol, grupului nostru i se mai alătură un bărbat. Salută şi apoi începu să vorbească despre cazanul cel nou, pe care mecanicul îl aştepta încă de acum doi ani, dar care nu fusese livrat şi pe care avea să-l mai aştepte, probabil, alţi doi ani.

Urmărind-o cu privirea pe femeia aceea frumoasă, am văzut-o oprindu-se în faţa lui Manuel, care continua să discute cu aceeaşi fată. El a ascultat-o şi am băgat de seamă cum a clătinat din cap, fără să se lase întrerupt din convorbirea cu fata, care era tot atît de fericită ca şi înainte, că e împreună cu el.

Fără să-l întreb pe Sleigh, mi-am dat seama că femeia aceea frumoasă era nevasta lui Garcia, mama bună a micuţului Carlos şi mama vitregă a lui Manuel, care era doar cu trei, patru ani mai tînăr decît ea.

Ea trecu dincolo, în porticul casei, unde bărbatul ei şedea pe aceeaşi bancă. În clipa aceea nu cînta la vioară, pentru că tocmai îşi răsucea o ţigară. Garcia o ascultă, cu mutra bărbatului care aude aceeaşi întrebare de cel puţin o sută de ori pe zi, şi în timp ce-şi umezea ţigara, dădu din cap, ca şi cînd ar fi vrut să spună : „Mai lasă-mă acum cu copilul. Am cu totul alte griji în clipa asta."

Ea rămase mai bine de un minut lîngă portic, sub lumina felinarului. Părea că nu ştie prea bine ce să facă şi încotro s-o ia. Din felul cum stătea nemişcată, am dedus că se gîndea la ceva. De bună seamă căuta să-şi împrospăteze în memorie unde-l văzuse ultima dată pe copil, ce i-a zis sau ce a făcut şi dacă nu cumva i-a spus încotro vrea s-o pornească.

Femeia se puse iar în mişcare încet, amestecîndu-se printre oameni şi privind ba în dreapta, ba în stînga, stăruia mai ales asupra băieţaşilor de vîrsta lui Carlosito.

Cu cît oamenii se aflau mai departe de lumina anemică a felinarelor, cu atît păreau mai fanto-

matici. Fețele lor întunecate ca bronzul dispăreau cu desăvîrșire în întunericul nopții, astfel că nu li se mai vedeau decît hainele, care erau mai deschise la culoare, și pălăriile. Aveai impresia că niște costume se plimbă încoace și încolo și deasupra lor plutesc în mod misterios, pălării.

Din timp în timp, o vedeam pe nevasta lui Garcia rătăcind printre grupuri. Aveam impresia că acum mișcările ei trădau o anumită nervozitate. Dădea din cap neliniștită, în diferite direcții și privea cu încordare în întuneric.

Garcia își reluase vioara. În ultima jumătate de ceas încercaseră mai mulți să cînte, dar era limpede că în toată adunarea nu se găsea un viorist mai bun decît el.

De undeva, din adîncul nopții, răsunară acordurile unei muzicuțe. Fetele își luară inima în dinți și încercară să încropească din nou un dans, dar, spre marea lor supărare, trebuiră să constate repede că n-avea nici un rost.

Soția mecanicului, care șezuse pe un scaun de lemn negeluit, în fața porticului, și trăncănise cu alte două femei, se ridică, luă unul dintre felinarele care erau prinse de stîlpi și se duse în colibă.

Cînd nu mai rămase decît un singur felinar, care dădea și așa o lumină tulbure și palidă, locul din fața casei deveni mai sinistru, mai înfricoșător.

Focul din tabăra caravanei era și el gata să se stingă. Cei trei bărbați și băiețandrul care

era cu ei veniră de asemenea la petrecere și se amestecară printre ceilalți. Ba își găsiră de îndată cîțiva cunoscuți și nu după mult timp luau parte la discuția generală.

Nevasta lui Garcia venea dinspre pod. Mergea mult mai repede acum, ca și cum, dintr-o dată, o apucase graba. De îndată ce se opri în fața noastră, ne spuse :

— Băiatul nu-i de găsit nicăieri. Nu e nici în partea asta și nici dincolo. Nu știu unde s-o fi vîrît. Ce părere aveți, unde o fi ?

Obrazul ei, care cu un sfert de ceas înainte era încă zîmbăreț, radios, căpătase în ultimele zece minute o expresie gravă. Totuși, nu trăda decît neliniște și grijă ; nu era încă panică. Își ridică sprîncenele și deschizînd ochii mari, îi pironi pe fețele noastre, cercetîndu-le pe rînd. Pentru prima dată de cînd o zărisem, în privirile ei se citea bănuiala că poate știm ceva sau ne gîndim la ceva, și din anumite motive, poate pur și simplu din milă, îi ascundem totul.

Ne mai privi o dată, neajutorată, ca un animal rănit. De-a dreptul ne sfredelea fețele cu privirea ei. Dar nu putu să descopere nimic. Clătină din cap și își încrucișă mîinile pe piept.

În căutătura ei se produse o nouă schimbare. Ușoara presimțire, care abia cu cîteva clipe înainte i se strecurase în suflet, devenise acum aproape o certitudine. Încercă să alunge cu toată forța acest sentiment. Dar nu reuși.

În sfîrșit ! Marele muzicant apăruse totuși în cele din urmă și se pregătea să cînte. Dansul,

pe care-l aşteptaseră cu toţii, putea să înceapă. Va fi un dans ameţitor, un dans sălbatic, asta-i sigur, un dans, la care vor răsuna toate surlele şi toate tobele Judecăţii-de-apoi. Încet, dansatorii îşi luau locurile.

— Nu-ţi face griji, Carmelita, spuse mecanicul cu un aer patern. Copilul a obosit pe undeva şi pentru că i s-a făcut somn, s-a culcat. Copiii aşa fac. Şi nu-i nimic extraordinar în asta.

— Acasă nu-i. Am căutat, am scotocit peste tot. În fiecare colţişor, în fiecare firidă.

— Probabil că e la alţi copii, într-o altă casă. E cu siguranţă pe undeva.

— Nu e. Am întrebat pretutindeni, în fiecare colibă.

— Nu te necăji, Carmelita. Poate a intrat undeva, sub o pătură veche, sau o *petate,* sau s-a ascuns într-o grămadă de saci vechi. Ori s-a suit pe acoperiş şi a adormit acolo, că-i răcoare.

Nevasta lui Garcia recunoaşte că la acoperiş nu s-a gîndit. Era adevărat că băieţaşul se suia adesea pe acoperişul colibei lor sau al altora, singur sau împreună cu alţi copii. E chiar foarte adevărat. Nu mai departe decît în noaptea trecută, a dormit pe acoperiş. Sigur că e cam incomod să dormi acolo, pe acoperişul înclinat, dar copiii au o concepţie proprie despre comoditate.

Şi speranţa se cuibări din nou în inima femeii. Ea plecă fuga spre pod şi trecu în partea cealaltă.

Soţia mecanicului veni din nou afară şi aduse cu ea şi felinarul, pe care îl atîrnă din nou pe stîlp. Locul unde se dansa era iar mai luminos. Umbrele se traseră mai spre junglă.

10

GARCIA-TATĂL SCÎRŢÎIA iar. Nu putea fi scos din calmul lui. De o sută de ori copilul lipsise de la cină şi de o sută de ori trebuiseră să-l caute în locurile cele mai neaşteptate. De vreo zece ori, dacă nu şi mai mult, copilul se urcase pur şi simplu pe spinarea unui măgar. Plecase călare pentru că aşa avea chef, deşi ştia foarte bine că la întoarcere are să încaseze cuvenita bătaie zdravănă. O, Doamne, femeile astea ! Cum nu le spînzură copiii de fustă, cum încep să creadă mai ştiu eu ce.

S-o ia dracu' ! Garcia nu era deloc jignit, deşi nimeni nu mai încerca să danseze după muzica lui. Îi era chiar indiferent. Dacă cineva poate să cînte mai bine decît el, de ce nu se înfiinţează ? Dar tocmai ăsta-i baiul. Nu se găsea nimeni aici, care să cînte mai bine decît el, căci dacă ar fi cineva, i-ar împrumuta cu cea mai mare plăcere vioara. Dar pur şi simplu nu există. El e singurul care poate s-o facă. Ştie toate foxtroturile, stepurile, *danzones,* bostonurile şi bluesurile. Le cam amestecă, ce e drept, şi trebuie să aştepţi puţin pînă îţi dai seama ce cîntă, sau, cel puţin, ce vrea să cînte.

Chiar dacă, după o duzină de acorduri, convins că e un vals, trebuie să constaţi că e un *twostep*[1]. Dar asta sigur că nu are nici o importanţă. Muzica e muzică.

Din cînd în cînd, răsunau iar acordurile de muzicuţă. Cel care cînta, însă, nu era de zărit. Dar şi fără asta, era uşor de ghicit că muzicuţa trecea din mînă în mînă ; căci în pauzele dintre melodii puteau fi auziţi cîntăreţii care vorbeau între ei. Uneori se auzea chiar ceea ce spuneau :

— *Caray,* măgar ce eşti. Lasă-mă pe mine. Habar n-ai de muzică. Şi un bou cîntă mai frumos ca tine. Nici nu ştii să ţii drăcia asta cum trebuie.

Flăcăii de pe pod nu mai cîntau. Nu-mi puteam da seama dacă mai erau acolo. Poate că-şi spuneau tot soiul de poveşti. Dar era posibil şi să fi trecut pe malul celălalt, la cei care cîntau din muzicuţă, ca să-şi încerce şi ei talentele. Întrucît noi patru — Sleigh, mecanicul, eu şi încă un om — ne aflam între pod şi staţia de pompare, toţi cei care treceau pe pod pentru a se duce la colibele lor, trebuiau, vrînd, nevrînd, să defileze prin faţa noastră. Cînd nevasta lui Garcia se întoarse din căutările ei, pentru a vorbi cu soţia mecanicului, se opri iar înaintea noastră.

Pe faţa ei se întipărise acum spaima. Numai era neliniştea de acum zece minute. Ne privea întrebător cu ochii larg deschişi. Cu toate aces-

[1] Dans englezesc.

tea, mai păstra undeva un slab licăr de speranţă. Nu voia să mai pună întrebări, tocmai pentru a nu i se smulge şi acest ultim firicel de speranţă. Gîndea că, poate, în timpul cît a lipsit ea, am aflat ceva în legătură cu dispariţia băiatului. Nici unul dintre noi n-a mai putut să rabde privirea ei întrebătoare. Mie mi-a sfredelit inima.

I-am evitat căutătura şi mi-am fixat-o pe a mea asupra părului ei. Părul acela, care fusese atît de frumos pieptănat şi aranjat, era acum ciufulit. Se suise pe acoperiş şi probabil că se tîrîse şi prin desişul din jurul colibei ei.

— Nu e nici pe acoperiş, *señores.* Am respirat oarecum uşuraţi cînd a început să vorbească, pentru că scăpam de privirea aceea. Şi vecinii şi-au cercetat cu de-amănuntul casele. Nu e de găsit. Spunea toate astea, cu vocea plîngăreaţă a unei fetiţe, care e gata să-nceapă să urle. Nu e nicăieri, pe malul celălalt.

Rostea fiecare cuvînt atît de măsurat, de parcă pe fiecare ar fi apăsat o greutate.

Cîteva secunde păru că nu ştia nici ea însăşi dacă trebuie sau nu să aştepte un răspuns de la noi. Apoi inspiră adînc şi se duse dincolo, la bărbatul ei. Sprinteneala tinerească îi dispăruse din mers.

În timp ce ea îi vorbea cu gesturi vehemente, Garcia continua să plimbe neobosit arcuşul pe strunele viorii. Deodată, femeia tăcu şi se uită la el cu nerăbdare.

Apăsînd peste strune, Garcia trase arcuşul pînă la capăt. Apoi îşi ridică privirea şi se uită

la soţia lui cu nişte ochi mari, trişti şi visători, strîngînd vioara mai departe la piept, aşa cum făceau indienii.

Brusc trupul i se încordă. Era indian. În afară de asta era mai bătrîn şi avea o experienţă de viaţă mai bogată decît nevastă-sa. Citi în ochii Carmelitei mult mai mult decît voia să lase să se observe. Nu voia să se facă de rîs în faţa bărbatului ei. Aşa sînt indienele. Garcia ştia ce-ar fi vrut ea să-i spună, dar se ferea să mărturisească. Îşi luă încet vioara de la piept şi o rezemă de genunchiul stîng. Bărbia i se lăsă în jos, ca la un muribund. În timp ce-şi punea vioara deoparte, îl văzu venind pe marele muzicant, îl văzu cum îi ia din mînă vioara. Ştia că va fi muzică acum ; o muzică mult mai tare decît cea care îi plăcea lui.

Copilul nu dispăruse nici de un ceas. Adesea lipsise mai mult decît o jumătate de zi, ceasuri în şir nu ştiuse nimeni pe unde umbla. Dar niciodată nu văzuse Garcia atîta panică în ochii soţiei lui.

— Manuel ! strigă ea.

Flăcăul veni imediat. Plecînd, îi mai strigă o glumă fetei lui.

Cu tonul vesel, în care scînteia încă rîsul întrebă :

— Ce s-a întîmplat, mămico ?

— Nu-l putem găsi pe Carlos, răspunse ea cu buzele tremurînd.

Se uită cu toată seriozitatea în ochii lui, sperînd să audă de la el acel singur cuvînt care putea s-o izbăvească de greutatea ce-i apăsa inima.

Surîsul larg de pe faţa lui Manuel deveni cu cîteva nuanţe mai strălucitor, cînd îi spuse :

— Păi tocmai l-am văzut, mamă.

— Unde ? strigă femeia, în timp ce toate trăsăturile i se luminară, de parcă toate razele soarelui s-ar fi adunat pe ele.

— Unde ? repetă Manuel. Chiar, unde ? A, da, aici, desigur. Voia să-şi sufle nasul în batista mea de mătase, ba chiar a şi făcut-o. Apoi mi-a vîrît-o îndărăt în buzunarul pantalonilor. Iat-o, e aici ! Apoi mi-a pisat pulpele cu pumnii, mi-a sărit cu ghetele lui noi pe degetele picioarelor şi a făcut toate astea numai ca să mă scoată din sărite şi să mă provoace la un meci de box cu el. În clipa următoare a şters-o iar, mai sprinten decît un pui de coiot.

— Spui că a fost numai cu puţin înainte, Manuelito ?

— Sigur că da. Da' aşteaptă totuşi o clipă, poate a fost...

— Poate, ce ? Poate, ce ? Hai vorbeşte, *muchacho* [1] !

Femeia îi apucă braţul şi i-l scutură cu putere. Flăcăul era cel puţin cu un cap mai mare decît ea.

— Păi da, aşteaptă să mă gîndesc bine. Ar putea să fie zece minute, poate chiar un sfert de ceas de atunci.

Ochii femeii erau pironiţi pe buzele lui ; încerca să-i desluşească vorbele încă înainte de a-i fi ajuns la urechi.

---

[1] Băiete ! (Span.)

— Mamă, trebuie să mai cumpănesc. Am stat tot timpul de vorbă cu Joaquina. Dacă mă gîndesc, însă, despre cîte am discutat, ar putea fi foarte bine şi o jumătate de ceas de cînd l-am văzut pe puşti. Ba, poate fi chiar şi mai mult. Cred, sînt chiar sigur, că e mai mult, o oră poate. De atunci nu l-am mai văzut. Pe aici, prin jur, n-a fost. Aşa-i mamă, poate să fi trecut aproape un ceas.

Obrazul femeii se întunecă treptat, apoi păru că se subţiază. Buzele-i tremurînde abia erau în stare să murmure :

— După ce a fost la tine, a mai venit o dată la mine, dincoace. Mi-a adus şiretul cu care mi-am legat buchetelul de rochie. Îl trimisesem eu. Dar asta a fost după ce te-ai întîlnit tu cu el.

În teama-i crescîndă, se străduia să gîndească limpede şi să adauge la şirul întîmplărilor chiar şi cel mai mic amănunt. Voia să aşeze frînturile de amintiri exact în locul pe care-l ocupau în timp. Spera să stabilească în acest fel, cu precizie, clipa în care dispăruse copilul, de parcă ar fi fost convinsă că acest lucru va uşura găsirea lui.

— Da, da. Asta s-a întîmplat după aceea. Ştiu sigur că a fost după aceea. Îmi amintesc cum mi-a povestit că ţi-a scos batista din buzunar, că ar fi vrut să ţi-o ia de tot, pentru că era dintr-o mătase atît de frumoasă şi ţi-ar fi şterpelit-o negreşit, dacă tu n-ai fi fost Manuelito, care îi e atît de drag şi pe care-l iubeşte prea mult ca să-i fure ceva.

Manuel cercetă cu privirea în jur. Era convins că fraţiorul lui trebuie să apară dintr-o clipă într-alta din întuneric. Îl vedea pe puşti atît de viu înaintea ochilor, încît nu era în stare să priceapă că i s-ar fi putut întîmpla ceva rău. Cineva atît de vesel şi neastîmpărat cum era Carlos nu putea să dispară aşa, dintr-o dată, ca un fulg. Trebuia să existe o urmă, să fi avut loc o împotrivire. Măcar trebuia să se fi auzit un ţipăt sau ceva asemănător...

Garcia-tatăl se ridică încet. O vreme şovăi, neştiind ce să facă. Pusese vioara pe bancă. Îşi dădea seama, însă, că mai avea ceva în mînă. Se uită şi la acel obiect şi văzu că era arcuşul. Se întoarse şi-l aşeză lîngă vioară. Apoi îşi cufundă privirea goală în negrul nopţii.

Soţia mecanicului se apropie de Manuel şi de mama lui vitregă. Cîteva femei o urmară şi apoi se mai adăugară şi doi bărbaţi, care doreau să afle ce se întîmplase. Deocamdată, numai familia Garcia şi cu noi patru ştiam despre dispariţia copilului.

Soţia mecanicului se străduia s-o liniştească pe nevasta lui Garcia. Ea însăşi avea copii, îi spunea, şi nu trecea o zi ca să nu trebuiască să alerge, să-i caute ceasuri întregi, ba pe unu', ba pe altu'. De cele mai multe ori îi descoperă tocmai în locurile în care nici un suflet de creştin nu şi-ar închipui că poate fi un copil. O Doamne, i-a găsit o dată tocmai în scorbura unui copac. Nimeni nu şi-a putut explica în ce fel au putut să intre acolo, pentru că deschiză-

tura era mult prea strîmtă. Ca să-i scoată, au trebuit să taie din copac cu securea.

— Copii... lasă-mă, nu-mi povesti nimic despre ei. Şi mai ales de băieţi nu vreau să aud nimic. Pe Roberto al nostru l-am găsit o dată în cazan. Încă noroc că înainte de a turna apă în el şi a aprinde focul dedesubt, ne-am uitat înăuntru.

Celelalte femei, şi ele mame, luară în rîs teama nevestei lui Garcia. Spuneau că-şi face atîtea griji pentru că are numai unul, dacă ar avea o duzină, nu s-ar mai frămînta atît.

— Nu-mi vorbi mie despre ticăloşii ăştia mici, zise una. Fierul rău nu piere. Şi trîntorii ăştia, în cele din urmă, tot acasă vin. Ăsta-i ghinionu'. Aş fi fericită dacă vreo cîţiva dintr-ai mei ar rămîne pe undeva şi şi-ar purta singuri de grijă. Nu te frămînta, Carmelita. Cînd l-o chinui foamea pe Carlosito, apoi apare numaidecît şi pune în mişcare şi cerul şi iadul, dacă n-are pregătite turtele şi fasolea. Un băieţaş ca el dispare ca un ţînţar, fără să-l vezi. Dar acuşi, acuşi, o să apară şi-atunci să-i tragi o mamă de bătaie, ca să-şi aducă aminte unde îi e locul. Ştrengarii ăştia sînt la fel cu căţeii.

Manuel se îndepărtase. După cîteva minute îl auzirăm strigînd în întuneric :

— Carlos ! Carlosito ! Am bomboane pentru tine. Unde eşti ? Am bomboane, Carlos, Carlosito !

Glasul dispărea tot mai departe în noapte şi în cele din urmă abia se mai auzea. Discuţia încetă. Toţi trăgeau cu urechea, aşteptînd să

audă un răspuns. Dar nu răzbătea pînă la ei decît vaietul, şuieratul, zumzetul şi ciripitul din junglă, întrerupte din cînd în cînd de strigătele tot mai îndepărtate ale lui Manuel.

Dar aceste strigăte stîrniră şi interesul altor grupuri pentru ceea ce se petrecea. Toată lumea se puse într-un fel în mişcare, ca pentru a participa la dansul al cărui acompaniament mut devenea din clipă în clipă tot mai puternic.

Mecanicul se duse în şopronul unde se afla cazanul şi pompa. Aprinse în fiecare colţişor cîteva beţe de chibrit şi căută peste tot. Cei care se aflau în preajma lui îi urmăreau cu atenţie mişcările, fiind convinşi că dintr-o clipă în alta va scoate copilul la iveală din vreun cotlon sau de sub pompă. Cînd îşi făcu însă apariţia cu mîinile goale, fiecare îşi dădu seama cît era de stupid să crezi că un copil s-ar putea ascunde într-un cazan, în cenuşa acestuia sau sub o pompă.

Numai ochii nevestei lui Garcia lunecau de la unul la altul, cerînd ajutor. Fără să-şi dea seama, îşi rodea degetele mîinii pe care, făcută pumn, şi-o îndesa în gură. Căutătura ei semăna cu aceea a unui animal, care simte venind pericolul şi nu ştie cum să se apere. Un gînd îi ţîşni în minte. Îşi smulse pumnul din gură şi-l ascunse în palma stîngă. Apoi şi le apăsă cîteva clipe, pe amîndouă, pe piept, după care se întoarse scurt şi hotărît şi se îndreptă spre pod. Dar se opri după cîţiva paşi. În culmea disperării îşi lăsă capul în jos. Braţele lunecară, în-

cet, de-a lungul trupului, bălăbănindu-se, parcă lipsite de viață. Femeia se întoarse de la pod și abia tîrîndu-și picioarele, reveni în grupul nostru.

Garcia-tatăl era lîngă noi și, pentru că nu știa ce să facă, își răsuci o țigară.

— Carlos ! Carlosito ! Carluchito !

Vocea puternică a lui Manuel răsuna cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta, cînd mai tare, cînd mai încet. Dar nu-i răspundea decît jungla cu murmurul ei.

Îmboldiți de Manuel, flăcăii alcătuiră vreo șase grupuri, formate din doi, trei inși și se răspîndiră de jur împrejur. În curînd, din toate părțile răsună strigătul „Carlosito !" După fiecare strigăt, urmau cîteva clipe de tăcere, astfel ca răspunsul băiețelului să poată fi auzit, oricît de încet ar fi fost el. Părea că și jungla tace în aceste momente, vrînd să ajute și ea la salvarea copilului.

11

— *SEÑORA ! SEÑORA* Garcia ! *Señora* Garcia !

Două voci limpezi de băiețași întrerupseră strigătele monotone. Și glasurile acestea copilărești împrospătară atmosfera apăsătoare, așa cum într-o zi de vară, briza răcoroasă mătură zăpușeala de la ora prînzului de pe un cîmp lipsit de copaci. Încă o dată răsunară în noapte vocile voioase, eliberatoare, ca un corn, apoi,

cei doi băieți, ca niște drăcușori, apărură pe pod, strigînd și țipînd întruna.

— Ei vezi ? Ce ți-am tot zis eu ; iată-l pe băiat ! exclamă soția mecanicului cu un oftat de ușurare. N-am spus de sute de ori, că un copil sănătos tun, cum e Carlos, nu poate să dispară așa, dintr-o dată ? Slavă Domnului că totul e iar în ordine.

Fețele oamenilor își pierdură aerul crispat și redeveniră chipuri normale de oameni. Iar acolo unde erau mai mulți inși strînși la un loc, se auzi un zumzet de vorbe rostite în grabă. Fiecare voia să spună repede ceva, și mai ales să accentueze că și-a dat seama de la început că lucrurile așa se vor sfîrși. Alții mergeau mai departe, fălindu-se că au știut tot timpul unde se afla copilul.

Cîțiva flăcăi și cîteva fete se retraseră iar spre marginile locului de dans, plictisiți de larma aceea iscată fără nici o pricină. Cum poate să dispară un băiat, așa dintr-o dată, dintr-un loc în care sînt adunați mai bine de o sută de oameni ?

Nevasta lui Garcia înghiți nodul ce îi sta de cîtva timp în gît. Apoi își umezi buzele uscate. Trase adînc aer în piept, de parcă n-ar fi respirat de un ceas. Dar rămase cumva străină de toată această bucurie, care îi cuprinsese pe toți, datorită întorsăturii pe care o luaseră lucrurile. E adevărat că în sufletul ei încolți iar speranța, dar îndoiala continua să domine. Ideea că băiatul e pierdut cu desăvîrșire prinsese atît de puternic rădăcini în mintea ei, încît îi era foarte

greu să-şi cîrmească în altă direcţie gîndurile. Dar, poate că nici nu-şi dădea seama ce simţea în clipa aceea. În inima femeii, era adînc înfipt ceva care-i hrănea îndoiala. În priviri se putea citi că bănuiala şi neîncrederea se amestecau cu un strop de speranţă şi o urmă de credinţă în posibilitatea ca totul să sfîrşească bine.

Cei doi băieţi apărură în faţa grupului nostru. Abia trăgîndu-şi sufletul, începură să spună :

— *Señora* Garcia, îl căutaţi pe băiatul dumneavoastră, Carlos, nu-i aşa ?

— Sigur că îl caută. Cu toţii îl căutăm de mai multă vreme.

Nu *señora* Garcia fu aceea care le răspunse copiilor. Erau alte femei din grupul nostru şi tot ele îi îndemnau pe cei doi să povestească mai repede.

— Bine şi unde e ? Hai, daţi-i drumu', vorbiţi mai repede !

Señora Garcia îi privea pe copii de parcă aceştia ar fi picat de pe altă planetă.

— Carlos a plecat călare la Tlalcotitlan ; acolo s-a dus, spuse cel mai mare dintre băieţi, bîlbîindu-se de mai multe ori, atît din cauza grabei cu care voia să răspundă, cît şi fiindcă gîfîia încă de-atîta alergătură.

— Da, aşa e, întări şi cel mic. E întocmai aşa cum spune, *señora* Garcia, pun mîna în foc că aşa e !

— Ei, atunci, totul e-n regulă, interveni soţia mecanicului şi o bătu prietenos pe umăr pe *señora* Garcia.

— Am spus de la început c-o să fie aşa, se amestecă în vorbă o altă femeie. Un băiat nu poate să dispară, aşa, dintr-o dată, de pe faţa pămîntului.

Bărbaţii nu spuseră nimic. Cei mai mulţi ne lăsară baltă şi se reîntoarseră la grupurile lor, pentru a-şi relua discuţiile întrerupte.

Nevasta lui Garcia îşi încreţi fruntea, de parcă ar fi trebuit să depună un efort deosebit ca să-şi adune gîndurile. Fără să facă nici o mişcare, continua să se uite la cei doi băieţi.

Privirea ei stăruitoare îi zăpăci întrucîtva şi ar fi şters-o cu cea mai mare plăcere. Dar *señora* Garcia întinse braţul şi-l apucă de mînă pe unul dintre ei şi atunci rămase şi celălalt.

— Spuneţi că a plecat călare la Tlalcotitlan ?

— Da *señora,* sigur că aşa e.

— Pe ce a plecat călare la Tlalcotitlan ?

— Pe un cal, *señora.*

— Pe al cui cal ? Pe-al cui cal a putut să plece ? Tonul cu care nevasta lui Garcia îi interoga pe băieţi era calm, dar rece ca gheaţa, înspăimîntător de rece. Un condamnat la moarte, care numai are de trăit decît un ceas şi are în faţă un martor important, recent descoperit, care prin depoziţia sa ar putea să-i salveze viaţa, probabil că n-ar fi putut să întrebe altfel.

— Al cui era calul ? repetă ea întrebarea, pentru că nu i se răspunsese încă.

— Un băiat mai mare decît mine a trecut pe lîngă noi, călare pe un frumos cal alb, zise în cele din urmă cel mai răsărit.

— Da, aşa e *señora,* adăugă cel mic. Era pe un cal alb, frumos. Carlos stătea lîngă mine şi băiatul acela mare, de pe calul alb, a spus...

— Băiatul de pe calul alb a spus : „Nu vii cu mine, Carlos ? Mergem repede", adăugă cel mai mare, continuîndu-şi relatarea.

— Şi ce i-a răspuns Carlos ?

— Carlos l-a întrebat : „Mergi la Tlalcotitlan ?" Băiatul de pe calul alb nu i-a răspuns nimic. A dat doar din cap, în semn că da. Atunci Carlos a spus : „E grozav ! Merg cu tine pînă la Tlalcotitlan să cumpăr nişte bomboane bune. Fratele meu cel mare a venit astăzi din Texas să ne vadă. Mi-a dat douăzeci de centavitos." La acestea, băiatul de pe cal i-a răspuns : „Straşnic. Vino cu mine. Calul meu e foarte iute. Ajungem acolo mai repede decît ai crede." Şi spunînd asta l-a ridicat pe Carlos pe cal şi în cîteva clipe au dispărut.

Cum se oprea unul dintre copii din povestit, neştiind ce să mai spună, continua celălalt. Povestea ar fi trebuit să corespundă realităţii, dacă nu cumva indiciile erau false. Copii de vîrsta acestora nu puteau să scornească asemenea istorii.

Señora Garcia privea cercetătoare feţele băieţilor. Aceştia însă cătau drept în ochii ei. Apoi femeia scrută chipurile celor din jur. Privirile îi rătăceau de la unul la altul, chiar dacă feţele lor nu puteau fi văzute desluşit.

În clipa aceea apăru şi Manuel. Cîţiva dintre flăcăi se duseseră după el şi-i istorisiseră noutăţile aflate lîngă casa mecanicului.

Nevasta lui Garcia se uită la fiul ei vitreg. Apoi se întoarse dintr-o dată şi strigă, ba chiar urlă :

— Nu cred ! Şi încă o dată : Nu vă cred ! Carlos n-a plecat de-acasă călare. N-a plecat, cu siguranţă, acum că e aici Manuel şi ştie că acesta trebuie să se reîntoarcă luni, în zori. N-are să lase să-i scape nici o clipă în care poate fi împreună cu fratele lui. Iar dacă ar fi vrut într-adevăr să se ducă la Tlalcotitlan, n-ar fi făcut-o fără să-i spună lui Manuel şi să-i ceară să vină cu el.

— Ceea ce v-am povestit, e adevărat, *señora.* A plecat cu băiatul acela mare, insistă cel mai răsărit dintre copii.

— Cine a fost acela ? întrebă *señora* Garcia dintr-o dată.

— Nu ştim.

— Ce ? Nici nu ştiţi măcar cu cine a plecat ? Nu-l cunoaşteţi ?

— Nu, *señora.* Nu-l cunoaştem, repetă băiatul mai mare.

— Ba l-am văzut o dată, trecînd cu un măgar încărcat zise cel mic. Dar nu s-a oprit nici măcar să bea apă, lucru pe care îl fac toţi cei care au drum pe-aici.

— Şi cum arăta tînărul de pe cal ? întrebă mecanicul, care se apropiase şi el, între timp.

Pînă acum, cei doi băieţi fuseseră foarte siguri pe ei. Acum, însă, încercînd să răspundă la această nouă întrebare, afirmaţiile lor erau tot mai confuze, mai încurcate, chiar contradictorii. Nici unul dintre ei nu-şi putea aminti exact

cum arăta tînărul acela. La întrebarea dacă fusese un alb, un indian sau un mexican, răspunseră că nu l-au putut vedea bine și că era prea întuneric ca să-și poată da seama dacă era un indian sau un alb. Și apoi, îi atrăsese mai mult frumusețea calului, decît înfățișarea călărețului. Cînd cei din jur continuară să stăruie cu întrebările, băieții nu izbutiră să descrie nici măcar șaua pe care ședea călărețul. Băiatul cel mic se încăpățîna să susțină că pe cal nu era nici o șa, în timp ce fratele său mai mare afirma contrariul. Nici cu privire la îmbrăcămintea călărețului nu putură să dea nici un amănunt. Cu toate acestea, ora la care Carlos ar fi fost poftit la această cavalcadă părea foarte plauzibilă, ținînd seama de momentul în care copilul fusese văzut pentru ultima oară. Trebuia să fi fost aproape opt și într-adevăr pe la opt Carlos părăsise coliba, alergînd ca o nevăstuică spre locul unde știa că se află tatăl lui și Manuel. De atunci nu-l mai zărise nimeni.

Toți cei prezenți, cu excepția mamei, dădură crezare celor povestite de băieți. Se afirma că fuseseră văzuți trecînd vreo cîțiva călăreți, și că dintre aceștia unii se îndreptau spre Tlalcotitlan. Convingerea generală era că cei doi nu aveau nici un motiv să inventeze o asemenea poveste, mai ales în împrejurări atît de serioase. Nu le-ar folosi la nimic, iar dacă s-ar dovedi că mințiseră anume, s-ar alege cel puțin cu o bătaie bună.

Garcia-tatăl își reveni din starea lui letargică. Căută un cal. Era foarte posibil ca tînărul acela să se ducă mai departe de Tlalcotitlan și atunci

avea să-l lase pe Carlos acolo în voia sorții. Băieții își joacă de obicei asemenea feste, mai ales cei mai mari, celor mai mici. Nu-și fac probleme în privința urmărilor.

La Tlalcotitlan prăvăliile erau închise la ora asta și străzile neluminate. Poate că micuțul Carlos se află undeva, singur și părăsit, în cine știe ce colț întunecos. Poate plînge sau doarme. Chiar dacă l-ar găsi, să zicem, niște oameni cumsecade, nici măcar nu putea spune de unde e ; colonia în care se găsea coliba tatălui său nu avea nume și nu era însemnată nici pe cea mai bună hartă. Erau pur și simplu cîteva colibe construite de-a lungul rîului și asemenea așezări există cu miile în republică.

Agitația lui Garcia-tatăl — faptul că își înșeuă calul și că primi tot felul de sfaturi, mai ales în legătură cu cea mai bună și cea mai scurtă potecă prin junglă, căci un drum propriu-zis nu exista — îi dădu noi speranțe femeii lui.

În orice caz pentru ea, speranță însemna și faptul că gîndurile îi erau abătute într-o altă direcție, măcar și pentru cîteva minute. Ideea că Garcia plecase el însuși să caute copilul era ca o ușurare pentru femeia aceasta. Se așeză pe o bancă, alături de alte indiene, și în curînd începu să participe la discuția generală, care se învîrtea în jurul preocupărilor zilnice.

Manuel sta rezemat de un copac. Oricum, deocamdată nu simțea nevoia să se alăture fetelor, așa cum făcuseră toți ceilalți flăcăi, odată trecut momentul de tensiune. După cîteva minute se îndreptă însă și el agale spre frumoasa

lui şi pe amîndoi îi înghiţi întunericul de nepătruns.

Sleigh se arătase nepăsător la ceea ce se petrecuse. Aş fi fost curios să ştiu ce ar fi putut să-l scoată din indiferenţa lui. De multe ori îmi spuneam că e prea leneş să gîndească. Alteori mă gîndeam că poate e un om foarte cumpănit, care a ajuns la concluzia că nimic, nici chiar propria moarte nu merită să fie luată în tragic. Dar, trebuia să recunosc, era foarte preocupat de vitele sale. Deşi uneori aveam impresia că şi acest interes e îndoielnic. Probabil se ocupa de vite numai pentru că era plătit în acest scop. Era de asemenea cu putinţă să fie foarte preocupat de animale, dar că nu voia să exteriorizeze nimic. Atunci cînd tensiunea ajunsese la punctul ei culminant, Sleigh îmi spusese că se va duce acasă, să vadă dacă nu cumva vaca aceea care lipsea aseară se întorsese totuşi. Apoi revenise tocmai la timp ca să audă relatările celor doi băieţi. După care îi ajutase lui Garcia să-şi facă rost de cal şi să-l înşăueze.

Acum era iar lîngă mine. Îmi povestea în felul lui tărăgănat, că afurisita aia de vacă tot nu apăruse şi că ar fi în stare să dea orice, numai să ştie unde se află.

12

DEODATĂ UN FLĂCĂIANDRU îl strigă pe Manuel. După puţin timp, se şi ivi din întuneric. Mă apropiai să aud ce voia flăcăul.

— Manuel, nu-i adevărat că fratele tău Carlos a plecat la Tlalcotitlan. Ştiu precis că s-a dus cu alţi copii la Pacheco. Şi nu călare pe un cal, ci pe un măgar.

— L-ai văzut tu ? întrebă Manuel neîncrezător.

— Sigur că da. Dacă nu l-aş fi văzut, n-aş fi venit să-ţi spun. Mă crezi mincinos ? Sau ce ?

— De ce n-ai venit să ne spui imediat ?

— Uite aşa ! Doar n-am ştiut ce vă povestesc ceilalţi doi.

Nevasta lui Garcia auzise ultimele cuvinte. Ea sări spre flăcăiandru, îl apucă de umeri şi-i strigă :

— Ce tot spui ?

Flăcăiandrul îşi spuse povestea de la început şi jură pe toţi sfinţii că l-a văzut pe Carlos, împreună cu alţi băieţi, călărind pe un măgar, şi anume pe drumul spre Pacheco.

Señora Garcia lăsă să-i cadă capul între umeri. Se prăbuşi toată. Gura îi era căscată, iar ochii îi ardeau ca ai unei nebune.

Mecanicul se apropie de ea, o apucă de braţ şi o scutură.

— Nu te pierde cu firea, Carmelita ! Linişteşte-te! Fii mai stăpînă pe dumneata. Aşteaptă să se întoarcă soţul dumitale de la Tlalcotitlan. Pînă atunci tot nu poţi să faci nimic.

Femeia nu răspunse. Se vedea însă bine că nu auzise nici un cuvînt din ceea ce i se spusese.

— Cunosc drumul la Pacheco, zise unul dintre catîrgii caravanei. E el groaznic ziua, dar noaptea e de zece ori mai greu. Cine nu-l cu-

noaşte bine, n-are cum să ajungă teafăr acolo, mai ales pe întunericul ăsta. Totuşi, dacă cineva îmi împrumută un catîr — pentru că nu se poate merge călare — mă duc pînă la Pacheco, să văd, poate găsesc copilul. Nu pot să iau un asin dintr-ai noştri, pentru că sînt prea obosiţi. Mai ales pentru un asemenea drum.

Puţin după aceea cineva aduse un catîr. Omul nici nu prinse să se aşeze bine în şa, că i se şi alătură un tînăr, călare pe un măgar, spunînd că e gata să-l însoţească. Zicea că şi el cunoaşte drumul.

— Aveţi destule chibrituri ? le strigă mecanicul din urmă.

Ştia că le vor fi de trebuinţă pentru a-şi lumina puţin locurile mai primejdioase ale drumului anevoios.

— Da, da, avem, răspunseră ei din mers.

Nevasta lui Garcia privea în întunericul din faţa ei, în care dispăruseră cei doi călăreţi. Cu degetele înfipte în păr, se îndreptă iar spre coliba mecanicului. Bruma de speranţă, care o avusese cîteva clipe, se risipea din nou. De fapt, nu-şi făcuse iluzii nici un moment, dar acum o năpădi iar convingerea, care pusese stăpînire pe ea de îndată după ce observase dispariţia copilului.

Ceea ce nimeni sub soare nu putea şti, ea, mama, ştia neîndoielnic : copilul ei n-avea să se mai întoarcă niciodată ! Inima şi instinctul ei de femeie simplă, de mamă indiană, instinct ce nu o înşela nicicînd, îi spuneau adevărul. Ceilalţi n-aveau decît să spere, dar ea, ea nu mai

spera nimic. Şi nu se îndoise cu adevărat nici o clipă de ceea ce îi spuneau simţămintele ei ; se prefăcuse numai ea însăşi, ca să nu-şi piardă minţile.

Iar acum, cînd era sigură cum stăteau lucrurile, îşi adună puterile, iar pîlpîirea din ochi i se stinse. Se îndreptă de spate, de parcă ar fi luat o hotărîre eroică. Trebuia să facă ceva. Trebuia să-şi ajute copilul cu ceva. N-avea timp de pierdut. Indiferent ce s-ar fi întîmplat, trebuia să-l mai vadă o dată pe Carlos al ei, să-l mai strîngă o dată în braţe, să-l mai ţină lîngă inima ei şi să-i mai acopere o dată obrazul acela dulce cu sărutările ei. Trebuia să-l găsească, chiar şi dacă era să-l smulgă din ghearele diavolului. Voia să aibă neapărat, măcar atît cît mai rămăsese din el.

Trecu grăbită podul cu pas ferm, spre coliba ei. Îndată după aceea se strecură cu un felinar în mînă prin hăţişul de pe malul celălalt. Ba dispărea în desiş, ba apărea iar pe malul rîului. Iar felinarul se legăna în timp ce întindea braţul departe, deasupra apei. Cu inima sîngerîndă, îşi striga copilul născocind cele mai gingaşe nume de alintare. Şi totul era grozav de straniu. Parcă aşteptai în fiecare clipă să auzi ţipătul ei sfîşietor.

Din cînd în cînd stătea nemişcată pe mal, gîndindu-se poate ce era de făcut. Atunci braţele îi atîrnau inerte. În dreapta ţinea felinarul a cărui lumină cădea asupra rochiei. Chipul îi era, în parte, în umbră ; dar faţa ei nu era ca celelalte feţe, pe care le mai văzusem. Arăta de

parcă ar fi fost creaţia unui sculptor nebun, care voia să întreacă natura.

Pe partea noastră, oamenii se înghesuiau pînă aproape de mal. Priveau cu toţii cum o mamă îşi căuta copilul cu un felinar. De fapt erau două tabere între care se afla rîul. Două lumi diferite. Una, durere şi amărăciune, cealaltă, gata să dea ajutor, dar pe undeva mulţumită că nenorocirea a căzut pe capul celuilalt, că soarta nemiloasă îl doborîse pe altul.

Cîţiva bărbaţi traversară podul pentru a da femeii singuratice o mînă de ajutor. Adevărul e că se tîrau încoace şi încolo prin tufărişul şi hăţişul de pe mal. Nu credeau cîtuşi de puţin că vor găsi copilul acolo. Se străduiau doar să-i dovedească nefericitei mame, că erau gata să facă totul numai pentru a o ajuta.

După cîtva timp, mama reveni printre noi. Cînd trecu podul, ţinu felinarul deasupra apei, dar lumina nu putea să pătrundă prin apa gălbuie şi mîloasă.

Soţia mecanicului se duse la ea, îi puse mîinile pe umeri şi-i spuse :

— Să aşteptăm, dragă Carmelita. De ce să ne chinuim noi înşine, atîta timp cît nu ştim nimic sigur. Vino, şezi cu noi şi lasă frămîntările ! Nu te tortura fără rost ! Carlos al dumitale a plecat cu alţi copii, e absolut sigur. Abia cînd se vor întoarce bărbaţii şi vor spune că nu l-au găsit, atunci vom avea timp destul să ne frămîntăm. Dar de bună seamă că au să-l găsească. Acum nu putem face nimic. Temerile n-au nici un rost. Deocamdată nu ne rămîne altceva de făcut decît să aşteptăm.

— Carlos n-a plecat, zise *señora* Garcia şi glasul îi suna ferm şi convins. El nu pleacă tocmai atunci cînd e Manuel acasă.

— Dar, Carmelita, cine spune aşa ceva ? Copiii... vai, Doamne ! Nevasta mecanicului rîse. Dumneata îl ai numai pe ăsta. Ce ştii dumneata despre ştrengari ! Eu mă pricep mai bine! Am cinci. Şi fac exact ceea ce nici în vis nu-ţi trece prin cap. Nevasta lui Garcia puse felinarul pe pămînt, îşi întoarse capul şi privi cu ochii ei istoviţi şi îngrijoraţi în întuneric. Apoi se uită iar la femei. Le privi pe rînd, fără a rosti un cuvînt. Şi cu toate că era înconjurată numai de vecine şi de prietene, se simţi de parcă era cu desăvîrşire singură pe lume. Îşi lăsă capul în jos şi închise o clipă ochii. Apoi deodată sări în sus şi strigă :

— Copilul meu e în rîu. S-a înecat !

Toţi rămaseră înlemniţi. Stăteau aşa de parcă i-ar fi trăsnit. Cîteva femei îşi făcură semnul crucii.

— Pentru numele lui Dumnezeu, al sfintei noastre Fecioare Maria şi al sfîntului ei copil Isus Cristos, Domnul şi stăpînul nostru, Carmelita, nu păcătui atît de îngrozitor în faţa lui Dumnezeu. Cum poţi să spui ceva atît de groaznic ? Ţi-ai pierdut minţile ? Vino-ţi în fire ! Linişteşte-te ! zise în cele din urmă soţia mecanicului, gîfîind, după ce trase aer în piept.

Nevasta lui Garcia oftă adînc. Se simţea eliberată de nodul care îi stătea în gît şi care, de o jumătate de ceas, ameninţa s-o înăbuşe. Îşi întinse gîtul, descrise cu capul un cerc mare, încercînd să se scuture cu desăvîrşire de duhul

spaimei. În ochi îi apăru o expresie de calm aproape brutal. Era iar stăpînă pe ea.

În timp ce toată lumea stătea acolo ca bătută în cap, femeia începu să vorbească, atît de clar și de curgător, încît puteai să crezi că învățase totul pe de rost, înainte. Își descărca sufletul de toată teama pe care o simțea. De aceea vorbea atît de repede. Reda tot ceea ce-i trecuse prin cap în legătură cu dispariția copilului.

— Carlosito a fost foarte zburdalnic în seara asta, ba chiar și toată după-amiaza. Niciodată nu l-am văzut așa. Era sălbatic, de nestăpînit, de nepotolit. Chiar dacă l-aș fi legat de un stîlp, tot s-ar fi zbătut și ar fi scăpat, așa era. Aproape nici nu mai știa ce face și încotro aleargă. Nu eram în stare să-l țin nici două minute în casă, că se repezea afară, să vină dincoace, la Manuel. Apoi iar apărea, ca vîntul. Sigur că știa drumul pînă la pod și podul însuși mai bine decît noi toți, că a tot trecut peste el, de cînd a început să meargă. Așa s-a întîmplat și astăzi, a alergat peste el, fără să se gîndească o clipă că ar putea să cadă ; l-ar fi putut traversa și cu ochii închiși. Dar de data asta piciorușele îi erau încălțate în ghetele lui cele noi, atît de frumoase și de fine, ale căror tălpi erau lustruite și lăcuite și de care era atît de mîndru. Cu ghetele astea în picioare, Carlos nu mai era același; dar de unde să-și dea el seama? Numai călca atît de sigur cum o făcea cînd era desculț și nici pe picioare nu mai era stăpîn. Cum putea să-și dea seama el, un copil, că lucrurile sînt puțin altfel atunci cînd ai ghete în

picioare ? Era să cad chiar eu în apă, cînd am trecut podul astă-seară. Văzînd lumina de la casa mecanicului nostru, m-am îndreptat spre ea. Abia cînd am atins cu piciorul șipca de la margine, mi-am dat seama că podul nu duce direct spre casă, ci mai spre dreapta. Cînd mi s-a întîmplat asta mi-a trecut imediat prin minte că dacă băiatul, zburdalnic cum îi e felul, s-a năpustit peste pod fără să se gîndească, e foarte posibil să se fi împiedicat de margine și să fi căzut în apă. De aceea, îndată după ce am trecut podul, am întrebat de el. Dacă acest lucru nu mi s-ar fi întîmplat chiar mie și băiatul mi-ar fi apărut înaintea ochilor, nu m-aș fi gîndit la una ca asta. Dar, credeți-mă, după ce am întrebat de copil și nimeni nu l-a văzut, am știut dintr-o dată că era prea tîrziu ; căci inima mi-a fost brusc cuprinsă de o durere sfîșietoare.

Nimeni n-a întrerupt-o în timp ce vorbea într-una. Tăcerea s-a păstrat cîteva minute și după ce a terminat. Fiecare se gîndea la ceea ce auzise. Tot ceea ce spuse era atît de închegat, încît cei mai mulți începură să creadă că faptele se petrecuseră așa cum le înfățișase ea.

— Te rog să mă asculți, Carmelita ! spuse soția mecanicului, întrerupînd prima tăcerea. Gîndește-te bine ! Ceea ce ne-ai povestit dumneata este cu desăvîrșire imposibil să se fi întîmplat. Dacă băiatul ar fi căzut într-adevăr de pe pod, nu se putea să nu fie văzut de cineva. Și ar fi trebuit să se audă și plescăitul în apă ; e cît se poate de limpede.

Cînd am auzit: „căzut de pe pod" și apoi „bufnitură sau plescăit în apă", am aruncat o privire piezișă spre Sleigh, care și-a îndreptat în aceeași clipă ochii spre mine. N-am simțit nici unul nevoia să spunem ceva.

— Nu, nu. E cu desăvîrșire imposibil, zise un bărbat. Am fi auzit. Cînd cade un copil în apă, apoi se aude un plescăit, nu-i așa ? A auzit cineva așa ceva ? Eu, personal, n-am auzit nimic. Și apoi, cînd un copil cade în apă, țipă, nu glumă. Strigă după ajutor din toate puterile lui ; lovește apa în jurul său și face atîta gălăgie, că se aude la o jumătate de milă în jur. Pe mine nu mă poate convinge nimeni că ar fi căzut în apă.

— Sigur că ar fi urlat, întregi mecanicul. Cunosc copilul și pot să-mi dau părerea. N-a trecut o zi, tot anul, ca să nu vină să înoate și de fiecare dată pleoscăia atît în jurul lui și făcea atîta gălăgie că ai fi crezut că a arendat rîul numai pentru el. Și apoi, se mișca în apă cu tot atîta îndemînare, ca un pește. Nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că ar fi ieșit din apă, chiar dacă era încălțat sau nu ; iar dacă, din cine știe ce cauză, n-ar fi putut s-o facă, apoi ar fi iscat un tărăboi drăcesc, puteți fi siguri de asta.

Nevasta lui Garcia ascultase foarte atentă tot ceea ce spusese. Nu încercase nici măcar să-i întrerupă pe cei care vorbeau. Dar acum era convinsă că e de datoria ei să-și apere copilul.

— Firește că ar fi ieșit din apă și singur. E tot atît de sigur și că ar fi țipat. Dar cum s-o facă ? Era încălțat cu ghetele cele noi și nu se

simțea sigur pe picioarele lui. A alergat peste pod cît de repede putea și, cu gîndul, se și afla lîngă Manuel. Atunci s-a împiedicat de bordura podului. Dacă ar fi fost desculț, ar fi izbutit să se apuce de ceva, dar acum era cu ghetele astea, ale căror tălpi erau netede ca o oglindă. Încă înainte de a-și da seama ce se întîmplă cu el, a căzut și s-a lovit cu capul sau de bordură, sau de unul dintre pilonii podului. Și-a pierdut cunoștința și încă înainte de a-și reveni avea gura plină cu apă și nu mai putea respira, așa că n-a mai putut să strige după ajutor.

După ce își spusese părerea, prin care trebuia să arate că nu înșirase vorbe goale, femeia tăcu. Nu mai avea nimic de adăugat. Dar nici nu putea fi convinsă că lucrurile s-ar fi petrecut în alt fel. Știa că băiatul e în apă și că trebuia să-l scoată de acolo ; asta era problema în jurul căreia se învîrteau toate gîndurile ei.

13

SIGUR CĂ OAMENII nu se lăsau cîtuși de puțin convinși. Spuneau că mama își închipuie doar toate astea din cauza disperării. Cineva își aduse aminte că la vremea cînd Carlos ar fi trebuit să cadă în rîu, pe marginea podului ședeau o mînă de flăcăi care cîntau. Întrebați, flăcăii declarară că n-au văzut și n-au auzit nimic. Spuneau că au stat cu fața către apă, la marginea podului dinspre coliba mecanicului și că n-aveau în cap decît cîntecele lor. Dar se în-

căpăţînau să susţină că băiatul n-ar fi putut să cadă în rîu, fără ca ei să fi observat. Adăugară însă apoi imediat că noaptea era atît de întunecată, că nu l-ar fi putut vedea, nici dacă ei s-ar fi găsit la jumătatea podului. Cît despre plescăituri în apă, sigur că nu le-au dat nici o atenţie, fiindcă erau prea adînciţi în cîntecul lor ; iar pe de altă parte, peştii cînd se reped să prindă ţînţari sau muşte, fac acelaşi zgomot.

— Acum auzi bine, cu urechile dumitale, Carmelita, ce spun băieţii ăştia, care au stat acolo, pe pod, toată seara, interveni mecanicul. Ei n-au auzit nimic, nici cel mai slab zgomot suspect. Îţi dai seama dar, că grijile pe care ţi le faci sînt fără rost. Pur şi simplu nu se putea întîmpla ceea ce spui dumneata.

Señora Garcia tăcu.

Fiecare veni cu cîte un punct de vedere, prin care urmărea s-o convingă că judeca greşit. Nimeni nu-i dădu dreptate.

Cîţiva bărbaţi, care văzuseră că nu mă amestec în discuţie, mă întrebară direct care e părerea mea.

Eu ştiam unde e copilul. Şi Sleigh ştia. Îl văzui cum înalţă din umeri, ca şi cum ar fi vrut să răspundă în locul meu. Dar eu replicai :

— Ce pot să vă spun, prieteni ? Nu cunosc cotloanele voastre de pe aici, nu ştiu ce copaci scorburoşi şi ce drumuri subterane există, în care să se poată ascunde copiii voştri. Ce aş putea să vă spun ? În rîu poate să cadă oricine, de ce nu, chiar un copil ?

— Dumneata crezi într-adevăr că a căzut în apă ?

— V-am spus, ce cred. E posibil. Dar îndeobşte totul e posibil sub soare. De aceea, e plauzibil ca băiatul să fi căzut în apă. Acolo unde e o apă, poate să cadă oricine în ea, fie că vrea sau nu. Aşa e acolo unde există un rîu.

— Domnul are dreptate, spuse un bărbat care se afla acolo, în apropierea mea. Nu vă mai amintiţi ? E abia un an de cînd s-a înecat, tot în rîul ăsta, mai jos cu vreo trei kilometri, egipteanul ; vreau să spun, omul acela care-şi avea coliba jos, în vale, şi care cultiva salată şi ceapă, ca să le vîndă la piaţă.

— Da, da. Sigur că-mi amintesc, replică un altul. Dar cu el lucrurile s-au petrecut puţin altfel. Egipteanul se scălda. Şi pe neaşteptate a intrat într-un vîrtej. A dispărut în apă şi n-a mai ieşit niciodată la suprafaţă.

Un indian bătrîn veni spre noi, se opri în faţa mea, aproape de tot şi mă întrebă :

— Ce credeţi, *señor*, ce ar trebui făcut ?

Poate cincizeci de oameni stăteau aici şi îşi dădeau păreri, contrazicîndu-se, dar nici unul nu-şi pusese pînă acum întrebarea ce s-ar putea face. Bătrînul indian era primul.

— Pentru că mă întrebaţi, cred că rîul ar trebui cercetat, de amîndouă părţile podului, şi apoi pînă la vreo cincizeci de metri în josul rîului. Dacă băiatul a căzut într-adevăr în apă, va fi găsit. Şi vom şti măcar cum stau lucrurile. Dacă însă bărbaţii, care s-au dus să-l caute în cele două locuri, vor veni fără el, iar noi nu-l

vom fi găsit în apă, înseamnă că mîine trebuie să căutăm toată jungla.

Nevasta lui Garcia trecuse iar podul. Ţinînd într-o mînă felinarul, sta la celălalt cap al lui. După un timp se duse chiar pînă în margine de tot şi întinse mîna cu felinarul cît se putea de mult deasupra apei. Deodată scoase un ţipăt înfiorător.

Cîţiva flăcăi fugiră repede spre ea, se întoarseră însă numaidecît înapoi, îşi sterseră fruntea şi spuseră :

— *Señora* şi-a pierdut, de bună seamă, minţile. Nu se vede nimic în apă.

Cele spuse de ei nu trebuiau verificate ; căci chiar dacă băiatul s-ar fi aflat acolo, în locul acela, mama tot nu l-ar fi putut vedea, şi pentru că apa era mocirloasă, dar şi pentru că lumina felinarului era mult prea slabă.

Totuşi, femeia continua să ţipe. Abia se stingeau ecourile unuia dintre aceste strigăte jalnice, că şi pornea al doilea, mai prelung şi mai jalnic decît cel precedent. Aşa jelesc indienele pierderea unei fiinţe iubite. Nu era plîns, era urlet, un fel de a acuza cerul ; era urletul animalului căruia moartea i-a răpit perechea sau puiul. Dar în urletul acesta primitiv vibra aceeaşi durere profundă ca şi în suspinele tăcute ale omului alb.

Dacă femeile celelalte ar fi fost convinse că băiatul s-a înecat, atunci ele s-ar fi asociat jeluirii *señorei* Garcia şi ar fi făcut-o nu formal, ci cu toată participarea de care sînt capabile mamele, atunci cînd se alătură, cu sufletul şi

inima, durerii şi suferinţei unei alte mame. Numai o mamă ştie cît poate să sufere o mamă şi o soţie, atunci cînd plînge pierderea unei fiinţe iubite ; pentru că atunci cînd e lovită o mamă, în aceeaşi clipă sînt lovite, odată cu ea, toate mamele de pe pămînt, oriunde ar fi ele. Şi în vecii vecilor va fi aşa ; nu va îndura dureri cumplite numai o femeie, o *señora* Garcia, din jungla Americii Centrale. Este pur şi simplu „femeia“, care suferă întotdeauna în împrejurarea respectivă, toate femeile de pe lume plîng cu acel prilej.

Dar celelalte femei nu erau convinse că băiatul murise. De aceea îşi păstrau cumpătul. Unele îşi chemaseră lîngă ele copiii, de parcă ar fi crezut că sînt în pericol, şi-i strînseră la piept, pentru că acolo era cel mai sigur loc de pe pămînt, pe care-l putea oferi o mamă.

Doi bărbaţi trecură podul şi o luară pe *señora* Garcia, cu toată grija şi atenţia de care erau capabili, şi o aduseră pe partea rîului unde eram noi, aşezînd-o pe o bancă din faţa colibei mecanicului.

Soţia acestuia îi aduse apă şi, mîngîind-o pe păr cu duioşia unei mame, îi ştergea din cînd în cînd lacrimile cu un colţ al şalului.

Bărbaţii stăteau împrăştiaţi şi iar nu ştiau ce să facă în această împrejurare şi cum să se comporte. Sigur că nu se simţeau bine în preajma unei mame care-şi pierduse copilul şi în clipele acelea, cu toată simpatia pe care i-o arătau toţi cei din jur, femeia era, totuşi, singură pe pămînt. Într-un fel erau apăsaţi de un sentiment

de vină, de aceea își tîrau picioarele de colo, colo și încercau, pe cît posibil, s-o șteargă. Nimeni nu scotea un cuvînt. De fiecare dată cînd femeia țipa, își schimonoseau fețele. La un moment dat, atmosfera deveni atît de apăsătoare, încît procedară ca toți bărbații de pe pămînt, atunci cînd își dau seama că sînt de prisos : începură să se agite de zor, dar fără un scop precis.

Fără multă vorbă și fără să aștepte pe cineva care să organizeze lucrurile, alergau încoace și încolo, ca furnicile. Unii cărau crăci, alții își luară securile și se duseră în junglă pentru a aduce alte lemne. Pe ambele maluri ale rîului începură să se înalțe ruguri imense. Erau astfel așezate, încît podul să fie luminat din amîndouă părțile. Un bărbat se dezbrăcă și intră în apă. De-a lungul podului începu să facă scufundări. Era o treabă extrem de curajoasă, un adevărat joc cu moartea.

Albia era mîloasă și plină de plante agățătoare de toate soiurile, apoi, în jurul pilonilor, erau îngrămădite plante de apă și tufărișuri smulse din maluri departe, în susul apei, și purtate la vale de curent. În această vegetație luxuriantă mișunau tot felul de șerpi, pui de aligatori și alte sute de specii din fauna apelor.

În timpul înotului la suprafață, primejdia este mai mică, cel care se scufundă, însă, se poate ușor încurca în vegetația din apă. Cu toate acestea, după cîteva minute se dezbrăcă un al doilea bărbat, care începu să facă scufundări. În scurt timp, în apă puteau fi văzute șase trupuri parcă tăiate în bronz. Femei și fete se

înghesuiau pe pod și pe maluri pentru a privi cum bărbații aceia goi îl căutau pe copil. Trupurile uscate, vînjoase, care aveau un aspect foarte juvenil, deși cea mai mare parte dintre bărbați erau capi de familie, păreau îmbrăcate în tricouri fine, aurii, cu o strălucire metalică. Părul lor negru, des și sîrmos părea și mai negru și mai des, atunci cînd își scoteau capul din apă. Respirînd adînc și ritmic, se uitau sus, pe pod, de unde îi urmăreau privirile femeilor și a bărbaților.

Nu scoteau un cuvînt.

Cu toate acestea, în ochii lor negri se putea citi ușor răspunsul la întrebarea nerostită : „*Nada, nada !* — Nimic, nimic !"

La un moment dat, la numărul celor ce se scufundau s-a mai adăugat un indian foarte bătrîn, cu părul alb. Avea trupul încă frumos și subțire, deși nu mai era atît de vînjos, nici atît de plin de vigoare și sprinten ca al celorlalți. Și pielea era parcă mai puțin aurie și toracele mai îngust. Nu putea să stea sub apă atît de mult, ca indienii ceilalți, cu toate acestea, el era cel care-i îmboldea pe toți, cînd aceștia, deși mai tineri, păreau să dea semne de oboseală.

Mecanicul se urcă pe pod cu un cîrlig mare de fier, legat de un lasso. Mergea încet de-a lungul lui, arunca repede cîrligul în apă și apoi îl tîra pe fund. Cînd avea impresia că a găsit ceva, îl trăgea afară. De fiecare dată, însă, nu găsea decît crăci și niște plante.

Sleigh sta pe lîngă pompă.

— Dacă am avea o barcă, i-am spus eu apropiindu-mă de el, s-ar putea face mult mai mult. Ce păcat că mecanicul nu are și o barcă.

— Se află una, mai departe, în josul apei. E a unui olandez care crește păsări și cultivă roșii, dar nu cîștigă un ban. Asta are o barcă pe care și-a făcut-o singur, dar pînă acolo sînt cinci, poate chiar șase kilometri și drumul e al dracului de rău, așa că înainte de revărsarea zorilor nu se poate ajunge.

Ne-am dus la un alt grup și Sleigh a început să discute despre lucruri care nu aveau nici o legătură cu băiatul. Și era foarte bine așa. Nu se putea vorbi încontinuu numai despre unul și același lucru. Viața trebuia să meargă înainte, indiferent dacă băiatul murise sau nu.

14

PRIVELIȘTEA ERA copleșitoare, măreață, impresionantă, încărcată de viață clocotitoare. Bătea în toate culorile, se schimba necontenit. Pe amîndouă malurile ardeau focuri imense. Limbile flăcărilor se înălțau și unduiau în adierea ușoară a vîntului nopții. Umbre multiforme, prelungi și scurte, groase și subțiri, se mișcau încoace și încolo, jucînd pe pămînt, pe fața apei, alergînd de-a lungul podului, pînă cînd peretele întunecat al junglei le înghițea ; dar numai pentru cîteva secunde, fiindcă reapăreau numaidecît. Pe pod stăteau înșirați cel puțin

două duzini de bărbați și de flăcăi, care țineau deasupra apei făclii și bețe. Alții alergau încoace și încolo de-a lungul malurilor ca niște căprioare, fie pentru a ațîța noi focuri, fie pentru a lumina spre vreun cufundător, care strigase după ajutor. Trîmbe lungi de fum marcau trecerea purtătorilor de făclii.

Bărbați și flăcăi cu trupuri de culoarea bronzului aruncau mereu lemne peste rugurile imense, care împroșcau în jur jerbe de scîntei.

În unele locuri, pe pod, stăteau copii în genunchi, întinzînd cît puteau mai mult deasupra apei crengi și ramuri aprinse ; din rîul mocirlos țîșneau mereu ciufuri negre mustind de apă.

Femei și fete în rochiile lor de dans viu colorate și vesele, deși erau din material ieftin, și cu coronițe de flori în păr, mergeau încoace și încolo pe pod. Unele își țineau pruncii la sîn, altele îi duceau de mînă. Din cînd în cînd, cîte un pîlc întreg alerga curios, cînd auzea că în cutare sau cutare loc a fost găsit ceva important.

Deasupra capetelor noastre, norii de fum, care se ridicau zdrențuiți, împrumutau forme bizare de păsări de noapte, părînd ba că iau o înfățișare reală, ba că se destramă.

Iar rîul ai fi zis că poartă pe fața lui mii de monede de aur. Și în acest șuvoi strălucitor, săreau oameni bruni, goi. Se scufundau, ieșeau la suprafață, înotau spre cîte un pilon, își ștergeau apa de pe față și-și scuturau ciuful negru. Colo, unul dintre ei se ținea cu o mînă de un par și cu cealaltă își scotea niște spini din talpa

piciorului. Dincoace altul ieşi din apă şi se îndreptă spre foc, pentru a-şi încălzi mîinile şi picioarele. Cu spatele spre rîu şi cu faţa spre pălălaia de flăcări, îşi întindea braţele, închizînd şi deschizînd repede palmele, în timp ce un prieten, îi împingea din timp în timp între buzele ude o ţigară arzîndă.

Undeva, un copil se trezi din somn şi începu să gîngurească ; altul, de lîngă el, speriat de zgomotele primului, prinse a ţipa. Cele două mame se repeziră imediat pentru a-şi lua odraslele la piept.

Copiii ceilalţi erau aproape cu toţii adormiţi. Stăteau întinşi în jurul porticurilor, unde se strînseseră pîlcuri, pîlcuri, la un loc, în primul rînd pentru că le era mai cald aşa, şi apoi, pentru că se simţeau mai apăraţi. Unii erau înfăşuraţi în pături şi arătau ca nişte bucăţi de lemn. Pe alţii, mamele îi acoperiseră cu nişte cîrpe. Cîţiva erau culcaţi pe pături, aşa cum se pun sub şeaua calului, în timp ce alţii erau întinşi pe saci de zahăr goi şi vechi. Cei mai mulţi, însă, dormeau pur şi simplu pe pămîntul nisipos.

Băieţandrii, fireşte, petreceau grozav în toată această zarvă. Priveau la scufundători şi pariau care dintre ei vor sta mai mult timp sub apă. Cîţiva ajutau la aprinderea făcliilor şi întreţinerea focurilor. Cei mai mari, care erau mai glumeţi, le jucau feste fetiţelor şi băieţaşilor. Iar cîţiva, care n-avuseseră niciodată prilejul să-şi verifice aptitudinile muzicale, făceau

încercări pe muzicuţe scoase din buzunarele pantalonilor aparţinînd flăcăilor aflaţi în apă.

Aveai impresia că fiecare se distrează în felul lui şi că toţi caută să se bucure după propriile-i puteri de seara asta, care cu două ceasuri înainte părea pierdută de pomană.

Chiar şi catîrii caravanei îşi dădură contribuţia la această explozie de vitalitate şi de viaţă. Păşteau în apropierea malului. Din cînd în cînd, strigau în adîncul nopţii. Din depărtările preeriei, primeau răspunsul cîte unui frate de sînge. Cînd însă le stăteau în drum celor care trebăluiau, alergînd încoace şi încolo, căpătau cîte o lovitură de picior. Animalele însă interpretau gestul ca un semn de prietenie şi nu se dădeau la o parte decît atunci cînd voiau. De fapt, aşa fac toţi îndărătnicii şi, de cele mai multe ori, le prinde bine.

Noaptea începu să fie răcoroasă.

Soţia mecanicului, ajutată de o vecină, se apucă să fiarbă cafea în bucătărie. Încăperea era foarte impunătoare, lucru pe care îl recunoşteau chiar şi vecinele. Nici una dintre colibele coloniei nu avea o bucătărie, care să fie pe departe atît de luxoasă. În primul rînd, pentru că în nici una dintre case bucătăria nu era despărţită de spaţiul de locuit, care, dealtfel, ocupa în mod obişnuit toată coliba. Faptul că mecanicul avea o bucătărie adevărată era dovada că el aparţinea unei trepte sociale superioare. Drept vatră, îi slujea tot o ladă umplută cu pămînt, ca şi la Sleigh. Dealtminteri ei erau singurii membri ai acestei colectivităţi

care se considerau atît de superiori, încît își revendicau această ultimă cucerire în domeniul închegării vetrelor. Bucătăria mecanicului, însă, își trăgea faima de cea mai modernă și cea mai frumoasă bucătărie, de la diferitele farfurii și oale care se aflau acolo. Vasele erau de fapt din lut, dar aveau tot soiul de ornamente. Unele oale erau împodobite cu flori, albine, veverițe, fluturi, antilope, păsări, tigrii, lei, cîini și coioți, care nu semănau însă cu corespondenții lor din natură. Erau creația unui pictor indian nemulțumit cu opera naturii și care credea că ar fi putut să le facă mult mai bine, dacă ar fi avut puterea să făurească ființe vii. Vasele curate stăteau parte orînduite pe un raft și parte înșirate pe scînduri, fixate de stîlpii ce susțineau acoperișul. Femeile care o vizitau pe soția mecanicului și vedeau bucătăria, rămîneau uluite de frumusețea ei și se credeau în paradis. Familiile din colonie se slujeau îndeobște de vase și de oale din cel mai primitiv soi, dintre care, cele mai multe, erau sparte sau ciobite. Erau și două familii care nu aveau decît numai cioburi ; una dintre acestea era cea a lui Garcia. Soția mecanicului, însă, întrebuința toate aceste vase zi de zi și nu le ținea numai de frumusețe.

Cafeaua era îndulcită cu melasă. Pe vatră, într-un alt vas fierbea fasole neagră. Mai era acolo, rezemată de perete o placă de tablă de vreo cincizeci de centimetri pătrați, pentru prăjit turtele de mălai. Cele rămase din ziua precedentă erau păstrate într-un coș de tres-

tie, atîrnat cu o sîrmă ruginită de o bîrnă transversală a acoperișului. În el se mai găseau și alte alimente, coșul era un fel de cămară a gospodăriei.

Nevasta lui Garcia se duse din nou acasă. Ce voia să caute sau spera să găsească, n-ar fi știut să spună, dacă ar fi fost întrebată. Cînd veni îndărăt, bălăbănind felinarul de care nu se mai despărțea, se opri și-i privi cîteva minute pe scufundători. O făcu însă așa, de parcă aceștia ar fi căutat acolo ceva care îi era cu desăvîrșire indiferent. După aceea, tîrșindu-și picioarele și pierdută în gînduri, reveni la casa mecanicului.

Manuel ședea supărat pe o bancă și se uita țintă înaintea sa. Văzînd-o pe mama vitregă oprindu-se lîngă el, o privi cu ochi holbați și sticloși. Apoi, ca și cum l-ar fi fulgerat un gînd, sări în sus, străbătu podul și dispăru în noapte, pe poteca nisipoasă ce ducea din junglă spre satele îndepărtate.

15

MECANICUL ÎȘI CUFUNDA neobosit cîrligul de fier în rîu. Cu mișcări îndemînatice, cerceta atent fundul apei, ca să-și dea seama de diferența dintre plante și crăci și ceea ce ar fi putut fi cadavrul copilului. Din timp în timp, scotea la iveală cîte un mănunchi de ierburi șiroinde. Încetul cu încetul, scufundătorii obo-

siră. Înotau tot mai rar pe sub apă şi pauzele în care stăteau ţinîndu-se de pilonii podului erau tot mai mari ; unii dintre ei nici nu se mai îndreptau spre stîlpii de susţinere, ci înotau de-a dreptul spre mal, pentru a simţi iar pămîntul solid sub picioare.

Bătrînul cu părul cărunt renunţă primul, apoi, după el, ieşiră, pe rînd, toţi ceilalţi, se îmbrăcară şi se aşezară în jurul focului. Buzele le erau vinete şi feţele palide şi istovite.

Chiar şi focurile părură a fi obosit. Numai ardeau cu vîlvătăi. Şi flăcăii care se duseseră în junglă după lemne îşi pierduseră elanul şi se odihneau. Treptat focurile se stinseră şi în curînd nu mai erau decît cenuşă mocnindă. Beţele şi ramurile care, atîta timp cît arseseră, slujiseră drept torţe, arătau acum ca nişte măciuci negre, pe care mai străluceau, din loc în loc, scîntei palide.

La coliba mecanicului se stinsese un felinar. Un băieţandru fu trimis peste pod, în vecini, ca să ceară nişte gaz.

Doi dintre scufundători, avînd doar cămăşile legate în jurul coapselor, şedeau lîngă unul dintre focuri. Fumau. Dacă însă cineva le-ar fi cerut să sară din nou în apă, ar fi făcut-o imediat.

Agitaţia din rîu şi din jurul lui schimbase părerea multora ; poate că *señora* Garcia avea totuşi dreptate. Cei care nu voiau să creadă spusele ei, o făceau numai pentru că nu puteau înţelege cum un om, chiar un copil, ar fi putut să se înece fără să strige după ajutor. Moartea

era un eveniment atît de important, încît nu se putea produce în tăcere decît la oamenii foarte bătrîni, care zăceau la pat. Ştiau din experienţă că, în toate celelalte cazuri, moartea este legată de multă gălăgie, ţipete, urlete, înjurături şi blesteme, împuşcături, înjunghieri şi bătăi, sau de prăvălirea unui cal, a unui pom, sau a unui bloc de piatră. Iar dacă cineva cădea în apă, apoi striga cît putea după ajutor. În tot cazul, de cîte ori murea un om, era gălăgie ; şi tocmai de aceea nu erau în stare să priceapă cum de a putut moartea să smulgă din mijlocul atîtor oameni adunaţi ca să petreacă, un copil destul de mare, fără să se audă nici măcar un sunet. Moartea nu putea să vină aşa, pe furiş. Scotociseră rîul numai pentru că voiau să-i arate mamei atît de tulburate, că nu trebuia să se simtă părăsită, ci înconjurată de prieteni buni, şi că fiecare era gata să facă orice sacrificiu, chiar şi dacă ar fi fost vorba de avutul lui, pentru readucerea copilului.

Cineva avu iar o idee. Doi bărbaţi porniră în căutarea unei prăjini lungi. Cînd găsiră ceea ce le trebuia, se apucară să pipăie fundul apei de amîndouă părţile podului ; în felul acesta sperau să simtă cu ajutorul prăjinii subţiri şi elastice dacă băiatul s-ar fi aflat pe fundul rîului în prejama podului.

Şi iar se schimbă decorul.

În jurul focurilor, care începeau să se stingă, şedeau roată, fumînd şi pălăvrăgind, bărbaţi şi flăcăi. Lumina slabă, răspîndită de grămezile de cenuşă în care mai pîlpîiau scîntei, îi trans-

forma în nişte umbre. În jurul unui asemenea foc, se purta o discuţie aprinsă. Se auzeau doar frînturi de cuvinte, dar gesturile, care puteau fi văzute printre dîrele de fum, erau elocvente.

Alţii şedeau pe pod. Copiii smulgeau din grămezile de cenuşă şi de jăratic cîte un băţ care mai ardea şi îl agitau în aer, desenînd pe peretele nopţii, cu linii de foc, cele mai bizare fantasmagorii care le treceau prin cap.

Undeva se cînta la muzicuţă. Două fete fredonau un cîntec trist. Nu puteau fi văzute pentru că tufele le ascundeau. În spatele şopronului care adăpostea pompa, se auzea chicotitul unei femei tinere şi vocea reţinută, dar veselă, a unui bărbat. De altundeva, din întunericul nopţii, răsuna vocea stridentă a unei femei care se certa. O adiere de vînt aduse îndemnul aproape şoptit al bărbatului : „Nu ţipa aşa că ne aude lumea !“ Dar vocea stridentă răsună mai tare. „Tacă-ţi pliscul, măgarule.“ În spatele caravanei cineva fluiera. Dar fluieratul acesta suna aşa, de parcă cel care-l scotea, ar fi meşterit ceva.

În faţa colibei mecanicului începură să se adune din nou grupuri. Oamenii discutau, dar tonul cu care o făceau, suna obosit ; dealtfel şi ceea ce spuneau, mai fusese spus.

Femeile şi fetele umblau de colo, colo sau şedeau pe bănci, pe grămezile de lemne şi pe traversele scoase din uz. Multe se îndreptau spre bucătărie, unde soţia mecanicului le oferea cafea neagră în ceşcuţe smălţuite şi căni de pămînt. De fiecare dată cînd gazda întindea

cuiva o ceşcuţă, îi arăta şi zaharniţa. Aceasta stătea la îndemînă pentru cei care obişnuiau să bea cafeaua mai dulce.

Femeia care primea ceaşca nu bea decît jumătate din conţinutul ei şi apoi o da mai departe, altcuiva ; asta, pentru ca fiecare să capete cîteva înghiţituri ; începuse să fie frig şi băutura caldă făcea bine. Nimeni nu se înghesuia. Fiecare aştepta să-i vină rîndul.

Bărbaţii care scotoceau în apă cu prăjina, munceau de zor, sperînd să descopere copilul.

Se auzi cîntînd cocoşul pentru prima dată ; însemna că mai era un ceas pînă la miezul nopţii.

16

MECANICUL ÎNCETĂ să-şi mai scufunde cîrligul. Se apropie de noi şi începu să ne povestească despre accidentele mortale la care fusese martor. Copilul era ca şi uitat. Nimeni nu mai vorbea despre el. Nevasta lui Garcia îşi primi şi ea porţia de cafea ; era, cum se spune, invitata de onoare a soţiei mecanicului, şi acest lucru însemna foarte mult în colonie.

Pentru că aici, în lumea asta mică, ascunsă în junglă, soţia mecanicului avea importanţa pe care, într-un ducat, o avea ducesa. Ştia să citească şi chiar să scrie destul de bine, lucru care făcea să fie considerată foarte cultă. Copiii ei nu aveau păduchi, sau, măcar, aveau

mult mai puţini decît ceilalţi şi nu umblau goi. Băieţii purtau pantaloni lungi, ce-i drept cam rupţi, iar fetele rochiţe ieftine, cîrpite, destul de roase. Ea însăşi avea cinci rochii de muselină, cusute toate după aceeaşi croială, dar în culori diferite. Apoi mai avea şi cinci cămăşi. De asemenea, toate femeile din colonie ştiau că are două perechi de pantalonaşi albastri şi două galbene, făcute din bumbac, iar în afara acestora, încă două perechi de chiloţi de vară. E drept că două dintre perechile de bumbac şi una dintre perechile de vară nu mai puteau fi puse, de fapt, la socoteală, căci erau uzate. Mai avea cercei de aur şi un pieptten mic, spaniol, împodobit cu perle, care păreau veritabile. Doar că posesoarea lor era atît de cinstită, încît spunea imediat că sînt artificiale.

Mecanicul avea şi el un costum adevărat de sărbătoare, cu haină, nu ce se înţelegea de obicei aici prin costum, adică o pereche de pantaloni de bumbac ; un costum întreg asta însemna ceva.

Mai aveau în colibă un ceas, mai exact spus, un deşteptător, o oglindă adevărată, înrămată, două furculiţe, un cuţit, ca să nu mai vorbim de numeroasele linguri, şapte la număr. Dar ce însemnau toate acestea pe lîngă patul împodobit la fiecare colţ cu cîte un glob de alamă şi somiera cu arcuri de oţel! Fiecare dintre cei de-aici se întreba dacă mai avea cineva pe pămînt un asemenea pat şi o somieră ca aceea. Poate, doar preşedintele republicii.

Sigur că mecanicul îşi putea permite tot acest lux. El era salariat la căile ferate. Salariaţii căilor ferate erau cei mai admiraţi oameni de sub soare. Iar ceea ce spunea soţia mecanicului, cîntărea de zece ori mai mult decît fiecare cuvînt al preotului. Cine îşi asigura prietenia ei, putea s-o fluiere şi pe regina Angliei, pentru că nimeni nu putea şti dacă regina Angliei avea două perechi de ciorapi de mătase, trei batiste de mătase şi o a patra din dantelă ; dar că soţia mecanicului le avea, asta se ştia precis. Pentru regina Angliei, trebuiau dovezi ca să poată fi crezută ; pentru că nu tot ceea ce se povestea despre bogăţia regilor, preşedinţilor şi a altor oameni sus-puşi corespundea întotdeauna realităţii ; dar în ceea ce privea comorile soţiei mecanicului, apoi pe acestea le văzuseră toate femeile cu ochii lor.

Şi în timp ce femeile se învîrteau astfel în jurul bucătăriei pălăvrăgind, într-unul din grupuri se iscă o vie agitaţie. Cei de acolo erau auziţi discutînd repede şi aproape răstit, întrerupîndu-l mereu pe vorbitor cu avalanşa de întrebări. În cele din urmă, am putut să aud şi eu clar întrebarea :

— Ce spui ? Băiatul n-a fost acolo ?

Omul din caravana de catîri, care plecase cu un flăcău la Pacheco, se întorsese.

— Nu. N-a fost. N-a fost acolo şi nici un om nu l-a văzut.

— Ai întrebat în toate colibele ? Peste tot, la toţi ?

— De bună seamă că am întrebat. Cu toate că oamenii dormeau cînd am ajuns, am întrebat totuşi din colibă în colibă, la fiecare familie. Dar nimeni nu l-a văzut. Nimeni nu ştia nimic despre copil.

— Ai întrebat şi dacă nu cumva au trecut prin sat singur sau împreună cu cineva, un alt tînăr sau alt băiat, care apoi au mers mai departe ?

— Sigur că da. Dar în tot cursul zilei nici n-a plecat nimeni din Pacheco şi nici n-a venit nimeni dealtundeva. Iar dacă ar fi trecut seara, după ce s-a întunecat, ar fi lătrat cîinii şi ar fi ştiut toată lumea.

— Dar pe drum, v-aţi uitat în toate părţile?

— Nu erau nici un fel de urme proaspete. Am luminat drumul cel puţin de douăzeci de ori şi în locurile cele mai diferite. N-am găsit urme, nici de cai şi nici de catîri. Erau doar cele ale vitelor care s-au întors acasă din junglă. E cît se poate de limpede că băiatul, dacă a plecat singur sau cu alţii, n-a mers pe acest drum. Am cercetat toate potecile şi cărările care se abat în dreapta şi în stînga, dar n-am găsit nicăieri nici o urmă.

Apoi, omul întinse cuiva hamul catîrului pe care-l călărise şi-l rugă să-l înapoieze stăpînului, după care se îndreptă spre tabăra sa. Un pîlc de femei şi de bărbaţi, care numai conteneau cu întrebările, îl urmau îndeaproape.

Señora Garcia şedea pe banca de sub portic. Omul o văzu. Femeia se ridică şi-l privi şi ea. Tulburat de căutătura fixă pe care o aţintea asupra lui, începu să se uite în toate părţile ; ar fi vrut să-i spună ceva, dar femeia se aşeză din nou, înainte ca el să fi deschis gura. Ştia ce ar fi putut să-i spună. Atunci omul se răsuci pe călcîie şi se îndreptă spre noi ; făcea o mutră de parcă ar fi fost vinovat de dispariţia copilului. Abia după ce s-a depărtat de *señora* Garcia şi începu să-şi răsucească o ţigară, îi mai veni inima la loc.

Pentru că nici eu nu ştiam ce să fac, mă dusei la pod. Unul dintre indienii cu prăjina mai era acolo. Deodată omul se întoarse spre mine şi-mi spuse încet :

— *Señor,* am dat de el. Veniţi încoace şi luaţi şi dumneavoastră prăjina. O să simţiţi cadavrul.

— Stai liniştit, Perez, îi zisei eu. Dacă stîrneşti zarvă, vin cu toţii şi nu mai putem face nimic. Abia cînd o să fim siguri, o să le dăm de veste. Acum ţine bine prăjina, dar fără s-o mişti.

Luai cu cea mai mare băgare de seamă prăjina din mîna lui şi scormonii locul, centimetru cu centimetru, înaintînd încet. Fără îndoială că era ceva acolo, pe fund ; dar putea să fie tot atît de bine cadavrul unui animal, porc, cîine sau capră. Mai încercai o dată cu prăjina şi simţii în mod precis că era ceva acolo.

— Ce credeţi ? întrebă Perez.

— Nu ştiu. Dar e mai bine să nu alarmăm lumea. Ne-am face numai de rîs, dacă am isca zarvă şi pînă la urmă s-ar vedea că nu-i decît o grămadă de gunoi.

Am căutat să determin și lungimea și lățimea obiectului. Ceea ce simțeam deocamdată ar fi putut fi coșul pieptului sau abdomenul cadavrului. Pipăind însă mai departe, mi-am dat seama că nu exista ceea ce ar fi trebuit să fie brațele și picioarele. Obiectul avea o formă foarte regulată. Și am ajuns la concluzia că trebuia să fie vorba de un snop gros de iarbă sau de un mănunchi de crengi, pe care liane și rădăcini îl țineau strîns la un loc. Dar nu putea în nici un caz să fie corpul unui copil. Perez își recunoscu greșeala, după care luă prăjina și o aruncă pe pod. Plecînd, m-am uitat îndărăt, și am văzut prăjina stînd acolo ca un repros mut. Poate că mi s-a părut numai, din cauză că eram foarte obosit. Era puțin după miezul nopții.

Întors la casa mecanicului, am fost tratat cu cafea, cu *tortillas* și cu fasole neagră. Venise rîndul bărbaților.

Pe pod nu mai era nimeni. Femeile și fetele sporovăiau liniștite. Cafeaua le înviorase. Oamenii uitaseră de ceea ce îi preocupase în ultimele trei ceasuri. În picioare din primele ceasuri ale dimineții, erau acum după cum se vedea bine, tot mai indiferenți, tot mai puțin sensibili. Chiar și nevasta lui Garcia prinse a rîde de cîteva ori obosită. Din moment ce Carlos nu fusese găsit în rîu, încercă ea să se consoleze, însemna că plecase totuși, așa cum susțineau băieții aceia, la Tlalcotitlan, și tatăl lui avea să-l găsească dormind într-unul din cotloanele tîrgușorului.

Toți voiau să aștepte mai întîi ca Garcia să se întoarcă de la Tlalcotitlan. Dacă avea să se înapoieze singur, fără să fi aflat unde era băiatul, atunci trebuiau să rămînă noaptea întreagă acolo și să scotocească temeinic rîul îndată după ivirea zorilor. Atmosfera apăsătoare începu repede să se limpezească. Dacă ar fi avut muzică, desigur că ar fi început să danseze.

Cîțiva bărbați, sătui să tot stea degeaba și să vorbească la nesfîrșit despre unul și același lucru, porniră agale spre pod, luară cîrlige și undițe lungi și, după ce aprinseră o nouă făclie, începură iar să pescuiască.

Timp de cinci minute, nevasta lui Garcia privi la bărbații de pe pod. Deodată dădu un țipăt și se năpusti într-acolo, agitîndu-și felinarul.

Îl ridică deasupra apei, se aplecă înainte, stînd în vîrful picioarelor, și strigă cu sălbatică deznădejde :

— *Chio mio !* Micuțul meu ! Carlos, sufletelule ! *Mi nene, mi nene !* Vino îndărăt la măicuța ta, care te iubește atît de mult ! Oh, întoarce-te la mine, Carlosito ! Unde ești, *chiquitito mio*[1] ? Carlosito, scumpul meu băiat !

Mecanicul împreună cu un alt bărbat alergară după ea și o apucară de brațe, pentru a o împiedica să se arunce în rîu. Părea că își ieșise cu totul din minți. Dădea din mîini și din picioare în jurul ei, îi împingea pe cei doi băr-

[1] Micuțul meu (span.).

bați, ba chiar își agită felinarul, vrînd să-i lovească.

— Lăsați-mă în pace ! zbieră ea. *Caray*, lăsați-mă ! Ce vreți de la mine ? Ce v-am făcut ? Pentru numele lui Dumnezeu sau al diavolului, lăsați-mă în pace !

17

UN GRUP DE BĂRBAȚI, care se aflau lîngă pod, atraseră atenția generală asupra lor. Discutau zgomotos, clătinau din cap și gesticulau aprins. Apropiindu-mă de ei, mi-am dat seama că cel care vorbea era indianul bătrîn, cu părul alb, pe care îl remarcasem mai devreme. Îngrămădiți în jurul lui, cei care-l ascultau se îndreptau acum spre casa mecanicului.

Și din nou atmosfera din jurul podului căpătă viață. Cîțiva flăcăi se și desprinseră de grup. Păreau a fi primit instrucțiuni precise ; și acum se agitau pe lîngă pod ; nu mi-am putut da seama ce făceau, pentru că m-am dus la casa mecanicului să văd ce se petrecea acolo. Oamenii alergau de-a lungul și de-a latul pieței. Și deși agitația lor părea întrucîtva lipsită de sens, trebuie să fi avut totuși anumite intenții. Sigur că cei mai mulți nu știau prea bine despre ce era vorba și că inițiații nu aveau timpul necesar ca să-i lămurească, astfel că oamenii care întrebau ce se petrece rămîneau fără răspuns. Toată lumea știa, însă, că ceea ce se întreprinde are un singur scop : găsirea copilului dispărut.

Cei doi bărbați, care cu cîteva clipe în urmă reluaseră căutarea, erau acum mult mai activi. În curînd, li se alăturară și alte ajutoare.

La coliba mecanicului, indianul cel bătrîn îi spunea gazdei :

— Da, *señora ;* trebuie să fie o lumînare mai groasă.

— Îmi pare rău, răspunse aceasta. Dar nu am decît cîteva subțiri. Pe acelea vi le dau cu dragă inimă.

— Da, dar nu-mi sînt de folos. Indianul își roti privirea în jur. Are cineva o lumînare groasă ? Unde pot să găsesc una ?

— Nu cred să aibă cineva, îi răspunse soția mecanicului. Cei de-aici nu au decît lumînări subțiri, din care am vrut și eu să vă dau. E adevărat că nu prea ai ce face cu ele, fiindcă sînt subțiri și de căldură se îndoaie repede.

— Ei, dacă aș avea o lumînare mare, care să stea drept ! continuă indianul bătrîn, rotindu-și privirea în jur, de parcă ar fi așteptat să-i pice una din cer.

— Așteaptă puțin ! zise triumfător soția mecanicului. Îmi aduc aminte că totuși am pe undeva o lumînare groasă. Dar e sfințită ; părintele a binecuvîntat-o anume. O am de la Joia verde, din Rio Lodoso.

— O lumînare sfințită ? Bătrînul aproape că nu mai avea glas. O lumînare adevărată, așa cum trebuie, și încă și sfințită ? Vă mulțumesc de mii de ori, acum nimic nu poate să ne facă

să dăm greş. Aduceţi lumînarea, repede. Cît mai repede, *señora*.

Femeia luă un felinar de pe stîlp şi dispăru înlăuntrul colibei.

— O lumînare sfinţită e de zece ori mai bună decît alta, chiar dacă nu e grozav de frumoasă şi nu costă cine ştie cît. Lumînarea asta sfinţită o să ne ajute foarte mult, îi lămuri bătrînul pe cei din jur.

Apoi se apucă să caute o ladă. Găsi una în care fusese sau săpun sau lapte condensat. Era atît de uzată, încît nu se mai putea vedea ce întrebuinţare avusese.

El o trase sub raza de lumină a felinarului. Se uită apoi îndelung la ea şi, în cele din urmă, îşi alese o scîndură şi o smulse afară. Era o scîndură groasă de un centimetru şi jumătate, lată de douăzeci şi cinci şi lungă de cincizeci de centimetri.

Îi scoase întîi toate cuiele, apoi o cumpăni în mînă şi, ţinînd-o la lumină, o cercetă dacă nu e strîmbă ; pentru că, după cum spunea, toate cele patru colţuri trebuiau să fie pe acelaşi plan. Dacă scîndura ar fi fost cît de cît strîmbă, nu se putea folosi. După ce o mai privi odată, gînditor, zise :

— Trebuie să ne mulţumim cu ea, că alta mai bună tot nu găsim.

Între timp apăru şi soţia mecanicului cu o lumînare destul de groasă, pe jumătate arsă, împodobită cu o cruciuliţă mică, tăiată din staniol auriu. Lumînarea era dintre cele pe care le ţin copiii la prima împărtăşanie.

După ce bătrînul îşi aşeză scîndura pe pămînt, luă din mîna gazdei felinarul şi-l puse alături. Însemnă cu unghia mijlocul, şi ţinînd arătătorul pe semn, aşeză scîndura pe vîrful degetului, legănînd-o. Mulţumit de rezultatul încercării, o puse iar pe pămînt.

Apoi aprinse lumînarea, lăsă să curgă cîteva picături de parafină topită exact pe mijloc, acolo unde făcuse semn, şi înfipse lumînarea în el, aşteptînd ca parafina să se răcească. Examină încă o dată din toate părţile lumînarea să vadă dacă era bine fixată. Toate aceste verificări le făcea cu cea mai mare atenţie şi mai ales cu multă răbdare.

— Dacă stă numai puţin înclinată, încercarea poate să nu ne reuşească, le explică el celorlalţi şi-şi admiră opera, cu satisfacţia unui artist.

Femeile şi bărbaţii care erau de faţă urmăreau cu cea mai mare atenţie fiecare gest al bătrînului indian. Şi cu cît se uitau mai mult la el, cu atît feţele lor deveneau mai grave. Sfiala respectuoasă, chiar stima pentru preotul lor catolic, o mai pierdeau din cînd în cînd. Dar sfiala, respectul adînc şi veneraţia pe care le purtau oamenilor din mijlocul lor, cărora le puteau atribui o profundă cunoaştere a tainelor naturii şi deci puteri miraculoase, nu le puteau pierde niciodată. Dacă bătrînul ar fi spus : „Acum îmi trebuie sîngele din inima unuia dintre voi“, sigur că o jumătate duzină dintre bărbaţii şi flăcăii aflaţi acolo s-ar fi arătat de îndată gata să-i împlinească voia.

Nu atît pentru că le-ar fi făcut plăcere sau pentru că ar fi nutrit slaba speranță ca, odată și odată, să fie sanctificați, ci pur și simplu fiindcă își pierduseră voința proprie și erau cu totul subjugați de bătrînul indian. De dragul unui preot, nici unul nu și-ar fi dat sîngele inimii, nici măcar mîna nu i-ar fi dat. Vracii și magicienii aveau încă o putere nemaipomenită asupra sufletelor și simțămintelor lor, și acest fapt le era, de cele mai multe ori, de folos.

Fiecare știa, fără să întrebe, că toate aceste manipulații stranii și misterioase sînt strîns legate de dispariția copilului. Dar nici unul nu scotea nici un cuvînt. Nimeni nu-l stingherea pe bătrîn punîndu-i întrebări. Cu cît acesta se concentra mai mult în munca sa, cu atît cercul privitorilor devenea mai larg. Dar oamenii nu mai stăteau în imediata lui apropiere, într-o vecinătate intimă, ca acum o jumătate de ceas. Treptat, bărînul devenea pentru toți o apariție care era răpită cercului lor, depășindu-le puterea de înțelegere. Nimeni nu se îndoia că, din pricina copilului, voia să încerce a intra în legătură cu lumea de dincolo.

În cele din urmă, indianul ridică scîndura de pe pămînt. Cu grijă și solemn, ca un preot care poartă chivotul, duse scîndura pînă la malul apei. Rînduiți ca într-o procesiune, oamenii veneau în urma lui.

Cei care se aflau pe pod, rămaseră acolo pentru a vedea ce se va întîmpla. Chiar și acei pu-

țini, care pescuiau cu bețe și cu căngi, își întrerupseră munca, devenind atenți. Punîndu-și uneltele deoparte, se apropiară încet.

18

TOT PE POD, sta ghemuită și o indiană tare bătrînă, cu mii de zbîrcituri pe față. Avea cu siguranță peste o sută de ani. Ea privea procesiunea ca toți ceilalți, dar fără un interes deosebit ; cît despre curiozitate, nici nu putea fi vorba. Fuma o țigară groasă și pufăia cu deosebită plăcere. Și cum o vedeam așa, șezînd acolo, liniștită și cu filozofică resemnare, m-am gîndit că e grozav să ai o sută de ani și, în loc să lîncezești într-un azil pentru bătrîni, să fii capul respectat al unei familii sau al unui clan.

După fiecare fum pe care-l trăgea, privea țigara, de parcă ar fi meditat asupra dureroasei realități că tot ceea ce e bun pe pămînt, chiar și o țigară, are în cele din urmă un sfîrșit. Și fără îndoială că era o țigară bună ; căci frunzele de tutun nu fuseseră nici uscate în cuptor și fermentate, nici parfumate, răcite sau îndulcite. Din aparenta ei lipsă de interes, mi-am dat seama că era singura, în afara bătrînului, care știa exact ce anume se va întîmpla.

M-am așezat lîngă ea, ciucit după felul indian.

— Drace ! Dar țigara dumitale e strașnică, i-am spus eu. Trebuie să aibă o aromă divină.

— Cui îi spui dumneata asta ? Doar mi-am

făcut-o eu ! Dar afară de asta, tinerelule, ia vezi-ţi de treburile dumitale. Ai auzit ?

Era prea tîrziu ca să-mi mai văd de treburile mele. Dar nu mi-am pierdut cumpătul şi am continuat :

— Ce fac cei de colo cu scîndura aceea pe care au lipit o lumînare ?

Bătrîna mă privi prin crăpătura îngustă a ochilor, pe care îi ţinea aproape închişi şi numărul zbîrciturilor de pe faţa ei se înmulţi şi mai mult. Apoi, pentru a-şi manifesta satisfacţia pe care i-o oferisem, suflă un nor gros de fum, gîndindu-se cît de mult consumase din ţigară. Apoi îmi spuse :

— Dacă eşti atît de curios, *gringo* prăpădit, cum facem noi lucrurile astea, fără să vă cerem sfatul şi nici permisiunea, atunci ascultă : îl caută pe bastardul putorii ăleia de muieri. Dacă s-ar fi îngrijit la timpul cuvenit de ţîngăul ei, sigur că ar fi ştiut unde să-l găsească ; atunci nici n-ar fi trebuit să punem în mişcare şi cerul şi iadul ca să dăm de el. Dar să n-ai grijă tinere, îl dibuim noi. O să-l scoată şi din noroi, că abia acum îl caută aşa cum trebuie. Puteau să facă aşa încă de-acum patru ceasuri, şi atunci sigur că n-ar fi fost pe jumătate mîncat de raci.

— Ce înţelegeţi prin „îl caută aşa cum trebuie“, *señora ?*

— Îl caută. Da, asta am spus. Şi dacă ţîncul a căzut într-adevăr în rîu şi curentul nu-i prea tare, atunci îl găsesc într-un sfert de ceas.

— Cum o să fie în apă, *señora*. Am scotocit doar ceasuri întregi în apă şi nu l-am găsit.

Bătrîna îmi rînji în faţă. Avea dinţi puternici, mari şi galbenul lor era aproape brun. Din cauza gingiei retrase erau descoperiţi pînă la rădăcină şi păreau deosebit de lungi.

— Ce-ai spus ? A, da. Ai spus că aţi căutat ceasuri întregi. Aşa-i, aţi căutat aşa cum se înţelege în ziua de azi să cauţi, asta aţi făcut şi nimic altceva. Ce deştepţi sînteţi voi, ăştia de astăzi ! Vorbiţi despre superstiţie, şi habar n-aveţi ce se petrece dincolo de lumea pe care o vedeţi cu ochii voştri, sau numai credeţi că o vedeţi, pentru că, de fapt, sînteţi doar nişte orbi şi nişte surzi şi nişte năuci şi nu puteţi nici măcar să adulmecaţi. Asta-i bătălia ce trebuie dusă cu voi. Aşa cum ai căutat dumneata, tinere, împreună cu ceilalţi, puteai să cauţi şi o săptămînă, că tot n-aţi fi găsit broscoiul, decît doar dacă ar fi venit singur la suprafaţă ; iar dacă v-aţi fi cîcîit pînă în zorii zilei, apoi sigur că n-aţi fi mai avut mare lucru să-i arătaţi lui tat-su, beţivanului ăluia prăpădit, cînd ar fi ajuns iar acasă. Ăla şi-aşa nu s-a dus decît să se umple cu băutură. Fiecare om cu un pic de scaun la cap îşi dă seama că neisprăvitul ăla mic zace în fundul rîului, şi nu altundeva. Jalea-i numai că aici nu mai e nici un om cu scaun la cap. Şi nici eu nu-s mai brează, îs tot atît de nebună ca toţi. Îţi spun ceva, tinere, oamenii ăştia sînt toţi nişte nebuni. Ei aşteaptă să vină muzica şi nu văd că muzicantul e de mult aici şi le cîntă de cîteva ceasuri. Îs orbi şi surzi, asta-i nenorocirea.

— Sigur că aveţi dreptate, *señora*. Dar eu tot nu ştiu ce se întîmplă cu scîndura aia, care are o lumînare la mijloc. Noi am căutat la lumina torţelor şi a rugurilor. Dacă n-am văzut atunci copilul, cum poate să-l zărească la lumina palidă a unei lumînărele ?

— *Borregos* [1], tonţi, asta sînteţi ! Cu căngile, beţele şi felinarele se caută cîinii, nu oamenii. Lumînarea o să afle copilul tot atît de sigur cum acum e noapte şi mîine o să fie ziuă. Bătrînul trebuie numai să vadă încotro se duce, că acolo unde se opreşte, zace la fund băiatul.

— Cum o să-l găsească lumînarea, dacă noi nu l-am putut găsi ?

Bătrîna trase din ţigară, suflă cîţiva nori mari de fum, se uită la mucul pe care îl ţinea între degete, apoi mă măsură cu atenţie, de sus pînă jos, să vadă dacă meritam să-mi vorbească. Sigur că toate astea mi le-a spus în cuvinte fără legătură între ele. A trebuit întîi să le aşez în ordine, ca să pot înţelege ceva. Şi lucrul a fost greu, pentru că spaniola ei precară era împănată de frînturi de indiană. Jumătate din ceea ce a spus, am înţeles din mimica şi gesturile pe care le făcea cînd vorbea, căci avea o faţă foarte expresivă. Adesea îşi holba ochii şi atunci scînteiau ca ai unei femei, care îi povesteşte confidentei cum a fost prima noapte de căsnicie.

Toată atenţia mea era îndreptată acum, fireşte, la ceea ce se petrecea pe malul rîului. Am

[1] *Borro, borrego* = miel (span.) ; fig. : tont, prostănac.

şi uitat să-i mai pun întrebări bătrînei, dar am observat că mă pîndea ca o pisică, voia să vadă ce cred eu despre practicile care se săvîrşeau sub ochii noştri. Ea urmărea fiecare mişcare a mea, fiecare gest, îmi dădeam seama cu precizie de acest lucru. Fără îndoială că încrederea ei în mine creştea cu fiecare clipă. Adevărul e că am privit acel ritual, sau ce era el, cu multă seriozitate. Nici prin gînd nu-mi trecea să mă distrez pe această temă.

Bătrînul indian fu înconjurat şi pe mal de o droaie de bărbaţi. Acum ţinea scîndura departe de trup, cu braţele întinse, astfel ca flacăra să fie în dreptul ochilor. Probabil că bătrînii preoţi ai aztecilor şi toltecilor arătau exact aşa cînd oficiau, cum mi se înfăţişa şi el în clipa asta. Din imaginea aceasta trebuia eliminată doar îmbrăcămintea lui ţărănească. Era plin de demnitate şi avea prestanţa marilor preoţi cărora li se potriveşte şi parcă li se cuvine să celebreze acte misterioase de cult. Probabil chema, sau invoca zeii pe care îi cunoştea, care îi erau mai aproape sufleteşte ; căci Domnul, căruia i se rugau el şi semenii săi în biserică, era doar pe buze, nu răzbătuse niciodată pînă în inima lor.

O privire aruncată în lături îmi dădu de veste că bătrîna continuă să mă observe. Adevărul e că nu mă gîndeam să dezaprob ceea ce făceau ei acolo jos. La urma urmei, era o treabă a lor, nu mă privea pe mine.

Bătrîna ghicise ce voiam s-o întreb. Îmi spuse deodată :

— Copilul strigă de atîta timp. Dumneata nu-l auzi ?

Poate că auzisem întrebarea doar în vis. Dar nu, era glasul ei. Puțin încurcat, m-am întors și am întrebat :

— Iertați-mă, *señora*. Nu aud chemînd. Ați spus cumva că strigă copilul.

— Da, așa am spus. Dar nu trebuie să-ți faci gînduri că nu-l auzi. Că nici eu nu-l aud așa cum se aud lucrurile obișnuite. Lumina lumînării aude strigătul lui. Putem numai să ne uităm la ea și să ne dăm seama cu ochii de strigăt. Dar de auzit, sigur că nu-l auzim nici noi.

— Lumina lumînării ? Ați spus lumina lumînării ? Că lumina lumînării aude strigătul copilului ?

Încă nu eram lămurit, dacă auzisem sau visasem. Și poate că nu înțelegeam bine poveștile depănate în limba amestecată pe care o vorbea această bătrînă.

— Sigur, ce altceva aș fi putut să spun ? Că doar n-ai vrea să mă faci să cred că nu mai ești în stare să pricepi o frază rostită limpede. Dar vreau să-ți atrag atenția că nimeni încă nu știe, dacă băiatul e într-adevăr în apă. Dacă e acolo — și eu sînt încredințată că e — atunci va chema lumina la el și ea va asculta chemarea lui și se va duce acolo, așa cum există un Dumnezeu în cer. Ajunsă acolo, are să se oprească. Ea nu poate să facă altceva, decît să asculte chemarea lui.

Noapte, noapte neagră în jungla tropicală. Eram printre indieni ; dintre ei nu cunoșteam

decît foarte puțini și chiar și pe aceia numai în treacăt. Dar ce îmi povestise, de fapt, bătrîna indiană ? Pentru ei, ceva cît se poate de firesc și de obișnuit. Și totuși, mă întrebam care dintre doi era nebun ? Și cu toate astea, într-o asemenea noapte, în junglă, printre indieni, orice mi-ar fi spus bătrîna ar fi sunat nenatural, pentru că nu putea să vorbească în alt fel decît așa. Se potrivea de minune cu ceea ce se întîmpla. Vedeam precis ceea ce făceau oamenii aceia, acolo jos, la rîu, așa că nu putea să fie vis. Eram treaz, ședeam lîngă bătrînă. Ea nu mai vorbea, își fuma țigara cu o poftă nemaipomenită, privind plictisită la oamenii de pe pod și la pregătirile pentru misterioasa ceremonie.

Indianul începu ritualul cu voce tare și cîntată ; era ca o conjurație. Nu înțelegeam nimic pentru că eram prea departe.

Acum tăcea și făcea niște mișcări cu scîndura pe care o ținea în mînă. De trei ori înainte, de trei ori înapoi, de trei ori într-o parte, de trei ori în partea cealaltă și apoi, încă o dată înainte și încă o dată înapoi. După o clipă de tăcere, ridică glasul și rosti alte cîteva versete, dar de data asta, cîțiva dintre bărbații care se aflau în jurul lui reluară cîntecul, rostind aceleași versete, ca un fel de răspunsuri.

Apoi își descoperiră cu toții capul, urmărind ceremonia cu solemnitate sărbătorească.

M-am aplecat înainte pentru a asculta cuvintele — mi-ar fi plăcut să le știu — am preferat să stau însă deoparte, chiar dacă de aici, de unde mă aflam, nu se putea auzi. Se săvîrșea

acolo o practică de cult la care nu fusesem invitat să particip. Sigur că ar fi fost o obrăznicie dacă aş fi încercat să mă vîr, pentru că fiecare ar fi fost convins că nu o făceam de dragul credinţei, ci din simplă curiozitate.

Am prins totuşi cîteva fraze şi mi-am dat seama că foloseau limba spaniolă, chiar dacă această spaniolă era împănată cu expresii şi cuvinte din idiomul indian, pe care-l mai întrebuinţau aici, în junglă, încă vreo cîteva sute de familii. Din timp în timp auzeam clar strigătul *„Madre santisima !"*, totuşi aveam impresia că oamenii se rugau numai cu buzele Sfintei Fecioare, în timp, ce în inimile lor, ruga îi era adresată poate lui Cioacoatl, maica sfîntă din tradiţiile lor.

Ceremonia a durat aproximativ zece minute. Indianul ridică scîndura mult deasupra capului. Flacăra luminării era reflectată pe suprafaţa apei. În timp ce ţinea scîndura în poziţia aceasta, mai cîntă cîteva versete. Înainte de a le fi terminat, interveniră şi ceilalţi şi apoi încheiară împreună. Ascultam cu încordare, dar nu auzii nici un amin la sfîrşit, ci doar un fel de „huhu", ca al bufniţelor.

Perez îşi scoase cu iuţeala fulgerului hainele. Cîteva clipe stătu pe loc, în apă, apoi se apropie cu braţele întinse de bătrînul indian, care veni în întîmpinarea lui pînă ce Perez intră şi el în rîu. Cu gesturi largi, solemne, bătrînul îi dădu lui Perez scîndura, murmurînd în acelaşi timp cîteva cuvinte. Perez îşi trecu dreapta peste piept, apoi peste scîndură. Se poate să fi făcut

semnul crucii, dar tot atît de bine putea fi şi altceva. În timp ce luă scîndura, rosti şi el cîteva cuvinte ; cred că erau răspunsuri la litania bătrînului. După ce scîndura trecu la Perez, indianul bătrîn făcu aceleaşi semne, atît deasupra scîndurii cît şi peste pieptul lui, apoi se retrase, mergînd cu spatele spre mal, şi cu faţa spre scîndura pe care se afla lumînarea.

Perez o duse tot aşa, sus, deasupra capului, pînă cînd apa îi ajunse la piept. Acolo se opri şi aşteptă. Cînd văzu că faţa apei e cu desăvîrşire liniştită, puse cu mare grijă scîndura pe ea. Apoi, cînd scîndura prinse a pluti, omul se îndreptă spre mal încet, dar fără a pierde din ochi mica scîndură.

19

SCÎNDURA STA LINIŞTITĂ pe suprafaţa apei, de parcă s-ar fi gîndit încotro s-o apuce. Perez îşi legă cămaşa peste şolduri şi se trase de la mal. Cu ochii îndreptaţi spre scîndură, merse îndărăt, pas cu pas ; apoi se îndreptă spre pod, de unde putea să vadă mai bine. După cum mi s-a spus mai tîrziu, scîndura poate pluti de-a dreptul la ţintă, s-au se poate clătina într-o parte şi într-alta, şi în asemenea cazuri doar iniţiaţii deduc care-i direcţia.

Toţi cei prezenţi stăteau ca vrăjiţi. Secunde întregi uitau să respire, după care trebuiau să

cîştige timpul pierdut. Aşa se făcea că neîncetat prin mulţime se auzea un geamăt. De asemenea, toţi păreau a se sili să-şi ţină ochii în permanenţă deschişi. Din această pricină ochii le erau roşii şi holbaţi, ceea ce le dădea un aspect ciudat, de parcă ar fi fost în transă.

Unii dintre bărbaţi îşi ţineau pălăriile în mînă, alţii le aruncaseră pe jos. Nu se auzea nici un cuvînt, nici o mişcare. Singur cîntecul junglei, cu ţîrîitul, ciripitul şi şopotul lui tainic, umplea noaptea. Ba chiar şi marea simfonie a junglei se oprea pentru cîte o secundă, de parcă cineva ar fi poruncit insectelor să păstreze liniştea. Sigur că imediat după aceea, zgomotul răsuna mai puternic şi mai pătrunzător. Dar aceste pauze neaşteptate în concertul junglei adînceau misterele nopţii, sporeau încordarea oamenilor, care, fiind aproape în extaz, aşteptau să se producă minunea.

Nimeni nu ştie dacă minunea se va produce în noaptea asta, aşa cum spune tradiţia lor de sute, sau de mii de ani, că s-ar petrece întotdeauna, în asemenea împrejurări. Toţi cei prezenţi sînt cuprinşi de o credinţă pe care nici o forţă din lume n-ar putea s-o zdruncine. Nu există nici un singur om printre ei, care să se îndoiască o clipă măcar de faptul că lumînarea va asculta chemarea celui dispărut. Sigur că poate da indicaţii numai dacă băiatul e într-adevăr în rîu, deci numai dacă e chemată. În cazul că băiatul n-ar fi în apă, pluteşte drept înainte, pînă se pierde în depărtare.

Deodată trupul cu multe capete dă un ţipăt şi cei doi plămîni uriaşi ai mulţimii îşi trag dintr-o dată răsuflarea.

Scîndura s-a mişcat.

Cu o încetineală fantastică se desprinde de mal şi se îndreaptă spre mijlocul rîului. Aici se opreşte, se leagănă într-o parte şi într-alta, se clatină, tremură puţin şi apoi pluteşte mai departe, în aceeaşi direcţie.

Oamenii de pe pod se înghesuie unii într-alţii. Cei care sînt la margine s-au aşezat în genunchi. Stau toţi grămadă şi îşi întind cît pot de mult capetele. Cu ochii înfriguraţi, privesc ţintă la scîndura din faţă, care pluteşte încet pe apă. Nimeni nu respiră mai mult decît trebuie, atît din cauza încordării, cît şi pentru a nu abate pluta din drumul pe care trebuie să-l urmeze.

Eu stau pe mal, nu departe de pod, şi văd feţele tuturor acelora care sînt îngenuncheaţi pe margine. Rîndurile dese de feţe încordate sînt luminate de focurile care ard din nou pe mal. Mă preocupă mai mult aceste şaizeci sau şaptezeci de feţe, trupurile lor brune sau de un galben întunecat, decît ceea ce se întîmplă în apă cu scîndura. Dacă îşi va împlini sau nu misiunea, lucrul acesta mă priveşte prea puţin pe mine. Dar nu ştiu dacă voi mai avea vreodată în viaţa mea prilejul să admir un tablou atît de măreţ ; un asemenea trup omenesc uriaş, avînd cîteva duzini de capete, care toate gîndesc acelaşi gînd şi nutresc aceeaşi speranţă, care se află sub vraja unei flăcărui de lumînare. În fiecare dintre ochii lor întunecaţi se oglin-

deşte această flăcăruie, de parcă fiecare ar avea ascuns în el o mică stea singuratică. Văd trupuri goale, trupuri pe jumătate goale, trupuri înfăşurate în zdrenţe. Unii au cămăşi albe şi pantaloni de bumbac galbeni sau albi. Doar părul tuturor e negru sîrmos şi atît de des, că par a avea căciuli de blană pe cap.

Faţă de îmbrăcămintea modestă, obişnuită a bărbaţilor, rochiile femeilor, care provin din producţia modernă de masă, arată de-a dreptul jalnic.

Ce-au păcătuit femeile astea ? De ce providenţa îngăduie ca negustorii străini să atîrne pe trupurile lor frumoase rochii concepute de ceasornicari plictisiţi, emigranţi care trag să moară de foame undeva, în partea de răsărit a New Yorkului ? În rochiile lor simple de fiecare zi, chiar şi în zdrenţe, se armonizează mult mai bine cu podul, cu jungla, cu rîul, cu pompa astmatică, cu trenul de marfă, cu aligatorii, cu pămîntul şi cu tot universul de-aici. Aşa, însă, par nişte stafii vopsite cu anilină, bastarzi bolnavi ai acestui pămînt, fiice ale nimănui. Noroc că natura, cu bunul ei gust ce dăinuie veşnic, a avut grijă ca în junglă şi în hăţiş să mai crească în sălbăticie flori minunate. Pe astea femeile şi le pot culege după pofta inimii şi tot cu ele pot să acopere urîciunea producţiei moderne. Şi iarăşi este meritul orhideelor şi al celorlalte flori ale junglei, că femeile acestea n-au pierdut cu desăvîrşire contactul cu pămîntul.

Acţiunea aceasta misterioasă al cărei martor sînt, credinţa oamenilor în minunea ce trebuie să se săvîrşească, lumina tulbure a felinarelor care spînzură în faţa colibei mecanicului, flăcările pîlpîinde ale rugurilor ce ard pe mal, torţele pe care le ţin flăcăii aflaţi pe pod, scîndura plutitoare cu lumînarea înfiptă pe ea, trupul imens de fiinţe extaziate ce aparţin unei rase care nu e şi a mea... şi care respiră acum, în clipa asta, ca unul singur, privesc ţintă ca unul singur şi au toţi aceeaşi steluţă în ochi... tăcerea adîncă a acestei mase de oameni, ţîrîitul şi şopotul necontenit al junglei, toate acestea mă apasă şi-mi fac inima grea. Gîtlejul îmi e uscat, iar limba ca de lemn. Unde e lumea ? Unde e pămîntul pe care am trăit pînă acum ? A dispărut ? Unde-i omenirea ? Sînt singur. N-am nici măcar un cer deasupra mea ; sus e numai noapte neagră. Mă aflu pe o altă planetă, de pe care nu mă mai pot întoarce niciodată la semenii mei. Niciodată n-am să mai văd păşuni verzi, lanuri de grîu care se unduiesc. Niciodată n-am să mai rătăcesc prin pădurile de pe marginea lacurilor din Wisconsin, n-am să mai călăresc peste cîmpiile din Texas şi n-am să mai respir atmosfera vreunei singuratice ferme de capre. Nu mă mai pot întoarce pe *terra,* la adevărata mea mamă, şi nu voi mai vedea niciodată soarele răsărind.

Trăiesc printre creaturi pe care nu le cunosc, care nu vorbesc limba mea şi al căror suflet, a căror inimă nu pot să le descopăr. Unul, numai unul din toată mulţimea asta ar trebui să se ridice, să mă arate cu degetul şi să strige : „Îl vedeţi pe omul ăsta ? Uitaţi-vă la el ! El e albul care a venit la noi nepoftit de nimeni. El e

vinovatul. Cu ochii lui şi cu paloarea lui de stîrv, a stîrnit mînia zeilor noştri. E un *gringo*. El ne-a adus nenorocirea şi necazul. Abia ieri a venit şi astăzi a şi trebuit să plece micuţul Carlos dintre noi. Omul acesta alb l-a gonit şi acum mama lui plînge ca cerul în anotimpul ploios. E abia de două zile aici şi rîul ni l-a şi răpit pe copilaşul nostru iubit, şi asta numai pentru că îl urăşte pe el. Uitaţivă la ochii lui şi veţi recunoaşte de îndată că ne otrăveşte copiii cu ei, iar pe noi, ne vrăjeşte !"

Dacă n-aş putea să mă mai întorc niciodată de-aici, ci aş fi sacrificat aici şi acum, în seara aceasta, nimeni, nici un consul, nici un ambasador, nici un guvern n-ar afla ce s-a întîmplat cu mine, unde, sub soare, îmi albesc oasele. Ulii nu vor lăsa din mine atît încît să pot fi identificat. „Dispărut în cursul unei călătorii prin junglă" sau, poate, „mîncat de aligatori pe cînd pescuia într-o regiune mlăştinoasă". Aşa ar suna ultimele veşti pe care le-ar putea primi vechii mei prieteni de acasă.

Dar nu pricep de ce îmi fac atîtea griji ? Acolo, la numai cîţiva metri mai departe, stă Sleigh, compatriotul meu. El e tot un alb, gîndeşte tot ca mine, a fost crescut în aceleaşi tradiţii şi vorbeşte aceeaşi limbă ca şi mine. Stă în spatele oamenilor îngenuncheaţi pe pod şi îşi ţine, ca şi ei, privirea aţintită spre scîndura din apă.

Dacă toată această mulţime, aţîţată de un nebun s-ar năpusti asupra mea, pentru a răzbuna moartea copilului, Sleigh ar deveni apărătorul

meu, salvatorul vieţii mele. M-ar apăra cu propriul lui trup. Sigur, chiar foarte sigur. E doar compatriotul meu şi cîntă ca şi mine „cîntecul despre steagul înstelat". Mă va salva. Îşi va aşeza pălăria neglijent, într-o parte, şi va spune : „Dar asta ce mai e ? Ia ascultaţi măi, oameni buni, nu se poate face aşa ceva. Asta se cheamă nedreptate. Ştiu bine de tot că nu el a luat copilul şi că nu el l-a aruncat în rîu. E un om cumsecade. Are cineva ceva de spus împotriva lui ?" Şi apoi întorcîndu-se spre mine : „Mă scuzi. Trebuie să mă duc să văd dacă n-a venit blestemata aia de vacă. Afurisita ! Dacă aş şti unde aş putea s-o găsesc, vita asta blestemată. Poate că totuşi s-a întors. Mă duc să văd."

Şi spunînd asta, ar şterge-o frumuşel, lăsîndu-mă în mîinile mulţimii. Iar cînd aş fi făcut bucăţi-bucăţele, s-ar întoarce şi le-ar povesti vecinilor lui, că vaca tot nu-i acasă şi, că prin ţinut dau tîrcoale cu siguranţă nişte tigrii şi nişte lei. Văzîndu-mi cadavrul ar zice : „Dar, oameni buni, n-ar fi trebuit să faceţi una ca asta ! Nu e bine. Şi doar v-am spus ! Cine ar fi crezut ? Părea un om cumsecade. Nu cred că a aruncat copilul în rîu. N-ar fi trebuit s-o faceţi. Da, da, cine l-ar fi crezut în stare de una ca asta ?"

Sleigh ! Dar cine e acest Sleigh ? Şi ce legătură are el cu mine ? Că ne-am născut în aceeaşi ţară mare ! Totuşi mi-e mai aproape decît preşedintele nostru. Sleigh ! El şi-a petrecut mai bine de jumătate de viaţă printre aceşti indieni. E căsătorit cu o indiană. Copiii lui nu ştiu un

cuvînt american. Ştiu ceva spaniolă şi cîteva graiuri indiene. Sleigh mănîncă aceleaşi feluri ca indienii, fără să folosească furculiţa. Adună carnea, fasolea şi sosul pe o bucată de *tortilla*, o împătureşte şi şi-o împinge în gură. Apoi înghite totul o dată, chiar şi *tortilla* care ţine loc de lingură. Locuieşte într-o casă specific indiană, într-un *jacal* cu lut pe jos şi acoperit cu frunze de palmier. Ar privi cum mă strivesc oamenii aceştia mînioşi, fără să tresară măcar. Sînt într-adevăr cu desăvîrşire singur între aceşti indieni. Şi orice mi s-ar întîmpla, ştiu bine că nu va veni niciodată un crucişător în junglă, de pe care să se strige : „Hip, hip, hip, ura ! Nu există nici un dubiu, sîntem stăpîni pe situaţie !" E foarte bine că ştii toate astea. În felul acesta devii fatalist, şi cu cît sînt mai fatalist, cu atît îi înţeleg mai bine pe oamenii aceştia. Nici ei n-ar putea suporta viaţa pe care o duc, dacă n-ar fi cu toţii fatalişti.

20

SCÎNDURA E CAM la cinci metri de mal. O jumătate de minut stă locului. Apoi începe încet a se roti şi, tot învîrtindu-se, pluteşte spre mijlocul rîului, ca să ajungă în cele din urmă în partea în care cursul e mai domol. Mai pluteşte vreo doi metri dusă de apă, apoi se mai opreşte o dată şi se roteşte din nou, de parcă s-ar strădui să iasă de sub puterea curentului.

După cîteva minute, se mai lăsă purtată de curent o porţiune. Se roteşte din nou, la început încet, apoi tot mai tare şi tot mai repede, pînă cînd se îndreaptă iar spre pod. Şi acum se vede foarte bine că pluteşte contra curentului. Personal, nu văd nimic extraordinar în acest lucru ; în toate cursurile de apă există curenţi care duc în două sau mai multe direcţii, chiar dacă, de obicei, numai pe porţiuni scurte.

Chiar şi ceilalţi privitori nu găsesc nimic nefiresc în faptul că scîndura pluteşte contra curentului, numai că dacă iau cunoştinţă cu atîta linişte de fenomenul acesta, au cu totul altă explicaţie. Pentru ei e ceva la care s-au aşteptat. Acum fiecare om ştie că băiatul e în rîu, că a chemat lumina şi că aceasta răspunde chemării. De asemenea, este considerat ca cert faptul că trupul celui mort n-a fost dus de curent în josul rîului.

De partea cui va fi adevărul, de partea mea sau a mulţimii ?

Scîndura se îndreaptă spre pod. Mişcarea ei e atît de înceată, încît poate fi observată dacă îţi fixezi pe deasupra lumînării un punct de reper de pe partea cealaltă.

Acum stă şi se leagănă pe apă. A rămas, după cît se pare, agăţată de vreo plantă sau de vreun tufiş. Aşa îmi explic eu lucrurile. Oricît de ciudat ar părea, dar scîndura se străduieşte să se desprindă.

Mulţimea urmăreşte desfăşurarea lucrurilor cu mai multă încordare decît o luptă de cocoşi. Multe feţe exprimă dezamăgire. Un tînăr vrea

să coboare în rîu, să desprindă scîndura. Indianul cel bătrîn îl silește însă să lase scîndura în pace.

— Nici o tufă, nici o ramură, nimic din ceea ce trăiește și crește în apă nu poate împiedica scîndura să urmeze calea pe care o are de urmat. Să ții minte acest lucru, băiete !

Și bătrînul are dreptate. Nu mult după aceea, scîndura se clătină puțin mai tare, se rotește și se desprinde de obstacol. Plutește iar, încet, spre pod.

Acum e chiar la pod și se lovește de cel de al șaptelea picior. Ricoșează și urmînd marginea podului, se îndreaptă direct spre cel de al șaselea stîlp de susținere, unde se oprește și stă cîteva minute.

— Gata. S-a oprit de tot ! Acolo-i băiatul ! Ăsta-i semnul ! răcnesc dintr-o dată două sau trei duzini de oameni emoționați.

— Stați ! Stați ! strigă indianul bătrîn. Încet, măi oameni ! Să mai așteptăm puțin ca să nu săvîrșim o greșeală și să răscolim apa zadarnic. Lumina încă nu s-a oprit de tot. Vă spun eu cînd va fi cazul.

Abia a terminat de vorbit, că scîndura a început să se clatine. Rotindu-se neîncetat pornește de la pilonul al șaselea, spre cel de al cincilea. Tot de-a lungul podului. În drum, nimerește în porțiunea lipsită de curent, e purtată în afară pe o mică distanță, se zbate, scapă și ajunge iar sub marginea podului, de parcă ar fi stat sub vraja unei puteri căreia nu i te poți împotrivi.

Scîndura e la pilonul al cincilea. Rămîne cîteva minute agățată de el, apoi, fără să piardă contactul cu pilonul, plutește prin preajma lui și intră cam o jumătate de metru sub pod.

Oamenii care stăteau în genunchi pe marginea podului, se apleacă mult înainte, ba își vîră capetele chiar sub pod pentru a urmări mișcările pe care le face scîndura. Toți cei care privesc se întreabă de ce nimeni n-a căutat și sub pod, ci numai de-a lungul lui. Unii se tîrăsc pe partea cealaltă a podului, înspre amonte, și se uită de acolo, alții se întind pe bîrnele podului și privesc printre crăpături.

Între timp scîndura e purtată mai departe sub pod, tot în unghi drept față de pilonul al cincilea. Acum e chiar sub mijlocul podului. De acolo plutește spre pilonul al patrulea, dar numai cît lățimea unui picior.

Aici, în sfîrșit, se oprește și stă de parcă ar fi prinsă în cuie de suprafața apei. Nici curentul și nici briza care adie nu izbutesc s-o miște. De data asta scîndura stă în cu totul altfel decît înainte. Vibrează doar cîteodată, de parcă un suflu venit de jos ar acționa asupra ei ; dar nu se rotește.

Într-adevăr, acum totul e clar. Nimeni nu poate să se îndoiască de faptul că scîndura a ajuns la țintă.

Ca dintr-o singură gură, respiră toți deodată ; e ca un geamăt prelung. O sută de oftaturi adînci umplu atmosfera. Aproape că sînt mai puternice decît milioanele de voci din junglă. Multe dintre fețele bărbaților și ale femeilor

sînt acoperite cu broboane de sudoare. Altora le curg şiroaie de pe obraz şi de pe corp. Dar nimeni n-are timp să şi le şteargă. Doar ici şi colo plutesc cuvinte şoptite în noapte.

Scîndura începe aproape să danseze, imperceptibil, de parcă şi-ar fi pierdut răbdarea. Pare că vrea să fie eliberată de chinuri. Se clatină încoace şi încolo, se roteşte în jurul propriului ax, dar nu se mişcă din loc, nici măcar cu un centimetru. S-ar putea crede că depune eforturi să se ducă la fund.

Bătrînul indian supraveghează scîndura ca eretele pe şoarec. În tot ceea ce face e o nesfîrşită linişte. Mai aşteaptă patru sau cinci minute, apoi dă semnalul aşteptat.

— Puteţi să vă scufundaţi. Copilul e acolo. Acum ştim precis că e în rîu. Biata mamă! Dumnezeu s-o aibă în paza lui şi s-o ocrotească! Face cîţiva paşi spre pod. E un loc la care nu s-a gîndit nimeni. Cine ar fi crezut că un băiat care a căzut peste marginea unui pod, trebuie căutat sub mijlocul podului? E chiar de necrezut.

Perez a şi intrat în apă. Alţi doi vin după el. Dar el ajunge primul la locul cu pricina. Atent, dă scîndura la o parte pentru a se putea scufunda.

Stă numai cîteva clipe sub apă, apoi iese şi rosteşte rar cu voce tristă:

— E aici! Copilul zace aici. I-am atins corpul cu mîna.

Toţi cei de pe pod se uită la Perez. A înotat pînă la pilonul al cincilea şi se ţine cu o mînă

de el. Cu mîna cealaltă, îşi şterge apa care-i curge din păr peste obraz. Pe faţa lui, slab luminată de focurile ce pîlpîie pe maluri, se citeşte groază amestecată cu durere. Priveşte spre pod şi ochii lui trec peste mulţime. Fiecare ştie că o caută pe nevasta lui Garcia, dar cine s-o cheme?

În clipa aceasta nevasta lui Garcia vine, nimeni nu ştie de unde, tîrîndu-şi greoi picioarele peste pod. Se duce exact acolo unde se ţine Perez de pilon. Toţi se dau la o parte, pentru a o lăsa să treacă. L-a auzit pe Perez. Are gura larg deschisă. Ar vrea să ţipe, poate crede chiar că o face. Dar nu se aude, gîtlejul îi e încleştat ca de un spasm. Ridică mîna, o strînge pumn şi o vîră, cît poate, în gură. Spaima pîlpîie în ochii ei. Frica îi pluteşte peste obraz ca o umbră, de parcă ar zbura în jurul ei uriaşe păsări fantomatice.

Tremură de frică, de frica sentinţei definitive. Ar vrea să se agaţe de ultimul pic de speranţă, de îndoială. Poate că Perez s-a înşelat totuşi, poate, ceea ce a pipăit el, cu mîinile lui, nu-i decît un snop mare de iarbă. Dee Domnul ca şi el să se fi înşelat, aşa cum s-au înşelat toţi cei dinaintea lui! Ochii i se înalţă încet spre cer, dar se întorc dintr-o dată spre Tlalcotitlan, acolo unde a plecat călare bărbatul ei; acolo pîlpîie ultima scînteie de speranţă care mai e în ea. Sigur că băiatul a plecat la Tlalcotitlan cu flăcăul acela necunoscut, care călărea pe un cal alb. Trebuie să fie aşa; sau lumea şi-a ieşit din ţîţîni. Sau numai există Dumnezeu în cer.

Nimeni nu scoate un cuvînt. Se aude doar tropotul picioarelor pe pod. Şi cîntecul junglei.

Perez s-a scufundat din nou. Şi împreună cu el, unul dintre ceilalţi doi bărbaţi. Puţin după aceea ies la suprafaţă. Au în mîini ierburi de apă şi tufăriş. Le aruncă în lături, apoi se scufundă din nou.

Din apă ies băşici. La suprafaţă apar plante smulse, crăci şi frunze, care plutesc mai departe. Unul dintre oameni se ridică, dar nu se poate vedea care, pentru că faţa îi e acoperită de păr din care şiroieşte apa.

Cîteva secunde mai tîrziu, se vede ceva negru, care se ridică încet. În sfîrşit, poate fi recunoscut ciuful de păr negru al lui Perez. Se scutură de apă, respiră adînc, înghite şi se căzneşte să iasă la suprafaţă. Calcă apa cu toată puterea. De data asta n-are braţele libere. Îl ţine în ele pe Carlosito, din care se văd întîi genunchii. Aceştia sînt mult ridicaţi, într-o poziţie cu totul neobişnuită, călcîiele fiind aproape lipite de regiunea terminală a şirei spinării. Ai crede că acolo, jos, copilul a stat tot timpul ghemuit.

Curios. Ghetele americane atrag privirile tuturor, de parcă ar fi fost cel mai important lucru care era de văzut la copil.

Perez nu se uită la pod. Se îndreptă spre mal, în parte înotînd, în parte mergînd.

— *Chiquito mio !* Copilaşul meu ! ţipă mama şi alergă la mal, în întîmpinarea lui Perez.

Acesta urcă taluzul malului. E gol puşcă şi stă aşa în faţa tinerei mame. Ea e încă îmbrăcată în rochia ei din muselină verde ca marea, pe care şi-o pusese pentru dans ; şi florile roşii le mai are în păr, la piept şi la cordon. Îl aşteaptă pe Perez, cu braţele întinse, ca să-i ia mica povară pe care acesta o poartă.

Cu nespusă demnitate, solemn, în priviri cu acea expresie de tristeţe şi compasiune pe care numai animalele şi oamenii primitivi o pot avea, Perez păşeşte încet înainte. Şi omul acesta, a cărui meserie constă din a doborî copacii vînjoşi ai junglei pentru a arde mangal din ei, acest Perez aşază cu atîta grijă micul cadavru şiroind de apă în braţele întinse ale mamei, încît te gîndeşti la sticlă, la sticla aceea delicată şi subţire, pe care un singur suflu mai puternic ar putea s-o sfărîme.

21

MULTE DINTRE FEMEI izbucniră în clipa aceea în strigăte puternice de jale. Sunau ca o acuzare. Această jelanie, care despica negrul nopţii de parcă ar fi vrut să evadeze din cercul lumii noastre şi să se înalţe pînă la cer, crescu tot mai mult în intensitate, pînă i se alăturară toate femeile. Apoi se potoli pînă se prefăcu într-un murmur. Femeile îşi înfăşurară capul cu cîte o basma, un *rebozo*, un văl negru, un şal sau ce aveau la îndemînă. Şi cu faţa ascunsă, începură să plîngă amar.

Nu era numai moartea lui Corlosito pe care o jeleau. Prin sfîrşitul lui prematur şi tragic,

devenise copilul fiecărei mame. Numai o mamă știe, ce simte o mamă. Nimeni altul nu poate încerca simțămintele unei mame, care și-a pierdut copilul.

Señora Garcia strîngea băiețașul la piept cu brațul stîng. Cu mîna dreaptă, îi ținea mînuțele ude, care atîrnau în jos.

Perez se furișă de acolo. Nu voia să-i mai stea în fața ochilor, de parcă el i-ar fi pricinuit toată această durere.

Un indian nu prea bătrîn se apropie de mamă, își înclină capul și-i spuse ceva. Ea îi întinse cadavrul micuțului și omul îl luă cu toată grija. Apoi se retrase cîțiva pași și, lăsînd la o parte orice menajamente, prinse hotărît copilul de picioare, ca un bătrîn vraci, și le ridică mult în sus, așa încît capul se bălăbănea în jos. Îl scutură de cîteva ori cu putere, dar din gura lui nu ieșea decît sînge apos. Trupul era țeapăn, de aceea picioarele nici nu se mai îndreptară decît foarte puțin. Pe cînd copilul era ținut cu capul în jos, se putea vedea deasupra sprîncenei stîngi un cucui mare. Nasul și gura erau umflate, iar maxilarul inferior turtit.

M-am apropiat și i-am ridicat puțin capul, pentru că voiam să-i văd ochii la lumina felinarului. Pe cînd îi țineam însă capul în mîini, am simțit o gaură mică la ceafă. L-am întors și am văzut că gaura, judecînd după mărimea ei, fusese făcută de un cui destul de mare.

Indianul care ținea cadavrul de picioare făcu altuia semn cu capul. Acesta veni și masă trupul centimetru cu centimetru, de la burtă în jos,

pînă la piept. Dar nici în urma acestui procedeu nu ieși decît neașteptat de puțină apă din gură, era doar sîngele acela apos.

Lacrimi mari țîșniră din ochii mamei, se rostogoliră peste obraji, apoi pe la colțul gurii și peste bărbie și picurară în cele din urmă pe piept. Cădeau peste florile pe care și le prinsese de rochie, în dreptul inimii.

Femeia gîfîia tare. Sufla atît de zgomotos pe nas, încît părea un șuierat ; ai fi zis că nu respirase de mult și că acum, cînd voia s-o facă iar, trebuia să tragă puternic aer în piept. Dar îi curgea și nasul. Privi în jur, se uită în jos, își ridică tivul rochiei verzi de dans și-și suflă nasul în ea.

Femeia suferea că fiul ei atîrna așa, cu capul în jos, ca un ied înjunghiat. Privea cu ochi holbați trupul neînsuflețit. Pentru că, evident, se gîndea că ar fi putut să-l doară, îi luă capul între mîini, ținîndu-l în sus. Dar ochii îi căzură asupra genunchilor. Dădu drumul capului și încercă să-l aducă într-o poziție normală. În vremea asta, își suflă de mai multe ori nasul în poala rochiei sau în mînecile ei. Căuta întruna să îndrepte genunchii băiatului, dar aceștia nu voiau să se întindă. Cu toată durerea ei, se și gîndea la împodobirea mortului pentru îngropăciune, căci trebuia să fie arătat întristatei adunări pe un catafalc, înainte de a fi așezat în pămînt. Și trebuia să fie frumos. Era ultimul lucru pe care-l putea face pentru copilașul ei, nu voia ca acesta să stea ca un amărît, la porțile cerului.

Bărbatul care se străduia să scoată toată apa din copilul mort înțelese dorința mamei și încercă să îndrepte genunchii cadavrului. Întinzîndu-i, masîndu-i și apăsîndu-i cu mîinile lui deprinse cu munca chiar izbuti pînă la sfîrșit, într-o oarecare măsură. Și în timp ce el se ocupa de genunchi, mama mîngîia cu duioșie ghetele noi, cu care era încălțat băiatul. În unele locuri își păstraseră încă luciul. Femeia le mîngîia și le alinta de parcă ar fi făcut parte din trupul copilului ; știa cît de mult se bucurase Carlos cînd le-a primit. Și în timp ce alinta ghetele, gîndul îi zbură, fără îndoială, către tainicele drumuri ale destinului ; și anume, că acest semn de nesfîrșită dragoste frățească a ajuns să-i fie fatal copilului. Copleșită de gîndul acesta, uită cu desăvîrșire să mai respire, iar suspinele reținute aproape că o sufocară. Se zbătu pentru un pic de aer, deschise larg gura, dar în loc să respire, scoase un țipăt atît de înfiorător, încît părea că noaptea junglei se va face țăndări la strigătul mamei rănite de moarte, care învinuia cosmosul pentru nedreptatea săvîrșită.

Cîteva secunde fu liniște. Lumea părea că piere. Apoi mama mai țipă o dată.

Bărbații aflați de față păreau intimidați, striviți. Priveau în jos și nu știau unde să-și țină mîinile, așa cum fac și copiii mici cînd se rușinează. În fața durerii acestei mame, bărbații se cocîrjară, neînsemnați, sărmani, iar sufletele lor erau goale. Nimeni n-avea curajul să atingă femeia, nici s-o consoleze, fiecăruia îi era teamă că ar putea face ceva pe dos.

Soția mecanicului păși în față. Fără a spune un cuvînt, o strînse pe *señora* Garcia în brațele ei. Îi acoperi obrazul cu sărutări, sorbindu-i lacrimile care îi șiroiau pe obraz. Își ridică apoi tivul rochiei de duminică și cu poalele uscă lacrimile mamei și-i șterse nasul. Și amîndouă femeile, ținîndu-se strîns în brațe, plîngeau și suspinau atît de tare, încît se auzea în toată piața.

Cine s-ar fi așteptat ca soția mecanicului, mîndră și stimată de parcă ar fi fost soția președintelui, ca această femeie trufașă va uita într-atît de sine și va renunța la mîndria ei ? Mamele. Așa sînt mamele. Numai ele simt durerea altor mame.

Bărbații aveau senzația că sînt tot mai nenorociți, cînd le vedeau pe cele două femei plîngînd de parcă ar fi fost una. Le era tot mai rușine... De ce oare ? Nu știau. Aveau în această clipă o singură dorință, să poată să plîngă asemenea celor două mame. Cît îi invidiau pe cei doi oameni, care-și făceau de lucru cu leșul copilului.

Sleigh se apropie, pipăi cadavrul de sus pînă jos și spuse, în sfîrșit :

— Ăstuia nu-i mai ajută nimic ! Mă duc să fac cafea. *Señora* Garcia are să se bucure dacă va putea să înghită ceva cald.

Soția mecanicului se desprinse încetișor de biata femeie. Ea se uită la copilul care atîrna tot cu capul în jos, pe cînd cei doi bărbați se agitau în jurul lui. Îi luă capul în mîini, îi mîngîie părul ud și, ridicîndu-și rochia, îi șterse fața

și nasul de sînge. Sîngele apos care picura din el i se prelinse pe mînă.

Copilul nu avea numai ghete noi, ci și șosete. Erau, ca și ghetele, primele pe care le încălțase vreodată. Șosetele i le adusese tot Manuel. Pantalonii, pe jumătate lungi, îi ajungeau numai pînă la genunchi și erau uzați ; cu toate că aveau o duzină de cîrpituri, le mai rămăseseră și o duzină de găuri. Bretele n-avea, în locul lor era cusut în față un nasture de care fusese legată o sfoară și trecută peste umăr și apoi înfășurată de un alt nasture. În sus era îmbrăcat într-o cămașă albă de bumbac, veche și mică.

Cînd cel care-l ținea de picioare îl mai scutură o dată, ca să scoată totuși ceva apă din el, dintr-un buzunar îi căzu un fluier de lemn. Mama îl ridică, îl privi și începu să plîngă în tăcere, numai pentru sine. Își șterse lacrimile cu poalele rochiei, se mai uită o dată la el și-l vîrî în decolteul rochiei.

— Oare pălărie n-a avut ? întrebă cineva.

Bărbații care auziră întrebarea, se și puseră în mișcare. Era ceva de făcut. Puteau să ducă la bun sfîrșit ceva folositor, să sară în apă și să caute pălăria copilului.

Dar speranța aceasta le fu spulberată. Dacă băiatul ar fi avut pălărie, de mult ar fi văzut-o sau ar fi găsit-o sau poate că o dusese departe curentul apei.

Mama interveni însă și le spuse că pălăria se afla în colibă, și tocmai de aceea nu crezuse poveștile despre plecarea lui Carlos, fiindcă știa

că și-ar fi luat, fără-ndoială, pălăria ; căci a doua zi, la întoarcere, cînd soarele avea să stea sus pe cer și să reverse văpăi, ar fi avut mare nevoie de ea. Dar jumătate din ceea ce spunea trebuia ghicit ; hohotele de plîns o întrerupeau mereu.

Eram încă pe mal, nu departe de pod. Cineva ținea un felinar în sus și, la lumina lui, o parte a podului deveni foarte vizibilă. Privii într-acolo și gîndul îmi fugi la Sleigh, care spusese — aveam impresia unui lucru întîmplat cu o săptămînă în urmă — că voia să facă o cafea pentru cineva. Dinspre pod venea un om către noi. Mergea încet și greoi, ca un moșneag. Cînd ridica piciorul, părea că e țintuit și că trebuie să-l smulgă întîi din pămînt. Își ținea capul plecat pînă la piept. Încă înainte de a-i zări fața, l-am recunoscut pe Manuel după sombreroul texan pe care-l avea pe cap.

Apăruse la capătul dinspre noi al podului. Stătu acolo aproape un minut. Apoi continuă să se apropie, fără să-și ridice capul. Era palid, atît cît poate să fie de palid un om cu pielea brună. Obrazul îi devenise mic și îngust. Dacă n-ar fi avut pălăria aceea, nu l-aș fi recunoscut, atît de mult se schimbase. Ochii îi erau tulburi și sticloși ca la orbi.

Nevasta lui Garcia se uită la fiul ei vitreg, care era un om în toată firea. Lacrimi grele îi străluceau în ochi. Deschise gura să spună ceva, dar buzele se închiseră încet, și nu se mai deschiseră a doua oară.

Manuel se afla acum în fața celor doi bărbați, care țineau copilul. Aceștia îl priviră ca pe o arătare.

Era evident că Manuel nu voia să vadă nimic. Întinse brațele fără să ridice capul și pe aceste brațe întinse i-l așezară încetișor pe mezinul lui mort.

Nu rosti nimeni nici un cuvînt. Bărbații și flăcăii care își puseseră mai înainte pălăriile pe cap, le scoaseră din nou, în clipa cînd cadavrul fu înmînat fratelui.

Manuel rămase cîteva minute ca o stană de piatră, ținînd copilul pe brațe ; părea că-l oferă zeilor ca jertfă. Era singurul care avea pălăria pe cap și acest sombrero cu borurile lui largi, așezat pe fruntea dureros înclinată, acoperindu-i fața, era elementul care îi dădea acestui fapt simplu, aparențe de ritual misterios.

Numai eram în stare să suport toate acestea. Teama care mă cuprinsese pe cînd plutea scîndura, puse din nou stăpînire pe mine. Mă așteptam ca, din moment în moment, ochii tuturor să se îndrepte asupra mea, considerîndu-mă meșterul vrăjitor care poartă răspunderea nenorocirii abătute asupra micii așezări de indieni pașnici.

Mai puțin pentru a fi de folos și mai mult pentru a-mi cruța nervii, care amenințau să cedeze, mi-am impus să acționez, să fac ceva, ca să-mi recapăt certitudinea că sînt viu, întreg psihic și fizic, chiar dacă intervenția aceasta, prin faptul că atrăgea atenția tuturor asupra mea, ar fi putut stîrni tocmai acel lucru de care

mă temeam. În clipa în care Manuel ajunse în punctul unde trebuia să cotească pentru a duce cadavrul acasă, îi ieșii înainte și-i pusei mîna pe braț :

— *Por favor amigo,* numai o clipă, te rog, prietene.

Dacă Manuel auzise sau nu ce i-am spus, nu știu. În orice caz se opri. Pusei mîna pe pieptul copilului, îi dădui cămașa la o parte, apoi îmi lipii urechea de el în regiunea inimii. Eram convins de mult că băiatul fusese mort, sau fără cunoștință și aproape mort, încă înainte de a fi căzut în apă. Că cinci minute după ce auzisem plescăitul acela, era, fără-ndoială, mort. Dar cine vorbește despre plescăit ? Am auzit un pește sărind din apă, ca să înhațe o gură de țînțari. Un pește a iscat zgomotul acela. Puteam să jur că a fost un pește și o voi susține pînă în ultima zi a vieții mele. Nu vreau să mă las obsedat toată viața de zgomotul acela, de plescăitul acela.

Deci, așa cum am spus, cinci minute după ce peștele a plescăit atît de tare, copilul era mort ; nimeni și nimic nu-i mai putea fi de ajutor. Cucuiul de deasupra ochiului stîng exista, la fel și gaura din cap și lovitura de la maxilar. Copilul murise cu mult înainte ca mama lui să-i fi observat lipsa.

Trupul fragil de care îmi lipii urechea era rece ca gheața, iar micuța inimă, care cu cinci ceasuri în urmă bătuse ca o tobă, nu mai lăsa să se audă nici cea mai slabă bătaie. Nimeni dintre cei din jur nu se aștepta să spun că tră-

ieşte. Cu toate acestea, îmi îngăduiseră să încerc. Ridicai capul. Toţi mă priviră cu ochi întrebători. Şi de parcă prima cercetare nu mi-ar fi dat certitudinea, îmi lipii urechea de inima lui pentru a doua oară. De data asta ascultai mai mult şi mai atent. Simţii mai bine răceala respingătoare a morţii şi mă izbii totodată şi de neputinţa omenească în faţa ei. Cînd ridicai capul, nu mai privii înainte, ci mă îndepărtai de mulţime. Ştiam, fără să mă uit, că toţi ochii erau îndreptaţi asupra mea şi că pîndeau să vadă dacă nu se va produce o minune. Retragerea mea tăcută îi convinse însă pe toţi că nu se va mai produce nici o minune, nici măcar ceva neprevăzut.

Dispăru însă şi teama mea. Cele două momente de slăbiciune chinuitoare, care puseseră stăpînire pe mine în noaptea asta, trecuseră. Ascultînd inima copilului, deşi era un act cu desăvîrşire inutil, arătasem tuturor intenţia mea de a ajuta. Şi eram primit în rîndurile comunităţii îndoliate.

22

MANUEL PĂŞEA pe pod cu copilul mort pe braţele întinse, în ritmul unui neauzit marş funebru.

Mama mergea lîngă el, rezemată de umărul unei femei, care o susţinea cu un braţ. Amîndouă plîngeau.

În urma lor veneau bărbaţi cu pălăriile în mîini, apoi, celelalte femei.

Cînd Manuel ajunse pe pod, în locul de unde se bănuia că a căzut Carlos, se opri pentru o jumătate de minut. Cum continua să-şi ţină capul plecat, nu se putea vedea dacă rostise o rugăciune, sau murmurase doar :

— Iată, Doamne, vezi ce-ai făcut !

Mama ţipa sfîşietor. Femeia care o susţinea, o cuprinse în braţe şi-i şopti vorbe de îmbărbătare. Un bărbat se duse spre marginea podului, crestînd, cu două lovituri puternice de *machete*, o cruce în bîrna care forma bordura — în semn de avertisment pentru toţi.

Procesiunea porni din nou ajungînd pe celălalt mal, în luminişul unde se afla colonia, şi îşi încheie marşul în curtea măturată lună a familiei Garcia. Acolo, unde doar cu cîteva ore mai devreme, Garcia-tatăl scîrţîia la vioară şi Carlosito îşi disputa meciul de box cu fratele său mai mare.

După Manuel şi cele două femei, intrarăm şi noi în colibă.

Era una dintre cele mai sărace colibe pe care le-am văzut vreodată. Nu se găsea în ea nici un scaun, nici o bancă, nici o masă, nu exista pat şi nici un fel de mobilă, chiar cea mai ieftină. Aveau doar o ladă, iar în fundul colibei, într-un colţ, patru ţăruşi bătuţi în lutul galben întindeau o plasă împletită din plante agăţătoare, care servea drept pat. Pe această construcţie şubredă erau aruncate o pătură veche şi o grămadă de iarbă din preerie, ce slujea drept sal-

tea. Acest culcuş primitiv era patul în care dormeau Garcia şi soţia sa. Copilul avea drept pat o *petate,* o rogojină, ce îşi avea locul în timpul zilei sub plasa pe care dormeau părinţii. În realitate, însă, copilul dormea de cele mai multe ori pe acoperişul de iarbă al colibei şi se învelea cu o pînză zdrenţuită. Şi cu toate că maică-sa se temea întotdeauna că l-ar fi putut înţepa vreun scorpion, el prefera deseori locul acela, fără să mărturisească însă de ce.

Înainte să ajungă Manuel cu tot cortegiul cîteva femei i-o luaseră înainte. Ele aduseseră luminările şi tot ele le aşezaseră în sticle împrumutate de la mecanic, înjghebaseră, din lăzi aduse tot de acolo, un fel de catafalc. Toate aceste pregătiri creaseră o atmosferă sărbătorească, ceea ce o făcu pe *señora* Garcia să plîngă iar.

De data asta, însă, alungă repede deznădejdea. Era gazdă ; în afara faptului că trebuia să facă pregătirile pentru înmormîntarea copilului ei, mai trebuia să se ocupe şi de oaspeţi. Nenumăratele probleme care o asaltau îi ajutau să treacă mai lesne peste durere. Era bine, fireşte, că avea atîta treabă în casă. Dacă n-ar fi fost aşa, sigur că o anume melancolie i-ar fi rămas întipărită pentru toată viaţa. În asemenea împrejurări hotărîtoare sînt primele douăsprezece ceasuri. Dacă izbuteşti să treci peste ele cu capul limpede, atunci, după cîteva săptămîni, înţelegi că viaţa trebuie trăită în continuare.

Întîi nu ştia ce să facă, de unde să înceapă. În angrenajul vieţii ei de fiecare zi se rupsese

un şurub, unul dintre şuruburile importante. Trebuia să găsească întîi un înlocuitor, apoi totul avea să meargă iar. Deocamdată, femeia ştia că avea de muncit din greu şi repede, toate trebuiau făcute în viitoarele zece ceasuri. Începu prin a schimba locul fiecărei lăzi ; împinse fiecare ladă, apoi scoase lumînările din sticlele în care se aflau şi le puse în altele, mutîndu-le de pe o ladă pe alta. După ce termină, totul arăta aproape la fel ca mai înainte.

După aceea începu să alerge dintr-un colţ într-altul. Lua ceva de aci, îl ducea pînă dincolo, apoi îl lua de acolo şi îl punea iar la locul iniţial. Adevărat că nu erau multe de cărat ; o oală, cîteva căni ciobite, o lingură, o cîrpă, o legătură. Apoi se opri cîtva timp. Stătea pe gînduri cu o mînă strînsă pumn, înfiptă adînc în gură. Se uită într-un colţ. Apoi se repezi dintr-o dată şi se aplecă deasupra unei lăzi care voia să fie scrin ; era dulapul de haine al familiei. Deschise lada şi începu să scotocească prin ea cu amîndouă mîinile. Părea că uitase ce voia să găsească. După ce scotoci cîtva timp, scoase cîteva obiecte, apoi le puse îndărăt şi trase dintre ele o boccea. Era un ghemotoc de bumbac albastru închis, mototolit. Privi bocceaua dintr-o parte, o întoarse, se apropie cu ea de lumină, o privi din nou, dar nu scoase nici un cuvînt despre intenţia pe care o avea.

În tot acest timp, Manuel şedea tăcînd pe un sac vechi, umplut pe jumătate cu ştiuleţi de porumb. Bărbia îi era rezemată în piept ; pălăria cu boruri largi îi acoperea faţa. Fratele mort

sta tot întins pe brațele lui, care se sprijineau pe genunchi. Era atît de nemișcat și atît de absent, că părea statuia unui zeu turnat în bronz.

În ușa deschisă apăru Sleigh. Căra pe cap o masă, singura pe care o avea. O împinse cu forța prin intrarea îngustă și o așeză în mijlocul încăperii. Soția mecanicului veni și ea, nu știu de unde, și întinse peste scîndurile negeluite din care era făcută masa, două cearceafuri de pat.

Manuel se ridică, se îndreptă spre masă și îl așeză cu grijă pe Carlosito în mijlocul ei ; apoi, fără a privi în jur, ieși din colibă și dispăru în noapte.

Mama alergă la masă și apucă cele două mînuțe reci și moi ale copilului în mîinile ei, de parcă ar fi vrut să le insufle din nou viață. Dar uitîndu-se la băiețel, își dădu seama că avea capul prea jos, că așezat așa, direct pe masă, bărbia îi sta în sus. Prin gura întredeschisă se prelingea un fir subțire de sînge apos. Ieșea din gură, cotea pe lîngă colțurile acesteia, cobora pe bărbie și de acolo pe gît, descriind linii subțiri și trandafirii. Era curios cum din acest trupșor, care stătuse mai bine de patru ceasuri în apă, putea să curgă atîta sînge ; e adevărat că devenea din ce în ce mai apos.

Mama părea că suferă văzîndu-și copilul stînd așa, cu capul atît de jos, atît de incomod. Se duse spre patul familial din fundul colibei, luă un braț de iarbă de pe el și se îndreptă spre masa pe care se afla copilul ; dar n-apucă să străbată decît jumătate distanță, că privindu-și

lung feciorul, lăsă iarba să-i lunece. Una dintre femei se desprinse de lîngă celelalte și, fugind afară din colibă, se întoarse aproape imediat cu o pernă micuță și murdară.

Soția mecanicului scotoci prin lada familiei Garcia și scoase la iveală două bucăți de pînză verde, din care cusu o pernă pe care o umplu cu iarbă, astfel că acum copilul avea două perne și, cu capul așezat pe ele, arăta exact ca și cum ar fi dormit.

Pe cele două perne și pe cearceafurile de pe masă se formară repede insule roșietice, care se întindeau din ce în ce mai mult.

Mama îi descălță ghetele, și abia acum observai că îi veneau mult deasupra gleznelor, căci erau un fel de cizmulițe, nu ghete obișnuite. Faptul acesta determinase în mare măsură nesiguranța în mișcare a copilului. Femeia îi dezbrăcă apoi șosetele noi, pantalonii scurți și în cele din urmă cămășuța care era mult prea strîmtă, așa că nasturii nu se puteau încheia.

Soția mecanicului scoase un pieptăn la iveală, îi netezi întîi băiețelului părul și apoi îi făcu o cărare spre stînga. Privindu-l atentă, păru a fi nemulțumită de felul cum arată, căci îl pieptănă din nou, dar de data asta cu cărare spre dreapta.

Cocoșul cînta pentru a doua oară. Era ceasul unu după miezul nopții.

Mama se apleacă, luă pînza albastră de jos, o netezi de cîteva ori cu mîna și, în cele din urmă, ne dădurăm seama că era vorba despre unul din acele costume de marinar ieftine, haina de

sărbătoare a copilului. Carlos era deosebit de mîndru de acest costum. Nici copiii mecanicului nu aveau asemenea haine.

Mama își îmbrăcă băiețașul cu costumul de marinar. Cînd fu gata și mă uitai la el, mă trecură fiorii. Cu pantalonii rupți și cîrpiți și cu cămașa murdară, găurită cel puțin în cincizeci de locuri, cu sfoara aceea sărăcăcioasă trecută peste umeri, băiatul părea mult mai atrăgător, era un adevărat copil al junglei. În îmbrăcămintea asta ieftină, însă, numai era copilul țării lui, cu toate că trăsăturile nobile ale rasei sale triumfau chiar asupra acestor haine urîte, pe care negustorii ambulanți străini, cu fețe palide, le dădeau pe un preț tot mai mic, numai ca să vîndă ceva.

Cît timp trăise, Carlos îmbrăcase o singură dată acest costum. Și anume, la un iarmaroc, cu mai bine de un an în urmă.

Nu puteau fi încheiați nici nasturii hăinuței și nici cei ai pantalonilor. Asta și pentru că îi rămăseseră prea mici, dar și pentru că leșul începuse să se umfle. Mama se tot străduia să încheie cumva nasturii. În cele din urmă, apăsînd cu toată puterea asupra cadavrului, reuși. Dar hainele erau atît de întinse pe trupul lui, încît mi se părea că or să plesnească din clipă în clipă. Apoi femeia stoarse șosetele care erau încă ude și le ținu în fața focului care ardea pe podeaua de lut. După ce se uscară, i le îmbrăcă și pe ele și ghetele.

În tot acest timp, respirația femeii era șuierătoare. Din cînd în cînd, își sufla nasul. Gemea cîteodată, ofta din adîncul inimii și murmura cîte ceva, pe care nimeni nu izbutea să-l înțeleagă în vocea înecată de plîns. Apoi se uita în jur, căutînd din ochi cîte o cîrpă în care își sufla nasul. O scuturau fiori puternici, o cutremurau, dar numai scoase nici un strigăt. Poate că nu mai avea nici timp, fiind prea preocupată de pregătirea copilului pentru ultimul său drum.

Oamenii din colibă își vorbeau în șoaptă. Ea însă nu-i băga în seamă. Era ca și cum se simțea cu desăvîrșire singură. Iar ceea ce făcea, cu toate că părea ca împlinit în vis, în mod mecanic, era totuși just.

De unul dintre pereții laterali ai colibei era fixată o scîndură, ca o policioară. Pe ea era o imagine pictată pe sticlă reprezentînd-o pe Fecioara din Guadalupe. Iar de o parte și de alta erau iconițe mai mici. Nu se afla acolo nici o imagine a Domnului. Pe spatele acestor iconițe erau imprimate rugăciuni ; dar nici Garcia și nici soția lui nu le citiseră vreodată, pentru că nu știau să citească. În fața icoanei mari era un pahar obișnuit, care avea o mică crăpătură. Acest pahar era plin cu untdelemn, în care ardea o lumînărică, înfiptă într-o bucată de tablă ușoară, de forma unui ban. Candela minusculă, arzînd ziua și noaptea, trebuia să lumineze cu flacăra ei plăpîndă chipul Sfintei Fecioare ; adică așa ar fi trebuit să se întîmple, dar familia Garcia prea ades nu avusese acei cîțiva centavos necesari pentru cumpărarea untdelemnului, sau prea ades le trebuiseră pentru altele mult mai necesare decît cele veșnice. Cînd

soţia mecanicului veni să vadă ce mai se cerea rostuit ca totul să fie cum se cuvine, paharul era gol ; ea fugise atunci repede, îl umpluse şi aprinsese fitilul. Ce-ar fi spus oamenii dacă ar fi văzut că în coliba familiei Garcia nu arde luminiţa în faţa chipului Madonei ? S-ar fi gîndit că Garcia sînt nişte păgîni, sau, poate, chiar nişte *gringos* fără nici un Dumnezeu. Lumina pe care o dădea lumînărica aceea, sigur că era doar un licăr palid. Dar el era suficient pentru credincioşi şi în afară de asta, văzîndu-l, nici un spirit rău nu îndrăznea să intre să-şi ia vreun suflet.

Policioara nu era nu mai altarul familiei. Erau depozitate pe ea şi tot felul de alte obiecte profane, necesare în casă. Se aflau, de pildă, nişte vase crăpate în care se puteau vedea rămăşiţele unor flori veştejite. Apoi, învelite în hîrtie de ziar, cîteva ace ruginite şi aţă albă şi neagră. Mai erau acolo un pieptăn, o duzină de ace de păr, chibrituri, jucăriile lui Carlosito, adică o maşinuţă de tablă ruptă, care costase cîndva cîţiva centavos, un cîrlig de undiţă, o praştie făcută dintr-un tub vechi de cauciuc, un dop stricat, o bilă de sticlă ţipător colorată, doi nasturi de alamă şi poze în culori de pe cutii de ţigări. Şi tot acolo se afla şi cadoul multpreţuit pe care-l adusese Manuel, chitara havaiană, cu ajutorul căreia Carlosito trebuia să alcătuiască împreună cu tatăl său o orchestră. Într-un colţ mai erau nişte mătănii ieftine. Într-o ceaşcă, ce făcuse odată parte dintr-un serviciu de masă de jucărie, se aflau

cîţiva centavos şi printre ei şi monede de bronz. La un loc să fi tot fost treizeci de centavos. Era toată averea familiei.

În coşul împletit din papură, atîrnînd agăţat cu o sîrmă subţire de bîrna ce ţinea acoperişul, se aflau proviziile sărăcăcioase ale familiei Garcia : două căpăţîni mici de zahăr brun, puţină cafea învelită într-o hîrtie cerată, o jumătate de kilogram de orez din soiul ieftin, cîteva kilograme de fasole neagră şi o jumătate duzină de ardei roşii şi verzi. De coş erau atîrnate şi două sticle. Într-una era sare, murdară şi măcinată mare, iar în cealaltă, cam pînă la treimea ei, untură. Cum, prin părţile acelea, untura nu era niciodată în stare solidă, trebuie păstrată în sticle. Dacă ar fi fost păstrată într-un vas deschis, în scurt timp ar fi fost plină de furnici. Iar coşul trebuia agăţat de o sîrmă, pentru a-l feri de şoareci şi şobolani. Şi aşa, şobolanii de pe aici sînt acrobaţi atît de iscusiţi, încît izbutesc să coboare de pe acoperiş şi pe sîrma aceea subţire, ca să-şi ia proviziile ; că aşa a fost lăsată rînduiala pe pămînt : nici unul nu-i atît de sărac ca să nu se găsească cineva care să poată fura ceva de la el, şi nimeni nu-i atît de tare, ca altul să nu poată să-l răpună.

Aproape de perete pîlpîia, pe podeaua de lut, un foc. Acolo era vatra. Alături de ea se afla o oală de pămînt cu cafea. Probabil că fusese pusă acolo încă de cu seară, pentru ca Garcia să-şi poată bea cafeaua caldă, cînd avea să se întoarcă de la dans. Tot lîngă vatră era şi tabla pentru prăjit *tortillas ;* apoi mai erau trei oale

de lut, două ulcioare, ciobite amîndouă, o tigaie ruginită de fier şi acea *metate,* piatra mare, cu scobitură semisferică la mijloc, în care era pisat porumbul fiert, din care se făcea aluatul pentru *tortillas.*

Choza, coliba, mai avea o încăpere foarte mică. Peretele prin care era despărţită aceasta era făcut din ţăruşi legaţi între ei cu fire de liane şi alte plante agăţătoare. Era un fel de gard înalt de aproximativ doi metri şi paralel cu peretele ce da spre exterior. Încăperea asta era, de fapt, o cămară şi se întindea pe trei sferturi din lungimea peretului colibei. Erau depozitaţi aici saci vechi, o şa mexicană uzată, două şei pentru samare, confecţionate de Garcia însuşi în chipul cel mai primitiv, frînghii şi lassouri vechi şi un coş vechi şi el, pus acolo ca să ouă găinile în el. Cele cîteva găini pe care le avea familia Garcia stăteau toată ziua în copacul din faţa colibei, pentru că nu aveau coteţ. Tot de bîrna acoperişului, era atîrnată de un cîrlig rochia de toate zilele a nevestei lui Garcia, o zdreanţă înfiorător de murdară.

Pe pardoseala cămăruţei înguste era o rogojină şi peste ea, o pătură nouă de lînă. Acesta era patul pe care dormea Manuel, cînd venea în vizită. În baraca în care locuia în Texas, la exploatarea petroliferă unde lucra, avea un pat ca lumea, cu două cearceafuri şi două pături militare curate. Cu toate acestea, zi de zi înjura cu colegii zgîrcenia societăţilor petrolifere. E adevărat că acolo muncea şi ajuta la sporirea milioanelor respectivelor societăţi, în timp ce

aici, venea în concediu, să-şi facă o zi plăcută. Asta era, dealtfel, deosebirea pe care mulţi oameni nu voiau s-o priceapă.

23

VENEAU MEREU vecini cu lumînări şi toţi le aprindeau. Două erau lîngă capul copilului, două la picioarele lui şi două în faţa Sfintei Fecioare. Şi toate aceste lumînări care ardeau, oamenii care se perindau, femeile gătite în rochiile lor cele mai frumoase, intrînd şi ieşind, toate acestea micşorau aspectul sărăcăcios al colibei. Aproape că-ţi amintea bisericuţa unui sat mic, în noaptea de Crăciun.

Sigur că cei mai mulţi dintre oameni zăboveau pe-afară. Coliba ar fi fost, dealtfel, şi mult prea neîncăpătoare pentru cei peste o sută de indieni care se adunaseră. Şedeau ciuciţi în faţa casei, vorbeau încet şi fumau. Apoi iar mai intrau cîteva femei sau cîţiva bărbaţi, şi iar ieşeau făcînd loc altora.

Fratele mai mic al lui Manuel, cel despre care se spunea că nu e întreg la minte, şedea pe pardoseală, în imediata apropiere a intrării, şi plîngea liniştit. Nimeni nu-l băga în seamă, dar nici el nu se sinchisea de cei care-i treceau prin faţă, deşi unii chiar îl loveau. Nimeni nu ştia dacă plîngea pentru că îi murise fratele mai mic, sau o făcea numai pentru că vedea toate femeile plîngînd. Dar putea tot atît de bine să

plîngă şi pentru că, în clipa aceea, nu ştia ce altceva să facă. Nimeni nu-l întreba nimic şi nici nu-l consola nimeni. De fapt, el era singurul străin aici, pentru că eu fusesem acceptat de întristata adunare.

Manuel intră cu sfială, de parcă ar fi vrut să nu fie văzut. Se uită la copil, apoi se îndreptă spre policioară, luă pieptănul şi îi făcu cărarea pe partea cealaltă. Pentru săvîrşirea acestui lucru foarte simplu, zăbovi o grămadă de vreme.

Soţia mecanicului stătea şi ea lîngă mort şi se străduia să facă din şuviţe subţiri de hîrtie colorată galbenă, roşie, verde, albastră şi argintie — pe care Dumnezeu ştie unde o găsise — o coroniţă, cu care să împodobească fruntea copilului. După ce termină, îl rugă pe unul dintre bărbaţii aflaţi acolo să-i taie o cruciuliţă mică, din tabla unei cutii de conserve, pe care o lipi cu cîteva picături de stearină topită pe coroniţă. Apoi măsură cu o sfoară circonferinţa capului, pentru ca podoaba să se aşeze bine. În timp ce trebăluia astfel, lacrimi mari i se rostogoleau peste obraz, căzînd pe hîrtia colorată. Din timp în timp, nemaivăzînd din pricina lor, era nevoită să-şi şteargă ochii. Şi ori de cîte ori îi încerca băieţelului coroniţa îi mai venea cîte o idee şi o mai înfrumuseţa un pic. Printre lacrimi, răzbătea din cînd în cînd cîte un zîmbet de mulţumire. Şi mereu îi dădea cîte ceva în gînd ca s-o facă mai frumoasă.

Cei doi bărbaţi care se străduiau să îndrepte genunchii copilului erau, în sfîrşit, mulţumiţi.

Puseseră peste genunchi o scîndură şi pe aceasta o piatră grea, ca ei să nu se mai poată ridica în poziţia aceea nefirească.

Gura copilului era larg deschisă. Pe mine, personal, acest lucru nu mă supăra cîtuşi de puţin. Nu era firesc ca un băieţel, care se trezeşte deodată într-o cu totul altă lume, să caşte mirat gura ? Nimeni dintre cei pe care îi va întîlni nu-i vor găsi o vină în asta. Mama lui era însă de altă părere. Ea voia neapărat ca băieţelul să fie frumos, chiar şi mort, şi de aceea se străduia să-i închidă gura, doar că aceasta nu voia să stea aşa. Cerui atunci o fîşie de pînză dintr-o cămaşă veche şi, trecînd-o pe sub ceafa şi bărbia copilului, o pusei în aşa fel ca să pot s-o leg în faţă, ca pe o cravată, care, în acelaşi timp, să-i ţină şi maxilarul inferior.

Nimeni nu se sinchisea, ori de cîte ori se apropia de masă unul dintre vecini, sau chiar un străin. Dacă însă mă apropiam eu, atunci toţi ochii îmi urmăreau gesturile cu atenţie. Părea că tot mai cred că aş putea să fac ceva, poate chiar să-i redau viaţa. Întotdeauna lumea socoteşte că străinii dispun de forţe supranaturale. Nimeni nu se gîndea, de bună seamă, că i-aş fi putut pricinui copilului un rău. Personal nu-i cunoşteam pe aceşti oameni decît de trei zile, ei, însă, aşa cum am aflat mai tîrziu, mă cunoşteau de mult. Celebritatea mea se întemeia pe o poveste răspîndită în lung şi în lat, în lumea indienilor. Era legată tot de un indian mort. Izbutisem să-l readuc la viaţă, sau, ca să vorbim adevărat, aproape să-l readuc, pe un om,

care timp de şase ore fusese mort. Reuşisem, cel puţin, să-l fac să mai respire o dată. Indienii erau convinşi că l-aş fi readus din împărăţia morţii, dacă n-ar fi venit atunci un păcătos de spaniol, care a spus să se facă tocmai contrariul a ceea ce făcusem eu. După amintita întîmplare, oamenii din satul acela erau convinşi că eu aş fi putut să rechem oricînd pe cineva din lumea morţilor, trebuia doar să fiu lăsat în pace.

Toţi au apreciat ideea mea de a-i lega bărbia copilului, astfel că am crescut în ochii lor.

Soţia mecanicului, ajutată de unul dintre bărbaţii din jur, se apucă să împreuneze mîinile copilului, ca pentru rugăciune ; numai că ele nu voiau s-o asculte. Dar femeia părea să fi învăţat din ceea ce considera a fi invenţia mea ; pentru că atît ea cît şi ajutorul ei se apucară să lege mîinile cu sfori. Sfoara pătrundea adînc în carnea umflată şi pufoasă.

Între timp, coroniţa fusese aşezată pe capul copilului. Era surprinzător cum femeia aceasta izbutise să facă dintr-un material atît de primitiv, cu mijloace atît de simple, o podoabă pentru cap atît de frumoasă ; fiindcă era într-adevăr o operă de artă. Dacă n-o priveai cu toată atenţia, nici nu părea a fi făcută din hîrtie. Dacă n-ar fi fost costumul acela de marinar, la a cărui vedere nu ştiai dacă trebuie să rîzi sau să plîngi, copilul nici n-ar fi arătat măcar ca un copil născut şi crescut într-o colibă amărîtă, dintr-un sat indian, ci mai degrabă ca fiul unui străvechi rege aztec detronat, care, după moarte, a fost repus în drepturile sale.

Dar după ce îşi privi o clipă opera, pe buzele femeii se ivi un zîmbet. Avea o nouă idee. În dragostea pe care o purta copilului vecin, îşi dădu seama că se mai poate face ceva pentru înfrumuseţarea lui. Ieşi din colibă şi reveni puţin mai tîrziu cu un băţ subţire în mîini. Pe acesta îl înveli în staniol galben. După ce îi puse şi o cruce în vîrf, acesta deveni un sceptru. Şi după ce mai slăbi puţin sforile cu care erau legate mîinile băiatului, i-l puse pe piept.

Tocmai cînd soţia mecanicului îşi privea opera terminată, intră bătrînul Garcia în colibă. Venea de la Tlalcotitlan. Se opri cîteva clipe în pragul uşii, apoi, privind prinţul mititel de pe masă, fără să trădeze cu nici un gest ceea ce se petrecea în sufletul lui, îşi scoase pălăria şi se apropie de catafalc.

Copilul acesta nu era pentru el un băiat obişnuit, un fiu ca oricare altul. Sigur că, fiind cel mai mic dintre copii, era foarte alintat şi slăbiciunea lui. Dar asta nu era tot. El însemna pentru tatăl lui mult mai mult decît ceilalţi doi băieţi ; căci, după ce avusese norocul să dobîndească dragostea unei femei frumoase, care avea pe jumătate vîrsta lui, vedea în băiat chezăşia unei vieţi fericite cu tînăra lui soţie ; dovada veşnic vie pentru ea şi pentru toţi ceilalţi, că femeia nu făcuse o greşeală luîndu-l în căsătorie.

Toţi oamenii îl priveau atenţi, curioşi să vadă cum va primi nenorocirea ce se abătuse asupra lui. Fiecare ştia cît de mult îl iubise el pe copilul acesta, singurul şi, fără îndoială, ultimul, pe care i-l dăruise tînăra lui soţie.

Garcia privea mortul cu ochi lipsiţi de expresie, de parcă ar fi fost goi. Nu putea să priceapă, nu era în stare să înţeleagă că băiatul e mort, că nu-l va mai vedea alergînd încoace şi încolo, că nu i se va mai urca pe umeri pentru a-l călări, atunci cînd va veni ostenit din junglă. Îşi întoarse capul şi-şi înfipse ochii în pămînt, de parcă ar fi căutat ceva acolo. Cînd îşi ridică privirea, lacrimi mari ca nişte bile de cristal i se rostogoliră peste obraz. Nu întrebă nici cînd, nici cum, nici unde. Rămase timp de un minut cu capul rezemat de stîlpul intrării, apoi părăsi coliba.

Cîţiva bărbaţi, prieteni mai apropiaţi, îl urmară. Nu-i observă. Străbătu curtea, se urcă pe calul cu care venise şi se pierdu în întunericul nopţii.

24

PENTRU CĂ NU VEDEAM ce aş fi putut face înăuntru, ieşii şi eu din colibă. În curte erau oameni peste tot. Unii erau strînşi la un loc şi dormeau, alţii şedeau pălăvrăgind, în timp ce o parte umblau încoace şi încolo. În toate colibele coloniei pîlpîia o lumină palidă. Asinii strigau melancolic în preerie. Numai jungla îşi cînta eternul ei poem despre bucurie, dragoste, jale şi durere, despre răutate, speranţă, disperare, victorie şi înfrîngere.

Nici pădurii şi nici junglei nu-i păsa de ceea ce se întîmpla aici. Pentru junglă, omul e cu desăvîrşire lipsit de importanţă. Nu-i acceptă nici măcar murdăria, şi asta lasă în seama muştelor şi a gîngăniilor. Îi acceptă doar oasele ; şi asta, după ce ulii, furnicile şi viermii şi-au astîmpărat foamea. Ce-i un om pentru junglă ? N-are decît să-şi ia cîţiva copaci sau tufişuri, să-şi defrişeze o bucată de pămînt, pe care să-şi construiască o colibă, să cultive puţin porumb şi cîteva cuiburi de fasole, poate şi cîteva tufişuri de cafea — dacă pleacă însă pentru trei luni, sau nu se îngrijeşte trei luni de locşorul acesta, apoi nu mai e al lui. Jungla i l-a smuls iar. Omul vine, omul pleacă, dar jungla rămîne. Şi dacă nu luptă zilnic împotriva ei, apoi îl înghite ea.

Trecui pe partea cealaltă, la Sleigh, a cărui colibă era la vreo treizeci de metri. Îl găsii suflînd în foc, cu faţa roşie. Părea că-i gata cu cafeaua. Nu era o cafea bună, ci cam searbădă; trebuie să fi fost măcinată de săptămîni, dacă nu chiar de cîteva luni şi n-avea nici o aromă.

— Nu vrei o ceaşcă ? mă întrebă Sleigh de îndată ce dădu cu ochii de mine.

— Mai bine du-le dincolo, femeilor. Le e mai de folos. Sînt aproape la capătul puterilor.

— Din partea mea, cum crezi... Paguba-i a dumitale. Dar nu-i nimic ; mai fierb o oală şi apoi, poţi să bei cît vrei. Soţia mi-a lăsat un kilogram. Dar să ştii, sînt convins că ne-ar prii tot atît de bine şi nouă cîte o cafea fierbinte.

Fata dormea zdravăn pe rogojina întinsă pe pămînt, sub plasa contra ţînţarilor.

Poate că Sleigh îi spusese despre nenorocirea ce se abătuse asupra copilului. Dar indiencei,

sigur că îi era indiferent. Nu era vorba de copilul ei. Pe acesta îl ţinea în braţe. De ce şi-ar fi făcut griji ? N-avea ambiţia să aparţină marii colectivităţi mondiale a mamelor. Nu se gîndea decît la ceea ce se afla în imediata ei apropiere.

— Ia cănile alea şi dă-mi o mînă de ajutor.

Sleigh îmi arătă şapte căni emailate, de diferite mărimi, aşezate pe o ladă. Patru dintre ele fuseseră atît de mult întrebuinţate, că nu mai aveau aproape nici o urmă de email pe ele. Două aveau chiar găuri, iar cei care aveau să bea din ele, trebuiau să fie iuţi dacă voiau să le mai rămînă cafea, îşi dădu părerea Sleigh.

— Înainte de toate, însă, opreşte aici două ceşti, pentru noi. Nu-mi place să beau cafeaua din pălărie, atunci cînd nu trebuie. Şi acum, hai să mergem !

Luai cănile. Ne duserăm iar la Garcia. Sleigh le puse pe pămînt şi, alături, oala cu cafea. Umplu cana şi i-o întinse gazdei. Ea o luă şi aşa fierbinte cum era, o dădu peste cap. Soţia mecanicului şi celelalte femei sorbiră de două, trei ori, dar nici una nu bău toată cana, ci restul îl trecură mai departe.

Soţia mecanicului îşi răsuci o ţigară, apoi întinse săculeţul cu tutun negru gazdei, care-şi răsuci şi ea o ţigară, după care începu să fumeze. Nu se aşeză însă, ci continuă să trebăluiască, fără să facă ceva anume. De fapt, nici nu mai era de făcut nimic, pentru nimeni.

După ce femeile şezură un timp, fumară ţigările şi sorbiră cafeaua fierbinte, le veni din nou pofta de lucru. Din cămăşi şi din haine

vechi, din resturi colorate de stofă, se apucară să împletească tot felul de funde, de acoperăminte, cu care voiau să-l împodobească atît pe copil, cît şi cosciugul în care avea să fie pus.

Sleigh îmi făcu semn cu ochiul. Îşi dădea seama că era de prisos, aşa cum eram şi eu. De aceea ne duserăm din nou în coliba lui.

Ne aşezarăm, lîngă noi fumega cutiuţa de tablă, care servea drept lampă. Ochii îmi alunecară spre vatră, unde, într-o veche oală emailată, zumzăia apa pentru cafeaua pe care urma s-o preparăm.

— Spune, Sleigh, de unde iei dumneata apa pe care o întrebuinţezi în casă ?

El se uită la mine cu nişte ochi, de parcă n-ar fi priceput ce l-am întrebat.

— Da... Vorbesc despre apa care e aici, în găleată.

— Omule, ce întrebări pui ! Apa ? Păi, cred că-ţi dai seama singur de unde o iau.

— Doar nu vrei să-mi spui că o iei din rîu ?

Repetai întrebarea clar de tot, pentru că se uita la mine cu nişte ochi, de parcă s-ar fi îndoit de inteligenţa mea.

— Dumneata ce crezi ? Sper că nu-ţi trece prin gînd că eu, sau altcineva de-aici, primeşte apa în sticle sigilate, ca acelea de bere din Kansas City, sau expediate prin poşta aeriană, de la Yosemite Valley ? Să nu mai pui întrebări atît de tîmpite ; am crezut că eşti un om care are ceva în cap — uneori, am vrut să spun, nu totdeauna. Să nu mă înţelegi greşit, dar ascultă-mă, dumneata, stîlp al înţelepciunii : cînd te-am în-

tîlnit pentru prima dată, acolo, jos, în junglă, la bălțoaca aia puturoasă, unde te-am pus să ridici mîinile ca să mă salvez, eventual, de un ageamiu bolnav de nebunia junglei, nu te-am văzut atunci bînd din apa aia împuțită, de parcă ar fi fost bere la gheață ? Nu-i adevărat ce spun ? Atunci ți-a fost indiferent dacă a scuipat cineva în ea sau și-a făcut nevoile acolo, cu jumătate de oră în urmă, vreun catîr. Ai băut-o așa cum a fost și ai mai fost pe deasupra și foarte fericit că în groapa aia murdară ai găsit apă !

— Bine ! Bine ! E drept ce spui. Dar răspunde-mi, cum stau lucrurile cu apa asta pentru cafea, scoasă din rîu ?

Sleigh rînji.

— Toată apa pe care ai băut-o de cînd ești aici, e din rîu. Că doar nu ai pretenția să ți-o fierb, sau cum ai spune dumneata, să ți-o dezinfectez, înainte de a ți-o da s-o bei ? Nu mă face să rîd !

— Știu foarte bine unde vreau să ajung. Nu vorbesc de apa pe care am băut-o ieri sau astăzi. Vorbesc despre apa în care, abia cu cîteva ore în urmă și la cel mult o sută, o sută cincizeci de metri de aici, s-a înecat copilul.

— Ei și ? Copilul e otrăvitor ? Și mama lui a băut din cafeaua pe care tocmai am dus-o dincolo. Sau nu ? Și cafeaua i-a plăcut. Sau nu ? Dar sigur că n-a pus întrebările tîmpite pe care le-ai pus dumneata — de unde am luat apa cu care am fiert cafeaua pe care i-am dat-o. Știa exact cu ce apă am făcut cafea și dacă ea, mama, a putut să bea cafeaua... cine ești dumneata, la

drept vorbind, ca să nu-ți fie bună ? Noi îi mulțumim lui Dumnezeu că ne dă cafeaua asta și că avem apă tot anul, sînt doar atîtea sute de mii de familii, în țara noastră, care n-au apă luni de zile și care trebuie să-și părăsească locurile de baștină, pămînturile și să plece cu cățel și cu purcel, în căutarea apei.

Sleigh avea deplină dreptate. Chiar dacă îi era prea greu să citească, dintr-o dată, o coloană întreagă dintr-un ziar, avea dreptate. Nu trebuia să mă gîndesc la micul cadavru spongios și la sîngele care i se prelingea din nas și din gură.

După o tăcere lungă, Sleigh începu să spună :

— Ei, Doamne, să știi că toate astea mă supără al dracului de puțin. Apa e apă și atîta timp cît pot s-o beau fără să mă doară burta, o socotesc bună pentru mine și îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru ea. Dacă trebuie, chiar și în genunchi. Dar nu e cazul. Ceea ce îmi stîrnește curiozitatea, în legătură cu apa asta, e cu totul altceva. Mă gîndesc la scîndura aia cu lumînarea deasupra. Asemenea lucruri mă fac să mă cutremur. Recunosc cinstit că, dacă mă gîndesc la ea, mă trec fiorii. Treaba cu scîndura și cu lumînarea, e o chestie de necrezut. Nevastă-mea mi-a povestit mai demult despre asta. La ei acasă se-ntîmplă tot așa. Și ea e din cu totul alt ținut. Ei sînt altfel de oameni sau, cum s-ar spune, un alt trib ; dar lucrurile astea tot așa le fac. Și îți spun eu, să știi, lumînarea îl găsește întotdeauna pe înecat.

— Întotdeauna ? am întrebat eu.

— Da. Întotdeauna. Nevastă-mea spunea că scîndura poate pluti chiar şi împotriva celui mai puternic curent, atunci cînd cel înecat se află acolo.

— Eu, unul, nu cred. Şi nimeni nu poate să-mi vîre în cap una ca asta. Vorbeam cu cea mai mare convingere. Indienii nu ştiu mai mult decît noi şi nici nu pot face mai mult decît noi. Nici un om de culoare, de altă rasă, chinez, hindus, tibetan, nu e în stare să săvîrşească minuni pe care noi să nu le putem face. Toate astea sînt basme. Avem doar impresia că cei din alte rase sînt mai plini de mistere, dar asta e numai pentru că nu le înţelegem bine limba, nu le ştim obiceiurile şi felul cum trăiesc. Şi această imposibilitate de a-i înţelege, ne face să atribuim străinilor tot felul de puteri supranaturale. În ceea ce mă priveşte, am constatat că în marşuri lungi prin junglă şi prin păduri, am suportat tot atît de bine, sau poate chiar mai bine decît însoţitorii mei indieni, atît lipsa de hrană cît şi cea de apă.

— Asta-i foarte posibil, dar n-are nici o legătură cu ceea ce am spus eu. Am şi eu experienţa mea şi sigur că ai dreptate în ceea ce susţii. Noi avem mai multă energie, sau mai bine zis o voinţă mai puternică. Sau, mai exact spus, o voinţă mai educată decît primitivul. Oamenii de aici sînt de părere că nu merită cîtuşi de puţin să ai voinţă. „Pentru ce, zic ei, că din aşa ceva nu am decît neplăceri şi mai multă muncă.“ Numai noi, cei care îi exploatăm, vrem să le dezvoltăm voinţa şi energia, doar ca să putem să-i

transformăm mai uşor în sclavi, să căpătăm muncitori mai buni şi să-i putem ademeni în capcana ratelor ; ca să nu mai fie liberi niciodată şi să joace după cum le cîntăm ; şi toate astea pentru că avem o voinţă mai educată şi mai multă energie. Dar, ca să revenim la ceea ce am mai discutat mai înainte : trebuie să admiţi că există unii indieni care sînt muşcaţi de cîte cinci-şase ori de vreun şarpe cu clopoţei sau sînt înţepaţi de vreun scorpion ori ceva asemănător, şi nu au nimic ; dacă te-ar muşca pe dumneata un şarpe cu clopoţei sau ai face cunoştinţă cu un scorpion roşu, n-ar trece nici douăzeci de ceasuri şi ai fi un om mort.

— Da. Dar nici ei nu sînt toţi imuni la asemenea otrăvuri. Majoritatea indienilor mor tot atît de repede şi precis ca şi albii, cînd sînt muşcaţi de şarpe. Am văzut-o cu ochii mei.

— Exact. Dar numai pentru că nu toţi ştiu care-i leacul potrivit.

— Ei vezi, tocmai asta e ! Dacă şi noi am cunoaşte leacurile potrivite, am fi tot atît de imuni ca şi unii dintre ei, sau măcar cum pretind că sînt. Şi apoi, sigur că ştii şi dumneata că malaria şi celelalte soiuri de friguri, sau, în general, bolile îi omoară mult mai repede decît pe omul alb, chiar dacă cel din urmă nu face nimic pentru combaterea lor.

Sleigh clătină gînditor din cap.

— Şi de ce n-ar muri, te întreb ? De ce ? La urma urmelor sînt şi ei oameni, sau nu ? Şi, odată şi odată, oricum trebuie să moară.

Și sculîndu-se, se duse la foc, suflă în tăciuni, apoi împinse oala cu apă mai aproape de flăcări.

După ce se așeză iar, îmi spuse :

— Ei bine, dar dacă dumneata vrei neapărat să susții că la această treabă care s-a petrecut aici la noi, n-au fost în joc forțe ascunse, misterioase, vreau să spun forțe și mistere pe care nu le cunosc decît indienii, atunci te rog să-mi explici de ce scîndura a plutit tocmai spre copil și l-a găsit într-adevăr într-un loc unde nimeni nu l-ar fi căutat ?

— Admit că nu știu. În orice caz, acum încă nu. Poate că odată, mai tîrziu, voi afla. Trebuie să mă gîndesc bine la asta, dar contest că ar fi fost la mijloc ceva misterios. Sînt încredințat, însă, că în totul este vorba de lucruri absolut clare. Adevărul e că, deocamdată, n-am nici măcar un indiciu pe care să mă bazez, așa că nu cunosc nici calea pe care să pornesc pentru aflarea adevărului.

În timp ce mă gîndeam cum s-ar putea explica faptul că scîndura plutise spre cadavru, mi-am amintit de o altă metodă prin care poate fi găsit un înecat. Mi-am amintit deodată de un caz văzut de mine acasă, în Statele Unite.

— Ascultă, Sleigh ! Ți-am spus că nu sîntem mai proști decît indienii. Pe cînd eram copil, acasă, a fost scos un înecat din apă, printr-un procedeu care, la început, mi s-a părut foarte ciudat. Mai tîrziu, după ce am rumegat bine lucrurile, am găsit explicația. Un om s-a înecat într-un lac, pe cînd pescuia, cred. S-a dus la fund cu luntre cu tot. Două zile, lacul a fost

scotocit în lung și în lat, dar cadavrul n-a putut fi găsit. În cea de a treia, au fost aduse cîteva canistre cu dinamită și explodate în lac. Scurt timp după aceea, cadavrul a ieșit la suprafață. Îmi amintesc și acum, că s-a vorbit despre forțe supranaturale care au acționat, astfel că familia a putut primi înapoi cadavrul și omul a avut parte de o înmormîntare creștinească. Pastorul n-a lăsat să-i scape prilejul de a spune comunității în predica lui, că găsirea cadavrului se datorează, neîndoielnic, rugăciunilor pline de ardoare ale membrilor familiei greu încercate. Că milostiva mînă a atotputernicului Dumnezeu poate fi văzută și în această întîmplare. Mulți își explicau însă în alt fel toate acestea. Ziceau că lacul, care își iubește liniștea, fiind puternic răscolit a scos la iveală mortul, ca să-și poată redobîndi pacea. Cînd m-am făcut puțin mai mare, mi-am dat seama de adevărata stare de lucruri. Fiecare ființă înecată, indiferent dacă e om sau animal, ba chiar și peștii morți, ies, mai devreme sau mai tîrziu, la suprafață ; uneori după douăzeci și patru de ore, alteori abia după trei zile. Dacă leșul este înfășurat în plante acvatice sau în mărăciniș, ori cel înecat purta haine deosebit de grele sau s-a înfundat în nămol, atunci nu poate ieși la suprafață. În cazurile acestea, aruncînd în lac o bombă, cadavrul este smuls și adus la suprafață.

— Ei și ? spuse Sleigh. Nu-i nimic misterios aici. Fiecare om își dă seama de lucrul ăsta. N-am nevoie de explicațiile dumitale. Dinamita saltă în sus totul sub soare. Chiar și munți, și stînci. De ce n-ar ridica atunci și un cadavru la

suprafață ? Nu-mi spune povești de adormit copiii. Sînt sigur că în cazul cu scîndura, care s-a dus acolo de parcă ar fi șezut un pilot pe ea, n-o să găsești atît de repede o explicație. Crede-mă, Gales, trăiesc printre oamenii ăștia de vreme îndelungată, de aproape o viață de om, așa că am văzut destule, o, Doamne, ce mai treburi ciudate, lucruri de necrezut ! Nu le-ar putea explica nici măcar un profesor universitar, chiar dacă se crede pe cît de grozav, pe atît de învățat. Dar ar fi timp irosit de pomană, dacă m-aș apuca să-ți povestesc ce am trăit eu aici, că dumneata tot n-ai crede nici un cuvînt. Știu că nu crezi în nimic. Dumneata ești unul dintre ăia foarte deștepți. Ce mai calea-valea : sînt convins că nu crezi nici măcar în spirite. Eu cred și aș putea să-ți povestesc o sumedenie de lucruri despre ele. Dar ce rost ar avea, cu unul ca dumneata ? Mama nevesti-mi poate vorbi cu rudele ei moarte. Mai spui ceva ? Dar ce importanță au toate astea ? Hai s-o lăsăm baltă. Nu mai vrei o cană de cafea ? Ia-ți. E destulă.

Sleigh avea dreptate. Era lipsit de sens să vorbesc cu el despre asemenea treburi. Trăia de mult printre acești indieni și ajunsese să creadă ceea ce credeau ei. Privea tot ce era neobișnuit în ceea ce vedea și auzea, exact în același fel în care îl priveau și indienii. Și chiar voit credea, ca să nu-și mai dea osteneala să caute o explicație firească. De aceea asemenea discuții, purtate cu el, se învîrteau în cerc și nu duceau la nici un rezultat. De fapt, nici eu nu urmăream să găsesc o explicație pentru ceea ce văzusem

în noaptea care era pe trecute. Pentru mine, totul era clar. Nu vedeam nici un fel de mistere. Nu eram nici vrăjit și nu se putea vorbi nici despre faptul că mă autosugestionasem. Nu eram nici măcar somnoros sau surmenat. Eram treaz și cu mintea absolut limpede. Sigur că nu aveam un martor. Sleigh nu era unul. Judecata lui — în măsura în care ar fi vrut să-și formuleze una — nu conta, atunci cînd era vorba de lucruri care-i priveau pe indieni. El era convins că toți indienii au forțe misterioase și se pricep în tot ceea ce e supranatural. Credea tot ceea ce îi povesteau ei și ceea ce afla de la soția sa. Probabil că se îndoia de neprihănirea Maicii Domnului, dar lua întotdeauna drept bune credințele indienilor.

Poate că era influența mediului, poate credința de nezdruncinat a lui Sleigh. În orice caz, spre surprinderea mea, am constatat că și eu începusem să mă feresc a găsi o explicație și că îmi era destul de plăcut să nu despic firul în patru. Dar, în fond, de ce n-aș fi lăsat toată această treabă în voia ei ? Trăiești mai ușor, mai fericit, ești în mai bună armonie cu cosmosul, dacă nu-ți frămînți în permanență creierul, căutînd lămuriri și analizînd treburi a căror explicație nu te face cu nimic mai fericit. De obicei, nici măcar mai avut, și noi sîntem doar grozav de amatori de bogății. Viața trebuie luată așa cum e. Aici, în junglă, cît și pretutindeni pe pămînt. Acesta este, dealtfel, și sensul vieții. Ce poți să dorești mai mult ? Ce să speri ? Orice altă atitudine este tăgăduire a vieții și, pe de-

asupra, și neorînduială. Este neorînduială, din care se naște fiecare durere, fiecare amărăciune, fiecare rău în această lume.

25

CÎND MI-AM RIDICAT privirea, am constatat că Sleigh plecase și că luase cu el și lampa aceea mică. În fața mea, în scaunul de răchită, care scîrția de vechi și de șubred ce era, încît te mirai că mai poate să șadă cineva pe el fără să se prăbușească, se afla Perez. Indianul, care scosese copilul din apă. Nu mi-am dat seama cînd și cum a apărut așa, dintr-o dată, acolo, pe scaun. Trebuie să fi visat sau să fi ațipit în timp ce-mi rumegam gîndurile. Prima idee care mi-a venit, a fost că Sleigh s-a transformat, prin cine știe ce vrajă, în Perez.

— Spune, Perez, cînd îmi aduci cele două păsărele cu ciuf galben ? Mi-ai promis astăzi dimineață doi pui.

— N-am fost de mult în junglă și nici n-am să mă duc. N-am timp, mă înțelegi, *señor ?*

Ședea cu picioarele larg desfăcute și bălăbănindu-și brațele.

— Nu mai faci mangal ? Nu te mai duci în junglă ?

— Ascultați-mă atent, *mister,* lucrurile stau cam așa : *gringo*-ul care locuiește sus pe munte, acolo unde cresc cei mai buni copaci pentru mangal și unde se găsesc și cele mai grozave

„ciufuri galbene", așa cum n-ați putut să vedeți încă vreodată, ei bine, acest blestemat de *gringo,* lua-l-ar dracu să-l ia, acest mincinos susține că i-aș fi furat un catîr. Asta-i o minciună ; e cea mai ordinară minciună pe care am auzit-o vreodată. Mai spune că eu aș fi un bandit jegos, un tîlhar și, pe lîngă asta, și un hoț. Mai spune despre biata mea mamă, că e o împuțită. Ei bine, individul ăsta are, pe deasupra, pretenția că e un *gringo* învățat, că ar fi umblat și la școală. Dar vă spun dumneavoastră, *mister,* nenorocirea vine din faptul că eu sînt un biet indian sărac, și că nu pot face nimic împotriva lui, absolut nimic. Trebuie să rabd ca ocara asta să atîrne deasupra capului meu. De aceea, deocamdată, nu sînt perspective să vă aduc păsărelele acelea, *señor.* Ciufurile astea galbene învață să vorbească cît ai spune pește. De aceea v-am sfătuit să nu luați ciufuri roșii. Ele nu sînt potrivite. Trebuie să fie neapărat ciufuri galbene... Dar să știți, povestea cu catîrul e o minciună sfruntată. Nu sînt nici un fel de bandit. Pot s-o jur !

— Nu cred cîtuși de puțin că ești un bandit, *señor* Perez ; și nu cred nici că ești capabil să furi un catîr.

— Asta e și adevărul, *mister.* Numai din atît și îmi dau seama că sînteți un om cult. Pot să jur în fața Sfintei Fecioare și a Sfîntului Prunc, că nu știu nimic despre vreun catîr furat. Dacă aș fi fost un bandit, m-aș fi dus dracului singur, de bunăvoie. Dar *gringo*-ul acela, de-acolo, de sus, nu-i un om cumsecade. Zice că mi-a găsit

urmele chiar lîngă acelea ale măgarului, şi apoi mai zice că le-a găsit şi în afara îngrăditurii păşunii lui, lîngă acelea ale măgarului şi că ar fi mers după ele. Nu ştiu unde, că asta n-a spus-o. Dar eu n-am umblat niciodată prin locurile în care spune el că mi-ar fi găsit urmele, alături de cele ale măgarului. De unde să ştiu eu cine i-a furat măgarul ? Şi apoi, ce mă priveşte pe mine toată treaba asta ?

— Păi da, din cîte am auzit, domnul Erskin ar fi spus că măgarul dispărut valora în jur de două sute cincizeci de pesos.

— E grozav ! Iată că şi din asta se poate vedea ce mincinos este acest *gringo*. Ştiţi dumneavoastră cît mi-au oferit pe măgar ? Patruzeci de pesos mari şi laţi. Cu nici un centavito mai mult ; atîta mi-au dat pungaşii ăia de la Llerra. Ăsta-i adevărul. Pot să jur. Şi după toate, *gringo*-ul mai şi povesteşte fiecăruia că măgarul lui valora două sute cincizeci de pesos, bani peşin. Ăştia sînt *gringos* pe care îi avem aici. Şi mai trebuie să ne lăsăm şi sîcîiţi de ei. Nu pot decît să rîd, e ultimul lucru pe care pot să-l fac. Şi acum, colac peste pupăză, acest *americano* vine şi spune că i-am furat măgarul. Spuneţi şi dumneavoastră, este ăsta un fel de a se purta cu nişte oameni cumsecade şi paşnici, cum sîntem noi, şi încă în ţara noastră ? Dar ce putem să facem ? N-avem de ales. Trebuie să-i suportăm.

În timp ce-mi vorbea şezînd în faţa mea, abia îl puteam zări ; singura lumină care rămăsese în

colibă era cea emanată de focul din vatră şi acela abia mai licărea.

Perez se ridică, se duse la foc şi-şi aprinse ţigara, pe care o răsucise în timpul cît îmi povestise despre măgarul furat.

Sleigh se întoarse cu lampa şi cu un vas în care avea lapte proaspăt.

— În sfîrşit, vaca e aici. Dracu' ştie unde o fi stat toată vremea, zise el de îndată ce intră.

Cu mîinile murdare, aşa cum venise de la vaci, scoase dintr-o pungă murdară şi ea, doi pumni de cafea şi-i vărsă în apa care fierbea. Cafeaua se umflă şi dădu în foc. Sleigh luă o cîrpă, apucă oala şi o puse jos, lîngă noi.

— Poţi să iei ceaşca mea, îi spuse lui Perez.

— Bine, bine. Nu vă stricaţi rostul din cauza mea, zise indianul.

— Spune, Perez, copilul sta întins pe fundul apei ? Sau cum ? întrebă Sleigh.

— Nu. Copilul nu era pe fund ; cel puţin aşa mi s-a părut mie. Nici n-a atins fundul rîului. Era cu mîinile şi cu picioarele încurcate în nişte ierburi, ai fi zis că şedea pe ele. Şi pentru că veni vorba, cred că n-ar fi ieşit niciodată la suprafaţă, dacă nu l-am fi scos. Plantele îl ţineau ca braţele unui animal fioros.

— De unde ai ştiut că vei găsi copilul acolo, Perez, şi nu altundeva ? l-am întrebat eu.

— Era uşor de văzut. Nu-i un secret. Lumina sta chiar deasupra lui. Aţi văzut şi dumneavoastră. După ce flăcăruia s-a potolit, oricine l-ar fi putut scoate.

— Sigur că am văzut cum s-a oprit lumina deasupra lui. Întrebarea e, de unde a știut lumina unde se află copilul ?

— Nimic mai simplu. Copilul a chemat-o la el, ca să ne arate nouă de unde să-l luăm. Și lumina a ascultat, plutind acolo. Nu e nimic neobișnuit în asta. Totul e foarte natural. Fiecare om înțelege.

Sleigh izbucni într-un rîs zgomotos.

— Na, acum ai auzit cu urechile dumitale ! Ești mulțumit ? Sau mai ai și alte întrebări prostești în depozit ? Ți-am spus înainte : totul e foarte natural, nu-i nimic miraculos la mijloc. Asta-i tot secretul sau, mai bine zis, nu e nici un secret. Indienii de aici pot să facă tot atîtea vrăji cîte poți să faci și dumneata sau eu. Copilul cheamă lumina, ea trebuie să-l asculte și atunci plutește într-acolo. Limpede și clar ca lumina soarelui, un procedeu cu totul natural. Ți-am spus lucrul acesta toată vremea.

Totul era fără sens. M-am întors iar spre acela care părea să fie cel mai întreg dintre ei doi.

— Așa, Perez, spune-mi ce se aude cu pămătufurile galbene.

— Nu mă duc în junglă. Și chiar dacă m-aș duce, n-ar avea rost. Păsările au început să clocească de cîteva zile. Mi-a spus un prieten, care a fost acolo. La ce bun să mă strecor prin afurisitele alea de tufe cu spini, dacă tot nu pot să fac nimic. Acum nu sînt. Are să fie ușor peste două luni, atunci am să vă pot aduce mai multe, dacă o să vreți.

Perez își primise între timp cafeaua și o sorbea cu încetineala cu care beau cunoscătorii. Sleigh îmi turnă și mie o ceașcă, apoi luă oala și o duse la Garcia.

Se întoarse după cîteva minute, se apropie de vatră și-și aprinse o nouă țigară, apoi se așeză pe pămînt în fața noastră, după felul indian. Perez și cu mine ședeam încă în cele două fotolii putrede de răchită.

Copilașul fetei începu să scîncească sub plasa contra țînțarilor. Din mișcările plasei, accentuate de lumina focului, mi-am putut da seama că-l alăpta. Încă înainte ca țîncul să fi terminat — îl auzeam încă plescăind —, fata își reluă sforăitul ; de data asta, însă, în asemenea hal, că vibra toată coliba.

Somnul îi cuprinse și pe Perez și pe Sleigh. Ei își proptiră bărbiile în piept, privind în gol cu ochi peste care se lăsau mereu pleoapele. În moțăiala lui, Sleigh își dădu seama că i s-a stins țigara. Clătinîndu-se ca un om beat, se ridică și-și tîrî picioarele pînă la vatră. Cînd țigara se aprinse iar, se rezemă de unul dintre stîlpi și ațipi.

Dormi doar cîteva minute. Apoi se trezi și se uită afară. Privi cerul, care începuse să se limpezească. Se vedeau chiar cîteva stele. Apoi spuse :

— Trebuie să fie puțin după două. Am crezut că-i mai tîrziu.

— E două și douăzeci, îi spusei eu, uitîndu-mă la ceas.

— Mă duc să mulg vacile, altfel intră dracii-n ele și fug în preerie. Vii cu mine, Perez ?

— Vin. Să mergem !

Perez dormise atît de bine, că nici nu simțise cînd îi căzuse țigara. Acum, după ce o găsi iar, o aprinse și se duse după Sleigh, care pornise înainte, cu o găleată în mînă.

— Ascultă, Gales ! îmi strigă el. De ce nu tragi un pui de somn, cîteva ceasuri ? Trebuie să fii frînt de oboseală. O să-ți facă bine. Nu te lua după mine. Eu trebuie să văd de vaci. Hei, Perez, unde ești ? Vii ? strigă iar Sleigh.

Perez tocmai ieșea din colibă, spunînd :

— Ai răbdare, *amigo*. Sînt aici, adică, întotdeauna acolo unde trebuie. Poți să contezi pe mine. Cine, *por la Santisima* [1], mi-a pus afurisitul ăsta de buștean în drum ? Aici poți să-ți frîngi gîtul, că peste tot îs numai bușteni, bolovani și buturugi.

26

LA PLECARE, PEREZ luase lampa cea mică afară și astfel, în colibă, se lăsă din nou întunericul. Pe vatră mai sclipeau doar cîțiva tăciuni. Eram singur și pentru că nu știam ce să fac, mă dusei pe pipăite în colțul unde se afla patul în care dormisem două nopți. De fapt, nu era un pat, ci, mai degrabă, un fel de hamac nenorocit.

[1] Pentru numele lui Dumnezeu (span.).

Patul în care dormea Sleigh cu nevastă-sa era la perete. Semăna cu cel de la Garcia, doar că era mai bine împletit și salteaua făcută din material mai moale. Între patul acela și restul încăperii era un perete din țăruși, care aveau poate doi metri înălțime. Țărușii erau însă bătuți atît de departe unul de celălalt, că se putea vîrî ușor un deget între ei. Pentru a-și atinge totuși scopul, soția lui Sleigh îmbrăcase peretele cu cîteva bucăți de pînză veche.

Chiar că eram foarte obosit ! Îmi trăsei cizmele, îmi slăbii cureaua și apoi mă strecurai marinărește în hamacul pe care numai o hangiță foarte lacomă de cîștig l-ar fi putut numi pat.

Poduri... rîuri fără curenți normali... aligatori... pompe tușind astmatic... regine engleze agitînd batiste rupte... cadavre de copii.. indieni goi, unii fără brațe... capete cu păr negru, apărînd din iarba preeriei... lumînări aprinse, plutind sub apă ca peștii... vaci purtînd pume pe ceafă... muzicuțe fixate pe piloni de pod și care cîntau singure... bandiți pe măgari albi... o icoană a Sfintei Fecioare, care icoană cînta la vioară... Canada dispărută în urma unui cutremur și în locul ei o groapă imensă... rînduri șterse dintr-un ziar din Kansas City, tipărit la o fermă de capre din Texas... un puț de petrol desfundat cu un plescăit în apă, produs de o boabă de fasole care sare... o fată cu flori în păr, dansînd cu o somieră cu arcuri care îi aparține președintelui... o fată tînără, șezînd într-o poziție chinuită și avînd în jurul genunchilor cununițe din flori roșii, strigă : „Nu, nu vreau, nu vreau, îndrăz-

neşte ! Nu, nu te las ! nu te las !"... căni vechi emailate, fără fund, dar totuşi pline, zburînd peste o masă pe care se află un costum de marinar care plînge... un sombrero care merge singur, fără să aibă nici un obraz dedesubt... Nu, la dracu', nu puteam să dorm. Poate că era din cauza cantităţii mari de cafea băute. Îmi vîjîia capul. Cu toate acestea eram mai obosit decît un încărcător de cărbuni de pe un vas al morţilor. În cele din urmă am adormit, dar nu pentru mult timp, fiindcă la un moment dat l-am văzut pe domnul Erskin zăcînd pe fundul rîului. Dădea din mîini şi striga : „Aduceţi-mi un felinar care să asculte ordinele ! Un felinar, vă rog, un felinar pentru toţi măgarii mei !" Apa era foarte adîncă, avea douăzeci de picioare după ora două dimineaţa, dar puteam să-l văd totuşi, pentru că fundul apei era luminat. Nu-l cunoşteam pe *mister* Erskin, nu-l văzusem niciodată, dar ştiam că el e, cel care şedea pe ouă şi clocea ciufuri galbene, bătrîne, care cîntau un cîntec despre petroliştii ce-şi făceau ţigări din ciment. Afară de mine, nimeni nu-l putea observa pe *mister* Erskin zăcînd în apă, iar eu le strigam oamenilor : „Uite, aici, în apă, sînt două cizme americane de copil !" Dar ei nu se uitau la mine şi nici nu ascultau ce le spuneam, ci ziceau că-i mai bine să-i pună o coroană pe cap şi să spună că ar fi un sceptru toltek. Apoi au venit nişte străini şi au produs o explozie în lac. O oală de cafea s-a înecat într-un sac pe jumătate plin cu ştiuleţi de porumb, şi nişte aligatori au prins-o, dar ea a sărit în sus şi din norii negri

care s-au format, a căzut sub forma unui om. Era un aviator. Acesta s-a apucat să mulgă o vacă beată, care venise tîrziu acasă. Ea i-a povestit unui vas de tablă, care ţinea loc de lampă, că doi tigri şi doi lei s-au dus cu muzicanţii la dans, dar că muzicanţii s-au împotmolit în noroi. Şi iar au pus dinamită în lac şi dinamita a explodat, trezind sute de ecouri.

În explozia aceasta de dinamită m-am trezit. A urmat apoi încă o explozie, şi încă una. Pocnetele nu mai încetau. Între timp, mă trezisem de tot şi abia acum îmi dădui seama că afară se trage cu puşca. Sării în sus şi-mi încălţai cizmele, că de dormit, nu mai era chip.

Era încă noapte. Prin crăpăturile din peretele colibei, vedeam flacăra micii lămpi ce ardea în curte, unde Sleigh îşi mulgea vacile. Perez îi ţinea lampa, şezînd lîngă el. Le auzeam glasul, dar nu puteam să-mi dau seama despre ce vorbeau.

După ce mi-am încălţat cizmele şi mi-am strîns cureaua, m-am dus la uşă.

În curtea casei lui Garcia, ardea un foc mare. Flăcările se ridicau în sus de tot. În lumina lor, văzui două duzini de indieni sărind de pe cai şi trăgînd cu puştile în aer, către cerul negru.

Mă dusei repede acolo să văd ce se întîmplase.

Ştirea despre dispariţia copilului se răspîndise pe o rază mai mare de zece mile, deşi era noapte, şi pînă la o distanţă de o sută de mile de aici, nu exista nici un telefon. Garcia era unul dintre indienii cei mai săraci din toată regiunea, dar cu toate acestea era simpatizat. Şi de aceea,

în momentul în care s-a răspîndit știrea despre nenorocirea lui, toți au venit să-i ofere sprijinul lor. Știau doar că-i dispăruse copilul, dar pentru cazul că ar fi putut fi găsit mort, veniseră pregătiți cu tot ceea ce cerea tradiția — adică cele necesare pentru focuri de artificii și pocnitori.

Pentru că aici se obișnuia, ca atunci cînd murea un copil, să fie arși munți de artificii, astfel ca îngerii din cer să știe că un nou înger e în drum spre ei. La oamenii mari se proceda la fel, dar cu altă semnificație. Diavolul, auzind hărmălaia, se duce repede la porțile iadului să-și cerceteze listele, să vadă dacă mortul nu figurează în evidențele lui. Îngerii, preveniți de artificii, îi întîmpină pe copii la jumătatea drumului. Pentru ei e totuna dacă diavolul stă sau nu la poarta iadului, că el nu are ce face cu copiii. Un copil nevinovat nu apare pe listele iadului, pentru că nu are încă păcate.

Materialele pentru artificii și pocnitori pe care le-au adus noii-veniți au fost date fratelui mijlociu, celui despre care am spus că era sărac cu duhul. Din clipa aceea, interesul lui pentru tot ce era în afara artificiilor, dispăru. Nu mai plîngea de mult. Pentru el, partea mai plăcută din ceremoniile de înmormîntare abia începea.

Între timp, noii-veniți aflară că băiatul fusese găsit. Intrară deci pe rînd în colibă, pentru a privi mortul și pentru a-i spune mamei cîteva cuvinte de consolare. Deși nu erau prea interesați să afle cum se petrecuseră lucrurile, îi cereau totuși gazdei să le povestească nenorocirea. Nu din curiozitate. Ci din deșteptăciune. O sileau pe mamă să-și abată gîndurile.

După ce o făcuse o dată, femeia povestea întruna, cu mai mult zel, cele întîmplate. Mereu cu aceleași cuvinte, cu aceeași intonație, cu exteriorizarea acelorași sentimente. Și repetînd mereu această poveste, ea îi deveni obișnuită. Chiar și felul de a-și exprima sentimentele deveni la un moment dat teatral. Tot povestind, ea se distanță de cele întîmplate, pînă cînd ajunse să le istorisească de parcă le-ar fi auzit de undeva. Legătura ei directă cu faptele se pierdea tot mai mult. Sentimentele se toceau, inima se despovăra. Iar cînd povesti pentru a douăzecea oară, chiar cuvintele i se părură vorbărie goală.

Fără să-și dea seama, mama începu din acest moment să se despartă de copilul ei.

Privind mortul constată, spre marea ei mirare, că i se părea a fi un străin, nu copilul ei. Carlosito era un băiat vioi, care alerga tot timpul, ba încoace, ba încolo ; gura îi mergea necontenit și nu se gîndea decît la năzbîtii ; îl bătea de două ori pe zi, adevărat că numai ca să nu întreacă măsura, și să nu-și facă singur cine știe ce rău. Nu putea fi stăpînit, de dimineața, de cînd deschidea ochii, și pînă seara, cînd genele îi picau de oboseală. Bucata aceasta de carne, umedă și rece, cu maxilarul turtit și mîinile legate țeapăn peste piept, nu putea fi băiatul ei. Trebuia să fie copilul altcuiva. Probabil acela despre care povestise cu puțin înainte. Copilul ei nu era atît de urît. Toată ziua i se spunea : „Vai ce frumos e Carlos al dumitale" și chiar ieșise vorba că, pe o rază de douăzeci de mile, nu exista un copil mai simpatic. Costumul

de marinar, coroniţa, sceptrul îl înstrăinaseră de mama lui. Cine ştie de unde apăruse acest copil. „Ce caută aici, în coliba mea ?“ se întreba ea acum.

Plîngea şi plîngînd îşi dădu seama că nu jelea numai copilul. Se deplîngea mai mult pe ea, soarta ei. Această soartă, care o lovise atît de crunt. Şi pe jumătate inconştient, începu să le urască pe multe dintre femeile de faţă, doar pentru că aveau copil în braţe. Plîngea pentru că nu mai avea asupra cui să-şi reverse dragostea de mamă.

Aceste gînduri i se învolburau prin cap, în timp ce gura turuia mecanic întîmplarea, care prin continua repetare devenise searbădă. Tot meditînd şi frămîntîndu-se, în încercările primitive de a-şi pune ordine în simţuri, dureri şi necazuri, femeia ajunse la constatarea că această nenorocire a ei nu era un caz singular. Privi în jur şi descoperi şapte femei despre care ştia cu siguranţă că-şi pierduseră copii, copii pe care îi iubiseră tot atît de mult, cum îl iubise şi ea pe Carlos al ei. Şi astfel, ajunse să priceapă că nu era decît o mamă ca oricare alta, că soarta n-o alese anume să îndure ceva nemaipomenit. Ceea ce suferea ea în noaptea asta, suferiseră înaintea ei milioane de alte mame. Mii o sufereau în acelaşi ceas şi milioane o vor suferi abia cînd ea însăşi se va bucura din nou de viaţă.

Poate că din cauza prea marii oboseli, a epuizării din cauza suferinţei, a durerii, a plînsului, a ţipatului, începea să-şi revină iar, încetul cu încetul.

27

CURTEA DIN FAŢA casei lui Garcia forma un pătrat nisipos cu două laturi deschise. Celelalte două laturi erau formate din mărăcini. În jurul colibei erau aşezate tot soiul de bidoane de petrol ruginite şi oale pline cu pămînt, vase pentru flori, dintre care unele erau pline de boboci. Acest talmeş-balmeş de vase, avînd toate formele imaginabile, constituiau grădina lui Garcia. În imediata apropiere a colibei mai creştea şi o tufă de piper, care acoperea nevoile gospodăriei. Numărul deosebit de mare al oaspeţilor, făcea ca toate tufele, mărăcinii şi agavele acestea să fie drapate cu basmale, pălării, cămăşi, scutece şi tot felul de zdrenţe şi de cîrpe.

Curtea arăta ca o tabără ; bărbaţi, femei, copii dormeau întinşi pe pămînt sau şedeau şi moţăiau. Pe jos erau înşirate pături şi rogojini. Plasele contra ţînţarilor, întinse ici şi colo pe ţăruşi, arătau ca nişte corturi mici. De jur împrejur răsunau frînturi de melodii cîntate din gură sau la muzicuţe. Făclii, focuri, felinare, chiar obişnuitele lămpi de tablă deschise luminau toată curtea.

Un roi de băieţi mişuna în jurul mezinului familiei Garcia, ajutîndu-i să pregătească artificiile. Sigur că nu-i lăsa să le aprindă, ci îi utiliza doar ca ajutoare. Astăzi era ziua lui cea mare ; putea să-i trateze pe ceilalţi de sus şi ei îl ascultau chiar, în speranţa că vor obţine cîte

o încărcătură de artificii, căreia să-i dea foc. Fără îndoială că peste două zile avea să-şi primească răsplata. Cei pe care îi teroriza acum, aveau să-l cotonogească cu toţii.

Mulţi dintre cei veniţi aduseseră cu ei sticle cu *mescal*, un rachiu făcut din sucul cactusului mescal, care are un gust imposibil de Diana amestecată cu petrol nerafinat. Alţii aveau *tequila, aguardiente, comiteco, cuerva* sau *viuda*, căreia, în unele locuri, i se mai spune şi *herradura*. Dar indiferent care le-ar fi numele, toate sînt unul şi acelaşi lucru.

Sticlele se plimbau din mînă în mînă. Un bărbat — fără îndoială un om bun — îşi scoase pălăria, intră în colibă şi îi întinse o sticlă señorei Garcia, rugînd-o să bea. Fără să aştepte a doua invitaţie, ea luă sticla, o puse la gură şi cînd i-o înapoie omului, nivelul băuturii era cu cel puţin trei degete mai jos decît fusese înainte, dar erau degetele unui ţăran care trudeşte din greu. Un alb normal, după porţia pe care o înghiţise femeia, s-ar fi prăbuşit de parcă l-ar fi trăsnit cineva cu un par în moalele capului.

Printre indienii sosiţi atunci era şi un bătrîn, care, după îmbrăcămintea zdrenţuită şi rogojina ce îi servea drept şa, trebuie să fi fost foarte sărac ; în schimb era deosebit de curat. El intră cu toţi ceilalţi în colibă, privi copilul, apoi se îndreptă spre mamă. Îi spuse femeii cît de drăguţ i se pare băiatul, ce frumos e îmbrăcat şi cum seamănă cu copilul sfînt al Madonei din biserică. De asemenea o asigură că era de pe acum sus, printre îngerii cerului. Mama zîmbi mîndră. Îşi corectă ţinuta, îndreptîndu-se şi

mulţumi pentru frumoasele cuvinte prietenoase ce îi fuseseră adresate.

După ce acest sărman bătrîn ieşi din colibă, căută în jur, să-şi găsească loc pe o bancă. Apoi se aşeză şi scoase o carte veche, ce părea a fi o carte de rugăciuni. O răsfoi cîteva minute, de parcă ar fi căutat o anume pagină, apoi începu să psalmodieze încet din ea.

Realitatea era, însă, că el nu ştia să citească. Cunoştea pe de rost textul cîntecelor sale ; se uita doar în carte, deoarece văzuse că aşa se făcea în biserică.

Cele mai multe strofe le repeta de cîte două, sau chiar trei ori ; probabil pentru că îi plăceau mai mult sau le ştia mai bine. Cînd începea o strofă pe care o ştiau şi ceilalţi, femeile şi parte dintre bărbaţi îl acompaniau.

Tocmai începuse să cînte a doua strofă, cînd femeile din colibă, în frunte cu soţia mecanicului, se porniră să-i ţină isonul ; la început încet, cu o oarecare reţinere, apoi cu toată puterea. Dintre bărbaţi doar unul se alătură corului, pentru că ceilalţi erau prinşi cu răsucitul ţigării sau cu degustarea conţinutului vreunei sticle. Dealtfel cîntatul îi obosi repede pe unii bărbaţi, ei preferînd să flecărească, fără să-i supere deloc faptul că altora le făcea plăcere să cînte.

Bătrînul zdrenţăros cînta neîncetat. Refuza pînă şi sticlele care i se tot întindeau. După cum mi s-a spus, era un agrarian.

Nimeni nu-l plătea pentru acest lucru, pe care-l făcea din milă pentru biata femeie atît de rău lovită. Se gîndea că o ajută să treacă mai uşor, fără răni prea mari, peste pierderea pe

care o suferise. Mai ales că băiatul avea să fie înmormîntat și fără preot, și fără certificat medical. Și una, și alta costau bani. Chiar dacă toți cei prezenți ar fi dat jumătate din banii pe care-i aveau asupra lor, tot n-ar fi putut să se acopere cheltuielile, pe care le-ar fi reprezentat aducerea unui medic și a unui preot. Iar înmormîntarea sigur că n-ar fi putut fi amînată cu două, trei zile, pînă la aducerea acestora. Pentru că, deși noaptea era răcoroasă, cadavrul începuse să se descompună.

Agrarianul nu cînta decît rugăciuni ; dar nici unul dintre cei care cunosc cîntecele bisericești romano-catolice, n-ar fi izbutit să le ia ca atare. Probabil că așa le-au cîntat catolicii, atunci cînd au apărut pe aceste meleaguri călugări, ca să propage, printre bieții păgîni din America, dreapta credință. Oricum or fi fost melodiile la început, acum erau diluate și amestecate cu tot felul de cîntece lumești, spre exemplu, cu muzică de dans americană, de dată mai recentă. Dealtfel, oamenii ajungeau să intre într-o biserică o dată pe an, sau chiar numai la doi ani o dată, și de auzit numai acolo puteau să audă adevărate cîntece bisericești. Poate că le rămînea cîte ceva în memorie din ele, dar apoi veneau serile de dans, la care muzicanții le cîntau cele mai la modă șlagăre din orășelul apropiat, considerîndu-le ultima noutate de pe Brodway. Și în toate melodiile se infiltrau întotdeauna motive păgîne, primitive, probabil moștenire de la înaintași. În muzica de cult, care se cînta fără alt acompaniament decît duduitul unor tobe înalte și tonul plîngăreț al unui clarinet, confecționat

prin mijloace proprii, motivele acestea se impuneau cu atîta insistență, încît din cîntecul propriu-zis, nu rămîneau nici zece acorduri.

Bătrînul cîntăreț care se afla aici era cunoscut în toată regiunea junglei. Considerat cel mai bun în felul lui, era admirat de toți. Era „steaua de cinema“ a acestor oameni, la nunți și aniversări cînta *corridos*, balade. Sigur că pe acestea din urmă nu le cînta la fel de bine ca profesioniștii, cei care, la *ferias*, la iarmaroace, povesteau cîntînd, celor care nu știau să citească, atît ultimele evenimente politice și noutăți de toate felurile, cît și tragedii de dragoste. Dar în ceea ce privea cîntatul la morți, bătrînul agrarian îi întrecea pe toți cîntăreții de *corrido*.

Cînd afară răsună prima strofă, *señora* Garcia țipă atît de tare, încît părea că și-a pierdut mințile. Femeile care se aflau în apropierea ei, o cuprinseră în brațe, consolînd-o. Încet, încet, se liniști, suspinînd doar. Dar cînd cîntecul fu reluat și de alți bărbați și femei răsunînd în întreaga curte, durerea o cuprinse din nou. Începu s-o ia razna, dîndu-și cu pumnii în cap și trăgîndu-se de păr, încît aveai impresia că, din moment în moment, va rămîne cu un smoc în mînă. Apoi se trînti cu toată greutatea trupului peste catafalcul pe care se afla copilul, dar atît de tare, că acesta începu să trosnească. Speriați, doi bărbați vînjoși se repeziră s-o țină. Dar ea se arunca tot mai năprasnic peste copil, încît, dacă acesta ar fi fost viu, fără îndoială că nu i-ar fi rămas nici un oscior întreg.

Şi în tot acest timp îl striga şi-l dezmierda cu tot felul de diminutive : „*Chico mio !* Mititelul meu ! Iubitul meu copil ! Singurul meu băiat ! De ce ai plecat de lîngă mama ta şi ai lăsat-o singură ? De ce ? De ce, Maria, Sfîntă Fecioară, mi-ai făcut asta ? De ce ?". Şi apoi se porni pe blestemat. Blestemă toţi sfinţii din cer şi toţi dracii din iad. Cu pumnii strînşi, se repezi spre pieptul copilului, de parcă ar fi vrut să-l pedepsească pentru ceea ce îi făcuse, lovindu-l cu toată puterea. Mişcările îi erau atît de violente, încît braţele puternice ale bărbatului care o apucase, abia izbutiră s-o ia de acolo. El o smulse de lîngă catafalc, îi trase capul pe spate cu o mînă iar cu cealaltă, încercă să-i toarne *mescal* pe gît. Pentru că însă nu voia să bea, mai veni unul, care o sili să înghită, băutura. Abia cînd sticla se goli, omul îi dădu drumul din strînsoare.

Dar nici leacul acesta n-a fost de mare ajutor. Pentru că băutura n-o ameţi şi, de fiecare dată, cînd oamenii începeau să cînte, o lua din nou razna.

Un timp femeile din colibă tăcură, dar ispita era mare. Ar fi vrut să cînte şi ele încet. Se încadrară în corul care răsuna din curte. Acum biata mamă ţipa atît de tare, că de multe ori acoperea vocile femeilor. Încet puterile începură s-o părăsească şi se linişti : semenele ei însă continuau să cînte, considerînd că asta era datoria lor, indiferent dacă mama tulbura sau nu cu ţipetele ei rugăciunile. Sigur că Domnul, în bunătatea lui, avea să-i ierte păcatul acesta.

În cele din urmă *mescalul,* care îi fusese turnat pe gît, îşi făcu totuşi efectul. Gîndurile începură să i se încîlcească. Îşi dădu la o parte cu mîna părul de pe faţă şi începu să privească în jur. Părea că nu-şi dă seama ce voia de la ea această mulţime adunată aici, în coliba ei. Făcu un gest larg cu mîna, de parcă ar fi spus : „Afară cu voi ! Plecaţi ! Să nu vă mai văd în coliba mea şi lăsaţi-mă în pace !" Dar imediat după asta, înălţă din umeri, de parcă şi-ar fi spus în continuare : „Dar ce-mi pasă mie de ăştia ? Din partea mea să rămînă. Poate nici n-au unde să se ducă, acum, noaptea." Apoi se îndreptă spre masă, se holbă la mort şi spuse :

— De fapt, ce copil e ăsta ?

Femeile încetară să mai cînte.

Dar abia îşi rosti cu glas tare întrebarea, că tot trupul îi fu străbătut ca de un fior. Mînioasă, şuiera pe nas. Încet de tot îi spuse copilului :

— O, copilaşul meu, de ce nu m-ai aşteptat ? Am fi trecut atît de frumos podul, dacă ai fi vrut numai să mă aştepţi şi să mă ţii de mînă... Apoi se întoarse spre femeile care stăteau ca mute. Nu-i aşa, că totu-i doar o glumă ? Spuneţi-mi că totul e numai o glumă. Vă rog, vă implor, să-mi spuneţi aşa.

Dar nimeni nu scoase nici un cuvînt. Soţia mecanicului se ridică din genunchi, se apropie de ea, o cuprinse în braţe şi o sărută ; apoi îi şopti încet :

— Nu vorbi aşa, Carmelita. Curînd ai să ai un alt băiat. Dumnezeu o să-ţi trimită unul din cer.

— Să nu-mi mai spui asta, draga mea, cît trăiesc, nu vreau să mai am un copil. Îl omor înainte de a se naște. Și, plîngînd, continuă : Iartă-mă, cumătră, n-am vrut să spun așa, dar mă doare atît de tare inima, că nici nu mai știu ce vorbesc. Copilul ăsta m-a chinuit atît de tare, cînd a venit pe lume, și acum, cînd pleacă, parcă mă doare de o mie de ori mai rău ! Iartă-mă, te rog, iartă-mă. Mîine totul o să fie altfel. Dar acum, în noaptea asta, nu pot să trec peste toate. Sînt doar cîteva ceasuri de cînd încă făcea gălăgie, alerga, rîdea, și uită-te și dumneata ce-a rămas din el. Și totul în cele cîteva ceasuri.

Plîngea la pieptul nevestei mecanicului.

Acum, cînd cîntecul se oprise pentru o vreme, trosneau artificiile și pocnitorile ; iar biata mamă își amintea că băiatul ei e în drum spre îngeri. Cum să-și uite durerea ?

La început, cîntecele îi ţinură pe oameni treji. Acum însă și ele își pierduseră puterea stimulatoare și toţi erau mai somnoroși decît înainte. Unii se culcară pe pămînt. Alţii se așezară, își trecură braţele în jurul picioarelor și își puseră capul pe genunchi, dormind așa. Doar cîţiva bărbaţi și puţine femei rămaseră treji, nu pentru că nu le-ar fi fost somn, ci pentru că sticlele nu erau încă goale și pentru că, vorba unui vechi proverb, numai în somn nu se poate păcătui.

Femeile din colibă nu erau mai puţin obosite decît cele din curte. Două și puseseră stăpînire pe ceea ce familia Garcia numea patul lor. Se

culcară așa îmbrăcate cum erau. Acum începuseră a sforăi.

Focul mic, care ardea pe pardoseală, pîlpîia leneș. Dacă ar fi fost pisică, sigur că ar fi căscat. Lîngă el erau cîteva oale. Nimeni nu se întreba ce căutau acolo, ce era în ele și cine le pusese pe foc. Nimeni nu se mai interesa de nimic. Somnul, sau măcar nevoia de a dormi, pusese stăpînire pe toţi.

28

ÎN ULTIMA JUMĂTATE de ceas, agrarianul cîntase tot mai greu. Răgușise. Toţi cei care mai erau treji umblau încoace și încolo, căutînd să găsească cea mai potrivită formulă ca să se poată depărta de colibă fără să rănească simţămintele mamei. Alţii vorbeau numai ca să nu adoarmă.

Bătrînul și cei care veniseră cu el intrară în colibă, se mai uitară o dată la mort și apoi, lăudînd curajul mamei, îi strînseră mîna, spunîndu-i cît le părea de rău de copil.

Femeia mulţumi fiecăruia în parte, zicîndu-i :

— *Muchas, muchas gracias, señor ! Vaya con Dios !* Multe, multe mulţumiri, domnule. Domnul să vă aibă în pază. Vă mulţumesc pentru vizita dumneavoastră și pentru frumoasele cîntece pe care le-aţi cîntat în cinstea fiului meu. *Adiós señores !*

După ce ultimul dintre ei ieşi din colibă, mama rămase în prag, prăbuşită în ea, privind fără nici o expresie, drept înainte. Oamenii încălecară şi ultimii *adiós* răsunară în urma lor. Doar gazda era încă acolo, privindu-i cum se îndepărtează.

Haina de ceaţă a zilei care se năştea cobora încet pe pămînt. Milioane de perle străluceau în iarbă, pe frunzişul copacilor şi în potirele florilor, aşteptînd sărutul soarelui. Apoi, adierea uşoară a dimineţii împrăştie ceaţa şi noua zi îşi arătă surîsul copilăros.

Señora Garcia tremura în vîntul proaspăt al dimineţii. Se duse la uşă şi-şi plimbă privirea peste oamenii care dormeau în curte. Se simţea cu desăvîrşire părăsită, singură.

De partea cealaltă a preeriei, raze de aur se repezeau spre cer şi, în cîteva clipe, soarele străluci peste junglă.

Femeia se întoarse şi băgă de seamă că lumina zilei umplea coliba. Aceasta făcea ca flăcările lumînărilor ce pîlpîiau şi fumegau să capete un aspect fantomatic. Şi cu toate că ziua nu putea intra în colibă decît prin uşă, schimbă totuşi aspectul încăperii, nelăsînd nimic neatins.

În timpul nopţii, lumina palidă a lumînărilor nu avusese tăria să pătrundă în toate cotloanele, ascunzînd privirii ceea ce era urît. Ba, luminiţele acelea toate îi dădeau chiar un anumit farmec. Îi împrumutau parcă aspectul unei mici capele sărăcăcioase. Lumina violentă a zilei spulbera această iluzie. Coliba părea acum întunecoasă şi neprietenoasă.

Señora Garcia era trasă la faţă din cauza suferinţei şi umflată din cauza plînsului. Ochii îi erau sticloşi, inflamaţi şi fără luciu, vîrîţi în găuri adînci şi negre. Arăta ca o figură de ceară, făcută de mîna unui artist nebun. Avea pe ea tot rochia aceea de voal. Florile prinse de cordon atîrnau veştede şi încîlcite ; cele din păr căzuseră de mult. Seara, rochia păruse foarte drăguţă, acum arăta de parcă ar fi fost de împrumut. Faptul că spînzura pe ea, nu-i dădea viaţă. Ea era tot mama copilului, dar rochia nu mai era rochia ei. Rămăsese doar zdreanţa murdară a unei rochii şi femeia o tîra pe ea.

Copilul care seara fusese încă plăcut la vedere, era acum un cadavru anost, gătit stupid cu un costum nerod. Gura îi era verde, iar din rana de la maxilar, curgea un lichid. Sforile cu care fuseseră legate braţele crestaseră dîre adînci în carnea umflată şi mîinile, care fuseseră unite ca pentru rugăciune, păreau acum legate de un călău.

Razele soarelui pătrundeau ca nişte săgeţi prin crăpăturile pereţilor. *Señora* Garcia se uita la razele care atingeau cadavrul. Înţelegea acum pentru prima dată, ceea ce ceilalţi ştiau de mult : că băiatul ei a plecat, că nu se mai află în colibă. Grămada de carne, care era pe masă, nu mai putea să fie nici măcar sărutată. Adierea dimineţii, care pătrundea pe uşă şi prin interstiţiile pereţilor, o făcea să simtă

miasma neplăcută a cadavrului. Mama se scutură, se retrase de lîngă ceea ce fusese copilul ei și gemu disperată.

Cînd se uită iar la el, văzu cum i se așază muștele mari, verzi, pe față. Fugi repede, aduse o cîrpă și-l acoperi. Acum nu mai putea nici măcar să-și privească băiatul.

Spre norocul ei, señora Garcia n-avea timp să stea și să se gîndească la tot ceea ce se întîmplase și avea să se întîmple încă, pentru că, odată cu ivirea noii zile, apăruseră și aveau să vină încă, alți oaspeți. Știrea despre copilul care s-a înecat și a fost găsit în chip miraculos, se răspîndise în lung și în lat. Iar oamenii, cum auzeau, își luau cele de trebuință, se suiau pe măgarii, pe catîrii sau pe caii lor și veneau să-i spună nefericitei femei, că fiecare, care are o inimă și un suflet în trup, este alături de ea și suferă cu ea. Și apoi, pentru că s-a întîmplat să fie și duminică, plecatul de acasă era cu atît mai ușor și numărul celor veniți la înmormîntare, cu atît mai mare.

Bărbații săreau de pe animale, își ajutau nevestele și copiii să descalece, legau măgarii, caii sau catîrii de stîlpi, de tufe, sau de pari, dacă-i găseau, dacă nu, lăsau animalele în voie, se apropiau de ceilalți bărbați și, răsucindu-și țigări, începeau să tăifăsuiască.

Femeile se înșirau pe drumul spre colibă. O salutau pe mamă, o îmbrățișau și o sărutau, apoi se duceau să vadă copilul. Începeau să plîngă și să jelească. *Señora* Garcia țipa :

— De ce a trebuit să se întîmple una ca asta ? Spuneți-mi, de ce ? Oare acolo, în cer, nu mai e nici un Dumnezeu ?

Apoi luă cîrpa de pe fața copilului, ca femeile să-l poată privi. Cînd îl vedeau cu fața schimonosită se speriau îngrozitor ; dar își stăpîneau repulsia, spunînd toate același lucru :

— Ce bine arată ! Ce îngeraș dulce ! Nu-i așa că-i drăguț ?

Și primeau imediat răspunsul de la cele care le urmau :

— Da. E într-adevăr un îngeraș frumos !

Și toate cîte veniră, aduseră brațe întregi de flori. Unele erau împletite în coronițe, altele în cununi și împodobite cu staniol argintiu sau auriu. După ce intrau, le puneau pe undeva, fără să spună nimic, pentru a nu o obliga pe gazdă să le mulțumească. Oamenii aceștia simpli, care participau în mod sincer la asemenea nenorociri, nu-și însoțeau florile cu panglici și cărți de vizită pe care să le fie scris numele ; nu cunoșteau acest obicei din lumea civilizată. Aici nu-l interesa pe nimeni cine a adus florile, sau altceva. Dacă cineva venea cu mîna goală, venea așa, pentru că nu avusese ce să aducă ; dar sigur se bucura și el de aceeași prețuire ca și cel care venise încărcat. Pentru că fiecare gest pe care-l făceau oamenii, era o manifestare de simpatie față de mamă.

— Da. Așa-i, spuse iar o femeie. Arată minunat micuțul Carlosito ; e ca un înger, numai că nu i-au crescut încă aripile.

— Ca să fiu sinceră, trebuie să recunosc, că n-am văzut încă un băiețel atît de frumos, adăuga alta.

Oricît de îndurerată ar fi fost, mama tot femeie era și avea toate slăbiciunile femeilor. Ar fi fost în stare să asculte la nesfîrșit cuvintele de laudă și de admirație, la adresa copilului ei. În asemenea momente înceta să mai plîngă și, apucîndu-le pe acele femei de mînă, le spunea :

— *Muchas gracias ! O, mil gracias !* Multe mulțumiri. Mii, mii de mulțumiri. Sînteți atît de bună cu mine. Mă faceți atît de fericită... atît de fericită și atît de mîndră. Vă mulțumesc din toată inima.

Sigur că dădea crezare la tot ceea ce auzea, fiind recunoscătoare pentru toate cuvintele de laudă spuse la adresa copilului ei, dar considerînd că, de fapt, i se cuvin ei, de parcă ar fi făcut ceva deosebit.

Ceea ce spuneau femeile, nu era simplă adulare ; unele chiar admirau copilul, parte din cauza politeții care le era specifică, parte din cauza sentimentelor pe care le aveau. Prințișorul, cu coroană pe cap și sceptru în mîini, era pentru ele o imagine plăcută. Le amintea de copilul Isus, cu coroană pe cap, stînd în brațele mamei sale, așa cum îl vedeau în biserică și în fața căruia îngenuncheau și se rugau.

Unii dintre acești oaspeți erau de o sărăcie lucie. Femeile care veniseră cu o clipă înainte, umblau desculțe și erau îmbrăcate în rochii de bumbac, subțiri și pline de găuri. Spinii n-au înțelegere pentru sărăcia indiencelor, care sînt

nevoite să călărească prin junglă. Ca să se ferească de soarele arzător din junglă, indiencele aveau basmale din voal negru.

Cele mai multe dintre ele își aduseseră și copiii. Ședeau lîngă mort și, descoperindu-și sînul, își alăptau pruncii. Tot timpul plîngeau și suspinau, încetînd doar atunci cînd își suflau nasul sau cînd i se adresau *señorei* Garcia.

De îndată ce noile venite terminară de privit mortul, mama îi acoperi din nou fața.

Cînd soarele începu să se ridice, nu se mai putea sta în colibă. Mirosul de cadavru îți tăia respirația. Două femei însărcinate fură scoase aproape pe sus din colibă. Fumul lumînărilor, mirosul greu al florilor de tot felul, izul de *mescal,* cafea și tutun, emanațiile atîtor trupuri nespălate care se înghesuiau în colibă, toate se amestecau și se combinau dînd un abur greu și des, care, reținut de acoperișul de frunze, nu putea să iasă afară. Cu toate acestea oamenii zăboveau înăuntru ; o făceau din simpatie față de mama atît de greu lovită.

Peste două ceasuri, adierea dimineții va înceta. De atunci pînă la unsprezece, înainte de prînz, în aer nu se va simți nici o mișcare ; atunci, atmosfera din colibă va fi aidoma celei dintr-un crematoriu. Dar, indiferent ce se va întîmpla, atîta timp cît va rezista *señora* Garcia înăuntru, vor rezista și ceilalți.

Bărbații care veniseră cu femeile puțin mai înainte și care stăteau încă afară, își terminaseră de fumat țigările. Își scoaseră pălăriile și intrară în colibă, cu ele în mînă, sfioși ca niște

școlari care au întîrziat și care sînt speriați. Unul se îndreptă spre masă și scoase cîrpa de pe fața copilului ; după el veniră toți, se uitară cîteva clipe la mort, apoi se îndreptară spre ușă și ieșiră. Părea că nu știu ce să facă : să se ducă la mamă, să-i scuture mîna și s-o întrebe despre cele întîmplate, să vorbească banalități cu ea, sau mai bine să tacă ? Totuși, nici unul dintre ei nu era încurcat. Oamenii aceștia sînt rar încurcați, poate chiar niciodată. În atitudinea pe care trebuiau s-o ia se călăuzeau după un singur principiu : să facă numai ceea ce poate s-o ajute pe mamă să-și suporte mai ușor durerea. Tocmai de aceea se gîndiră că n-are nici un rost să-i strîngă mîna, sau să-i pună tot felul de întrebări pe care i le puseseră atîția alții înainte, sau să-i spună cît de frumos e copilul. Toate astea le știa ea bine. Și atunci preferară să tacă ; considerau că au dat astfel expresia cea mai elocventă compasiunii lor.

Dar indiferent ce spuneau sau ce făceau, era evident că nimic nu era studiat sau pregătit de mai înainte, ci că totul venea din inimă, sau mai bine zis, că vorbea inima din ei. Tot ea îi îndemna și să bată cale de kilometri, pentru a consola o mamă și tot inima le poruncea să tacă, atunci cînd socoteau că tăcerea exprimă compasiunea cea mai adîncă. Niciodată nu vor spune gazdei, la plecare, că s-au simțit bine, dacă nu va fi așa. În asemenea ocazii, indianul va spune mai degrabă : „Îmi pare rău, dar trebuie să plec. Am de lucru acasă. Vă rog, însă,

să veniți în modesta mea casă, în care veți fi întotdeauna binevenit."

În ultimele douăsprezece ore îmi dădusem seama cît tact și cît bun-simț manifestă oamenii aceștia simpli în relațiile cu semenii lor. Le observasem și le analizasem atît faptele, cît și cuvintele. Cînd venisem aici, văzusem în ei doar pe țăranul simplu indian, cu politețea pe care o are în toată America spaniolă, adică acolo unde turiștii americani n-au ajuns încă să urîțească peisajul, să le vorbească indigenilor despre marile binefaceri ale civilizației și să le servească tot felul de comparații între acestea și mizeria în care trăiesc ei, spunîndu-le cît de rău le este administrată țara. Cred că pentru a cunoaște oamenii așa cum sînt, e nevoie de o ocazie asemănătoare celei pe care am avut-o aici. Atunci vezi, dincolo de murdăria și de zdrențele lor, inima și sufletul pe care-l au, ceea ce este mult mai mult. Este singurul lucru care contează la oameni. Aparatele de radio, limuzinele, recordurile de viteză, toate acestea nu sînt decît deșertăciuni, atunci cînd facem ultima analiză.

Religia e cea care îl învață pe om să-și iubească aproapele, care usucă lacrimile unei mame ce și-a pierdut copilul, și-l sfătuiește pe cel care are două cămăși, să dea una celui care nu are cu ce-și acoperi goliciunea. Dar e oare într-adevăr religia ? Moartea dă cel mai bun prilej religiozității din vîrful buzelor, să-și desfășoare întreaga-i măreție goală, dar aici, unde moartea a pătruns pe furiș, în mijlocul unei

mîini de oameni fericiţi, care se pregăteau pentru o petrecere de sfîrşit de săptămînă, aici n-am putut să descopăr nici o urmă a religiei pompoase a omului alb. N-am auzit pînă acum nici o rugăciune. Nimeni n-a prefirat printre degete boabe mărunte de mătănii. Iar dacă agrarianul îşi psalmodiase cîntecele lui bisericeşti, acest lucru avusese foarte puţin de-a face cu religia catolică ; prin cîntecul lui, propaga conţinutul eternului mesaj lumesc : „Omului o mulţumire" ; iar Fecioara fusese invocată doar ca să fie pusă la curent cu ceea ce se întîmplase şi nu ca să coboare şi să vină în ajutorul unei mame indiene aflate la ananghie. Şi tocmai pentru că religia, aşa cum o cunoaştem noi, n-a pătruns în inimile şi caracterele acestor oameni, de aceea ei şi-au păstrat încă o inimă din care se revarsă bunătatea şi dragostea.

Şedeam pe o ladă care se afla, poate, la un metru de uşă. Cine voia să iasă sau să intre, putea trece pe lîngă mine fără să mă deranjeze cîtuşi de puţin. Cu toate acestea, toţi bărbaţii şi toate femeile şi chiar şi cei mai răsăriţi dintre copii se opreau şi-mi cereau voie : „Cer permisiunea dumneavoastră binevoitoare, *señor*". Şi nu treceau pînă nu le răspundeam eu : *„Pase"* sau *„Es su propio !"*

Nu făceau acest lucru pentru că eram un alb. Ar fi procedat la fel şi dacă în locul meu s-ar fi aflat acolo cel mai umil ţăran, îmbrăcat în zdrenţe. Nu puteau trece, pur şi simplu, pe lîngă un om, fără să nu se poarte aşa. Sigur că atunci cînd aveam de-a face cu indieni, procedam la fel ; să ne imaginăm, însă, că aş fi încercat să fac acelaşi lucru, la mine acasă, în Statele Unite. Sigur că toţi ar fi fost convinşi că am contractat o boală tropicală. Acasă urlu cu lupii. Îţi cruţi nervii, dacă nu te străduieşti necontenit să-i aduci pe ceilalţi la nivelul tău; şi poţi să te înfurii pînă te îngălbeneşti sau te înverzeşti, sau capeţi tensiune, dacă te încăpăţînezi să îndrepţi oameni care sînt convinşi că ştiu mai bine decît alţii, ce e mai bine pentru ei. Devii filozof, dacă trăieşti printre oameni care aparţin unei alte rase şi vorbesc altă limbă. Dar orice s-ar întîmpla, cel mai bun lucru e să rămîi la convingerea că nu există pe pămînt ţară mai frumoasă ca „ţara lui Dumnezeu", ţara celor liberi. Atunci ai linişte şi eşti un cetăţean onorat. În afară de faptul că această filozofie îşi merită banii numai atunci cînd ştii s-o aplici, am mai făcut constatarea că cele mai îndepărtate călătorii nu-i dau posibilitatea să înveţe cîte ceva, decît aceluia care s-a mai mişcat niţeluş şi în propria lui ţară. Cel care umblă cu ochii deschişi şi se mai uită şi prin jur, învaţă mai mult dintr-o plimbare scurtă, decît învaţă o mie alţii într-o călătorie în jurul pămîntului. Cel care vine în jungla Americii Centrale să vadă ce sînt în stare să facă nişte indieni în jurul unui pod, dar este convins că singurul lucru care contează e cercul cultural din care a plecat, acela, cu siguranţă, nu va vedea nici jungla, nici podul şi nici pe indieni. Cel care se duce în călătorii şi

vrea să fie atent în jur, acela să știe întotdeauna că multe din cele învățate la școală și la universitate sînt false.

29

MI SE FĂCUSE FOAME, așa că m-am dus să văd ce mai era nou pe la Sleigh. Fata se sculase de mult. Pisase porumbul fiert pentru *tortillas,* în *metate,* fasolea neagră era aproape fiartă și apa pentru cafea, pe foc.

— Nu-i gata cafeaua, așa că trebuie să mai așteptăm un sfert de ceas, zise Sleigh, de îndată ce mă văzu. Dacă ar fi fost nevastă-mea acasă, acum am fi fost sătui. Drace, cît sînt de ostenit ! Doamne, sînt chiar al naibii de ostenit, zău !

Ațipi pentru o clipă, dar se trezi imediat.

— Nu l-ai văzut pe băiat ? mă întrebă el. Vreau să spun, pe puturosul acela care lucrează la mine. Trebuie să ducă mai repede laptele la prăvălie.

— Îl ajută pe tontul lui Garcia la prepararea artificiilor.

— Aha ! Deci e acolo. Las' că-l plesnesc eu. Știe că trebuie să ducă laptele. În jarul ăsta, se acrește încă înainte de a ajunge la prăvălie.

Se ridică și plecarăm amîndoi îndărăt, la Garcia.

Cînd ajunserăm noi în curte, tocmai se întorcea și bătrînul Garcia din misterioasa lui cavalcadă. Din traista de rafie care spînzura de șa, scoase o legătură cu lumînări, un pachet cu cafea măcinată, patru căpățîni de zahăr brun și trei sticle de cîte un litru cu *mescal.* Una dintre sticle era pe jumătate goală. Lucru de înțeles ; pe de o parte drumul era lung, iar pe de alta, sărmanul bătrîn era tare amărît. Și tot de aceea îi străluceau și ochii și avea și fața roșie și buhăită. Dar cel puțin era cinstit, nu se străduia în nici un fel să-și ascundă starea. Întinse imediat sticla începută prietenului care îl ajută să descalece. Acesta bău o înghițitură, apoi ea trecu din mînă în mînă. Cînd ajunsese la prăvălie, Garcia nu avea la el decît cîțiva pesos. Negustorul îi dăduse toate acestea pe datorie, numai pentru că se gîndise că îi trebuiesc la înmormîntare. Garcia s-ar fi simțit îngrozitor, dacă ar fi trebuit să-și îngroape copilul, fără să aibă în casă destul *mescal,* cafeaua și zahărul trebuincios și cîteva lumînări. Și apoi, negustorul știa foarte bine că datoriile făcute cu ocazia înmormîntării vor fi primele pe care Garcia le va plăti, chiar dacă altele mai mari vor fi amînate din acest motiv. Iar pentru că în prăvălia asta totul era de două ori mai scump decît în oraș, cîștigul, chiar numai din această vînzare, era destul de bun. De asemenea, Garcia plătise imediat aproape o cincime din suma care reprezenta prețul. Și cu aceasta se adeverea din nou străvechea zicătoare care spune că nu există nici un cîmp de luptă care să fie atît de pustiu, încît să nu se găsească și aici cîțiva indivizi care să scoată un cîștig frumos. Tot ce e sub soare se

face cu dolari sau cu pesos. Nu interesează dacă sînt lacrimile unei mame, rîsul unui copil, sau amărăciunea săracului. Din toate te privesc banii. Omul trebuie să plătească la fel pentru suferințe ca și pentru bucurii, pentru faptele cinstite ca și pentru păcătoșenii. Chiar și ultima încăpere de sub pămînt, cea care nu mai stă nimănui în drum, chiar și aceea trebuie plătită ; altfel ajunge la lada de gunoi, dacă nu se îndură de el vreun student în medicină omenos ca să-l scape de o asemenea rușine. Dacă n-ar fi așa, atunci n-ar fi pe lume atîta petrecere.

— *Muchacho,* ce se aude cu laptele ? răcni Sleigh.

— *Estoy volando, jefe !* Am și zburat, șefule ! strigă băiatul.

— Atunci dă-i drumul, dar acum imediat. Lasă poveștile. *Señor* Velasquez o să-ți scuture bine pantalonii, dacă o să-i duci laptele acrit.

Dacă Sleigh întrebuința tonul acesta aspru, n-o făcea pentru că ar fi fost îngrijorat de cei cîțiva litri de lapte, și mai puțin își făcea griji de ceea ce avea să spună, sau să facă, acel *señor* Velasquez, proprietarul prăvăliei din preajma gării. Dacă acesta ar fi încercat să se plîngă de calitatea laptelui, atunci cînd Sleigh se ducea să-și ia banii, pe care îi trimitea apoi proprietarului fermei, ar fi fost pus în situația să vorbească de unul singur, pentru că Sleigh i-ar fi întors pur și simplu spatele și s-ar fi dus acasă. Dacă Sleigh ținea la ceva, apoi asta erau vitele care i-au fost încredințate. Cît despre patronul lui, despre Velasquez, sau despre lapte,

nu-și făcea nici un fel de griji. El considera ca o simplă coincidență faptul că șeful său, Velasquez și laptele aveau ceva comun cu vitele. Ne întoarserăm deci în coliba lui Sleigh și, așezîndu-ne în jurul unui fost bidon de petrol, ne luarăm micul dejun. Ziarul, care acum se murdărise de tot, ne servea drept față de masă.

Sleigh măsură ceea ce era pus pe așa-zisa masă, de parcă i-ar fi lipsit ceva ; apoi se întoarse spre fată și îi spuse să mai prăjească, pentru fiecare, cîte două ouă.

— *Si patrón, ahorito !* Da, stăpîne, imediat ! răspunse fata.

Se duse într-unul din colțurile întunecate ale încăperii, unde atîrna, agățat de stîlpul ce susținea acoperișul, un coș. În el moțăia o găină. Probabil că se întreba somnolînd, cum de sta ea în coș, în timp ce surorile ei aleargă pe-afară curtate de cocoș. Fata apucă găina de gît și o aruncă cît colo, apoi scoase patru ouă și se îndreptă din nou spre vatră. Găina cotcodăci indignată, apoi alergă de cîteva ori încoace și încolo prin colibă ; sări pe masa noastră improvizată, ne răsturnă ceștile cu cafea, mai fîlfîi încoace și încolo, după care se întoarse iar la coș. Rămase puțin în picioare pe marginea lui, apoi sări înăuntru, mută ouăle încoace și încolo cu picioarele și pentru că nu constată lipsa nici unuia, se așeză iar liniștită, închizînd ochii. Era iar împăcată cu lumea. Era fericită și mulțumită cu tot ce se afla pe pămîntul Domnului, pentru că nu știa să numere. Capacitatea de a număra poartă vina multor nenorociri care ne

cad pe cap. De cînd maşinile de calculat au făcut aproape imposibilă greşeala, tragediile legate de numărat au devenit tot mai dese şi tot mai groaznice.

După ce ne-am terminat micul dejun, am considerat că era cazul să ne culcăm.

30

AM FOST TREZIT de muzică. Cei doi muzicanţi care trebuiau să vină în seara precedentă şi poate, dacă ar fi venit la timp, n-ar fi mai prins să cînte la o înmormîntare, au început prin a se produce cu un foxtrot vioi.

Sleigh se sculase de mult. Umbla prin hătiş pentru că un viţel fugise din ogradă. M-am spălat, m-am bărbierit, am turnat pe gît două ceşti cu cafea fierbinte, am înghiţit cîteva linguri de fasole neagră pusă în *tortilla* şi apoi m-am dus dincolo, la Garcia.

Am găsit aci o societate mare şi plină de însufleţire. De toţi copacii, tufele, ţăruşii şi stîlpii, erau legaţi cai, măgari, catîri cu şaua pe spinare, sau scoasă. Femei în rochii de duminică, bărbaţi în hainele lor de toată ziua mişunau încoace şi încolo sau şedeau pe pămînt. Un stol întreg de copii făceau să vibreze atmosfera de ţipetele lor. Majoritatea erau goi, doar fetele aveau cîte ceva pe ele.

Noii-veniţi aduseseră pocnitori şi artificii. Peste tot pocnea şi trosnea.

Muzicanţii, care cîntaseră toată noaptea, se odihneau acum. Îşi economiseau forţele pentru lungul drum pînă la cimitir, care trecea prin junglă.

Cîţiva bărbaţi zăceau beţi. Dar mai erau şi unii care dormeau încă, pe pămîntul gol. Nimeni nu-i tulbura.

Soarele era sus, în mijlocul cerului, şi-şi revărsa fără milă căldura asupra noastră. Cei beţi, care nimereau în locuri însorite, deveneau neliniştiţi, se trezeau şi se tîrau la umbră, recăzînd în toropeală. Unii nici nu ajungeau pînă acolo ; se răsturnau şi rămîneau pe loc ca nişte buşteni.

Capre şi porci mişunau printre oameni. Cînd îi stăteau cuiva în drum, primeau cîte un picior sau erau împinşi în lături, fără rezultat, însă. Mai erau şi o grămadă de cîini ; se fugăreau unii pe alţii sau se jucau alergînd după capre şi după porci. Găinile se războiau cu curcile pentru cîte un vierme, sau altceva ; iar caii şi catîrii, care fuseseră lăsaţi slobozi, sau izbutiseră să se elibereze din legături, îşi făceau şi ei loc printre oamenii din curte, rupînd şi ultimele fire de verdeaţă care scăpaseră pînă acum. Cu o zi înainte, atît în jurul colibei cît şi în jurul curţii, era totul verde ; acum, te întrebai dacă n-au trecut lăcustele pe acolo.

Animalele care mişunau încoace şi încolo le dădeau de furcă oamenilor, dar nimeni nu se agita din cauza asta. Din cînd în cînd cîte unul mai primea o lovitură de picior ; sau se mai auzea cîte un : „Hei, Pero, potoleşte-te dracului“ sau „Porc afurisit, nu vezi că mă răstorni ?“

Unii aruncau şi cu pietre, dar se fereau să vateme animalele. Le preveneau, nu le pedepseau. Doar cîinii sau porcii care umblau în coşurile cu hrană ale oamenilor, aceia erau pedepsiţi cu cîte o lovitură bună de băţ sau cu o piatră zdravănă.

În unele grupuri se rîdea tare. Alţii discutau cu înflăcărare. Flăcăi se adunau la un loc şi cîntau din muzicuţe sau din gură. Ici-colo, cîte unul îşi vedea de cal sau de măgar ; femei povesteau despre necazurile pe care le aveau cu copiii sau cu rudele sau cu vecinii. Că doar pe pămînt nu era numai dragoste şi bună înţelegere. Îşi povesteau cît de avar era cumnatul sau unchiul şi ce vecin imposibil era Don Chucho.

Cel care trecea pe aici din întîmplare, n-ar fi crezut pentru nimic în lume că cei adunaţi aici constituiau o adunare îndoliată. Doar din cînd în cînd, cîte unul îşi aducea aminte şi atunci deveneau serioşi, aşa cum se cuvenea. În asemenea momente, glumele şi rîsul, gălăgia şi vorbăria încetau dintr-o dată. Într-o asemenea împrejurare, unul spuse grav :

— Ei, asta e ! Odată trebuie să moară fiecare, numai că unii mor mai devreme şi alţii mai tîrziu. Asta aşa-i. Biată mamă ! Dar trece ea şi peste asta ; viaţa merge înainte.

Femeile, care se aflau în preajmă, aprobară cu adînci suspine aceste consideraţii filozofice.

— Ia mai tacă-vă gura ! Ar trebui să vă fie ruşine de tot circul ăsta ; rîdeţi pînă vă doare burta. Aţi uitat că sîntem aci la un copil mort

şi la o mamă care-şi dă sufletul plîngînd ? Ce, v-aţi pierdut şi ultimul licăr de bun-simţ ?

Dojana venea de la cîte unul dintre bărbaţi, într-un grup în care rîsul şi voia bună întrecuseră măsura.

Mulţi dintre oaspeţi bătuseră ţăruşi în pămîntul curţii, de care îşi prinseseră păturile, ca să se apere de soare. În ograda lui Garcia nu erau copaci atît de mari, ca să dea umbră. De obicei, pe la unsprezece, adia o boare uşoară, care mai răcorea aerul, astăzi, însă, nu se făcuse simţită. Umbrele oamenilor, ale animalelor erau tot mai mici, mai scurte. În lumina orbitoare a soarelui, oamenii şi toate celelalte aproape că nici nu se mai vedeau.

Mi-am scos pălăria şi am intrat în colibă, să văd ce se mai întîmplase între timp.

Erau numai femei şi toate îşi făceau vînt. Agitau cartoane simple şi evantaie de carton, care aveau imprimate tot felul de reclame ; pentru ţigări, bere, *tequila, habanero* şi alte mărunţişuri sau pentru diverse filme, cu perechi de îndrăgostiţi. Îşi făceau vînt cu mişcări mecanice, de parcă mîinile le-ar fi fost acţionate de motoare.

Din cauza căldurii mari, lumînările subţiri se îndoiau ; aşa că în dreptul fiecăreia se aşezase cîte o femeie, care se străduia s-o îndrepte. Această îndeletnicire ocupa un număr destul de mare de femei şi de fete, oferindu-le în acelaşi timp şi un divertisment, şi o preocupare, pentru că fiecare se străduia să ajungă la rezultate mai bune, întrebuinţînd metode proprii.

Toate aceste preocupări secundare făcuseră ca băiatul mort să devină o atracţie de mîna a doua. Nimeni nu-i mai acorda cu adevărat atenţie. Cînd *señora* Garcia îi luă iar cîrpa de pe obraz, devenise de nerecunoscut. Nu mai era decît o masă informă. Fosta lovitură de pe maxilar era acum o gaură mare şi urîtă ; dinţii erau descoperiţi ca la un craniu, gingiile verzi şi umflate, iar gaura de la cap se mărise, lăsînd să se vadă ţeasta albă.

Descompunerea rapidă a cadavrului nu era provocată numai de climă. Procesul fusese grăbit de apa de rîu infiltrată în ţesuturi. În regiunile tropicale, apele rîurilor sînt înţesate de milioane de bacterii hămesite, care se reped asupra corpurilor neînsufleţite, cu mult mai multă virulenţă decît microbii din zonele temperate. Adică aşa am încercat să-mi explic descompunerea atît de rapidă şi de urîtă la vedere, care se producea sub ochii mei. Mă întrebam chiar, cum trebuie să fi arătat partea de corp care se afla în costumul de marinar.

Costumul nu se mai vedea. Femeile, deşi simple, aveau gust şi îşi dăduseră seama de urîţenia acelui frac de maimuţă, adus de negustorul, care găsea că cel mai potrivit lucru pentru a îmbrăca nişte copii indieni în mijlocul junglei, este un costum de marinar. Oamenii de-aici habar n-aveau cum arată un vapor şi nici nu ştiau de ce marinarii poartă uniforme şi salopete. Că uniforma este premisa pentru munca ordonată şi pentru disciplina marinarului, sigur că ştiu toate femeile şi mamele din porturile lumii, dar de unde puteau să-l ştie mamele din junglele tropicale ?

Şi tocmai de aceea întinseseră peste uniforma de amiral, un soi de cămăşuţe făcute de ele din fîşii de hîrtie colorată galbenă, roşie, albastră şi verde. Aceste cămăşuţe ieşite din mîinile lor simple, îi redaseră copilului indian, demnitatea rasei lui. Surprinzător era faptul că peste băiat fuseseră aşternute vreo douăsprezece asemenea cămăşuţe. Am aflat mai tîrziu care era pricina.

Aproape fiecare dintre femei adusese cîte ceva cu care să împodobească băieţaşul mort. Cum nu aveau posibilitate să se înţeleagă dinainte asupra ceea ce vor aduce, fiecare pregătise cîte ceva : fie coli de hîrtie colorată, fie cămăşuţe gata făcute, fie steluţe şi cruciuliţe din tablă subţire, tăiată din cutii de conserve, sau tot felul de alte obiecte. Erau făcute de mîinile altor mame şi aduceau cu ele compasiunea şi dragostea care trebuiau s-o îmbărbăteze pe mama nenorocită. *Señora* Garcia o lua pe fiecare în parte şi apoi, cu ajutorul celei care o adusese, îmbrăca una peste alta copilul.

La un moment dat, intră o femeie pe care o cunoşteam. Era mama copilului pe care aş fi izbutit să-l trezesc la viaţă şi care a murit apoi, datorită intervenţiei nefaste a unui spaniol. De fapt, era tot atît de posibil ca, dacă spaniolul acela n-ar fi intervenit, să nu mă fi bucurat nici eu, acum, de atîta prestigiu în satul acela, deşi bănuiesc că oamenii tot m-ar fi admirat chiar şi în cazul unui eşec, pentru că şi-ar fi dat seama de bunele mele intenţii ; mă străduisem cel pu-

țin șase ceasuri, utilizînd toate metodele pe care le știam, să-l aduc la viață pe acel om.

Ei bine, femeia veni și mă salută în mod special, înaintea tuturor celorlalți, arătîndu-se foarte amabilă. Ea ținea în mînă o coroniță din staniol, care nu era nici pe departe atît de frumoasă ca aceea făcută de soția mecanicului în seara precedentă. Cu toate acestea, era convinsă că opera ei era mult mai frumoasă decît cea pe care copilul o avea pe cap. De aceea, se apropie de masă, îi luă coronița, fără a întreba pe cineva sau a cere permisiunea și, după ce aruncă cu dispreț podoaba scoasă, îi puse coronița făcută de ea.

Nevasta mecanicului o urmări cu privirea tot timpul, dar în cele din urmă o lăsă în pace. Văzusem cu cîtă dragoste de aproape, și compasiune de soră, făcuse în seara precedentă podoaba. Lacrimile îi picuraseră pe coroniță și remarcasem apoi cît de mult se bucurase de ea, cum o privise cînd a fost gata, cu acea satisfacție a artistului care a izbutit să-și întreacă așteptările. Nu voi uita niciodată expresia fericită pe care o căpătaseră ochii ei înlăcrimați, după ce i-a așezat coronița pe cap și a văzut cum a izbutit să-l transforme aproape într-un mic sfînt.

Acum soția mecanicului o privi o clipă în așa fel pe cealaltă, încît crezui că va izbucni în scandal. La un moment dat făcu o mișcare de parcă ar fi vrut să se ducă să împiedice schimbul neceremonial al coroniței. Dar se stăpîni și pe buze îi trecu un zîmbet binevoitor. Își încrucișă brațele peste piept și se uită fără amărăciune, cu un

aer împăciuitor, cum cealaltă face înlocuirea. Și ea era mamă, și se gîdea, probabil, că cealaltă, una dintre acele mame care, doar cu puțin înainte pierduse un fiu, trebuia tratată cu compasiune. Și gestul acesta n-a fost altceva decît expresia unei deosebite bunătăți și a unei mari simpatii. Ce sens ar fi avut să se certe din cauza unei coronițe ? Prima își îndeplinise menirea, putea să treacă a doua la rînd.

Femeia cu coronița nouă o aruncă jos pe cea veche. Nevasta mecanicului se apropie, ridică de jos obiectul care înceta să mai aibă un rost, îl mototoli în mîini și apoi se duse afară și-l aruncă pe foc.

31

ÎN CURTE SE PRODUSE din nou rumoare și, imediat după aceea, intră un bărbat în colibă. Avea la subsuoară un cosciug pe care îl meșterise singur. Era darul de rămas bun pe care îl făcea copilului. Cu cealaltă mînă, neocupată, își scoase pălăria.

În clipa în care omul puse cosciugul jos, *señora* Garcia izbucni iar într-un plîns însoțit de țipete. Și de îndată se asociară toate femeile, atît cele din colibă cît și cele de afară. Aveai impresia că toate au înnebunit subit.

Omul cu cosciugul își șterse cu podul palmei sudoarea de pe frunte și își tamponă gîtul cu o imensă batistă roșie.

De-afară veniră trei inși, care se îndreptară direct spre masă. În acest timp, mama striga cît putea :

— Nu mi-l luați. Lăsați-l să mai doarmă cîteva ceasuri aici. Vă rog, nu mi-l luați.

Și frîngîndu-și mîinile, alerga încoace și încolo prin colibă, repezindu-se din cînd în cînd, cu capul, în cîte unul dintre stîlpii de susținere ; țipa și gemea întruna.

În cele din urmă, două femei o prinseră în brațe, ținînd-o strîns. Bărbații nu se sinchisiră însă de plînsetele și țipetele din jur, ci, făcîndu-și loc, se apucară de treabă.

Printre ei se afla și Sleigh.

Sicriul era o lădiță înjghebată din scînduri vechi, care proveneau din diverse lăzi. Nu erau geluite. Și ca să pară mai arătos, să-și piardă aspectul de ladă, era învelit pe dinafară cu hîrtie roșie și albastră, iar înăuntru avea iarbă uscată, peste care erau întinse foi de porumb fixate oarecum cu pietre de var.

Cei patru puseră cosciugul pe o ladă care se afla lîngă masă, apoi apucară mortul și, fără nici un ceremonial, încercară să-l așeze în lădiță. Cînd îl ridicară însă, capul îi căzu atît de tare pe spate, încît o clipă, avui senzația că se va frînge. Mă dusei repede și punînd perna dedesubt, încercai să-l ridic. Cu această ocazie, însă, toate cămășuțele și celelalte podoabe se învălmășiră în asemenea hal, încît totul deveni o harababură. În cele din urmă, am reușit să-l așezăm în sicriu, dar numai mîinile îndemînatice ale soției mecanicului au izbutit să așeze

totul așa, ca să arate, în măsura în care era posibil, frumos.

Coșciugul fu apoi așezat din nou pe masă. *Señora* Garcia se repezi să-i dea ultimul sărut, dar cînd vru să-și apese buzele pe cele ale copilului, văzu că nici nu mai avea buze. Și o mai izbi și mirosul înfiorător emanat de cadavru ; vru să respire, dar trebui să se dea înapoi și era gata să cadă peste una dintre femeile care se găseau în spatele ei.

Mama se opri la doi metri în fața copilului ei. Își aruncă cu violență mîinile în sus, de parcă ar fi vrut să apuce ceva, dar le lăsă apoi încet în jos, pe lîngă trup. Dar le ridică din nou, peste obraz, peste piept, parcă ar fi căutat ceva ce nu găsea. Și în această căutare, ridicîndu-se, mîinile găsiră părul. Atunci se agățară de el trăgînd, de parcă voiau să-l smulgă cu pielea capului cu tot. Două femei se repeziră la ea și o apucară de brațe. Ochii îi rătăceau în toate direcțiile, cerșind parcă ajutor. În cele din urmă izbuti să se smulgă din mîinile celor două femei, țipă o dată înfiorător, apoi se aruncă la pămînt, de parcă ar fi lovit-o cineva cu o măciucă.

Femeile îi ridicară capul și, strecurîndu-i printre buzele strînse cîteva picături de apă, se străduiră să-i desfacă pumnii încleștați. Se învineți, întîi la buze, apoi pe tot obrazul ; dar numai pentru o clipă. Fiindcă își reveni îndată. Deschise ochii, se uită în jur, apoi încercă să se ridice ștergîndu-și obrazul. Recunoscîndu-și prietenele, un surîs îi trecu peste buze.

Acesta a fost ultimul salut pe care l-a adresat copilului ei atît de mult iubit.

Bătrînul Garcia intră în colibă, se duse clătinîndu-se pînă la ea, scoase dintr-un buzunar o sticlă cu *mescal* şi i-o întinse cu dragoste şi înţelegere.

Femeia ţinea sticla, de parcă ar fi fost un obiect de cult ; ridicîndu-se de jos, dispăru cu ea în partea de încăpere care era despărţită prin ţăruşi. Prin interstiţiile acestora am văzut cum a dus-o la gură şi a băut atît, cît l-ar fi doborît pe cel mai bătrîn lup de mare ; a luat-o apoi, a privit-o cu atenţie, şi după aceea a mai tras încă o duşcă de cel puţin două degete. După ce şi-a luat medicamentul consolator, a revenit la bărbatul ei şi i-a întins sticla. Era o soţie bună. Îşi şterse cu podul palmei gura şi în ochii căzuţi în fundul capului licări o expresie mulţumită.

Pentru că bătrînul Garcia avusese sticla împinsă în fundul buzunarului de la pantaloni şi se căznise s-o scoată de-acolo, profită de ocazie şi mai trase şi el încă o duşcă. Festivităţile, indiferent de care sînt, trebuiesc sărbătorite.

Cel care făcuse coşciugul, scoase din buzunar două cuie mari, ruginite, şi de altundeva un ciocan. Se gîndea că intenţia lui va fi mai evidentă aşa, decît dacă ar fi vorbit.

Señora Garcia înţelese. Se apropie de cosciug, descoperi faţa mortului şi-l privi ; se uită la ceea ce mai rămăsese din obrazul ieri încă radiind de viaţă şi de veselie. Privi îngrozită şi apoi, cu mişcări repezi, îl acoperi la loc.

Stătu poate un minut, de parcă ar fi aşteptat ceva. Apoi se îndreptă cu pas grăbit spre policioară, luă chitara mică de pe ea şi o aşeză pe pieptul copilului, în sicriu. Apoi zăbovi iar, ca şi cum voia să-şi amintească ceva. Se mai duse o dată, strînse toate jucăriile de pe policioară şi le puse în sicriu şi pe acelea, erau lucruşoarele pe care el le iubise. După aceea şopti încet :

— Să nu se simtă părăsit ; numai asta nu. Şi după cîteva clipe, adăugă mai tare : *Adiós, Carlitos ! Adiós, Carlitos mio !*

Nimeni şi nimic nu se mişcă în colibă. Nimeni nu rosti nici un cuvînt. Toţi păreau că-şi ţinuseră respiraţia în vreme ce mama vorbise pentru ultima dată copilului ei.

Femeia îşi înclină capul, se întoarse încet pînă ajunse cu spatele la sicriu şi merse spre peretele prin care se vedea focul de afară. Tîmplarul improvizat puse repede capacul şi-l fixă în aşa fel, ca la cimitir să-l mai poată scoate o dată.

32

APOI TOTUL MERSE repede. Patru băieţi, în jur de paisprezece ani, ridicară sicriul şi convoiul se puse în mişcare. Bărbaţi, femei şi copii se alăturară celor care duceau coşciugul. Mamele îşi purtau sugarii în *rebozo*, pe spate.

După cîteva momente, cortegiul funebru ajunse în dreptul locului de pe pod, de unde,

probabil, copilul căzuse în apă. Cei care duceau sicriul, se opriră de parcă le-ar fi spus cineva.

Bărbaţii îşi scoaseră pălăriile şi mama începu să plîngă. Nu mai ţipa. Dar lacrimile erau mult mai impresionante decît fuseseră toate ţipetele de pînă acum. Soţia mecanicului se apropie de ea şi-i spuse cuvinte de îmbărbătare :

— Plîngi, dragă, dacă ţi-e mai uşor. Ia, suflă-ţi bine nasul. Şi-i împinse batista sub nasul umflat.

Sleigh stătu cîteva clipe pe pod, împreună cu ceilalţi. Cînd lumea începu din nou să meargă, se întoarse şi porni îndărăt. Nu spuse nimic, dar eram convins că e iar în căutarea unei vaci rătăcite.

Cortegiul părăsi podul şi trecu pe lîngă staţia de pompare. Pe poteca asta nenorocită, care trecea prin junglă, traversînd mlaştini, procesiunea avea să meargă după amiaza, pînă să ajungă la cimitir.

Nu se mărşăluia în ordine. Bătrînul Garcia se clătina între doi prieteni, care făceau eforturi nemaipomenite pentru a-l ţine pe picioare, mai ales că şi ei depăşiseră limita la băutură.

Mama mergea cu soţia mecanicului. Aceasta o ţinea de braţ. Era îmbrăcată încă în rochia de voal verde, dar probabil că nici nu mai ştia de asta. Mai ales că, în afară de zdrenţele în care umbla toată ziua, nici n-ar fi avut altceva de îmbrăcat pentru o asemenea ocazie. Pe rochie erau pete mari de sînge, de noroi, iar în cîteva locuri era ruptă. Florile cu care fusese împodobită căzuseră de mult, doar acele de siguranţă, cu care le prinsese, erau încă la locul lor.

Soţia mecanicului ca şi toate celelalte femei erau îmbrăcate încă în rochiile pe care le purtaseră în seara precedentă, doar că acestea nu erau nici murdare, nici rupte.

După ce trecură de pod, toată lumea se simţi cu inima mai uşoară. Aveau în faţă o lume nouă, în timp ce podul, cobea aducătoare de nenorociri, avea să fie uitat în curînd.

După ce cortegiul merse tăcut vreun sfert de ceas, începu să prindă viaţă. Părea că fiecăruia i se luase o povară de pe suflet.

Muzicanţii, un viorist şi un chitarist, amîndoi indieni, îşi puseră în funcţiune instrumentele. Ei nu ştiau ce-i aia muzică funebră, marşuri şi cîntece sobre. E adevărat că ştiau că există coruri, sigur că le auziseră şi ei în biserică, dar pe acelea nu ştiau să le cînte, şi chiar dacă ar fi ştiut, tot nu le-ar fi cîntat. Pentru ce existau compoziţiile de muzică de jaz, dacă nu să fie cîntate, indiferent dacă era vorba de botez, de nuntă, de aniversare, de seară de dans sau de înmormîntare ? Muzica a fost întotdeauna muzică şi era o nebunie să se cînte altceva, după împrejurări. N-aveau decît să facă aşa, cei care n-aveau altă treabă. Şi cum mititelul acela trebuia dus la groapă cu muzică, orice muzică era bună, că el tot era în drum spre cer.

M-am temut că o să înceapă să cînte *Home, Sweet Home (Casă, încîntătoare casă)* sau *My old Kentucky Home (Bătrîna mea casă din Kentucky)*. Dar aceşti bravi muzicanţi indieni nu erau chiar atît de îndepărtaţi de poteca civilizaţiei. Erau foarte aproape de noi, america-

nii. Şi aici am putut să văd iar că nu există frontiere politice şi diferenţe de culoarea pielei, care să împiedice răspîndirea grandioasei noastre culturi.

Şi aşa, cîntară *Taintgonnarainnomo* (care se potrivea deosebit de bine cu costumul de marinar), cel mai nou şlagăr din repertoriul lor.

Faptul că acest şlagăr servea în junglă ca marş funebru, dovedea fără posibilitate de tăgadă că această scursoare a civilizaţiei noastre s-a izbit, cel puţin în acest colţ de pămînt, de un zid de netrecut. Căci oamenii înţeleg moartea; ceea ce nu pot să priceapă însă, este făţărnicia cu care noi, adepţii lui Hristos, ne îngropăm morţii. Astfel, cîntecele de dans americane nu le învălmăşesc sentimentele, muzica bisericească şi corurile, în schimb, i-ar înspăimînta pur şi simplu. La marea lor sensibilitate, atmosfera creeată de o asemenea muzică nici nu poate fi asociată cu marele mister al stingerii vieţii.

Dar ce importanţă au toate acestea ? Ce-i pasă soarelui de morţii noştri, de mamele care plîng, de înmormîntări, foxtroturi şi depilatoare ? Ce-i pasă lui, dacă avem o cultură adevărată sau doar o semicivilizaţie ; dacă muzica e bună sau sînt numai zgomote produse cu pîlnii de alamă ? Minunatul soare nu se sinchiseşte nici o clipă dacă se formalizează cineva de faptul că omul alb îşi varsă poate lada de gunoi peste capetele celor pe care îi consideră inferiori. Indiferent de durerea, necazurile, grijile adevărate sau numai imaginare, pe care le avem, soarele îşi merge, sigur şi distant, drumul prin lumea noastră. El e Dumnezeul, unicul Dumnezeu, izbăvitorul, vindecătorul ; singurul vizibil şi omniprezent, zeul veşnic tînăr, veşnic surîzător, cîntec etern al continuei reîmprospătări a creaţiei. Soarele este creator, conservator, producător şi generator. Dăruieşte şi risipeşte în acelaşi timp. Nu încetează niciodată să binecuvînteze pămîntul cu frumuseţe şi cu roade şi cu toate acestea nu pretinde rugăminţi, adoraţie, mulţumire. Şi niciodată nu ameninţă cu pedepse.

În ce măsură era preocupat soarele de înmormîntarea noastră ? Sta exact deasupra şi razele lui arzătoare cădeau peste noi. Mergeam clătinîndu-ne pe drumul greu, ţîrşindu-ne picioarele peste rădăcini şi trunchiuri de copaci, împiedicîndu-ne de gropi şi lunecînd în şanţuri mocirloase. Ne strecuram printre tufărişurile spinoase şi bătătoream iarba înaltă şi tare a preeriei.

Am mers ceas după ceas în acest jar.

Oamenii vorbeau, rîdeau, chiuiau, ţiuiau şi fluierau. Din timp în timp cînta muzica. Foxtroturi, onesteps, twosteps, bluesuri. Ocazional mai cîntau şi *Jesusita de Chihuahua*, *Reina de mi jacal*, *Amapola del camino* sau *Adelita*[1], pentru a se putea odihni ; cîntecele acestea le puteau cînta şi dormind. Dar dacă n-ar fi cîntat decît cîntecele astea, ar fi fost consideraţi nişte muzicanţi demodaţi şi pentru că nu puteau să admită să fie astfel priviţi, îşi lăsau deoparte frumoasele melodii proprii, preferînd ca oame-

[1] Cîntece populare mexicane.

nii să vadă cît erau ei de americanizați. Și așa, începură să plutească în aer strălucitoarele acorduri ale minunii secolului, marele tedeum american *It ain't goin' ta rain no moa.*

Coșciugul se clătina îngrijorător pe umerii băieților care-l purtau. Cînd se împiedica cîte unul dintre ei de vreo rădăcină, sau călca într-o groapă, toți strigau :

— *La caja ! La caja !* Lada, lada.

Atunci, toți cei care se aflau în preajma sicriului, se repezeau să-i susțină, ba pe cei care purtau, ba lădița însăși. Nu era de imaginat ce s-ar fi întîmplat, dacă sicriul ar fi căzut jos și s-ar fi deschis.

Pe drum eram însoțiți, de o parte și de alta de stoluri de ulii. Unii zburau înaintea noastră, ca o avangardă, alții încheiau marele nostru grup. Unii se așezau pe copaci, pe tufe sau pe parii din cale, așteptau să ne apropiem, apoi se avîntau în aer zburînd o bucățică și ne așteptau iar. Niciodată nu veneau prea aproape. Distanța dintre ei și noi era întotdeauna doar atît de mare, cît să le putem vedea bine ochii lacomi și cioçurile tari.

La un moment dat, ajunserăm în preajma unui rînd de stîlpi de gard, în parte roși de termite. De unii dintre ei, spînzurau încă bucăți de sîrmă ghimpată, ruginită. Ei bine, în vîrful acestora s-au așezat uliii. Imaginea te umplea de fiori, mai ales că duceam un copil mort la groapă. Uliii păreau a forma o gardă personală. Un mucalit se gîndi să facă o glumă macabră.

— Îmbrăcați așa, în negru, ai zice că-s cioclii...

Mai interveni însă și un altul, chihăind :

— Arată exact așa ca și *cura*, preotul care a venit astă toamnă să ne boteze copiii.

Și găseam că semănau mai bine cu niște preoți decît cu cioclii. Semănau mai ales cu acei preoți, care nu sînt niciodată îngăduitori și care par mai convingători atunci cînd predică despre focul Gheenei și despre bucuriile sadice ale dracilor.

În fața cosciugului, mergea fratele mijlociu al lui Carlo, cel sărac cu duhul. Era înconjurat de un pîlc de băieți care țipau și făceau o gălăgie infernală. Unul dintre ei tot învîrtea un băț cu o flăcăruie în vîrf ; cu el aprindeau artificiile și pocnitorile, care trosneau la fiecare pas. Cînd răsunaseră primele pocnitori, uliii se speriaseră și se grăbiseră să se refugieze în junglă. Cu timpul însă se obișnuiră, și acum ne însoțeau fără pic de emoții. În regiunile acestea, dealtfel, nimeni nu le face uliilor nici un rău, nici măcar nu se azvîrle cu pietre după ei. Există chiar o lege care îi ocrotește. Dar chiar dacă n-ar exista această lege, tot nu le-ar face nimeni nimic, pentru că toată lumea știe că ei sînt agenții sanitari care înlătură stîrvurile.

Manuel mergea cu desăvîrșire singur, de parcă nici n-ar fi făcut parte din cortegiu. Am încercat în două rînduri să mă alătur lui și să încropesc cu el o discuție ; bunăoară, despre lucrul lui din Texas. El îmi răspunse și făcu chiar efortul să-mi zîmbească, dar îmi dădui seama că îi venea deosebit de greu și renunțai.

Bătrînul Garcia se oprea din loc în loc, scotea sticla din buzunarul pantalonilor și trăgea cîte

o duşcă zdravănă. Prietenii, care se sileau să-l facă să se menţină pe propriile picioare, gustau şi ei şi mai apăreau din cînd în cînd şi alţi solicitanţi, pe care bătrînul îi trata prompt. Garcia era mărinimos pentru că mai avea o sticlă în rezervă, căci fusese prevăzător.

Mama păşea în mijlocul grupului mare. Cine ar fi privit-o, nu şi-ar fi putut imagina că ea era fiinţa cea mai îndoliată. Nu se mai sprijinea de soţia mecanicului. În căldura aceea cumplită, ar fi fost imposibil ; şi apoi mai erau şi hîrtoapele de pe drum. Dar soţia mecanicului era tot în apropierea ei şi mai erau şi alte cîteva femei, mama îndoliată nu trebuia lăsată singură, căci s-ar fi simţit părăsită. Vorbeau, discutau despre ce nu-ţi putea da prin gînd, numai despre copil nu ; aşa drumul li se părea mai scurt şi mai puţin greu. De fapt, toţi se îndreptau cu paşi repezi spre viaţa obişnuită, pe care o părăsiseră doar cu o seară înainte.

Băieţii care purtau sicriul începură să se bată. Nimeni nu mai voia să se bucure de această onoare, cu toate că la plecare erau gata să se încaiere pentru ea. Chiar şi cei mai căliţi nu mai erau în stare să suporte mirosul groaznic pe care-l împrăştia sicriul. Pentru a se apăra cumva, îşi legaseră batiste peste gură şi nas.

Minunea mare era, însă, că mama mai putea încă să meargă atît de vitejeşte alături de ceilalţi. Erau mai bine de treizeci şi şase de ceasuri de cînd nu închisese un ochi, suportase cea mai groaznică lovitură pe care o poate primi o mamă, plînsese, se văitase şi ţipase cel puţin douăzeci de ore ; pe deasupra, nu mîncase nimic din după-amiaza zilei precedente ; toate erau eforturi pe care nu le făcuse încă niciodată în viaţa ei.

Dar mai era ceva care putea să fie considerat o minune : rezistenţa muzicanţilor. Ei cîntaseră toată noaptea la serata aceea, bucată după bucată, pentru că indienii cînd dansează, dansează ; o fac încontinuu, dans după dans. Nu se aşază nici să se odihnească şi nici nu se opresc să admire luna ; luna o pot privi foarte bine atunci cînd n-au muzică şi cînd, deci, nu pot să danseze.

Privind această adunare, mă întrebam dacă mai arăta ca un cortegiu funerar. Oamenii mergeau într-adevăr spre cimitir, dar aspectul general era aşa, încît aveai impresia că şi-au terminat misiunea cu mortul şi că acum, singura lor preocupare era muzica. Şi cu toate protestele mele, mai mult sau mai puţin vehemente, cea care a predominat, a fost tot muzica de dans americană. Se părea că ea stăpînea sentimentele indienilor, care o preferau celei proprii. Cu toate gîndurile mele înălţătoare, eram numai unul care predica în pustiu, pentru că dacă aş fi încercat să spun adevărul despre muzica noastră, despre muzica americană, cei din jurul meu m-ar fi bănuit atins de insolaţie.

Şi poate că oamenii aveau dreptate. De ce s-ar fi gîndit la moarte şi la înmormîntare ? Lumea care se desfăşura în jurul nostru, vibra de viaţă. Cerul era albastru şi soarele părea de aur. Fluturi, unii mari cît două palme alăturate, sau strălucitori şi mai frumoşi decît cele mai pre-

ţioase bijuterii, zburau cu miile în jurul nostru, contrastînd cu fundalul închis al junglei. Păsări invizibile, ascunse în frunzişul bogat, cîntau şi ciripeau pe toate vocile, jungla şoptea, ţîrîia şi fredona cu atîta bucurie de viaţă, că nu o dată acoperea acordurile muzicii noastre. De jur împrejur nu era decît viaţă şi noi ne încăpăţînasem totuşi să organizăm acest marş funebru. De ce n-om fi lăsat copilul acolo, în rîu ? De ce nu l-am uitat şi nu l-am lăsat să rămînă aşa, pentru totdeauna, un copil ? Nu era mai bine adăpostit acolo ? În cimitir, or să-l scoată din groapă cîinii şi porcii, ca să mănînce ce a mai rămas din el. Zeii l-au sortit să fie tovarăş de joacă apei şi acolo trebuia lăsat. De ce l-am scos din groapa care i-a fost hărăzită ? Sigur că, gîndind la creştinism, nu puteam să procedăm aşa cum ar fi făcut păgînii, trebuia să ne achităm de obligaţiile pe care le aveam faţă de credinţa aceasta.

Drace ! Dacă aş putea să mă concentrez asupra drumului şi nu m-aş mai lăsa furat de gînduri... Iar am intrat într-o groapă plină cu noroi şi iar o să se găsească şi dintr-aceia care să rîdă de mine. Dar, asta e ! Vreau să fiu un om cumsecade, de asta mă împiedic de rădăcini, calc în gropi şi rătăcesc prin regiunea asta, pentru că urmăresc o idee nebună.

Trăiască lumea în care sînt atîtea lucruri caraghioase ! Ce însemnătate are pentru lumea celor care trăiesc, lădiţa cu carne alterată ? Nici una. Un om este cu totul lipsit de importanţă faţă de cosmos. Şi lipsite de importanţă sînt şi

necazurile lui şi ale tuturor, bătăliile şi eforturile şi ambiţiile pentru a-i întrece pe rivali. Ce a rămas din Caesar ? Roma a existat cu şi fără el. Să nu ne bucurăm mai bine de viaţă, de dragoste ? Iar atunci cînd omul nu mai e în stare să se bucure de tot ceea ce îi oferă viaţa, atunci să se culce şi să moară ; şi să fie uitat. Să nu mai lase fantome în urma lui. Acesta e paradisul.

33

ÎN CELE DIN URMĂ am ajuns şi în sat. Colibe, colibe din frunze de palmieri, colibe din iarbă şi, printre ele, imitaţia neizbutită a unui bungalov american. Stoluri de copii goi, alergînd încoace şi încolo, găini, porci, curci şi curcani, catîri, capre şi cîini, mişunînd printre colibe şi, din cînd în cînd, chiar şi în colibe.

Locuitorii satului ieşiră în întîmpinarea cortegiului, păstrînd tăcerea. Şi-l lăsară să treacă mai departe, tot în tăcere. Bărbaţii îşi scoaseră pălăriile, iar copiii încetară să se joace, toţi se uitau la noi. O femeie cu un copil în braţe se uită lung la cortegiu, apoi începu să ţipe cît o ţinea gura. Alta, a cărei odraslă se juca în ţărînă, se repezi, îl luă de-acolo şi fugi în colibă, văicărindu-se de parcă cineva ar fi vrut să i-l fure. După toate astea, începură să ţipe şi femeile din grupul nostru. *Señora* Garcia ţipa tare, de parcă ar fi răspuns la strigătele femeilor acelora — aşa cum fac animalele.

Din prăvălia satului ieşi un bărbat clătinîndu-se. Era îmbrăcat într-un costum alb, de bumbac. Nu mai văzusem un asemenea costum de cel puţin două săptămîni. În mîna dreaptă, avea un baston şi cu el făcea tot felul de mişcări prin aer. Abia se ţinea pe picioare.

Era învăţătorul din satul vecin, angajat pentru două luni. Pentru satul acela, statul putea plăti salariul unui învăţător doar două luni. Primea şaptezeci şi cinci de centavos pe zi, pentru toată această perioadă ; după trecerea ei, se întorcea în oraş, unde-şi avea familia şi aştepta să primească un nou post. Acest lucru se putea să fie imediat, putea să dureze destul de mult, sau putea să nu se mai întîmple deloc. Totul depindea de relaţiile pe care le avea învăţătorul cu cîte un deputat, sau cu alte personalităţi politice.

Banii de drum, pentru a se întoarce acasă, şi-i procura, de cele mai multe ori, mergînd din colibă în colibă şi cerînd o contribuţie de la părinţii foştilor lui elevi. Şi ei dădeau, îi dădeau cît puteau, dar, fiind ţărani indieni, erau foarte săraci.

Îl cunoşteam pe învăţător. Îl întîlnisem cînd funcţiona într-un sat care se găsea la vreo două sute de kilometri de aci. Stătusem cîteva luni acolo şi-l însoţisem de multe ori, sîmbăta, în excursiile pe care le făcea cu elevii lui, dîndu-le „pe viu" noţiuni de botanică, zoologie şi geografie. În satul acela ţinuse şi un curs seral, cu adulţii, pentru că nu se găseau acolo decît cinci sau şase ştiutori de carte, şi încă vreo doisprezece, care ştiau să-şi scrie numele.

Cine îl vedea acum pe acest învăţător, rămînea cu impresia că e un beţiv inveterat. Eu, însă, ştiam bine că era un om tot atît de serios cum sînt toţi învăţătorii. Nu era indian ; bănuiesc că era de origine spaniolă, dar cu puternice trăsături maure. Iar dacă acum era beat, totul se datora doar întîmplării. Şi, sigur, că ceva se va desfăşura altfel de cum se prevăzuse. Numai că nu ştiam ce anume, şi cum se va desfăşura. Îmi dădeam seama de acest lucru, căci altfel, învăţătorul n-ar fi fost beat.

Cunoscuţii familiei Garcia, care locuiau în sat, îl rugaseră pe învăţător să vină şi să spună cîteva cuvinte frumoase la înmormîntarea copilului. Mai ales că băiatul fusese elevul lui, timp de o săptămînă. Bătrînul Garcia lucrase o săptămînă la căile ferate, aici, în sat şi în acest timp adusese şi copilul cu el, la şcoală. Carlosito învăţase atunci zicala că „un i fără punct nu e un i".

Învăţătorul acceptase şi venise în sat. Aici se întîlnise cu taţii foştilor săi elevi. Pentru că, de fapt, nu avea unde să se ducă, intrase în prăvălia satului şi ceruse un pahar cu sifon. Între timp apăruse tatăl a doi foşti elevi ai săi, care îl tratase cu o *copita mescal,* un păhărel cu mescal. Nu se putea bea bere, pentru că nu exista gheaţă şi, dealtfel, era mult mai scumpă. Dacă învăţătorul l-ar fi refuzat, tatăl copiilor ar fi rămas cu impresia că invitaţia nu îi e acceptată din trufie ; aşa că, pentru a nu-l amărî, învăţătorul, fiind un om cumsecade, bău păhărelul de *mescal,* care era băutura cea mai ieftină

aflată în prăvălie, mai ieftină chiar decît paharul cu oranjadă sau cu sifon. Înainte însă de a fi terminat primul păhărel, mai apăru un părinte şi-i oferi şi el o *copita* cu *mescal* şi apoi, aflînd că învăţătorul e la prăvălie, toţi părinţii veniră fuga să-l vadă. Şi aşa, păhărel cu păhărel, se strînsese jumătate de kilogram. Pentru rest, se îngrijise căldura. Doamne fereşte, ce cumplit de beat era învăţătorul !

Cortegiul îşi continuă marşul. Mulţi dintre locuitorii satului îl urmară. Undeva, în spate, venea clătinîndu-se, învăţătorul. La braţul stîng, atîrna prietenul familiei Garcia, cel care îl rugase să vină, pentru a vorbi la mormînt. Şi acesta îşi făcuse plinul, băuse chiar mai mult decît învăţătorul. Oaspetele îşi simţea genunchii moi, dar se străduia măcar să se ţină pe picioare, în timp ce prietenul, beat criţă, nu făcea nici un efort.

Învăţătorul se lupta şi să pară un om respectabil, dar şi să-l ţină într-o poziţie mai demnă pe prietenul, care se tîra literalmente pe genunchi, şi tocmai acest efort făcea ca nu celălalt, ci învăţătorul să pară mai beat.

34

CORTEGIUL AJUNSESE la cimitir. Dar, ce cimitir ! Era iarăşi o dovadă în sprijinul teoriei că indienii nu asimilaseră creştinismul, ci că împrumutaseră doar formele unei religii falsificate, înzorzonate cu rituri fără conţinut, scoborîtă din catolicismul roman din prima jumătate a veacului al şaisprezecelea.

Poarta cimitirului consta din două aripi de lemn făcute din stacheţi. Dar această poartă era numai de formă, pentru că de o parte şi de alta a acestor aripi, nu exista nici un fel de gard, cel vechi putrezise de mult şi se prăbuşise. Iar parii care mai rămăseseră în picioare din fostul gard, aveau doar ici-colo bucăţi de sîrmă, ce atîrnau, sau se tîrau pur şi simplu pe pămînt. Din vîrful stîlpului mijlociu al porţii, cel care venea în cimitir, era salutat de o cruce. Trei moviliţe cu flori veştede şi cîte o cruce simplă, fără nici o inscripţie, aminteau că ne aflam într-un cimitir. Tot restul arăta aşa cum va arăta lumea în după-amiaza zilei-de-apoi.

Moviliţe erau peste tot, dar nici una nu avea forma unui mormînt. Toate erau năpădite de smocuri de iarbă şi de tufe cu spini, care, de cele mai multe ori, erau călcate în picioare. Cele mai multe moviliţe erau cu pămîntul scurmat, probabil de cîini şi de porci, sau de animale sălbatice, care încercaseră să găsească aici cîte o delicatesă. Peste tot erau numai oseminte ; noroc că le acoperea iarba. Scînduri putrede de la cosciuge şi cruci primitive, culcate la pămînt, erau împrăştiate printre bălegar de cai şi de vaci, de măgari şi cîini, care mişunau pe-acolo. Şi cu toate acestea, cimitirul, aşa cum era, îmi plăcea şi, dacă leşul meu nu va putea fi scufundat în mare, aşa cum aş dori cel mai mult, măcar să odihnesc într-un asemenea cimitir şi, mai ales, fără flori !

Facem mult prea mult teatru cu morții noștri. Îi considerăm zei sau sfinți și îi tratăm ca atare. Cine-i mort, e mort. Dacă a plecat dintre noi, ar trebui să-l lăsăm în pace, ar trebui să-l uităm din momentul în care a intrat în pămînt sau s-a prefăcut în fum. Miliardele pe care le cheltuim cu morții, ar folosi mult mai mult omenirii, dacă ar fi întrebuințate pentru construcții de spitale și cercetări medicale. Ar fi mai uman și, desigur, și mai civilizat, dacă banii pe care îi risipim cu morții, ar fi cheltuiți, ca viii să trăiască și spiritual, și fizic mai bine și să rămînă cît mai mult printre noi. Numai din ceea ce se dă pentru florile pe care morții nici nu le văd și nici nu le pot mirosi, s-ar realiza atîția bani, încît multe mii de mame cu sugarii lor ar putea să fie îngrijite excepțional și făcute fericite.

Întrebarea care se punea era dacă învățătorul și prietenul lui vor ajunge pînă la cimitir sau nu ; erau pe jos, cînd unul, cînd celălalt. Noi ajunsesem, în cele din urmă, în fața gropii. Groparii nu existau. Mormîntul trebuia săpat de un membru apropiat din familie, sau, în lipsa acestuia, de un vecin. Groapa aceasta o făcuse Manuel. El venise în zorii zilei și o săpase pe răcoare, întorcîndu-se apoi călare, pentru a participa la cortegiul funebru.

Cosciugul fu așezat pe pămînt, lîngă groapă, și tîmplarul scoase cele două cuie pe care le bătuse de la început, așa ca să poată fi ridicat capacul și mama să-și mai privească o dată fiul. De fapt, exista și o lege care prevedea acest lucru ; fiecare sicriu trebuia deschis înainte de a fi băgat în pămînt, pentru ca lumea să vadă că cel aflat în sicriu este adevăratul mort și că n-a fost înlocuit cu altcineva. Și, de fapt, mai era și ultima ocazie pentru a se constata dacă mortul este cu adevărat mort. În cosciugul deschis nu se mai vedea aproape nimic din cadavrul copilului. În ladă păreau a fi numai o mînă de hîrtii colorate, o coroniță aurie și un sceptru, de pe care staniolul începuse să se desfacă. Doar dinții, care păreau a rînji de sub coroniță, confirmau existența unui cadavru, sub grămada de hîrtie colorată udă.

Cu un țipăt înfiorător, *señora* Garcia se aruncă peste sicriul deschis și cuprinse cu brațele toată lădița. Trupul i se cutremura zguduit de convulsii puternice. Deodată, din sîn îi căzu fluierașul pe care-l ridicase, după ce copilul fusese scos din apă. Acum, fluierul zăcea pe jos. Mama încetă să plîngă, îl privi lung, după care, cu un gest repezit, îl smulse de jos și-l duse la gură pentru o clipă, ascunzîndu-l apoi în grămada de hîrtie colorată din lădiță. Apoi șopti încet :

— *Da, mi nene, chiquito mio,* nu-ți uita fluierașul, micuțul meu. Și, iartă-mă, micuțul meu drag, că te-am bătut de atîtea ori, pentru că m-ai amețit cu fluierașul tău. M-am înfuriat, ce era să fac ? Nu-i așa că mă ierți, Carlosito ?

Cînd femeile o auziră pe mamă vorbind cu băiatul ei, care nu mai era printre cei vii, începură toate să plîngă.

Bătrînul Garcia se apropie de mormînt, clătinîndu-se. Sta rezemat de cei doi care-l aduse-

seră tot drumul. Nu se mai putea ține pe picioare, căci sacrificase și a doua sticlă cu *mescal.*

Știa doar că, mai mult decît oricine, avea dreptul să stea în fața lădiței deschise. Era tatăl mortului, beat sau nu. Deschise gura să spună ceva sau, poate, să țipe ; nu izbuti însă să scoată decît un geamăt dureros. Cu dosul uneia dintre palme, își șterse lacrimile mari care i se rostogoleau peste obraji. Oricît de beat era și cu capul oricît de greu, își dădu totuși seama că cel mai mic dintre copiii lui îl părăsea pentru totdeauna. Femeile plîngeau toate, cu atîta amărăciune, de parcă băiatul ar fi fost al lor. Soția mecanicului și încă o femeie se apropiară încet de *señora* Garcia, care, între timp, se prăbușise epuizată pe pămînt, și o ridicară încet.

Din nou se apropie tîmplarul și, de data asta, închise cosciugul pentru totdeauna. Apoi îl puseră lîngă groapă.

35

TOATE FEȚELE ERAU îndreptate spre intrare. Fiecare îl aștepta pe învățător. Acesta zăbovea afară. Îi era rușine să se înfățișeze, în halul în care era, înaintea unei mame îndurerate și a celorlalți participanți la înmormîntare, și de aceea sta acolo. Pentru nimic în lume nu voia să se apropie. Prietenul, însă, oricît de beat era, îi făcu semn unui bărbat și acesta îl aduse pe învățător, aproape pe sus, pînă în fața gropii.

Toată lumea îl privea și-i aștepta cuvîntarea. Clătinîndu-se rău de tot, învățătorul se holba la mamă. Ochii îi înotau în lacrimi. Își luă un avînt puternic, se răsuci într-un picior și o rupse la fugă înapoi. Însoțitorul lui, într-un moment de trezie destul de lung, observă fuga învățătorului. Alergă după el, îl ajunse și, după ce încercă să-l convingă în toate chipurile să se întoarcă, în primul rînd, ca să-și țină o promisiune dată, văzînd că acesta nu se sinchisește de nici unul dintre argumentele invocate, începu să înjure. Și înjură atît de înfiorător, încît doi inși, care se găseau în imediata lui apropiere, indignați de ceea ce îi poate ieși pe gură, îl luară pur și simplu la bătaie. Chelfăneala îl făcu să se potolească și să uite de ce zbierase.

Dar nu era el singurul beat, acolo. O altă mînă de bețivani se apucară să țipe și ei. Urlau în gura mare că învățătorul n-avea dreptul să-i părăsească tocmai acum și că locul lui era lîngă cei neștiutori și săraci. Cîțiva bărbați cu mintea limpede se străduiau să le explice scandalagiilor, că învățătorul nu era în stare să vorbească și că, în sfîrșit, să termine cu gălăgia. Zadarnic, însă. Cel mai beat dintre ei începu să urle ca un nebun, proferînd injurii murdare la adresa învățătorului.

Treptat, convoiul funerar mai prinse, în felul acesta, încă o dată viață. Cei cu mintea limpede ajunseră la concluzia că singura soluție era să-l roage pe învățător să vină și să rostească doar cîteva vorbe. „*Muy pocas palabras.*“ Cît despre starea în care se afla, nu era cazul să-și facă

probleme. Toţi sînt oameni, nimeni nu se gîndeşte să caute nod în papură cuiva şi nici să facă reproşuri.

Învăţătorul nu poate să răspundă. Bîiguie ceva, apoi se întoarce neîndemînatic şi încearcă să scape de oamenii aceştia, care insistă să-l aducă înapoi. Şi cum se luptă aşa cu ei, vede dintr-o dată ochii înlăcrimaţi şi amărîţi ai mamei, care se uită ţintă într-ai lui. Se opreşte, o priveşte îndelung şi, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis, poate tocmai pentru că e ameţit, descoperă în faţa aceea transfigurată de suferinţă, ceea ce alţii nu sînt în stare să vadă. Stă cîteva secunde, de parcă ar asculta o voce care îi vorbeşte din lăuntrul lui şi rămînînd cu privirea la chipul *señorei* Garcia, se apropie de mormînt.

E iarăşi în faţa gropii. Se clatină în toate părţile, gesticulează cu mîinile prin aer, înainte de a deschide gura. În mîna dreaptă mai are bastonul. Priveşte crunt în jurul lui, de parcă ar trebui să se lupte cu un duşman nevăzut, care-l ameninţă cu sabia. Ochii sticloşi şi tîmpi privesc în gol. Cele o sută de feţe sau mai multe, care stau în faţa lui, trebuie să facă asupra spiritului înceţoşat o impresie înfricoşătoare. Sigur că în marea asta de feţe vede o fiară ce vine spre el, căci trăsăturile îi sînt descompuse de spaimă.

Nu poate fi trac ; l-am văzut vorbind la o sărbătoare naţională şi mi-am dat seama că era un foarte bun orator, care nu putea fi intimidat nici de un auditoriu mai numeros.

În sfîrşit, îşi aruncă braţele înainte, deschide gura mare, dar o închide repede, aproape mecanic. Acest lucru îl face de cîteva ori. Crede, probabil, că vorbeşte ; dar nu se aude nici un cuvînt.

Deodată, însă, ţipă tare, cu glas tunător :

— Noi toţi, cei care sîntem adunaţi aici, sîntem în mare doliu. Adevărat vă spun, că sîntem foarte trişti... da, aşa sîntem... toţi cei care ne aflăm aici ; şi oamenii şi Dumnezeu ştim pentru ce şi de ce.

Urlă atît de tare, că l-ar putea auzi chiar şase mii de oameni, răspîndiţi pe o suprafaţă enormă.

Şi luîndu-şi avînt, urlă de parcă ar avea douăzeci de mii de oameni în faţă :

— Copilul e mort ! Sîntem siguri că-i mort. Mort de tot. N-o să-l mai vedem niciodată. Indiferent cît timp va dăinui lumea, rîsul lui fericit şi nevinovat nu va mai răsuna niciodată. Din ochii învăţătorului se prăvălesc lacrimi. Iar vocea îi devine tot mai tunătoare, urcînd spre cer. Şi mama acestui copil e foarte tristă. Da, oameni dragi, credeţi-mă. E foarte tristă. E tristă pentru că e mama lui şi pentru că nu-şi mai are copilul cu care să se joace. Şi ochii lui trec peste toţi cei de acolo, fără să se uite de fapt la nici unul. Urlă în continuare : Vă spun eu, oameni buni, mama lui e încovoiată de durere. Plînge. Vedeţi şi voi că plînge. Şi a plîns toată noaptea asta groaznică, a plîns... da. Voi, voi oameni buni, trebuie să mă credeţi.

Şi strigînd aceste cuvinte, îşi strînge bine bastonul şi-l repede în aer, de parcă ar vrea să-l

lovească pe acela care se îndoiește de faptul că mama e tristă, plînge și suferă după copilul ei.

Această lovitură cu bastonul, hărăzită dușmanului invizibil, în care el vede și pe dușmanul mamei, a fost dată cu cele mai bune intenții și fără nici o valoare, dar pentru trupul lui, care stă într-un echilibru foarte precar, e mult prea puternică. Învățătorul se prăvălește înainte și cade drept în groapă. Din fericire, pentru că erau așezate două prăjini de-a curmezișul gropii, ca să poată fi pus sicriul pe ele, nu cade chiar înăuntru. Noroc că și sicriul, din cauza agitației cu învățătorul, care nu voia să se întoarcă la mormînt, fusese dat cu totul uitării, așa că stă pe marginea cealaltă.

Învățătorul se prinde de una dintre prăjini și acum spînzură neajutorat în aer, făcînd tot felul de mișcări caraghioase cu picioarele, pentru a se putea ridica pe marginea gropii. Sigur că eforturile lui sînt zadarnice ; dacă n-ar primi de la cei din jur un ajutor frățesc, ar cădea în groapă și n-ar putea fi scos decît tocmai în dimineața următoare.

Și acum se întîmplă lucrul cel mai deosebit.

Căderea onorabilului învățător, felul cum se zbate, imaginea asta în care, atîrnat de prăjină, seamănă cu un măgar paralizat, și toate acestea într-un moment atît de solemn, este tot ce poate fi mai comic. Totuși, nimeni nu rîde de învățător, nici un bărbat, nici o femeie, nici o fată și nici un băiat. Eu mă stăpînesc, în general, foarte greu să nu rîd. Nu numai o dată am ieșit în grabă din cîte o biserică pentru a nu stîrni

vîlvă, deoarece toți preoții cu falsa lor demnitate și predicile lor stupide, mă fac întîi să zîmbesc și apoi să rîd cu toată pofta. Nu pot să mă împotrivesc a vedea în aceste lucruri, în special, partea comică.

Cu toate acestea, nici eu n-am rîs de astă dată. Chiar dacă m-ar fi gîdilat cineva, tot n-aș fi putut să rîd. În această împrejurare nu era nimic de rîs și nici de ironizat. Dimpotrivă, pentru prima dată de cînd copilul a fost scos din apă, mi-au dat și mie lacrimile.

Au trecut ani de la acele douăzeci și patru de ceasuri de cînd marele dirijor a condus cel mai sălbatic și cel mai focos dans pe care l-am trăit vreodată și totuși, nici astăzi nu pot rîde de acea situație, în aparență comică. N-a rîs nimeni și știu astăzi, tot atît de bine cum am știut și atunci, de ce. N-a rîs nimeni, și nici eu. Pentru că atunci, în împrejurările acelea, copilul pe care ne pregăteam să-l îngropăm, era copilul fiecăruia dintre noi, cei care ne aflam acolo.

Ceea ce se străduia să iasă de acolo, din groapă, nu era învățătorul, ci era marea dragoste frățească de aproape. Pot să rîd despre tot felul de lucruri, chiar și despre brutalitățile fascismului, pentru că prin excesele pe care le săvîrșeau, nu izbuteau decît să-și ilustreze lașitatea nemaipomenită. Nu pot rîde însă niciodată de iubirea care este oferită semenului amărît și în nevoie. Această iubire, căreia i-am fost martor, venea direct din inimă. Era sinceră și adevărată, cum poate fi doar iubirea care nu așteaptă recunoștință ; pentru că noi toți, cei care

eram adunaţi acolo, şi învăţătorul, şi eu, şi toţi, am pierdut atunci un copil iubit.

Şi învăţătorul stă iar în faţa gropii, ţinînd mai departe bastonul în mîna dreaptă. Nu l-a lăsat nici atunci cînd se zbătea disperat, de parcă el ar fi fost tocmai ceea ce îi oferea sprijinul necesar ca să se poată menţine într-o lume îngrozitoare.

Stă de parcă n-ar fi avut nimic de-a face cu tot ce se întîmplase doar cu cîteva minute mai devreme ; stă şi aşteaptă să se facă linişte, ca să-şi poată continua cuvîntarea.

Şi urlă în continuare, mai tare decît înainte :

— Şi tatăl, care stă, în această nefericită zi, în mijlocul nostru, e foarte trist. Da, prieteni, credeţi-mă ! Tatăl e foarte trist şi plînge alături de mamă. Trebuie să mă credeţi, oameni buni.

Şi bastonul iar se repede în aer, dar, de data asta, învăţătorul e atent. Stă la un metru de marginea gropii, atît de departe, ca să nu poată să cadă în mormînt, chiar dacă îşi va pierde echilibrul. În afară de asta, nu repede lovitura înainte. A învăţat din propria lui greşeală. De data asta, lasă bastonul să lunece pe lîngă mîna lui dreaptă, de parcă ar fi călare. Astfel nu poate să cadă în groapă. Se învîrteşte o dată, de două ori în jurul axei sale, dar după puţin timp stă iar drept în faţa auditorului său. Nimeni nu rîde.

— Bietul copil a trebuit să moară foarte tînăr, răcneşte el şi bastonul spintecă aerul. Copilul acesta mic şi cuminte a trebuit să piară foarte de timpuriu, şi e mort. Cu toţii l-am iubit şi ne-am bucurat atîta timp cît a fost la noi

şi cu noi. Acum a plecat. Din această cauză sîntem trişti şi nu învinuim pe nimeni. Aşa a trebuit să fie. Acum vrem să-l îngropăm. *Adiós, micuţul meu, adiós !*

Fire-ar să fie ! Suspin şi urlu ca un cîine scoţian de castel, căruia, la miezul nopţii, îi apare străbuna, în chip de stîlp de felinar ce se bălăbăne. Suspin şi urlu, şi toată lumea suspină şi urlă ; toţi, şi bărbaţi, şi femei, şi copii, şi chiar şi bulgării de pămînt uscat varsă lacrimi şi urlă. Nu mai e jeluirea din timpul nopţii, e un urlet general şi jalnic. Sună aşa, ca pentru ceva care s-a petrecut demult, şi care este readus în amintire printr-o poveste bine scrisă.

Ce-mi pasă mie de acest copil ? Un băieţel indian pe care abia l-am văzut şi pe care nu-l cunosc decît de cîteva ceasuri. Plîng totuşi pentru el. Poate că, la urma urmei, e şi copilul meu, aşa cum e copilul tuturor. Băiatul meu, ca al tuturor mamelor de pe acest pămînt. De ce să fie copilul altcuiva ? E copilul meu, fratele meu mai mic, aproapele meu. Ştia să sufere ca mine, să rîdă cum rîd eu şi să moară, aşa cum într-o zi voi muri şi eu.

36

SICRIUL TREBUIE să fie coborît cu frînghii împletite fiecare din cîte cinci fire. Dar prăjinile se clatină încoace şi încolo, iar frînghiile nu lunecă, pentru că au prea multe noduri.

Atunci, cineva sare, fără multă vorbă, în groapă. Strigă de-acolo, simplu şi firesc :

— Dă lada !

Omul se saltă afară.

Mama şi tata aruncă pămînt deasupra. Din toate părţile zboară bulgării şi cad cu zgomot peste coşciug.

Muzicanţii stau acolo unde a stat învăţătorul cînd şi-a rostit cuvîntarea ; acum dascălul s-a îndepărtat. Peste puţin vor cînta : *Sfîntă Fecioară plină de har, martiră binecuvîntată.*

Sînt izbăvit. Muzica are şi gust şi tact. Ştie să găsească tonul care îi trebuie omenirii atunci cînd suferă. Nu se preface şi nu ia parte la prefăcătorii. Nu săvîrşeşte acest păcat de moarte. Este produsul pur al junglei. Are remarcabilul curaj să spună lucrurilor pe nume întotdeauna şi peste tot ; are puterea primitivă de nezdruncinat să redea lucrurilor, al căror sens a fost încîlcit de lipsa de idei a unui neam şovăielnic, sensul primar ce hotărăşte existenţa şi configuraţia lucrului.

Şi cîntă marele marş funebru al omenirii : *It ain't goin' ta rain no moa* [1].

Şi cînd se termină coralul care joacă zaruri cu eternitatea şi-şi şterge cizmele cu spaimele omenirii, mai mulţi dintre tineri pun mîna pe lopeţi şi aruncă pămîntul în groapă, în timp ce alţii aşază florile şi coroniţele. Mama, care plînge, se află în mijlocul unui grup de femei, ce plîngînd şi ele, o îmbrăţişează şi o sărută,

[1] N-am să mai merg prin ploaie (engl.).

pe cînd bărbaţii îşi pun pălăriile pe cap şi încep să-şi răsucească ţigări. Dar nimeni nu se mişcă, pînă ce nu face mama începutul. Atunci muzicanţii, care se află tot la capul mormîntului, îşi aduc aminte că se mai aşteaptă ceva de la ei. Că nu şi-au împlinit decît pe jumătate datoria.

Îşi aduc aminte de marşul funebru de ieri, glorios ca pescuitul terminat ieri, care a umplut cu aur sacii ştiutorilor şi înţelegătorilor, iar coastele entuziaştilor şi încrezătorilor, cu oţel nichelat. Acel marş funebru care, în timp ce se numărau sacii, a tratat conştiincios şi priceput cu alifie pentru unghii pumnul ce s-a ridicat, şi, în acelaşi timp, a chemat pe soldatul necunoscut — *unknown warrior* — în ajutor, pentru a scurta ghearele pumnului. Acel marş funebru a venit la timpul potrivit pentru a devia, în inscripţia aurie, furtuna mondială ce se apropia : „Munciţi, ca ceilalţi să nu dispere. *Do It Now!*"[1]

Şi marşul funebru vine şi acum în ceasul potrivit şi muzicanţii şi-l amintesc la locul potrivit : *Yes, we have no bananas, we have no bananas today !* [2]

Adiós, micuţul meu ! *Adiós !* Trăiască viermii şi microbii ! *Adiós !* Aşa cum ai fost înmormîntat tu, n-a fost îngropat încă nici un rege !

[1] Făce-ţi-o acum ! (Engl.).

[2] Nu avem banane, nu avem banane, astăzi ! (Engl.)

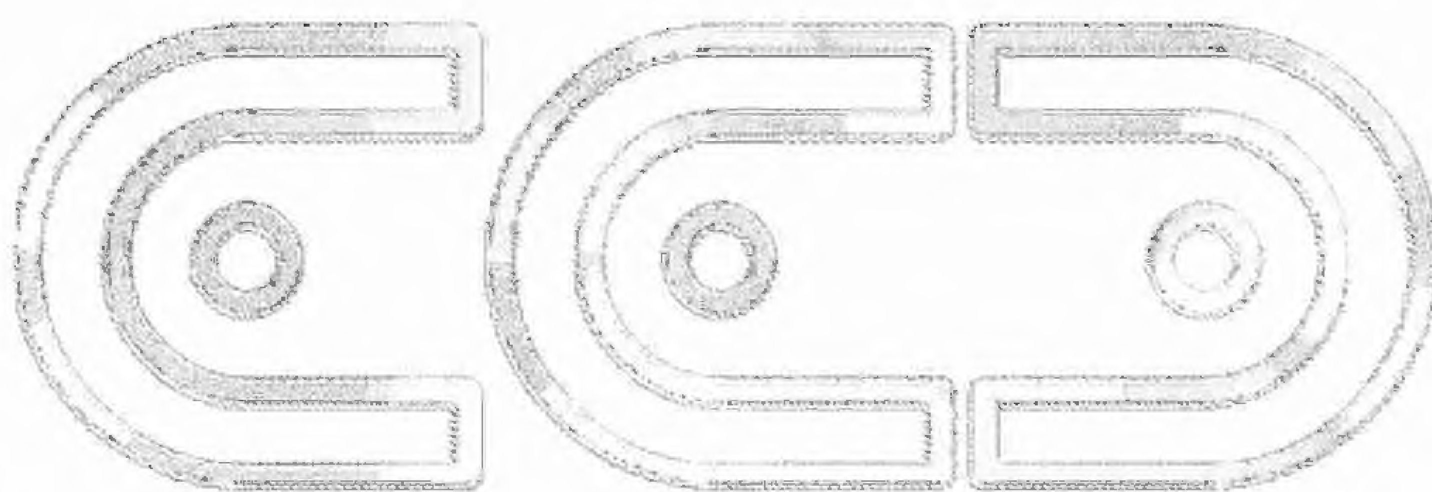
Tehnoredactor : NICOLAE ŞERBĂNESCU

Tiraj 30.100. Bun de tipar : 11.07.1978.
Coli tipar 7,75.

Comanda nr. 80 054
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

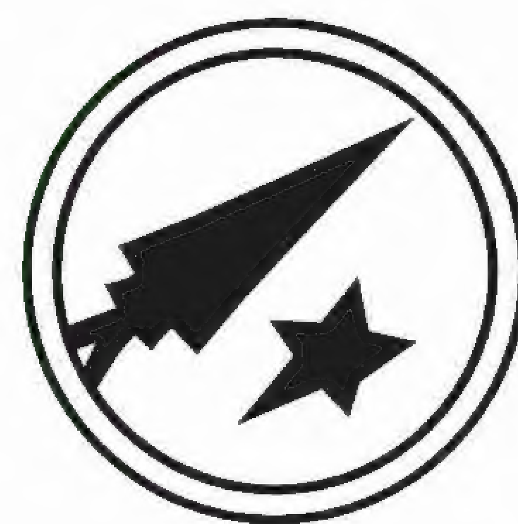
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

